

T.C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
PSİKOLOJİ DOKTORA PROGRAMI

ÖNCEDEDİNGİLİM ve SONRADAN
KAZANILMIŞ GELİŞİM ÖZELLİKLERİNİN
EVLİLİKTE ÇİFT UYUMU İLE İLGİLİ

DOKTORA TEZİ

MELİS SERAY ÖZDEN

0801151201

İstanbul, Haziran 2013

T.C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
PSİKOLOJİ DOKTORA PROGRAMI

ÖNCEDEDİMLİM ve SONRADAN
KAZANILMI GELİŞİM ÖZELLİKLERİNİN
EVLİLİKTE ÇFT UYUMU İLE İLGİLİ

DOKTORA TEZİ

MELİS SERAY ÖZDEN

0801151201

Danışman Öğretim Üyesi:

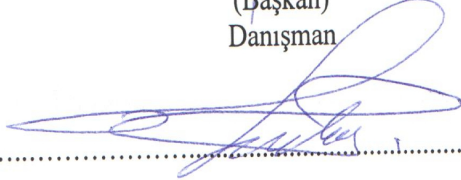
Prof. Dr. Nermin ÇELEN

İstanbul, Haziran 2013

T.C. Maltepe Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne,

11.06.2013 tarihinde tezinin savunmasını yapan Melis Seray ÖZDEN'e ait "Önceden Edinilmiş ve Sonradan Kazanılmış Gelişim Özelliklerinin Evlilikte Çift Uyumu İle İlişkisi" başlıklı çalışma, Jürimiz Tarafından Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikoloji Anabilim Dalı Psikoloji Doktora Programında Doktora Tezi Olarak Oy Birliği ile Kabul Edilmiştir.

Prof. Dr. Nermin ÇELEN
(Başkan)
Danışman

Prof. Dr. Tülay Bozkurt
Jüri Üyesi

Prof. Dr. Mücella ULUĞ
Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Figen KARADAYI
Jüri Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Ferda Şule KAYA
Jüri Üyesi

Sevgili Dayım Tuncay Dökücü'nün Anısına...

TE EKKÜR

Doktora e itimimin her a amasında bilgi, öneri ve yardımlarını hiç esirgmeden payla an çok de erli hocam ve tez danı manım Sayın Prof. Dr. Nermin ÇELEN'e,

Her zaman manevi deste iyle yanımda olan Sayın Prof. Dr. Dursun KOÇER'e,

Bilgi ve deneyimlerinin yanı sıra manevi olarak da destek veren hocalarım Sayın Prof. Dr. Mücella ULU ve Sayın Prof. Dr. Tülay BOZKURT'a,

Yardım ve desteklerinden dolayı Sayın Yrd. Doç. Dr. Figen KARADAYI ve Sayın Yrd. Doç. Dr. Ferda ule KAYA hocalarıma,

Her zaman yanımda olan çok de erli dostum Sayın Yrd. Doç. Dr. Zeynep OKTU 'a

Tez çalı mam süresince verilerin analizinde yardımcı olan dostum Sevgili Uzman Psikolog Seda ERZ 'ye,

Canımdan çok sevdi im Annem, Babam ve dostumdan öte karde im Gözde UHUB 'ye,

Doktora e itimim boyunca her konuda yardımcı olan Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlü ü'ne ve çalı anlarına,

Igi ve istekle ara tırmama katılan evli çiftlere,

Doktora ö renimim boyunca eme i geçen ve ismini burada yazamadı im herkese sonsuz te ekkür ve ükranlarımı sunarım.

Melis Seray ÖZDEN

Haziran, 2013

ÖZET

Günümüzde gelişen nüfusla beraber hızla artan evlenme oranlarının paralelinde boşanma oranları da hızlı bir şekilde artmaktadır. Boşanma sebepleri arasında ilk başta gelen gerekçe olarak eşler arasında “iddetli geçimsizlik” başta olmak üzere “çift uyumsuzluğu” görülmektedir.

Bu araştırmada da 20 - 45 yaş arası genç yetişkinlerin evlilik ilişkilerindeki çift uyumları ile doğuştan getirdikleri varsayılan mizaç özellikleri ve sonradan kazanılmış bilinen ebeveynlerinden algıladıkları tutumların, özerklik yapılıncasını sağlayan ayrıma-bireylemenin ve kendini toplama gücünün ilişkisi incelenmiştir.

Kendini toplama gücü, olumsuz bir durumla karşılaşılmasında risk ve koruyucu faktörlerin etkileşimi sonucu oluşan ve kişinin hayatındaki psikolojik uyum göstermesini sağlayan dinamik bir süreçtir. Ayrıma-bireyleme, kişinin infantil nesnelere bağımlılığının kaybolması ile aile bağımlılığından ayrılarak toplumun bir üyesi durumuna gelmesidir. Beck Faktör Kişilik Modeli ile doğuştan getirildiği varsayılan duygusal tutarsızlık, dışadönüklük, gelişime açıklık, yumuşakbırlık, özdenetim-sorumluluk sahibi olmak olarak adlandırılan mizaç boyutları tanımlanmaktadır.

Araştırmada İstanbul ilinde yaşayan 135 çiftten oluşan örneklem grubuna Kişisel Bilgiler Formu, Çift Uyumu Ölçeği, Beck Faktör Kişilik Envanteri (Kısa Formu), Kendini Toplama Gücü Ölçeği, Ayrıma-Bireyleme Envanteri uygulanmıştır.

Araştırma verilerinin analizinde Frekans, Yüzde Dağılımı, Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma Hesaplamaları ile bunların yanı sıra Kişisiz Örneklemli t Testi, ANOVA ve Regresyon Analizi kullanılmıştır.

Araştırma sonuçlarına göre hem erkeklerde hem de kadınlarda dışadönüklük ve gelişime açıklık ile evlilik uyumu arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır. Duygusal tutarsızlık ile çift uyumu her iki cinsiyet için de negatif yönde anlamlı

olarak ili kilidir. Yumu akba lılık ise sadece erkeklerde çift uyumu ile pozitif yönde anlamlı olarak ili kili bulunmu tur. Kadınların yumu akba lı olmaları ile çift uyumları arasında bir ili ki yoktur.

Hem kadınların hem de erkeklerin kendini toparlama gücü ile çift uyumları arasında pozitif yönde anlamlı ili ki vardır. Kendini toparlama güçleri arttıkça evlilikte çift uyumları da artmaktadır.

Hem kadınların hem de erkeklerin ayrı ma-bireyle meleri ile çift uyumları negatif yönde anlamlı olarak ili kilidir. Ayrı ma-bireyle meyi ba arılı olarak gerçekleştirilenlerin çift uyum düzeyleri dü mektedir.

Özerkliklerinin anneleri tarafından desteklendi ini algılayan erkeklerin evlilik ili kilerinde uyum düzeyleri daha yüksek olmaktadır. Anneleri tarafından psikolojik kontrol altında tutuldu unu algılayan ba ka bir deyi le manipüle edici ve zorlayıcı bir kontrole maruz kalan erkeklerin ise evlilik ili kilerinde uyum düzeyleri dü ük olmaktadır. Aynı ekilde babaları tarafından psikolojik kontrol altında tutuldu unu algılayan erkeklerin de evliliklerinde çift uyumları daha dü ük düzeyde olmaktadır. Babaları tarafından özerkliklerinin desteklendi ini ve babalarını daha duyarlı, sevecen, ilgili algılayan erkeklerin de evliliklerinde çift uyumları daha yüksek düzeyde olmaktadır.

Örnekleme grubundaki kadınların annelerinden algıladıkları ebeveyn tutumlarının hiçbirinin çift uyumuyla arasında ili ki bulunmamı tur. Babalarını duyarlı, sevecen, ilgili ve babaları tarafından özerkliklerinin desteklendi ini algılayan kadınların çift uyum düzeyleri de artmaktadır. Babalarının manipülatif edici ve zorlayıcı yönde kontrolcü bir tutum sergiledi ini algılayan kadınların ise çift uyum düzeyleri dü mektedir.

Ara tırma, özellikle son dönemlerde hızla artan bo anmalar kar ısında ön plana çıkan çift uyumu ile ili kili olabilecek unsurları vurgulamak açısından önem ta ımaktadır.

Anahtar Sözcükler: Çift Uyumu, Mizaç, Kendini Toparlama Gücü, Ayrı ma-
Bireyle me, Algılanan Ebeveyn Tutumları

ABSTRACT

The Relationship Between Inherent and Acquired Characteristics of Human Development with Marital Adjustment

Due to rapid growth in world population there is also an increment in marriage and divorcement rates. The aim of this study was to investigate the relationship between inherent and acquired characteristics of human development with marital adjustment in Turkey. Within this frame the concepts defined as resilience, separation-individuation, perceived parental attitudes can be handled as acquired characteristics.

Resilience is defined as a dynamic process in terms of an individual's capacity to cope with difficult or stressful experiences and psychological ability to get over after an adversity. Separation-Individuation is defined as the situation that appears as separation from family ties and disappearance of infantile object relations to become a member of society. Five-Factor Personality is a model of personality traits of neuroticism, extraversion, openness, agreeableness, and conscientiousness that can be handled as inherent characteristics. Depending on this point of view the study has been planned and executed in order to determine and compare the factors that can be effective on marital adjustment of women and men.

The sample group of research consists of totally 135 couples living in Istanbul, Turkey between ages of 20 and 45 who were selected with the random sampling method. In each couple the Personal Information Form, the Dyadic Adjustment Scale, Five Factor Personality Inventory, The Resilience Scale, Perceived Parental Attitudes – Mother and Father Forms, The Scale of Separation-Individuation were applied separately to husbands and wives.

In analyzing the data Independent Samples t Test, Correlation Analysis, ANOVA, Regression Analysis were used; according to Two-Way t Test at $p < .05$

significance level. Frequency, Percentage, Mean, Standard Deviation were calculated.

At the end of the research, there is a meaningful positive relationship between being extraversionism, conscientiousness and openness to experience with marital adjustment for both men and women. There is a meaningful relation in negative side among the scores of being neuroticism and marital adjustment for both men and women. There is no correlational relation between agreeableness of women and their marital adjustment. Being agreeableness is just correlated positively with men's marital adjustment.

There is a meaningful positive relationship between resilience and marital adjustment of both women and men. High resilience scores related to high marital adjustment.

There is a meaningful positive relationship between separation-individuation and marital adjustment of both women and men. High separation-individuation score refers to unsuccessful separation-individuation process due to the Separation-Individuation Inventory. High score in separation-individuation is related to low marital adjustment.

According to perceived parental attitudes father's responsiveness has meaningful positive relationship for both women's and men's marital adjustment. Perceiving manipulative psychological control from father's parenting attitude is negatively correlated with both women's and men's marital adjustment. Also perceiving manipulative psychological control from mother's parenting attitude is negatively correlated with men's marital adjustment. There is no relationship between mother's parenting attitude and women's marital adjustment. But there is a meaningful positive relationship between perceiving supporting self determination from mother's parenting attitude and men's marital adjustment.

The study indicates the importance of inherent and acquired characteristics of human development due to their relationship with marital adjustment.

Keywords: Marital Adjustment, Temperament, Resilience, Separation-Individuation, Perceived Parental Attitudes

Ç İNDEK İLER

TE EK KÜR.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	vii
TABL OLAR L İSTES	xiv
EK LLER L İSTES	xx
1.BÖLÜM	1
G R	1
1.1. Evlilik.....	6
1.1.1. Evlilikte Çift Uyum.....	9
1.1.2. Evlilikte Çift Uyumunu Etkileyen Faktörler.....	13
1.1.2.1. Bireysel Özellikler.....	17
1.1.2.2. Çift Özellikleri.....	17
1.1.2.3. Çevresel Etmeler.....	18
1.2. Mizaç Özellikleri ve Ki ilik.....	20
1.2.1. Mizaç.....	21
1.2.2. Ki ilik.....	22
1.2.3. Be Faktör Ki ilik Modeli.....	26
1.2.4. Mizaç, Ki ilik Özellikleri, Ebeveyn Tutumlarının Algılanı ı ve Çift Uyumlu İki Kişi.....	29
1.3. Kendini Toparlama Gücü.....	46
1.3.1. Risk Faktörleri.....	50
1.3.1.1. Ki İle İlgili Risk Faktörleri.....	51
1.3.1.2. Aile İle İlgili Risk Faktörleri.....	52
1.3.1.3. Sosyal Risk Faktörleri.....	52

1.3.2. Koruyucu Faktörler.....	53
1.3.3. Kendini Toparlama Gücü Yüksek Olan Kişilerin Kullandığı İçsel ve Dışsal Kaynaklar.....	56
1.3.3.1. İçsel Kaynaklar.....	56
1.3.3.1.1. Biyolojik Faktörler.....	57
1.3.3.1.1.1. Genel Sağlık.....	57
1.3.3.1.1.2. Genetik Yatkınlık.....	57
1.3.3.1.1.3. Mizaç.....	57
1.3.3.1.1.4. Cinsiyet.....	57
1.3.3.1.2. Psikolojik Faktörler.....	58
1.3.3.1.2.1. Bilişsel Yeterlilik.....	58
1.3.3.1.2.2. Başa Çıkma Yeteneği.....	58
1.3.3.1.2.3. Kişilik Özellikleri.....	58
1.3.3.1.2.4. Kişilerarası İlişkileri Olumlu Tanımlama.....	58
1.3.3.2. Dışsal Kaynaklar.....	59
1.3.3.2.1. Aile Ortamı.....	59
1.3.3.2.2. Aile Dışındaki Ortamda Belirli Bireylerle İlişkilerin Doğası ve Niteliği.....	59
1.3.3.2.3. Toplumsal Kaynaklar.....	59
1.3.3.3. Olumlu Sonuçlar.....	60
1.3.4. Kendini Toparlama Gücü ve Kişilik Arasındaki İlişki.....	61
1.3.4.1. Doğuştan Gelen Kişisel Özellikler.....	61
1.3.4.2. Sonradan Kazanılan Kişisel Özellikler.....	62
1.4. Ebeveyn Tutumları.....	67
1.5. Ayrıma-Bireyleme.....	84

1.5.1. Normal Otistik Dönem.....	91
1.5.2. Simbiyotik Dönem.....	92
1.5.3. Ayrı ma-Bireyle me Dönemi.....	93
1.5.3.1. Ayrımla ma Alt Dönemi.....	93
1.5.3.2. Alı tırma Dönemi.....	94
1.5.3.3. Yeniden Yakla ma Alt Dönemi.....	96
1.5.4. Bireyselli in Sa lamlama ve Duygusal Nesne Süreklili inin Ba langıcı.....	101
1.5.5. İkinci Bireyle me Dönemi: Ergenlik.....	102
1.6. Ara tırmanın Amacı.....	107
1.6.1. Ara tırmanın Hipotezleri.....	108
1.6.1.1. Di er Ara tırma Soruları.....	108
1.6.2. Ara tırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları.....	108
1.6.3. Ara tırmanın Varsayımları.....	109
1.6.4. Kavramlar.....	110
1.7. Ara tırmanın Önemi.....	113
2. BÖLÜM.....	115
YÖNTEM.....	115
2.1. Ara tırmanın Modeli.....	115
2.2. Ara tırmanın Evreni ve Örneklem.....	116
2.3. Veri Toplama Araçları.....	116
2.3.1. Ki isel Bilgiler Formu.....	116
2.3.2. Çift Uyumu Ölçe i.....	117
2.3.3. Be Faktör Ki ilik Envanteri (Kısa Formu).....	118
2.3.4. Kendini Toparlama Gücü Ölçe i.....	121

2.3.5. Annem ve Ben, Babam ve Ben Ölçekleri.....	122
2.3.6. Ayrı ma-Bireyle me Envanteri.....	124
2.4. İlem.....	125
2.4.1. Verilerin Çözümlemesi.....	125
3. BÖLÜM.....	127
BULGULAR.....	127
4. BÖLÜM.....	188
TARTI MA.....	188
4.1. Mizaç Özellikleri ile Çift Uyumunun li kisi.....	190
4.2. Algılanan Ebeveyn Tutumları ile Çift Uyumunun li kisi.....	198
4.3. Kendini Toparlama Gücü ile Çift Uyumunun li kisi.....	205
4.4. Ayrı ma-Bireyle me ile Çift Uyumunun li kisi.....	209
4.4.1. Mizaç Özelliklerine Göre Ayrı ma-Bireyle me ile Çift Uyumunun li kisi.....	214
4.5. Demografik Özelliklerle Evlilikte Çift Uyumunun li kisi.....	217
4.5.1. E itim Düzeyine Göre Çift Uyumu.....	217
4.5.2. Gelir Düzeyine Göre Çift Uyumu.....	218
4.5.3. Evlilik Süresine Göre Çift Uyumu.....	219
4.5.4. Çocuk Sahibi Olma ile Çift Uyumunun li kisi.....	223
4.6. Sonuç ve Öneriler.....	225
5. BÖLÜM.....	231
KAYNAKLAR.....	231
6. BÖLÜM.....	255
EKLER.....	255
ÖZGEÇM	263

TABLULAR L STES

Tablo 3.1. Örneklem Grubunun E itim Düzeyine Göre Da ılımı.....	127
Tablo 3.2. Örneklem Grubunun Çift Uyumunun, E itim Düzeyine Göre Farklılık Gösterip Göstermedi ini Belirlemek için Yapılan ki Ba ımsız Örneklemli t Testi Sonucu.....	128
Tablo 3.3. Örneklem Grubunun Gelir Düzeyine Göre Da ılımı.....	128
Tablo 3.4. Örneklem Grubunun Çift Uyumunun, Dü ük ve Yüksek Gelir Düzeyine Sahip Gruplar Arasında Farklılık Gösterip Göstermedi ini Belirlemek için Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonucu.....	129
Tablo 3.5. Örneklem Grubunun Evlilik Sürelerine Göre Da ılımı.....	129
Tablo 3.6. Örneklem Grubunun Evlilik Süresine Göre Çift Uyum Düzeyi Puanlarının Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma De erleri.....	130
Tablo 3.7. Örneklem Grubunun Çift Uyumunun, Evlilik Süresine Göre Farklılık Gösterip Göstermedi ini Belirlemek için Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonucu.....	131
Tablo 3.8. Örneklem Grubunun Çift Uyumunda Farklılık Yaratan Evlilik Sürelerini Belirlemek Üzere Yapılan Post-Hoc Analizi Sonucu.....	132
Tablo 3.9. Örneklem Grubunun Çocuk Sahibi Olup Olmamlarına Göre Da ılımı.....	133

Tablo 3.10. Örneklem Grubunun Çift Uyumunun, Çocuk Sahibi Olup Olmamlarına Göre Farklılık Gösterip Göstermedi ini Belirlemek için Yapılan ki Ba ımsız Örneklemli t Testi Sonucu.....	134
Tablo 3.11. Örneklem Grubunun Çalı ıp Çalı mama Durumuna Göre Da ılımı...135	
Tablo 3.12. Kadınların Çift Uyumunun, Çalı ıp Çalı mamalarına Göre Farklılık Gösterip Göstermedi ini Belirlemek için Yapılan ki Ba ımsız Örneklemli t Testi Sonucu.....	135
Tablo 3.13. Örneklem Grubunun Be Faktör Ki ilik Modeli'ne Göre Mizaç Boyutlarının Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma De erleri.....	136
Tablo 3.14. Örneklem Grubunun Be Faktör Ki ilik Modeli'ne Göre Sahip Oldu u Mizaç Boyutlarının Da ılımı.....	137
Tablo 3.15. Örneklem Grubunun Çift Uyum Düzeyi ve Mizaç Boyutları Arasındaki li kiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi Sonucu.....	138
Tablo 3.16. Örneklem Grubunun Mizaç Özelliklerinin Cinsiyete Göre Farklılık Gösterip Göstermedi ini Belirlemek için Yapılan ki Ba ımsız Örneklemli t Testi Sonucu.....	139
Tablo 3.17. Erkeklerin Çift Uyum Düzeyi ve Mizaç Boyutları Arasındaki li kiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi Sonucu.....	140
Tablo 3.18. Kadınların Çift Uyum Düzeyi ve Mizaç Boyutları Arasındaki li kiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi Sonucu.....	141

Tablo 3.19. Erkeklerin Çift Uyumu Düzeyi ve Algılanan Ebeveyn Tutumları Arasındaki li kiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi Sonucu.....	142
Tablo 3.20. Kadınların Çift Uyumu Düzeyi ve Algılanan Ebeveyn Tutumları Arasındaki li kiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi Sonucu.....	144
Tablo 3.21. Örneklem Grubunun Kendini Toparlama Gücü ve Mizaç Özellikleri Arasındaki li kiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi Sonucu.....	145
Tablo 3.22. Erkeklerin Çift Uyumu Düzeyi ve Kendini Toparlama Gücü Arasındaki li kiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi Sonucu.....	146
Tablo 3.23. Kadınların Çift Uyumu Düzeyi ve Kendini Toparlama Gücü Arasındaki li kiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi Sonucu.....	147
Tablo 3.24. Örneklem Grubunun Ayrı ma-Bireyle me ve Mizaç Özellikleri Arasındaki li kiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi Sonucu.....	147
Tablo 3.25. Erkeklerin Çift Uyumu Düzeyi ile Ayrı ma-Bireyle meleri Arasındaki li kiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi Sonucu.....	148
Tablo 3.26. Kadınların Çift Uyumu Düzeyi ile Ayrı ma-Bireyle meleri Arasındaki li kiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi Sonucu.....	149
Tablo 3.27. Örneklem Grubunun Çift Uyumunu Yordayan De i kenlerin Hiyerar ik Regresyon Analizi Sonucu.....	149

Tablo 3.28. Erkeklerin Çift Uyumunu Yordayan De i kenlerin Hiyerar ik Regresyon Analizi Sonucu.....	152
Tablo 3.29. Kadınların Çift Uyumunu Yordayan De i kenlerin Hiyerar ik Regresyon Analizi Sonucu.....	154
Tablo 3.30. Erkeklerin Ayrı ma-Bireyle me, Kendini Toparlama Gücü ve Algılanan Ebeveyn Tutumları Arasındaki li kiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi Sonucu.....	156
Tablo 3.31. Erkeklerin Mizaç Özellikleri, Ayrı ma-Bireyle me ve Kendini Toparlama Gücü Arasındaki li kiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi Sonucu.....	158
Tablo 3.32. Erkeklerin Kendini Toparlama Gücünü Yordayan De i kenlerin Çoklu Regresyon Analizi Sonucu.....	159
Tablo 3.33. Erkeklerin Kendini Toparlama Gücünü Yordayan De i kenlerin Hiyerar ik Regresyon Analizi Sonucu.....	159
Tablo 3.34. Erkeklerin Ayrı ma Bireyle mesini Yordayan De i kenlerin Çoklu Regresyon Analizi Sonucu.....	160
Tablo 3.35. Erkeklerin Ayrı ma Bireyle mesini Yordayan De i kenlerin Hiyerar ik Regresyon Analizi Sonucu.....	161
Tablo 3.36. Kadınların Ayrı ma-Bireyle me, Kendini Toparlama Gücü ve Algılanan Ebeveyn Tutumları Arasındaki li kiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi Sonucu.....	162
Tablo 3.37. Kadınların Mizaç Özellikleri, Ayrı ma-Bireyle me ve Kendini Toparlama Gücü Arasındaki li kiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi Sonucu.....	164

Tablo 3.38. Kadınların Kendini Toparlama Gücünü Yordayan Değişkenlerin Çoklu Regresyon Analizi Sonucu.....	165
Tablo 3.39. Kadınların Kendini Toparlama Gücünü Yordayan Değişkenlerin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonucu.....	166
Tablo 3.40. Kadınların Ayrıma-Bireyle mesini Yordayan Değişkenlerin Çoklu Regresyon Analizi Sonucu.....	168
Tablo 3.41. Kadınların Ayrıma-Bireyle mesini Yordayan Değişkenlerin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonucu.....	169
Tablo 3.42. Örneklem Grubunun Çift Uyumu, Kendini Toparlama Gücü ve Ayrıma-Bireyle melerinin Cinsiyete Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek için Yapılan ki Bağımsız Örneklemli t Testi Sonucu.....	171
Tablo 3.43. Örneklem Grubunun Algıladıkları Ebeveyn Tutumlarının Cinsiyete Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek için Yapılan ki Bağımsız Örneklemli t Testi Sonucu.....	172
Tablo 3.44. Çedönük ve Dı adönük Mizaç Özelliğine Tayan Kadın ve Erkeklerin Çift Uyumunun, Ayrıma-Bireyle me Düzeylerine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek için Yapılan ki Bağımsız Örneklemli t Testi Sonucu.....	173
Tablo 3.45. Gelişime Açık Olma ve Gelişime Açık Olmama Mizaç Özelliğine Sahip Kadın ve Erkeklerin Çift Uyumunun, Ayrıma-Bireyle me Düzeylerine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek için Yapılan ki Bağımsız Örneklemli t Testi Sonucu.....	175
Tablo 3.46. Yumuşakbı Olma ve Yumuşakbı Olmama Mizaç Özelliğine Sahip Kadın ve Erkeklerin Çift Uyumunun, Ayrıma-Bireyle me Düzeylerine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek için Yapılan ki Bağımsız Örneklemli t Testi Sonucu.....	177

Tablo 3.47. Duygusal Tutarsızlık ve Duygusal Tutarlılık Mizaç Özelli ine Sahip Kadın ve Erkeklerin Ayrı ma-Bireyle me Düzeylerine Göre Farklılık Gösterip Göstermedi ini Belirlemek için Yapılan ki Ba ımsız Örneklemli t Testi Sonucu.....	179
Tablo 3.48. Özdenetimli-Sorumluluk Sahibi Olma ve Özdenetimsiz-Sorumluluk Sahibi Olmama Mizaç Özelli ine Sahip Kadın ve Erkeklerin Ayrı ma-Bireyle me Düzeylerine Göre Farklılık Gösterip Göstermedi ini Belirlemek için Yapılan ki Ba ımsız Örneklemli t Testi Sonucu.....	181
Tablo 3.49. Evli Kadın ve Erkeklerde “Ben Yaptım – Biz Yaptık” fadelerinin Kullanımlarının Da ılımı.....	183
Tablo 3.50. Örneklem Grubunun Çift Uyumunun, “Ben Yaptım – Biz Yaptık” fadelerini Kullanmalarına Göre Farklılık Gösterip Göstermedi ini Belirlemek için Yapılan ki Ba ımsız Örneklemli t Testi Sonucu.....	183
Tablo 3.51. Örneklem Grubunun Ayrı ma-Bireyle mesinin “Ben Yaptım – Biz Yaptık” fadelerini Kullanmalarına Göre Farklılık Gösterip Göstermedi ini Belirlemek için Yapılan ki Ba ımsız Örneklemli t Testi Sonucu.....	184
Tablo 3.52. Örneklem Grubunun Çift Uyum Düzeyine Göre Da ılımı.....	185
Tablo 3.53. Çift Uyum Düzeyi Yüksek Çiftlerde Kadın ve Erkeklerin Kendini Toparlama Gücü, Ayrı ma-Bireyle me, Algılanan Ebeveyn Tutumları ve Mizaç Özelliklerine Göre Farklılık Gösterip Göstermedi ini Belirlemek için Yapılan ki Ba ımsız Örneklemli t Testi Sonucu.....	185

EKLER LİSTESİ

ekil 2.1.1. Ara tırmanın Modeli.....	115
ekil 3.1. Örneklem Grubunun Evlilik Süresine Göre Çift Uyum Düzeyi.....	133
ekil 3.2. Örneklem Grubunun Çocuk Sahibi Olup Olmama Göre Çift Uyum Düzeyi.....	134
ekil 3.3. Örneklem Grubunun Cinsiyete Göre Mizaç Özellikleri.....	140
ekil 3.4. İçdönük ve Dışdönük Mizaç Özelliğindeki Kadın ve Erkeklerin Ayrıma-Bireylemelerine Göre Çift Uyum Düzeyi.....	174
ekil 3.5. Gelişime Açık Olma ve Gelişime Açık Olmama Mizaç Özelliğindeki Kadın ve Erkeklerin Ayrıma-Bireylemelerine Göre Çift Uyum Düzeyi.....	176
ekil 3.6. Yumuşakbınlı Olma ve Yumuşakbınlı Olmama Mizaç Özelliğindeki Kadın ve Erkeklerin Ayrıma-Bireylemelerine Göre Çift Uyum Düzeyi.....	178
ekil 3.7. Duygusal Tutarsızlık ve Duygusal Tutarlılık Mizaç Özelliğindeki Kadın ve Erkeklerin Ayrıma-Bireylemelerine Göre Çift Uyum Düzeyi.....	180
ekil 3.8. Özdenetimli-Sorumluluk Sahibi Olma ve Özdenetimsiz-Sorumluluk Sahibi Olmama Özelliğindeki Kadın ve Erkeklerin Ayrıma-Bireylemelerine Göre Çift Uyum Düzeyi.....	182

1. BÖLÜM

G R

Aile, toplumun en küçük kurumudur ve içinde bulundu u toplumun çekirdek bir birimi olarak onun özelliklerini ta ımaktadır di er bir deyi le toplumun de er yargılarını, gelenek ve göreneklerini, be enilerini, inançlarını, önyargılarını kısaca kültürünü yansıtmaktadır (Yörüko lu, 2000).

Covey (1997) de aileyi toplumun yapı ta ı olarak tanımlamaktadır, hiçbir medeniyet aile kurumu olmaksızın var olamaz. Aile bu özelli iyle aynı zamanda tüm ki ilerarası ili ki ekillerinin de yapıta ını olu turmaktadır (Aktaran Canel, 2007).

Goldenberg (1996) de aileyi, kendine özgü bir yapısı olan do al, sosyal bir sistem olarak tanımlamaktadır. Aile, üyelerinin kendine özgü roller ta ıdı ı, kendi içinde geli en bir takım kurallara sahip olan, organize bir güç yapısı ile i leyen, son derece karma ık ileti im yolları ve formlarına sahip, kendine özgü problem çözme yöntemleri olan bir sistemdir (Aktaran Canel, 2007). Tallman (1970) tarafından yapılan bir tanımda da aile, küçük bir problem çözme ekibi olarak tanımlanmakta, ailede beraberlik ve dayanı ma özellikleri vurgulanmaktadır. Aile kurumu bir sistem olarak ele alınabilmekte ve o sistem içinde aileyi olu turan üyeler birbiriyle etkile im içinde bulunmaktadır. Kendi içinde dinamik bir yapılanması olan aile, toplumsal ya ama ve bireylere de biçim veren, onlara da dinamizm kazandıran, onları hareketlendiren ve yönlendiren bir i leve sahiptir.

Gladding'in (2002) tanımına göre aile, "birbirleri arasında do um, evlilik veya evlat edinme yoluyla akrabalık ba ı bulunan, birbirlerine biyolojik veya psikolojik açıdan ba lı iki veya daha fazla ki inin aynı çatı altında bir arada olmasıyla olu an birliktir" (Aktaran Canel, 2007: 17).

Aile kurumuna dair yapılan tanımlar toplumdan topluma, kültürden kültüre de i iklik göstermektedir. Aile hem sosyal bir birim olması hem de do al bir sistem olması sebebiyle sadece bireylerin bir araya gelip fiziksel ve psikolojik bir ortamı payla masından daha farklı bir konumdadır. Yazılmamı kuralları, üyelerinin rolleri ve rol da ılımları, güç yapılanmaları ve güç dengeleri, karma ık ileti im biçimleri, bir sorunu ele alma ve problem çözme tutum ve becerileri, ortak bir geçmi leri, dünyaya ve ya ama ili kin payla ılan anlayı ve tutumlar, ortak istek ve hedefleri barındırmaktadır (Aktürk, Eryi it, Ba arır, Kocabıçak, Baydemir, Tüzün, 2006).

Aile sistemi kendi içinde de çe itli alt sistemler barındırmaktadır. Bunlardan en önemlisi ve ailenin temelini olu turan sistem ise e alt sistemidir. Günümüzde özellikle bo anma oranlarındaki hızlı artı larla gittikçe daha da önem kazanan aile terapilerinde de öncelikle e sistemi ele alınmakta, do rudan evli çift ile çalı maya ba lanmakta; çiftlerin birbirleriyle ili kileri ele alınırken yeti tikleri aile ortamında ö renmi oldukları ili ki modelleri, ailelerinden ayrı malarının derecesi ve ekli de de erlendirilmektedir (Aktürk, Eryi it, Ba arır, Kocabıçak, Baydemir, Tüzün, 2006).

Çift ili kisinin temelini olu turan "evlilik", aile kavramına göre sınırları daha belirgin bir kavramdır. "Aile" bir grup veya örgüt, "evlilik" ise kar ı cinsten iki ki inin birlikte ya amak, ya antıları payla mak, çocuk yapmak ve yeti tirmek gibi

amaçlarla yaptıkları bir “sözleşme”dir. Evlilik, resmi olarak kurumsallaşmış bir yol, bir ilişki sistemi, bir kadınla bir erkeği “karı-koca” olarak birbirine bağlayan, doğacak çocuklara belli bir statü sağlayan toplumsal yönden üzerinde devletin kontrol, hak ve yetkisi bulunan yasal bir ilişki biçimidir. Eşlerin ve çocukların hak ve yükümlülükleri yasalarla olduğu kadar, toplumsal kurallar, gelenekler, inançlarla da belirlenmiştir (Özgüven, 2009: 19).

Evlilik, iki farklı türden bireyin yazılı ve yazısız kurullarla bir ilişkiyi sürdürme sürecidir. Karı-koca ilişkisinin içinde, ilgileri fikirleri vb. birbirinden farklı olan iki kişinin sergiledikleri benlik özellikleri, ilişkileri de o ilişkinin niteliğini belirleyebilmektedir. Bu ilişki biçiminde de evlilik yaşamının, bu iki kişinin biyolojik, sosyal ve psikolojik gereksinim ve güdülerini doyurması amaçlanmaktadır (Ulu, 2007).

Evlilik sistemi içinde, birbirinden farklı kişilik özelliklerine, ilgi, tutum, değerler ve yargılara sahip, farklı ailelerden gelen iki kişiyi bir araya geldikleri andan itibaren daha önceki yaşam biçimlerini de bırakmaya ve yeni etkileşim biçimleri denemeye başlanmaktadır. Bu da aynı zamanda kişilerin sosyal dünyalarının, kendi iç dünyalarının, mizaç özelliklerinin, yetenekleri aile tutumlarının birbiriyle etkileşim içinde yeniden yapılanmasını da ifade etmektedir (Akta, 2009).

Evlilik insan yaşamındaki en önemli ilişkilerden biri olarak kabul edilmektedir ve insanların bir kısmı için önemli bir doyum ve mutluluk kaynağıdır. Ancak bir kısmı için de beraberinde boşanma gibi pek çok olumsuz sonucu getirebilmektedir. Hawkins'e (2005) göre de mutsuz bir evliliği sürdürmek, genel

mutluluk, ya am doyum, benlik saygısı ve genel sa lıkla olumsuz yönde ili kili bulunmu tur.

Evlilik ili kisinden sa lanan doyum, insanların ya amın di er alanlarından sa ladıkları genel doyum düzeyine büyük ölçüde katkıda bulunmaktadır. Yapılan ara tırmalarda ki ilerın mutlu bir evlili e verdikleri önemin i ve ekonomik güvence gibi ya amın önemli sayılabilecek ba ka doyum kaynaklarına verdikleri önemden daha fazla oldu unu göstermektedir (Freedman, 1978; Campbell, Converse, Rodgers, 1976; Aktaran Tezer, 1996: 1). Yine yapılan ara tırmalar göstermektedir ki mutsuz bir evlilik, beden ve ruh sa lı nı da olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Bloom, Asher, White, 1978; Renne, 1970; Aktaran Tezer, 1996:1).

Evlili in gere i ve nedenleri dü ünüldü ünde, evlilik ya amı en temel olarak iki ki inin biyolojik, sosyal ve psikolojik gereksinimlerini, güdülerini doyurmayı sa layabilmelidir. Evlilik ki ilerarası bir boyuta sahiptir; ki ilerın mizaç özellikleri, ki ilik özellikleri dolayısıyla ya ama bakı açıları, hayatı algılayı ları, yeti tikleri aile ortamları, ailelerinden ayrı ma bireyle me düzeyleri, zorluklarla ba edebilme potansiyelleri vb. evlilik ili kisinin ekillenmesinde, bu ili kide bireylerin uyum gösterebilme becerilerinde ve buna ba lı olarak da ili kiden aldıkları doyumda belirleyici faktörler olmaktadır.

“Evlilikte uyum” ifadesi ile evli çift arasındaki ili kide bireylerin birbirleriyle ili kilerindeki uyum ve ya adıkları farklı süreçler ifade edilmektedir. Bu süreçler, evlilik ve aile hayatında de i en durumlar kar ısında e lerin birbirlerinin beklenti ve ihtiyaçlarındaki dengeyi ve ko ullara adaptasyonunu içermektedir. Burgess ve

Cottrell (1998), evlilikte uyumu, o evlilik kurumunu oluşturan farklı kişilere sahip eşlerin mutluluğu elde etmek ve ortak hedeflere ulaşmak için bir bütün olarak birbirlerini tamamlamaları olarak da tanımlamaktadır (Aktaran Ener, Terzioğlu, 2008: 2).

Spanier (1976) evlilikte uyumu, eşlerin günlük yaşantıya ve o yaşantı içinde de işleniş koşullarına uyum sağlaması ve belirli bir süre içinde birbirlerine uygun şekilde işlevleri olarak tanımlamaktadır.

Sabatelli (1988) de uyumlu evliliği eşlerin birbirleriyle iletişim kurabildiği, evliliğin önemli alanlarında fazla anlaşmazlık yaşamadığı ya da anlaşmazlıkların her iki tarafı da hoşnut edecek şekilde çözümlendiği evlilik olarak tanımlamaktadır.

Uyumlu bir evlilik eşlerin yaşantılarını akılcıca planlamalarının ve çabalarının sonucunda kazanacakları ve korumaları gereken bir beraberliktir. Bu beraberlik de uyuşmayı, paylaşmayı, eşlerin görev ve sorumluluklarını olgunca kabullenmelerini öngörmektedir (Bilen, 1983; Aktaran Ener, Terzioğlu, 2008).

Eşlerin uyum sağlamalarında evlilik ilişkisinin şekillenmesinde de belirleyici olan birçok faktör birbiriyle ilişki halindedir. Eşlerin doğuştan getirdiği mizaç özellikleri ve buna göre çevresel etkilerle de yapılanan kişilik özellikleri; kendi ebeveynlerinin tutumları, çift uyumları üzerinde belirleyici olmaktadır.

Bu araştırmada da evlilikte çift uyumu ile ilişkilendirilen mizaç özellikleri gibi önceden edinilmiş faktörler ile kendini toplama gücü, ayrıma-bireyleme,

yeti kinlikte algılanan anne-baba tutumları gibi sonradan kazanılmı faktörlerin birbiriyle ve çift uyumuyla ili kisi incelenecektir.

1.1. Evlilik

“Evlilik”, birbirinden farklı tutum, ilgi, davranı vb. gibi birbirinden farklı ki ilik yapılandırmaları ile iki ki inin bir araya geldi i ve bir çift olu turdu u ili ki örüntüsüdür. Ki ilerin do u tan ya da sonradan çevreden kazandı ı özellikleri ile birbirleriyle bir uyum içinde devam ettirdikleri bir kurumdur. Gülerce’ ye (1996) göre, iki ki inin evlenerek bir araya gelmesindeki amaç, tarafların psikolojik, fizyolojik ve sosyolojik açıdan birbirlerinin ihtiyaçlarını giderecek bir ortam yaratmalarıdır (Aktaran Canel, 2007). Evlilik duygusal, dü ünsel ve davranı sal farklılıklar ta ıyan en az iki de i ik sistemin birle mesi ile olu turdukları bir yapıdır (Akar, 2005). Bu yapının sürdürülebilmesi evlilik ili kisini olu turan ki ilerin kar ılıklı olarak psikolojik ve biyolojik ihtiyaçlarının kar ılanmasına ba lıdır, bu ihtiyaçların kar ılanması evlilik uyumunun da sa lanması açısından önemli i leve sahip olmaktadır (Akta , 2009).

Evlilik hem bir beraberlik duygusu içinde birlikte hem de kendi özerkli ini koruyarak bireyselce hareket etmeyi gerektiren bir ili ki biçimidir. Kendi içinde hem “biz” i hem de “ben” i barındırır. Fowers da (1993) evlili i, bireyin benli ini ba kasının benli i ile birle tirmesine imkan veren, ki ili in geli mesini ve ki ilerin mutlu olmasını sa layan bir kurum olarak ifade etmektedir. Burada söz konusu olan iki ayrı ki ili in birbirini bütünle tirmesidir.

E lerin evlilikleri içerisinde bütüncül bir uyum içinde olduklarından sözü edilebilmesi için karılıklı bir iletişim ve etkileşim içinde birbiriyle uyum içinde olmaları gerekir. E lerin günlük yaşamlarında bütüncül bir uyum içinde olabilmeleri için de evlilik yaşantıları içinde çeşitli alanlarda uyumlu olmaları gerekir. Bu alanlar aşağı şekilde sıralanabilir;

- İnsan insana ilişkilerde uyum
- Ruhsal yaşantıda uyum
- Topluluk içinde birliktelikte uyum.
- E lerin varlık gösterimlerinde karılıklı tutum ve davranışlarında uyum
- Birbirini tanımlamada ve bütünlemede uyum
- Cinsel davranışta uyum (Özürü, 1985:19; Aktaran Ulu, 2007).

Bu bağlamda ele alındığında evlilik sosyal bir kavram olmakla birlikte kişilerin bireysel özellikleri, aile yapıları, birbirleriyle olan ilişkileri, doğuştan getirdikleri ve sonradan kazandıkları özellikleriyle hem bir bütünü oluşturdukları hem de kendi özelliklerini ortaya koydukları bir ilişki biçimidir (Aktaran Ulu, 2009).

Evlilik, insan yaşamındaki en önemli ilişkilerden biridir. Evlilik, birbirinden farklı ilgi ve ihtiyaçları olan kişilerin karılıklı bir dayanışma, toplumsal bir onaylanmayla gerçekleştirilen bir sözleşme ve tüm toplumsal yasaklamalar dışında tutulan cinsel ihtiyaçların karılıklı olarak doyuma ulaştırıldığı bir kaynaktır (Özürü, 1985; Aktaran Ulu, 2007: 29).

Ki ilerarası bir ili ki boyutuyla ele alındı ında evlilik kurumunu olu turan iki ki inin ki isel özellikleri, ya ama bakı biçimleri, tutumları, hayatı algılayı ları ile devamlı bir etkile im söz konusudur. Bu etkile im içinde ki iler evlilik aracılı ıyla biyolojik, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını kar ılamayı amaçlamaktadırlar.

Biyolojik ihtiyaçlar olarak cinsel güdüyü doyumak evlili in en önemli nedenlerinden biridir. Cinsel istek ve beklentilerin toplumsal olarak da kabul edilen bir boyutta kar ılanması evlilikle sa lanmaktadır. Sosyal ihtiyaçlar olarak ki iler in kabul görme, uyum içinde oldu unu hissetme, güven duyma ve koruma ihtiyaçları ön plandadır. Ki inin evlilik aracılı ıyla yalnız olmadı mı bilmesi, bir partnere sahip olması ve onunla ortak bir amaca yönelmesi evlili in sosyal boyutunu olu turmaktadır. Psikolojik ihtiyaçlar ise ba ta sevilme ve be enilme arzusunu barındırmaktadır (Özgüven, 2000).

Çiftlerin evlenme sebeplerine bakıldı ında da ya adıkları problemleri iyi çözmelerindense, birbirlerinin varlı ıyla huzur ve mutluluk bulmalarının ön planda oldu u görülmektedir (Bradbury, Karney, 2004).

Mutluluk, tatmin ve beklentilerin gerçekte mesi her iki tarafın da birbirlerinin evlilik kavramını tanımlamalarını tam ve açık olarak anlamalarıyla sa lanabilmektedir. Kavram ve anlayı larda farklılıklar olması durumunda ise problemlerin olması kaçınılmazdır (Erbek, Be tepe, Akar, Alpkan, Eradamlar, 2005). Bu farklılıkların varlı ı evlili e ili kin beklentilerin kar ılanamamasına sebep olmakta, bu da çatı ma ve anla mazlıklara yol açmaktadır. Sorunların çözümlenememesi durumunda da bo anma, istenmeyen ama en sık tercih edilen

özüm yollarından biri olmaktadır. E lerin, birbirlerinin bakı açılılarıyla duruma yakla maları ise evlilikte çatı ma ve gerilimi azaltmaktadır (Franzoi, Davis, Young, 1985). Bu da özellikle evliliklerde çift uyumunun önemini ortaya çıkarmaktadır.

1.1.1. Evlilikte Çift Uyumu

nsan sosyal bir varlıktır ve bu sosyal yapısının içinde de sahip oldu u en önemli yetilerinden biri “uyum sa lama” becerisidir. Ki i içinde ya adı ı topluma ve çevresine uyum sa layabildi i ve bu uyumu sürdürdürebildi i sürece mutlu ve sa lıklı bir ya am sürebilmektedir. Evlilik de sosyal ya amın bir parçasıdır ve sa lıklı bir evlilik ili kisinin sa lanabilmesi de uyumlu bir beraberli i gerekli kılmaktadır.

Fowers'ın (1993) tanımında da vurgulandı ı gibi evlilik, ki inin duygusal açıdan da doyum ya amasını sa layan bir kurumdur. Bu tanımda da görüldü ü gibi evlilik uyumu ve evlilik doyumunu kavramları aralarında yüksek korelasyon olması sebebiyle, yani evlilik doyumunu yüksek olan çiftlerin aynı zamanda evlilik uyumlarının da yüksek oldu u varsayımıyla, sıklıkla birbirinin yerine e anlamlı olarak kullanılmaktadır. Fakat bu iki kavram tanım olarak birbirinden farklıdır.

Evlilik doyumunu; ki inin, evlili i hakkındaki duyguları, evlili ine yönelik bakı açısı ve algısıdır. Ki inin çift ili kisinden duydu u tatmin ve mutluluk derecesidir (Nicholas, 2005). Burada söz konusu olan ki inin kendi evlilik ili kisindeki gereksinimlerini kar ılama derecesine ili kin algısıdır (Tezer, 1986). Bireylerin, ili kilerinin tüm yönlerinde hissettikleri öznel mutluluk ve ho nutluk duygularıdır.

Evlilik uyumunda ise, evlilik doyumunda oldu u gibi bireylerin öznel algısı de il aralarındaki ili kinin niteli i de erlendirilmektedir. Burada e lerden her birinin iyi bir ili ki sürdürebilme kapasitesi de öne çıkmaktadır. Birbiri ile etkile im kurabilen, evlilik ve aileyi ilgilendiren konularda fikirbirli i yapabilen ve sorunlarını olumlu ekilde çözebilen çiftlerin evlili i uyumlu evlilik olarak tanımlanabilmektedir. Uyumlu bir evlilik ifadesi ile evlilik hayatındaki memnuniyet ve mutluluk da nitelendirilmektedir (Erbek, Be tepe, Eradamlar, Alphan, 2005: 40).

Özetlemek gerekirse evlilik doyumu, bireyin kendi evlilik hayatındaki ihtiyaçlarını kar ılama derecesine ili kin kendi ki isel algısıdır. Yani e lerden çok bireylerin, evliliklerinin tüm yönlerinde hissetti i öznel mutluluk ve ho nutluk duygularıdır. Ki inin evlili i hakkındaki doyum hissi evlili indeki mutluluk ile ifade edilebilmektedir.

Ki inin hem evlilik hakkındaki genel duygularını hem de ili kisinin belirli yönleri hakkındaki duygularını içermektedir. Evlilik uyumu ise evli çiftlerin evliliklerindeki ba arı ve i levselli ini de tanımlayan hem evlilik doyumunu hem de mutluluk kavramlarını içeren genel bir terimdir (Kalkan, 2002).

Evlilik uyumunda, evlilik doyumunda oldu u gibi bireylerin öznel algıları de il evlilik ili kilerinin niteli i de erlendirilmektedir; burada da öne çıkan e lerden her birinin ili kiyi sürdürebilme kapasitesidir (Akar, 2005).

Bir ili kiyi sürdürebilmek beraberinde yüksek uyumu gerektirmektedir. Evlilik uyumu, devam eden bu ili ki sürecinin durumunu ve yönünü de tayin etmektedir.

Dolayısıyla evlilikte uyum, iyi ya da kötü ekleinde nitelendirilebilecek belirli bir devamlılık içindeki hareket süreci olarak da tanımlanabilmektedir (Fı ılı lu, 1992).

Çiftler arası uyumu belirleyebilecek kriterler ise u ekleinde tanımlanabilmektedir (Fidano lu, 2007)

- Çiftler arasında problem yaratan farklılıklar
- Ki ilerarası gerilimler ve kaygılar
- Çiftler arasında doyum
- Çiftler arasında ba lılık
- Çift olma açısından önem arz eden konularda görüş birli i

E ler arasındaki mutluluk, etkile im, evlilik ve aileyi ilgilendiren konularda fikir birli i yapabilen ve sorunlarını olumlu bir ekleinde çözebilen çiftlerin evlili i uyumlu bir evlilik olarak tanımlanabilmektedir (Erbek, Be tepe, Akar, Eradamlar, Alpkan, 2005).

Spanier (1976), evlilik uyumunu e lerin günlük ya antıya ve ya antı içinde de i en ko ullara uyum sa lamaları ve belirli bir süre içinde birbirine uygun olarak de i meleri ekleinde tanımlamaktadır.

Sabatelli de (1988) uyumlu bir evlili i e lerin birbiriyle ileti im kurabildi i, evlili in önemli anlarında fazla anla mazlık ya anmadı ı, anla mazlıkların her iki tarafı da ho nut edecek ekleinde çözümlendi i bir evlilik olarak tanımlamaktadır.

Evlilik uyumu sadece evlilik ya antısını de il aynı zamanda çiftin bireysel olarak ya antılarının çe itli alanlarını da etkilemektedir. Evlilik uyumu öncelikle evlilik ya antısını ve dolayısıyla da ki inin bireysel ya antı alanlarını da etkilemektedir. Yapılan ara tırmalar da psikolojik sa lı ın, duygusal strese ait semptomların, e e duyulan yakınlı ın evlilik uyumuyla do rudan ili kili oldu unu göstermektedir. Evlilik uyumundaki artı ki inin psikolojik sa lı ını da olumlu olarak etkilemekte ve duygusal stres semptomlarını azaltmaktadır (Mc Clure, Loden, 1982; Aktaran Canel, 2007: 47).

Evlilik uyumu dü ük olan çiftler tartı ma sırasında birbirlerine kar ı daha fazla olumsuz davranı sergilemektedirler, olumlu tavırları daha azdır. Evlilik uyumu yüksek olan çiftlerin ise birbirleriyle etkile imleri daha kaliteli olmakta, daha fazla fikirbirli i sergilerken daha az çatı ma ya amaktadırlar (Janicki, Kamorck, Gwaltney, Shiffman, 2006).

Evliliklerinde ya adıkları problemler sebebiyle evlilik terapisine ba vuran çiftler arasında en çok kar ıla ılan ve evlili e de en çok zarar veren problem olarak çiftler arasında ileti im ile ilgili problemler gelmektedir (Fidano lu, 2007).

Yapılan çalı malar da psikolojik sorunları nedeni ile yardım arayı ında olan ki ilerın % 40'ının ikayetlerinin temelinde evlilik sorunlarının oldu unu bunun da ba nda evlilik uyumu ile ilgili sorunların geldi ini göstermektedir. Çocuklarına yönelik ikayetlerle gelen ailelerin sorunlarının ço unun da evlilik uyumu ile ili kili oldu u, bo anmanın çocuklar açısından da en önemli stres kaynaklarından biri oldu u görülmektedir. Yine ara tırmalar fiziksel rahatsızlıkların ortaya çıkma

oranın evlilik uyumu bozuk olan kişilerde evliliklerinde uyum sorunu yaşıyan kişilerde göre daha fazla olduğunu ve boşanma oranlarının da daha yüksek olduğunu göstermektedir (O'Leary, 1987; Aktaran Fidanolu, 2007).

Evlilik uyumunun önemi kendini hem aile içi hem de aile dışı ilişkilerde göstermektedir (Fıllıoğlu, 1992: 16). Evlilikte yaşanan sıkıntı ve sorunlar hem çiftlerin hem de çocukların fiziksel ve ruhsal sağlığı üzerinde olumsuz etkilere sahiptir (Tutarel-Kılak, 1997: 57). İnsan ilişkileri “balama, geliştirme, sürdürme ve sonlandırma” evrelerinde dört aşamada gerçekleşmektedir. Uyumlu evlilik ilişkilerinde ise sonlandırma aşaması sadece eşlerden birinin ölümüyle mümkündür. Sürdürme aşaması ise evlilikte yüksek uyumu gerektirmektedir (Nelson-Jones, 1986; Aktaran Ener, Terzioğlu, 2008: 2).

Evlilik uyumu, evliliğin her yönüyle öznel olarak değerlendirilmesidir; yani evlilikte bireysel olarak isteklerin, beklentilerin, ihtiyaçların karşılanma derecesi ve buna ilişkin algısıdır (Demiray, 2006).

1.1.2. Evlilikte Çift Uyumunu Etkileyen Faktörler

Uyumlu bir evlilik beraberinde başarılı bir aile yaşantısını da getirecektir. Ailede birlik ve beraberliğin olabilmesi için eşler arasında ekonomik, kültürel ve psikososyal konularda anlaşmaya varılmalı ve uyum sağlanmalıdır.

Evlilik ilişkisi etkileşim rollerinin ve iletişim ağlarının oluşturduğu bir sistem olarak ele alındığında eşler arasında uyumun sağlanması ve mutlu bir evlilik

ya antısının sürdürülebilmesi için e lerin demografik özellikleri, ileti im, de er ve amaçlar, karar verme, evle ilgili faaliyetlerin yürütülme biçimi, yakın akrabalarla ili kiler, serbest zamanların de erlendirilmesi, gelir idaresi gibi konularda birbirlerine uyum göstermelerini de gerektirmektedir (ener, Terzio lu, 2002).

Uyumlu bir evlili in sa lanabilmesinin ilk ko ullarından biri açık, etkili ve nitelikli ileti imdir (Burlson, Denton, 1997). E ler arasında ileti im, kar ılıklı mesajların payla ılması yolu ile zamanla geli en, ki ilerarası ili kilerde birlikteli i gerektiren, organize olmu ve do al olarak olu an bir etkile im mekanizmasıdır (Steinmetz ve ark., 1990; Aktaran ener, Terzio lu, 2002: 3).

Ça da anlamda sa lam ve mutlu bir evlilik iki ayrı ki ili in birbirini bütünlendirmesiyle gerçekleşebilir. Bu da bütüncül bir uyumu gerektirmektedir. Bütüncül uyum da e lerin kar ılıklı ileti im ve etkile im içinde birbirlerine uyum göstermeleri demektir. E lerin günlük ya amlarında a a ıda belirtilen boyutlarda birbirlerine uyum göstermeleri, ayrı birer birey olarak kendi benliklerini korurken “biz benli i” ni de olu turabilmeleri durumunda evliliklerinde bütüncül bir uyum içinde olduklarından söz edilebilmektedir (Özu urlu, 1985; Aktaran Ulu, 2007).

- İnsan insana ili ki kurmada uyum
- Ruhsal ya antıda uyum
- Topluluk içinde birlikte uyum
- E lerin varlık gösterimlerinde kar ılıklı tutum ve davranı larında uyum
- Birbirini tamamlamada ve bütünlendirmede uyum
- Cinsel davranı ta uyum

Hiç ku kusuz ki böyle bir uyumun sa lanmasında gözardı edilemeyecek unsur e lerin birbirleriyle bütüncül bir uyum yakalarken kendi benliklerini de korumalarıdır.

Daha önceki bölümlerde de inilen evlilik tanımlarında da vurgulandı ı gibi evlilik, bireyin benli ini ba kasının benli i ile birle tirebilmesine imkan vermekte, ki ili inin geli mesini ve mutlu olmasını sa lamaktadır. Evlilik, ailenin kurulmasında ilk evreyi olu turması bakımından bireylerin mutlulu unu sa layan ve ki iliklerin geli mesinde önemli rol oynayan bir birim olarak tanımlanmaktadır (Glenn, 1991).

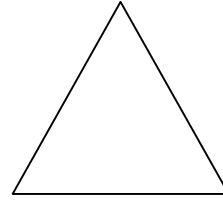
Uyumlu bir evlilikte e ler birbirine kar ı sorumluluk duygusu ta ımakta, birbirlerini sosyal açıdan desteklemekte, birlikte isteyerek zaman geçirmekte, aralarında açık ileti im bulunmakta ve kriz durumlarında birbirlerine kenetlenmektedirler (Çelik, Tümkaya, 2012).

Evlilik uyumunu etkileyen faktörlerin ba ında kar ılıklı ileti im ve etkile im ile bunların temelindeki birey olma ve kendi benli ini kaybetmeden kar ıdakiinin benli iyle bütünle e bilme yetileri gelirken, di er birçok faktör de evlilik uyumunun ekillenmesinde belirleyici olabilmektedir. Yine evlilik uyumu bir ba ka tanımda da evlilikteki mutluluk ve ba ariyla ba lantılı oldu una inanılan payla ılan aktiviteler, çatı malar gibi faktörlerin bile kesi olarak ele alınmı , di er bir tanımda da sorunları çözme kapasitesi üzerine vurgu yapılmı tır (Fı ı lo lu, Demir, 2000). Evlilik uyumunu etkileyen pek çok faktör bulunmaktadır. Muhakkak ki evlilikte kar ılıklı sevgi ve saygı mutlu bir evlilik ya antısının ön ko ullarından biridir, fakat buna ek

olarak e lerin birbirlerine ve ili kilerine kar ı farkındalık sahibi olmaları, birbirlerini dinlemeleri ve duygularını açıkça ifade etmeleri de uyumlu bir evlili in olmazsa olmaz ko ullarındandır. Nesne ili kileri kuramcılar ı ise e ler arasındaki romantik ili kilerin ki iler in çocukluklarında ebeveynleriyle olan ili kilerinin bir yansıması oldu unu ifade etmektedirler. Çocu un, anne ve babasına duydu u ba lılık ve yakınlık yeti kinlik döneminde ba kalarıyla olan ili ki kurma becerilerini de etkilemektedir.

Evlilik uyumuna etki eden faktörler evlilikte üçgen modeline göre üç temel ba lık altında incelenebilmektedir (Larson, 2002).

Bireysel özellikler

Çift özellikleri

Çevresel etmenler

ekil 1.1. Evlilikte Üçgen Modeli

1.1.2.1. Bireysel Özellikler

- Sorunlar
- Stresle başa çıkma güçlü ü
- İlevsel olmayan dü ünceler
- A ırı tepkisellik
- A ırı kızgınlık ve saldırganlık
- Tedavi edilmemi depresyon
- Kronik irritabilite
- A ırı utangaçlık
- Olumlu özellikler
- Dı a dönüklük
- Özgüven
- ddialılık
- Teslimiyet
- A k
- Esneklik

1.1.2.2. Çift Özellikleri

- Sorunlar
- Negatif ili ki tarzları
- Olumlu özellikler
- İletim becerileri
- Çatı ma çözüme becerileri

- Kayna ma
- Yakınlık
- Güç payla ımı veya kontrolü
- Uzla ma

1.1.2.3. Çevresel Etmenler

- Aile kökeninin etkileri
- Aile sürecinin izleri
- Aileden ba ımsızla abılme
- Anne babanın evlili i
- Anne babanın ve arkada ların deste i
- stresi
- Ebeveyn olmanın stresi
- Dı arı u ra larının gerilimi
- Di er stresörler (Borçlanma, sa lık, e in yakın akrabaları vb.)

Reuben Hill de (1966) evlilik uyumu ile ili kili a a ıdaki faktörleri saptamı tır
(Aktaran Akar, 2005: 27).

1. Kocanın anne-baba evlili inin mutlulu u
2. Kocanın babası ile yakınlı ı
3. Kocanın çocuklu unun geçti i yer
4. Kocanın evlenme ya ı
5. Kocanın e itim seviyesi

Evleninceye kadar ayrı ayrı ilikileri, ilgileri ve yaamları olan kilerin evlenince yaamları yeni bir biçim kazanmaktadır. Bu yeni yaam biçimi içinde yani evlilik iliki için mutlu olabilmeleri, sağlıklı bir iliki kurabilmeleri, ortak hedeflerine ulaşabilmeleri ve bunun devamında da sağlıklı bir aile hayatı oluşturabilmeleri için bir bütün olarak birbirlerini tamamlamaları gerekmektedir.

Uyumlu bir evlilik beraberinde başarılı bir aile hayatını da getirecektir. Etkinlerin birbiriyle uyumunu, paylaşımı, barındırma, görev ve sorumluluklarını olgunca kabullendiği bir beraberlik açık, etkili ve nitelikli bir iletişim sağlarken aynı zamanda evlilik barını ve mutluluğunu da olumlu yönde etkileyecektir (ener, Terzio lu, 2002).

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TUIK, 2012), 2011 evlenme ve boşanma istatistiklerine göre 2011 yılında 592.775 çift evlenirken, 120.117 çift boşanmıştır. Boşanma nedenlerine bakıldığında 120.117 çiftten 85'i zina, 35'i cana kast ve pek fena muamele, 35'i cürüm ve haysiyetsizlik, 288'i terk, 58'i akıl hastalığı, 957'si diğer nedenler ve 2.506'sı bilinmeyen nedenler olarak belirtilirken 116.153'ü geçimsizlik nedeniyle boşanmıştır. Hem aile içi hem de aile dışı ilikilerin belirleyicisi olarak "evlilik uyumu" (Fıllıo lu, 1992), Türkiye genelinde de görüldüğü gibi boşanma nedenleri içinde "geçimsizlik" başlıyla ilk sırada yer almaktadır.

Yukarıda da bahsedildiği gibi evlilik uyumu birçok faktörün etkisi altındadır. Bunlar kimi zaman olumlu kimi zaman ise olumsuz etkileriyle evlilikte çift uyumunu

ekillendirmektedir. Bu alı mada da evlilik uyumu ile ili kili olabilecek e itli faktörler ele alınmı tır, bunlar:

- Mizaç Özellikleri ve Ki ilik
- Ayrı ma ve Bireyle me
- Algılanan Ebeveyn Tutumları
- Kendini Toparlama Gücü

1.2. Mizaç Özellikleri ve Ki ilik

Allport (1961: 34) mizacı “bireyin kendine özgü duygusal do aya sahip olma olgusu” olarak tanımlamı tır (Aktaran Burger, 2006: 352). Günümüzde ara tırmacılar tarafından de i ik ekillerde ifade edilebilen ve ki inin ya am deneyimlerine ba lı olarak farklı ki ilik özelliklerine dönü ebilen genel davranı ve duygu durum kalıpları olarak da tanımlanabilmektedir. Bu genel e ilimlerin kararlı ki ilik özelliklerine nasıl dönü ece i, ki inin do u tan getirdi i e ilimlerinin ve içinde yeti ti i çevrenin karma ık bile kesine ba lıdır (Burger, 2006). Bu alı mada da do u tan getirilen mizaç özellikleri çerçevesinde ekillenen ki ilik özellikleri ele alınacaktır.

Bireyin kendisinden kaynaklanan, her zaman ve her durum içinde gözlenebilen tutarlı davranı kalıpları ve nasıl davranaca ımızı ve hissedece imizi etkileyen, içimizde geli en bütün duygusal, güdüsel ve bili sel süreçleri kapsayan ki ilik içi süreçlerdir (Burger, 2006).

1.2.1. Mizaç

Mizaç, dikkat, duygu ve davranış alanlarında duygusal tepkiselliğin düzeyi ile ilgili kendini düzenleme de bireyi benzersiz kılan bireysel farklılıklardır (Prior, Sanson, Oberklaid, 2000; Aktaran Aytemiz, 2010). Mizaç, davranışın tarzı ile ilgilidir ve hayat boyu aynı kalma eğiliminde olmakla beraber çevresel etkilerin de etkisine bağlı olarak değişirilebilir. Kişinin bir durumda ne yaptığından daha çok o duruma yönelik nasıl tepki verdiğiyle ilgilidir. Mizaç, kişinin sosyal ve duygusal gelişiminde önemli role sahiptir aynı zamanda aile, okul, çevre hayatına uyum sağlaması üzerinde de etkilidir. Kişinin mizacı, çevresindeki insanların da ona karşı tepkilerini ve ilişkisel biçimlerini etkilemektedir. Bebeklikten gençliğe kadar olan dönem içinde mizaç, sosyallik, ritmiklik, sebatkarlık, tepkisellik, aktiflik, esneklik, sınırlılık boyutları ile tanımlanmaktadır. Mizaç, kişinin içinde bulunduğu bağlam kapsamında ele alınmaktadır, mizaçsal yanıtları ortaya çıkaran uyaranlar da bu bağlamın parçasıdır.

Goldsmith ve arkadaşları da (1987) mizacı, duygusal uyarılma ve duyguların ifadesi olarak tanımlamaktadır. Rothbart (1986) da mizacı, tepkisellik ve öz düzenlemedeki sabit, biyolojik temelli bireysel farklılıklar olarak tanımlamaktadır. Mizaç, bünyesinde nörofizyolojik yapıları sosyal etkileşim ve sosyal gelişimi de barındırmaktadır (Aytemiz, 2010).

Mizaç, duygusal bir uyarana verilen otomatik yanıtlardaki bireysel farklılıkları ifade etmektedir. Mizaç, kişilerin kalıtımla getirilen, yaşam boyu sabit kalan bileşenidir. Mizaç boyutları korkuya karşı soğukkanlılık, ürkekliğe karşı öfke,

tiksinmeye kar ı ba lanma, sebatkarlı a kar ı cesaretsizlik gibi temel duygusal tepki örüntülerini içermektedir. (Goldsmith ve ark. 1987).

Putnam, Sanson ve Rothbart'da (2002) mizacı, bireyin içsel ve dı sal uyarılara kar ı verdi i tepkilerdeki bireysel de i iklikler ile ki inin motor ve dikkat alanlarında kendini düzenlemesi olarak tanımlamaktadır.

Prior (1992) da mizacı, erken ya larda fark edilebilen ve hayat boyu devam eden, de i ik durumlarda ki inin duygusal ve davranı sal tepkilerinin özellikleri olarak tanımlamaktadır. Mizaç, bir dı uyarana, fırsata, beklenti veya talebe bir tepki olabilmekle beraber çevrenin, bireyin psikolojik yapısı üstündeki etkisine aracılık ederek onu ekillendiren dinamik bir etkidir.

Bili , motivasyon, uyarılma, duygulanım gibi özellikler aile içi ve dı ındaki çevresel faktörlerle sürekli etkile im halindedir. Buna ba lı olarak da mizaç özellikleri peki ir veya de i ir; fakat bu de i im de görece sabittir (Aytemiz, 2010).

1.2.2. Ki ilik

Ki ilik do u tan getirilen ve sonradan kazanılan zihinsel yetenekler, tutumlar, mizaç, duygu, dü ünçe ve davranı lardaki bireysel farklılıkların bile iminden olu an bir bütünlü ü, tekli i ifade etmektedir (Somer, Korkmaz, Tatar, 2004).

Child, ki ili i bireyin davranı larında bir zamandan di erine tutarlılı a ve benzer durumlarda di er insanlardan farklı davranmasına yol açan kararlı içsel faktörler olarak tanımlamaktadır (Shweder, 1975; Aktaran Somer, Korkmaz, Tatar,

2004). Günümüzde bireysel farklılıklarda ki ilik özelliklerinin önemi vurgulanırken bu özellikleri yapıla tırmaya ili kin modeller de önerilmektedir. Bazı ara tırmacılar ise ki ilik özelli i yakla ımına kar ı çıkmı ve davranı ın belirlenmesinde durumsal özelliklerin önemini vurgulamı tır (Somer, Korkmaz, Tatar, 2004).

Ki ilik kavramını açıklamaya yönelik çok çe itli yakla ımlar mevcuttur. Bunlar, psikodinamik, fenomenolojik, bili sel, bilgi i lemler, davranı sal ve özellik yakla ımlı teorilerdir.

Özellik yakla ımına göre insanlar genel e ilimlere sahiptirler ve de i ik durumlarda çe itli davranı olasılıkları vardır. nsanın davranı ı ile ki ili i bir hiyerar i içinde organize edilmiştir.

Borgatta'ya (1964) göre de ki ilik özellikleri, belirli ko ullar altında belirli bir biçimde davranma e ilimleri olarak tanımlanmaktadır. Ki ilik özelliklerinin varsayım niteli inde psikolojik yapılar olmasıyla birlikte biyolojik kökenli oldu u da varsayılmaktadır. Bununla birlikte her zaman çevre ile de ili ki içindedirler (Aktaran McCrae, Costa, 1995).

Davranı lar tek tek tutarsız olabilmektedir fakat geni davranı örüntüleri olarak ele alındı ında görece bir tutarlılık göstermektedir. nsan her durumda de i mez bir e kilde davranmamaktadır. Ki ilerin belirli bir durumda nasıl davranacakları sahip oldukları ki ilik özellikleri kadar içinde buldukları duruma da ba lıdır (Somer, 1998). Ayırıcı özellik yakla ımı olarak da geçen özellik yakla ımı bir insanın belirli bir ki ilik özelli ini ne derece gösterdi ine göre ki iyi

sınıflandırmaktadır. Ki ilik temel varsayım üzerinde durmaktadır: Ki ilik özelliklerinin zaman içinde de değişmez olduğu ileri sürülmekte ve Ki ilik özelliklerinin durumlara göre kararlılık gösterdiği vurgulanmaktadır (Burger, 2006).

Ki ilik, bireyin karakteristik, ona özel ve ayırıcı davranışlarının bedensel, zihinsel ve ruhsal özelliklerinin bütünüdür ve Ki ilinin günlük yaşamında kullanılan özel uyum yollarını yansıtmaktadır (İlik, 2000; Aktaran Arslan, 2010: 10). Ki ilinin deneyimler karşısındaki uyumunu belirleyen psikobiyolojik sistemlerin sürekli gelişip de gelişen, kendini yenileyen dinamik bir organizasyonudur (Cloninger ve ark. 1993).

Mizaç, katılımla geçen ve yaşam boyunca çok fazla değişmeyen yapısal özellikler olarak tanımlanırken, Ki ilinin çekirdekleri yaşamın ilk yıllarında atılmakta, altı yaşından sonra ana hatları belirlemekte, Ki ilinin çevresiyle sürekli etkileşimi ve uyum çabası sonucu oluşmakta son biçimini alması gençlik çağıının sonunu bulmaktadır (Arslan, 2010).

Ayırıcı özellikler üzerine bilinen ilk çalışmada 1921'de Gordon Allport tarafından yapılmıştır. Allport, Ki ilinin temel özelliklerini belirleme ve bu boyutların her birinde Ki ilinin nereye düştüğünü saptamıştır. Bu temel özelliklerin sayısı Ki ilide farklılık gösterse de bazen bir özelliğin Ki ilikte baskın olduğu ifade edilmektedir (Burger, 2006).

Cattell de Allport ve Odbert'in kullandığı Ki ilik özelliklerini tanımlayan 4500 sıfatla yaptığı çalışması sonucunda on altı faktör saptamıştır. Bununla beraber

Cattell'in de i kenleri ile analiz yapan di er ara tırmacılar bu faktörleri bulamamı lar ve be genel ki ilik faktörü elde etmi lerdir (Somer, Korkmaz, Tatar, 2004).

Çe itli çalı malarda da ortaya çıkan bu be faktörü Norman (1963) 1. Dı adönüklük 2. Yumu ak ba lılık/ Uzla abilirlık, 3. Özdenetim/ Sorumluluk 4. Duygusal Dengelilik 5. Kültür olarak isimlendirmi tir (Aktaran Somer, Korkmaz, Tatar, 2004).

Borgatta da (1964) yapmı oldu u analizler sonucunda ki ilik ara tırmalarının bu be faktör çevresinde organize edilebilece ini öne sürmü tür (Aktaran McCrae, Costa, 1995). McCrae ve Costa da (1985) Norman'ın "yetkin bir sınıflama" geli tirme yönündeki önerilerini güncelle tirmek için tekrar analiz yapmı lardır. Bunun sonucunda Norman'la uyumlu olarak "Dı adönüklük, yumu ak ba lılık, sorumluluk ve nörotisizm" faktörleri açık bir ekilde ortaya çıkarken be inci faktör olarak Norman'ın "kültür" faktöründen farklı olarak "deneyime açıklık" boyutu ortaya çıkmı tır. Bu boyut ba ımsızlık ve de i iklik ihtiyacını, açık fikirlilik, orijinallik ve yaratıcılık gibi özellikleri içermektedir (Aktaran Somer, Korkmaz, Tatar, 2004).

Ki ili i tanımlamak için kullanılan özellik sayısı de i se de be faktör modeli ki ili in kategorizasyonu için kapsamlı bir çerçeve olu turmaktadır (Digman, 1990; Aktaran Aytemiz, 2010).

1.2.3. Be Faktör Ki ilik Modeli

Be Faktör Ki ilik Modeli'nin en önemli iddialarından birisi, ki ilik boyutları için geçerli ve güvenilir bir sınıflama olu turmak böylece alanda da ınık bir görünüm sergileyen ki ilik ara tırmaları arasında ba lantı sa lamaktır (Somer, Korkmaz, Tatar, 2004).

Dı adönüklük - içe dönüklük; Hayat dolu olma, heyecanlı, ne eli, konu kan giri ken ve sosyal olma gibi özellikleri içermektedir (McCrae, Costa, 1985). Dı adönüklük veya olumlu duygulanım güven, olumlu duygu, enerji, sosyal etkile imlerden ve heyecan verici, yo un deneyimlerden keyif alma olup olumlu duygu, hareket ve yüksek enerji bu boyutun temelini olu turmaktadır (Kochanska, Clark, Goldman, 1997). Yüksek düzeyde dı adönük ki iler konu urken, enerjik, sevgisini gösteren ve iyimser olma e ilimindedirler (Smith ve ark., 2007).

Duygusal tutarsızlık boyutu, duygusal dengeyi ayarlayabilme ile ilgilidir. Yüksek duygusal tutarsızlı ı olan ki iler daha kolay sıkılma, endi eli, gergin, kaygılı ve duygusal stabileden yoksun olma e ilimindedirler (Kochanska, Clark, Goldman, 1997). Duygusal tutarsızlık alt boyutu, duygusal de i kenlik, endi eye yatkınlık, kendine güvensizlik alt ölçekleri ile temsil edilmektedir (Somer, 1998; Somer, Korkmaz, Tatar, 2004).

Ba a çıkma mekanizmaları ile ki ilik faktörlerinin ili kisi incelendi inde ba a çıkma tepkilerinde belirleyici olanın stres uyarınının objektif özellikleri oldu u ya da bununla ilgili ki inin subjektif de erlendirmesinin oldu u kabul edilmektedir. Stresle

ba a çıkma davranı ında bir süreklilik olup olmadı ı ara tırıldı ında, ki iler in bazı ki ilik özelliklerini stres yaratan durumlara ta ıyacıkları ve bu faktörlerin de ba a çıkma stratejisinin seçimini etkileyece i saptanmı tır (Amirkhan, Risinger, Swickert, 1995). Son yıllarda yapılan ara tırmalarda da ki iyle ili kili faktörlerin etkisi konusunda yapılan vurgular artmaktadır. Bir çok ara tırma sonucu hem dı a dönüklük hem de nörotisizm faktörlerinin çe itli etkile imlerle “do rudan ba a çıkma mekanizmaları” (Örne in, stres yaratan durumu de i tirme) ve “baskılama” (Örne in, durumu inkar etme) ile ba lantılarını ortaya koymaktadır. Dı a dönüklük, aktif ve do rudan ba a çıkma bilgi ya da destek arama davranı ı ile ili kili görülürken, nörotisizm, inkar ya da suçlama gibi pasif ve kaçınmalı stillerle ili kili görülmektedir. Yine yapılan çalı malar da göstermektedir ki en az durumun karakteristikleri kadar ya da daha fazla bir oranda ki iye ba lı faktörler de ba a çıkma stratejilerinin seçiminde etkili olmaktadır (Somer, Korkmaz, Tatar, 2004).

Duygusal tutarsızlık boyutu ile nörotisizm terimi, psikolojik huzursuzlu u deneyimlemeye yatkınlıkla karakterize edilen normal bir ki ilik boyutu olarak kabul edilmektedir. “Nevrotik” tanısı alanlar bu boyutta daha yüksek puanlar alırken daha sıklıkla çe itli psikolojik bozuklukları da gösterme e ilimindedirler (McCrae, Costa, 1991). Bu boyut, somatik ikayetler, psikolojik olarak iyi hissetme, çe itli ba a çıkma mekanizmaları ve stresin algılanmasıyla ilgilidir (Somer, Korkmaz, Tatar, 2004).

Yumu akba lılık boyutu ki iler arası ili kilerde temel bir boyuttur. li kilerin niteli i, olumlu sosyal ili kileri sürdürme ve bu ili kileri düzenleme ile ili kilidir (Smith, Spinrad, Eisenberg, Gaertner, Popp, Maxon, 2007). Güven, açık sözlülük, empati, nezaket, özgecilik, i birli i ve sosyal ili kilerde dost canlısı olmak bu

boyutun di er özellikleridir (Kochanska, Clark, Goldman, 1997). Yumu akba lılık boyutu yüksek olan ki iler ba kalarını seven, sosyal ilgisi olan, dürüst, yumu ak kalpli, yardım sever, affedici, iyi huyludur. Yumu akba lılık boyutu dü ük düzeyde olan ki iler ise alaycı, kaba, ku kucu, i birlikçi olmayan, kinci, acımasız, huzursuz ve manipulatif ki ilerdir (Costa, McCrae, 1985).

Costa, McCrae ve Dye (1991) yumu akba lılı n da dı a dönüklük gibi ki iler arası ili kilerde temel bir boyut oldu unu ifade etmektedirler. Ancak dı a dönüklük daha çok sosyal uyaranların miktarı ile ili kili iken yumu akba lılık ili kilerin niteli i ile ba lantılıdır. Yumu akba lılı n alt boyutları ho görü, sakinlik, uyma, itaat, uzla ma, alçakgönüllülük, merhametlilik alt ölçekleri ile temsil edilmektedir (Somer, 1998; Somer, Korkmaz, Tatar, 2004). Yumu akba lılık, ki iler arası ili kilerde etkili olmasının yanı sıra ki inin kendilik algısını da etkilemektedir. Ayrıca sosyal tutumlar ve bir ya am felsefesi geli tirmekte de etkilidir.

Özdenetim/ sorumluluk boyutu, kuralları ve normları izlemeyi, organize olmayı, güvenilir ve sorumluluk sahibi, sistemli, kontrollü olmayı içermektedir (Smith, Spinrad, Eisenberg, Gaertner, Popp, Maxon, 2007). Alt boyutları düzenlilik, kurallara ba lılık, sorumluluk-kararlılık, heyecan arama alt ölçekleri ile temsil edilmektedir (Somer, 1998; Somer, Korkmaz, Tatar, 2004). Yüksek özdenetim ve sorumlulu a sahip ki iler organize, güvenilir, çalı kan, dakik, düzenli, hırslı, sebat eden, öz disiplinli ve dikkatlidir. Dü ük öz denetim ve sorumlulu a sahip ki iler ise amaçsız, güvenilirmez, ü engeç, dikkatsiz, umursamaz, hızcı, iradeli olmayan ki iler olarak tanımlanmaktadır (Costa, McCrae, 1985).

Gelişime açıklık çeyitli ara tırmacıların üzerinde tam bir fikir birliğine varamadığı bir boyuttur. Gelenekselli e kar ın açık fikirlilikle betimlenmektedir. Gelişime açıklık özelli i yüksek olan kişiler meraklı, yaygın ilgileri olan, yaratıcı, orijinal, hayalgücü kuvvetli olan, geleneksel bir yapıya sahip olmayan kişilerdir. Bu boyutta düşük düzeyde olan kişiler ise geleneksel, ilgi alanları dar, sanatla ilgilenmeyen ve ara tırmacı olmayan bir yapıya sahiptirler (Costa, McCrea, 1985).

Gelişime açıklık boyutuna ilişkin terimler “zeki, akıllı” gibi sıfatlardan daha çok entellektüel, aydın, ara tırmacı gibi sıfatlarla açıklanmaktadır. Türk dili çalı malarında da bu faktör kişilerin yeteneklerinden daha çok e ilimleri, ya am tarzları ve tercihleri ile ekillenmektedir (Somer, Korkmaz, Tatar, 2004).

1.2.4. Mizaç, Kişilik Özellikleri, Ebeveyn Tutumlarının Algılanması ve Çift Uyumlu kişisi

“Mizaç” üzerine öne sürülen çok farklı kuramlar içinde farklı ara tırmacılar tarafından farklı kişilik verileri kullanılarak kişiliğin be boyutuna dönük kanıtlar bulunmu tur. Bugün halen bu faktörlerin adları ve sayıları konusunda görüş ayrılıkları olsa da “Büyük Be li” olarak da adlandırılan Be Faktör Modeli’ne göre kişiliğin be boyutu u ekilde adlandırılmaktadır; Nevrotiklik (Duygusal tutarsızlık), Dönüklük, Açıklık, Uyumluluk, Özdisiplin.

Nevrotiklik (Duygusal Tutarsızlık) boyutu, kişileri duygusal kararlılık ve kişisel uyum süreklili i üzerinde bir noktaya yerle tirmektedir. Duygusal sıkıntı ya ayan ve duyguları a ırı de i iklik gösteren kişiler nevroitiklik boyutunda yüksek puan almaktadır. Bu kişiler günlük olaylar kar ısında daha sık stres ya amaktadırlar.

Üzüntü, öfke, kaygı, suçluluk gibi olumsuz duygulara daha fazla eğilimlidirler (Costa, McCrae, 1992; Aktaran Burger, 2006). Nevrotiklik ya da duygusal tutarsızlık düzeyi düşük olan kişiler ise sakin, iyi uyum gösteren, aklı ve duygusal tepkilere yatkın olmayan kişilerdir.

Dışadönüklük boyutu ise dışarıda içe dönüklük boyutunu barındırmaktadır. Dışadönükler, oldukça sosyal kişilerdir, enerjik, iyimser, sıcakkanlı ve girişkendirler. İçdönükler ise asosyal ve enerjisi düşük kişilerdir.

Gelişime Açıklık boyutu deneyimlere açık olmayı ifade etmektedir. Güçlü hayal gücünü, yeni görüşleri kabul etme isteğini, çok yönlü düşünme ve zihinsel merakı içermektedir. Açıklık boyutu yüksek olan kişiler gelenek dışı ve bağımsız düşüncelere sahiptirler. Bu boyutun düşük olduğu kişiler ise daha gelenekseldirler, yenilikten önce bilinen şeylere yönelmektedirler.

Uyumluluk boyutunda ise yüksek puan alan kişiler yardımsever, güvenilir ve etkilidirler. Birlikçi, rekabete tercih etmektedirler. Sosyal ilişkileri daha iyidir. Bu boyutun dışarıdaki kişiler ise düşmanca ve küçümsümler sergilemektedirler; çıkarları ve inançları için kavgayı göze almaktadırlar.

Özdisiplin boyutunda ise yüksek puan alan kişiler düzenli, planlı hareket eden kararlı kişilerdir. Düşük boyutta yer alan kişiler ise dikkatsiz, dikkati kolay dağılan, güvenilmez kişilerdir. Özdenetim ve sorumluluk boyutu olarak adlandırılabilir.

Thomas ve Chess (1977) tarafından mizaç özelliklerinin büyük ölçüde doğuştan olduğu öne sürülmektedir, bununla beraber bir çocuğun nasıl bir kişi olacağı aile çevresine ve anne baba tutumlarına da bağlıdır (Aktaran Morris ve ark., 2002). Bir insanın ilişkileri anne-babasıyla bağlantılıdır. Bu öyle bir beraberliktir ki, bıraktıkları izlerin bazıları yaşam boyu varlığını sürdürebilmekte ve bir yetkin olduğunda da kişinin dünyayı algılama biçimini etkileyebilmektedir (Geçtan, 2011: 30).

Çevre, deneyim ve kültürün tümü mizacın belirlenmesinde rol oynayabilmekte ve bireyin mizacı zaman içinde değişebilmektedir. Kagan, Snidman ve Arcus (1992) tarafından yapılan bir çalışmada utangaç bebeklerin yaklaşık % 25'inin dikkat çeker derecede daha cesur oldukları; çekingen olmayan bebeklerin benzer bir oranının da durgun ve sessiz çocuklar olduğu görülmüştü ve bu değişimler de çevresel etkilere atfedilmistir (Aktaran Morris, Silk, Steinberg, Sessa, Avenevoli, Essex, 2002: 348). Her bireyin kişiliği çevreyle belirli bir tarzda etkileşim içindedir ve o kişinin nasıl biri olacağı o etkileşimin sonucudur (Morris, Silk, Steinberg, Sessa, Avenevoli, Essex, 2002).

İnsan davranışlarının oluşumunda kalıtım ve çevrenin ne oranda pay sahibi olduğu henüz net olarak belirlenmemistir. Yirminci yüzyılın ilk yarısında psikanaliz ve ondan kaynaklanan kuramların etkisiyle, davranışların birey-çevre ilişkilerinin bir ürünü olduğu ve kalıtımın sadece fiziksel özellikleri belirlediği görülmüştü. Daha sonraları ise yeni doğmuş bebeklerin çeşitli uyaranlara farklı tepkiler verdikleri gözlenmiştir. Örneğin belirli bir duruma bazı bebek dayanıklılık gösterirken diğer bir bebek aynı uyarana tepkiyle karışmaktadır. Bir bebek en ufak bir ses ya da ışık

uyarısı ile tedirgin olup a layabilmektedirken ba ka bir bebek aynı uyaranlara ilgisiz kalabilmektedir. Boylamsal alı malarda da bebeklikten yeti kinli e kadar bu e ilimlerin de i medi i ve çevresel etkenlerden ba ımsız özellikler oldu u saptanmı tır. Son yıllarda genetik alanında yapılan çalı malar da daha karma ık davranı özelliklerinin de kalıtsal olabilece ini göstermektedir. Ancak bu durumda da vrenin ki inin üzerinde hiç etkili olmadı ı söylenemez. Günümüzde kabul edilen görü , kalıtımla getirdiklerimizin yalnızca bazı e ilimler oldu u, bu e ilimlerin sonradan hangi ki ilik özelliklerine dn ece inin yine birey-evre ili kisi tarafından belirlendi idir (Geçtan, 2011).

Ku kusuz ki ilik geli imi nörobiyolojik, bili sel, duygusal yönlerini, nesneli kileri özelliklerini, ya am sorunlarını, engellenmeler ve çatı malarla ba etmek için geli tirdi i uyum ve savunma mekanizmaları biopsikososyal bir bütün olarak de erlendirilmektedir (ztrk, 2001: 75).

Aiken (1993), ki ili i, bireyin fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal özelliklerinin bir toplamı olarak tanımlamaktadır (Aktaran Somer, Korkmaz, Tatar, 2004:1). Ki ilik, do u tan getirilen ve sonradan kazanılan zihinsel yetenekler, tutumlar, mizaç, duygu, d nce ve davranı lardaki bireysel farklılıkların bile iminden olu an bir bütünlüktür (Somer, Korkmaz, Tatar, 2004).

“Ki ilik” kavramından, bir insanın, nesnel ve öznel yanlarıyla di erlerinden ayıran duygu, d nce, tutum ve davranı özelliklerinin tümü anla ılabilmektedir (Köknel, 1997). Ki ilik dedi imizde geneti in, ki ilik özelliklerinin, kültürel özelliklerin ve vrenin,  renmenin, ki isel tercihlerin, bilindı ı mekanizmaların,

biyolojik süreçlerin hepsinin olduğu bir kavramdır (Olson, Hergenhahn, 2011). Özetle devamlı olarak içten ve dıştan gelen uyarıcıların etkisi altında olan kişilik, bireyin biyolojik ve psikolojik, kalıtsal ve edinilmiş tüm yeteneklerini, güdülerini, duygularını, istek ve alışkanlıklarını, bütün davranışlarını kapsamaktadır. Kişinin oluşmasında insanın doğuştan getirdiği özelliklerini ve içinde yer aldığı çevrenin etkisini bir arada görmek mümkündür (Yelboğaz, 2006).

Eysenck de (1982) kalıtımın, kişinin barındırdığı nevroz, psikotiklik, içedönüklük-dışadönüklük kişilik boyutlarının her birinin düzeyini belirlemede etkisi olduğunu belirtmektedir (Aktaran Burger, 2006). İçedönük bir çocuğun ileride ne dereceye kadar girişken bir insana dönüşebileceğini ya da dışadönük bir çocuğun ileride ne dereceye kadar sakin, uysal bir yetkin olacağını sınırlarını biyolojik faktörler belirlemektedir (Burger, 2006).

Araştırmacılar tarafından belirlenen kişilik özelliklerinin sayısı sınırsız olsa da mizaç boyutlarının sayısı daha azdır çünkü mizaç, belirgin kişilik özelliklerinden daha geniş kişilik özelliklerini yansıtmaktadır. Genel davranış özelliklerinin nasıl belirgin özelliklere dönüşeceği kişinin büyüdüğü çevreyle girdiği etkileşime bağlıdır (Burger, 2006). Mizaçtaki bireysel farklılıklar genellikle yaşamın birinci yılında gözlemlenmekte ve kişinin yaşamı boyunca aynı şekilde kalmaktadır (Buss, 1991).

Çocuklara ve yetkinlere uygulanabilen bir mizaç modeline göre üç mizaç boyutu bulunmaktadır: Duygusallık, etkinlik ve sosyallik. Duygusallık, duygusal tepkilerin yoğunluğunu ifade etmektedir. Çok sık ağlayan, korkan, öfkelenen

çocukların duygusallık boyutu yüksektir. Morali çabuk bozulan ve çabuk sinirlenen yeti kinler de genel olarak duygusallı ı yüksek ki ilerdir.

Etkinlik boyutu, ki inin genel enerji düzeyini açıklamak için kullanılmaktadır. Etkinlik huyu yüksek olan çocuklar hep hareket etmekte, hareketli oyunları tercih etmektedir. Uzun süre aynı yerde oturamaz hemen kıpırdanmaya ve huzursuzla maya ba larlar. Etkinlik huyu yüksek olan yeti kinler de hep ayaktadırlar, bo zamanlarında hareketli eylerle ilgilenmektedirler, zamanlarının ço unda hep me guldürler. Sosyallik boyutu ise ki inin ba kalarıyla yakınlık kurma ve etkile ime girme e ilimini ifade etmektedir. Sosyallik boyutu yüksek olan çocuklar canayakındırlar, insanlarla bir arada olmaktan ho lanırlar, onlara anında yanıt verirler. Sosyallik boyutu yüksek olan yeti kinlerin de çok fazla arkada ları vardır, onlarla birlikte zaman geçirmekten ho lanırlar (Buss & Plamin, 1984, 1986; Aktaran Burger, 2006: 352-353). Buradan hareketle ele alınması gereken nokta yeti kin ki ili imizin ne kadarının do du umuz anda belirlendi idir. Bu soruya halen kesin bir yanıt verilememekle birlikte okul öncesi bir çocu un huylarına bakılarak yeti kinlikte nasıl bir insan olaca ının kestirimi yapılabilir. Genel mizacın ki ilik özelliklerine dönü me süreci pek çok etken tarafından belirlenmektedir. Çocu un genel duygusallık ya da etkinlik düzeyi ki ilik geli imini belirli yönde etkilese de bu geli im çocu un büyürken ya adı ı deneyimlerle ekillenmektedir. Örne in, yüksek düzeyde duygusal bir çocu un, duygusallık boyutu yüksek olmayan bir çocu a göre saldırgan bir yeti kin olma olasılı ı daha yüksektir. Bununla birlikte öfkenin dı a vurumunu te vik etmeyip çocu un sorun çözüme becerilerini geli tirmeye çalı an bir anne-baba, duygusal boyutu yüksek bir çocu u saldırgan olmayan, i birlikçi bir yeti kin haline de getirebilmektedir. Aynı ekillerde sosyalle me düzeyi dü ük bir

çocu un da normalde dı a dönük, bir sürü arkada a sahip bir yeti kine dönü me imkanı dü ük iken içinde bulundu u çevre ve ebeveynlerinin çocuk yeti tirme tutumları kapsamında çe itli sosyal beceriler geli tirip çok iyi bir arkada olabilir, kendi sesiz ve saygılı tarzıyla ba ka insanları yönetebilirler (Burger, 2006).

Yeni Zelanda Dunedin' de yapılan bir ara tırmada da 1 Nisan 1972 - 31 Mart 1973 yılları arasında do mu bebeklerin %91'inin 3 ya ındayken huyları ölçülmü ve üç tip huy saptanmı tır. Uyumlu çocukların, özdenetim ve özgüven özellikleri yüksektir, yeni insanlara ve olaylara uyum güçlü ü ya amamaktadırlar. Kontrolsüz çocuklar, atılgan ve huzursuzdurlar, dikkatleri kolay da ılır. Çekingen çocuklar ise korkak, sosyal etkinliklere katılmakta isteksiz ve yabancıların yanında huzursuzdurlar. Bu çocukların ergenli e ve yeti kinli e geçi denemelerinde de ki ilik geli imleri ve davranı ları incelenmi tir. Uyumlu çocuklar sa lıklı ve iyi uyum gösteren yeti kinlere dönü mü tür. Kontrolsüz çocuklar, ilkokul yıllarında ve ergenlikte kavga etme, yalan söyleme, okulda ve evde kurallara kar ı çıkma gibi sorunlar ya amı lardır. Yeti kinlik dönemlerinde de yasalara uymakta, i bulmakta ve ili ki yürütmekte zorlanmı lardır. Çekingen çocuklar ise kaygı ve tela sorunları ya amı lardır. Yeti kinlik dönemlerinde de fazla sosyal ili kileri olmayan, depresyona yatkın özellikler sergilemi lerdir. Bu ve benzeri ara tırmalar da göstermektedir ki mizaç, yeti kin ki ili ini ve davranı nı belirleyen tek unsur olmasa da ki ilik geli iminde önemli bir etkindir (Caspi, 2000; Aktaran Burger, 2006: 353).

Genel e ilimlerin, yeti kin ki ili inin yönünü belirlemesinin bir sebebi de çocu un e iliminin de içinde ya adı ı çevreyi etkilemesidir, yani kar ılıklı bir

etkile im söz konusudur. Örne in, sosyalle me huyu yüksek bir çocuk ba ka insanlarla bir arada olaca ı ortamlar arayacaktır. Aynı ekilde, sürekli huzursuz bir bebe e ya da sessiz, sakin uyuyan bir bebe e de anne-babasının yakla ımı ve kar ılıklı geli tirecekleri ili ki de farklı olacaktır (Graziano, Jensen-Campbell & Sullivan-Logan, 1998; Aktaran Burger, 2006: 356).

Özetle denilebilir ki yeti kin ki ilikleri hem kalıtsal mizaç hem de çevre tarafından belirlenmektedir. Mizaç çevreyi etkilemekte, çevre de mizacın (huyun) kararlı ki ilik özelliklerine dönü ümünü ekillendirmektedir. Bu sebeple, benzer mizaçlarla do an iki çocuk, ileride çok farklı iki yeti kin olabilmektedir. Bir çocuk, anne-babasının üzerine istediklerini çizebildikleri bo bir levha olmamakla beraber üzerinde anne-babasının ve toplumun hiçbir etkisinin olamayaca ı, önceden belirlenmi bir ki ilikle de dünyaya gelmez.

Hareketlilik düzeyi yüksek olan bir çocuk saldırgan, ba arılı ya da atletik bir yeti kin olabilir ama bu çocu un tembel ve umarsız olmayaca ı kesindir (Burger, 2006). Çevresel faktörler, ki ilik ve ö renme ili kisinde rol oynarken, ö renmeyi sa layan en önemli organizasyon ise ailedir (Bulduk, Cesur, 2003).

Ki ili in farklı boyutları ele alındı ı zaman özellikle son yıllarda yapılan çalı malar aynı olumsuz ya am ko ulları kar ısında bazı ki ilerin her eye ra men nasıl ba arılı bir uyum gösterebildikleri üzerine yo unla maktadır. Günümüzde ki ilik özelliklerinin bir parçası olarak kendini toplama gücünün varlı ı yadsınamaz. Kendini toplama gücü; olumsuz ya am ko ullarının üstesinden gelme konusunda iyimser olma (Benard, 2004; Kumpfer, 1999; Martinek & Hellison, 1997;

Aktaran Terzi, 2008: 298), yüksek özyeterlilik düzeyine sahip olma (Benard, 2004; Masten, 1994; Rak & Patterson, 1996; Aktaran Terzi, 2008: 299) ve karılaılan stresli durumda kaçınmak yerine problem çözme başa çıkma stratejisini kullanarak stresi kontrol etme (Dumont & Provost, 1999; McMillan & Reed, 1994; Steinhardt & Dobier, 2008; Aktaran Terzi, 2008: 299) olumsuz koşullarda kendini toplama gücünün geliştirilebilmesine yardımcı olmaktadır.

Bebeklikten yetkinliğe giden yol, kişinin duygusal ve zihinsel yönlerinin sürekli gelişimi ve olgunlaşmasıyla oluşmaktadır. Kendilerine ve çevrelerine uyum sağlamak için anne-babaların çocukları, kendilerine sağlanan destek ve önderlik sayesinde benliklerini geliştirirken, bütünleşirken ve özerk bireyler olarak yetkinliğe ulaşmaktadırlar. Kendi yetersizlikleri nedeniyle reddedici ya da aşırı koruyucu tutumlar gösteren anne-babaların çocukları ise kendilerine ayrı bir birey olarak değer verilmediğinden ilişkilerini bütünleştirememektedirler. Bu kişiler yetkin olduklarında da çocukken doyurulmamış ihtiyaçlarını diğer insanlardan karşılayabilmek için umutsuzca çabalamaktadırlar (Geçtan, 2011: 35).

Bir çiftin uyum ya da çatışma içinde sürdürdüğü ilişkide en belirleyici faktörlerden biri hiç şüphesiz kişinin doğuştan getirdiği mizaç özellikleridir. Bireyleme, Anderson ve Fleming (1986) tarafından da içsel, ergenin psikolojik olarak kendini ailesinden ayırdığı ve kendini farklı bir birey olarak ortaya koyduğu subjektif bir süreç olarak tanımlanmaktadır (Aktaran Yüksel, 2006: 22). Ebeveynlerinden yeterli derecede ayrılmayı başarmak kimlik olumunu ilerletecek, bireye kişisel becerilerini geliştirme fırsatı verecek erişkin rol ve yükümlülükleri için

gerekli sorumlulukları alabilme becerisini kazanmalarını sağlayacaktır (Anderson, Sabatelli, 1990).

Burgess ve Wallin (1953) evlilik uyumu ve ilişki de ikenleri arasındaki ilişkiyi de erlendirdikleri çalışmalarında, mutlu evliliği, emosyonel olarak stabil, di erlerini gözetten, hürmet eden, cana yakın, kendine güvenen ve emosyonel olarak ba lı ekinde karakterize etmişlerdir. Mutsuz evliliği ise tersi karakteristiklerle tanımlamışlardır. Mutlu ve mutsuz evli çiftlerin ilişki özelliklerini kıyasladıkları çalışmada, nörotik özelliklerle bireysel mutsuzluk ve evlilikteki mutsuzluk arasında ilişki saptamışlardır (Aktaran Akar, 2005).

Karney ve Bradbury (1997) tarafından nörotisizm ve evlilik etkileşiminin evlilik doyumu üzerindeki etkisini araştırılmıştır. Anksiyete ve evlilik doyumu arasındaki ilişkiye bakıldığında da yeni evli çiftlerde anksiyete düzeyi yükseldikçe evlilikte doyumun düştüğü saptanmıştır.

Robins, Caspi ve Moffitt de (2002) çalışmalarında doyumсуuz ve saldırgan ilişkilerin ilişkiyi daha anksiyeteli, kızgın ve yabancıla mı yaptı nı saptamıştır. Yine aynı çalışmada ilişkilerin genç yetişkinlikte yaşadıkları ilişki deneyimlerinin ilişki de ikliliklerine sebep olabileceği saptanmıştır. E leri yaşadıkları deneyimler do rultusunda birbirlerine karşı duygu, düşünce ve davranışlarını sınırlandırabilmektedirler.

Ara tırmalar ilişki benzerliği ile evlilik uyumunun ilişkili olduğunu göstermektedir. Çiftin tutumlarının benzerliği evlilik doyumunu da olumlu yönde

etkilenmektedir. Özellikle tutumların benzerli i ile evlilik doyumu arasındaki ili kiye baktı ında erkeklerin evlilik doyumu kadınlarınkine göre daha yüksek düzeyde ili kili bulunmu tur (Blazer, Corsini, Dymond, Pickford, Signuri, Rempel, Levinger ve Bredlove, 1966; Aktaran Akar, 2005: 38).

Özdenetim düzeyi yüksek olan ki ilerinin ba arı çabaları, özdisiplin ve görev inaslıkları, stresli bir durumla kar ıla tıkları zaman bunun sorumlulu unu üstlenip planlı bir biçimde sorunu ortadan kaldırmaya yönelik çaba içine girmelerini sa lamaktadır. Bu sebeple de özdenetim ki ilik boyutu stres faktörünün türüne de ba lı olarak ki inin ba a çıkma stratejilerinin önemli bir parçası olacak bu da ki ilerinin üzerinde etkili olacaktır (Güngör, 2007).

Özdenetim ile evlilik doyumu arasındaki ili kide stresle ba a çıkma tarzlarından biri olan aktif planlama da dolaylı bir etkiye sahip olmaktadır. Özdenetimli olma aktif planlamayı olumlu yönde etkilerken, aktif planlama ise evlilikten sa lanan doyumu artırmaktadır. Problem odaklı ba a çıkma sorumlulu u kabul etmeyi, planlı bir biçimde problem çözmeyi, sorun üzerinde olumlu olarak durma gibi e ilimleri ve olumsuz durumun unsurlarını do rudan de i tirmeye yönelik süreklilik gösteren çabaları içermektedir (Folkman, Lazarus, 1987). Bu durum da ki ilerinin evlilik doyumunu arttıracaktır.

Bouchard, Sabourin, Lussier, Wright ve Richer (1998) erkeklerin zorluklarla daha çok pasif olarak ba a çıkma yöntemlerini, özellikle “inkar” ı kullandıklarını, kadınların ise aktif ba a çıkma yöntemlerini kullandıklarını ortaya koymu tur. Problem odaklı ba a çıkma evlilik doyumunu olumlu olarak etkilemesine kar ın hem

pasif hem de aktif ba a çıkma yolları evlilik doyumunu olumsuz olarak etkilemektedir.

Evlilik ili kisinde stresle ba a çıkmak için kullanılan aktif planlama evlilik doyumuyla do rudan ve olumlu bir ili kiye sahiptir. Böylece evli bireyler ili ki içindeki sorumluluklarını kabul etmekte, planlı bir biçimde problem çözme, sorun üzerinde olumlu olarak durma gibi e ilimler göstermekte, olumsuz durumun unsurlarını do rudan de i tirmeye yönelik çabalarıyla evlilik doyumlarını da arttırmaktadırlar. Ara tırmalar ki ilik benzerli i ile evlilik uyumunun ili kili oldu unu göstermektedir.

Çiftin tutumlarının benzerli i evlilik doyumunu da olumlu yönde etkilemektedir. Özellikle tutumların benzerli i ile evlilik doyumu kadınlarınkine göre daha yüksek düzeyde ili kili bulunmu tur (Blazer, Corsini, Dymond, Pickford, Signori, Rempel, Levinger ve Breedlove, 1996; Aktaran Akar, 2005: 38).

Ki ilik boyutları bakımından kadın ve erkeklerin evlilik uyum düzeyleri incelenirken önemle dikkate alınması gereken bir di er unsur da cinsiyet rolleridir. “Kadın” ve “erkek” kavramları biyolojik olarak bireyin cinsiyetini tanımlarken; “kadınlık” ve “erkeklik” kavramları ise bireyin cinsel kimli ini tanımlamaktadır. Toplumda ideal olarak kabul edilen erkeksi ve kadınsı duygu ve davranı lar bireylere ya amlarının ba langıcından itibaren edimsel ko ullanma ve gözlemleyerek ö renme yoluyla cinsellik rol davranı ları içinde ö retilmektedir (Özgüven, 2001).

Toplumsal cinsiyet rolü, toplumun tanımladığı ve bireylerin yerine getirmelerini beklediği cinsiyetle ilgili bir grup beklenti; kadınlığın ve erkekliğin sosyal ortamlarda ifade edildiği biçimdir (Dökmen, 2010). Geleneksel cinsiyet rolleri yaklaşımlarında kadınsı özellikler olarak kadınlardan duygusallık, bakıcılık, bakıcılığın ihtiyacına karşı duyarlılık, ilgi göstericilik, çocuk bakımından sorumlu olması ve evde ev işlerinden sorumlu olması beklenmektedir. Erkeksi özellikler olarak erkeklerden beklenenler ise duygularını gizlemeleri, sert olmaları, bakıcılığın olmaması, bakıcılığın olmaması ve dışarıda çalışmaları gibi özelliklerdir. Kadınlara atfedilen özellikler annelik rolüyle ilişkilendirilirken erkeklere ise evin geçimini sağlamakla yönelik özellikler atfedilmektedir (Dökmen, 2010).

Benimsenen cinsiyet rollerinin kişiye yüklediği tutum beklentileri kişiliklerinde de önemli etkilere sahiptir. Kadınsılık cinsiyet rolü kişiye daha sevecen, ilgili, bakıcılığın ve duygusal uyaranlara daha duyarlı olma, duygu ve düşüncelerini daha iyi ifade etme gibi özellikleri taşıırken; erkeksilik cinsiyet rolü ise kişiye duygusal tutarlılık, iş yapmaya, problem çözmeye yönelik olma, güçlü ve bakıcılığın olmaması, savunmacı olma, kendinden emin olma, gibi özellikler yüklemektedir. Buna ek olarak kadınlar aile içi konulara daha duyarlı iken erkekler ise aile dışı konulara daha duyarlıdır.

Huston ve Geis de (1993) cinsiyetin sadece kişilerin bir de kişileri olarak ele alınmaması gerektiğini aynı zamanda o cinsiyet rolünün benimsenmesi sonucu yüklenen tutumların da kişilikte etkili olduğunu belirtmiştir. Cinsiyet rolleri ve devamında gelen kişilik özellikleri bakımından kişiler üzerinde özellikle

ebeveynlerin tutumları da gözardı edilemez. Özellikle kültürel olarak ele alındığında Türk toplumunda ebeveynlerin ve toplumun çoğunluğu kız çocuklarından sempatik, duygusal, baskıların duygularına duyarlı, edilgen olmayı; erkek çocuklarından ise saldırgan, atılgan, akılcı, mantıksal, sorunların üstesinden kolayca gelebilen bireyler olmalarını beklemekte ve bu yöndeki davranışlarını peki tirmektedir.

Evlilik ve kişilik faktörleri arasındaki ilişkilerin konusu olmuştur ve halen de olmaktadır.

Duygusal tutarsızlık boyutunda yüksek olan kişiler sıklıkla karmaşık duygularla karşılaşmakta zorunda kalmaktadırlar, kuruntulu düşüncelere daha eğilimlidirler. Yaşadıkları olumsuz durumda kendilerini daha fazla suçlarken, baskı çıkma yöntemi olarak da saldırgan tutumlar sergilemeye daha açıktırlar (McCrae, Costa, 1987). Duygusal tutarsızlık ilişkilerde endişeli, güvensiz, kendisiyle karşılaşan, sinirli, kaygılı gibi ifadelerle tanımlanmaktadır. Bu boyut; somatik şikayetler, psikolojik olarak iyi hissetme, ilişkilerde baskı çıkma mekanizmaları ve stresin algılanmasıyla yakından ilgilidir (Güngör, 2007).

Yumuşaklık boyutunda yüksek olan kişiler ise baskılarını seven, verici olan, sosyal ilgisi yüksek kişilerdir. Yumuşaklık, kişiler arası ilişkilerde temel bir boyuttur. Kişinin benlik algısını da etkilemekle beraber güven, dürüstlük, uyma/itaat, alçak gönüllülük ve merhametlilik alt boyutlarına da sahip olan bu faktör ilişkilerin niteliği ile bağlantılıdır (Costa, McCrae, Dye, 1991).

Gelişime açıklık boyutu analitik düşünme, meraklı, yaratıcı, bağımsız, liberal, hayal gücü kuvvetli, ilgileri geniş, cesur, deşikelik seven, açık fikirli olma gibi özellikleri içermektedir.

Özdenetim boyutu ise hem hareketi hem de odaklamayı içermekte bu yönden de hem ilerletici hem de ketleyici özelliğe sahip olmaktadır. Özdenetim boyutunun ilerletici yönü, bağımlı ihtiyacı ve çalışmaya kararlılığına işaret ederken, ketleyici yönü ahlaki titizlik ve tedbirlilik özelliklerini vurgulamaktadır. Yeterlilik, düzen, görev inaslık, bağımlı çabası, öz disiplin ve tedbirlilik alt boyutlarına sahiptir (Costa, McCrae, Dye, 1991).

Kelly ve Conley (1987) tarafından evlilik doyumu ve kararlılığının erkekteki duygusal tutarsızlıkla; evlilik doyumu ve tepki kontrolünün ise kadındaki duygusal tutarsızlıkla ilişkili olduğu saptanmıştır.

Minnesota Çok Yönlü Kişilik Envanteri kullanılarak yapılan çalışmada evlerin kişilik yönünden uyumlu olmaları ile evlilik doyumu arasında olumlu yönde anlamlı ilişki bulunmuştur (Richard, Wakefield, Lewak, 1990).

94 çiftle yapılan ve evliliğin niteliği üzerinde kişilerin etkisini ölçmeye yönelik çalışmada evlilik niteliğinin, evin duygusal tutarsızlığından olumsuz olarak etkilendiği saptanmıştır. Evler arasındaki etkileşime bakıldığında ise her bir evin evlilik niteliği üzerindeki en güçlü etkisi evin evlilik niteliğidir (Russell, Wells, 1994).

Be Faktör Ki ilik Modeli'nin temel alındı ı evlilik çalı malarından Bouchard, Lussier, Sabourin'in (1999) 446 çiftle yaptı ı çalı mada duygusal tutarsızlı ın, hem kadınların hem de erkeklerin evlilik uyumuyla ili kili oldu u saptanmı tır. Aynı ekilde yumu akba lılık, geli ime açıklık, dı a dönüklük ve öz denetim boyutları da evlilik uyumu üzerinde etkili olabilmektedir.

E lerin ki ilikleri arasındaki benzerlikle evlilik uyumları arasındaki ili kinin ara tırıldı ı çalı mada özdenetim, yumu akba lılık ve duygusal tutarsızlık boyutunda e ler arasındaki benzerlik ile evlilik uyumu arasında cinsiyet bakımından anlamlı fark vardır (Nemechek, Olson, 1999).

Geli ime açıklık ve yumu akba lılıktaki benzerlik bakımından ise her iki cinste de evlilik uyumuyla anlamlı bir ili ki bulunmaktadır. Özdenetim boyutundaki benzerlik erkekler için; duygusal tutarsızlık boyutundaki benzerlik ise kadınlar için evlilik doyumunda etkili olmaktadır (Fitzpatrick, 2001; Aktaran Güngör, 2007).

Be Faktör Ki ilik Modeli bakımından ele alındı ında cinsiyet farklılıklarının da evlilikteki uyum üzerinde etkili oldu u görülmektedir. Yumu akba lılık düzeyi dü ük, duygusal tutarsızlık düzeyi yüksek olan erkekler çok fazla tepkisel hareket etmekte ve evlilikte ya anan gerginliklerde de kadınlara göre daha yüksek bir riske sahiptirler. Bu sebeple erkeklerdeki duygusal tutarsızlı ın evlilik uyumu üzerinde güçlü bir belirleyici oldu u saptanmı tır. Erkeklerin evlilik uyumlarının dü ük olmasında ise en etkili belirleyici olarak e lerinin yumu akba lılık düzeyinin dü ük olması belirlenmi tir. Kadınlar ise evlilik doyumlarında duygusal tutarsızlık

boyutuna erkeklerden daha duyarlıdır. Genel evlilik doyumu da duygusal tutarsızlık, geli ime açıklık ve özdenetim özellikleriyle ili kili bulunmu tur (Buss, 1991).

Genel olarak çalı malara bakıldı nda duygusal tutarsızlık evlilik doyumu üzerinde olumsuz etkiye sahipken; yumu akba lılık, geli ime açıklık ve öz denetim boyutları evlilik doyumunu olumlu olarak etkilemektedir. Güngör (2007) tarafından 1024 evli bireyle yapılan çalı mada da özdenetim düzeyinin evlilik doyumunu do rudan etkiledi i; duygusal tutarsızlık ve yumu akba lılı n ise evlilik doyumunu do rudan etkilemedi i saptanmı tır. Evlilik doyumu ile duygusal tutarsızlık arasındaki ili kide evlilikteki özyetkinli in dolaylı bir etkisi bulunmaktadır. Evlilik doyumu ile öz denetim arasındaki ili kide stresle ba a çıkma yöntemi olarak aktif planlama dolaylı bir etkiye sahiptir. Evlilik doyumu ile yumu akba lılık arasındaki ili kide de evlilikteki özyetkinlik dolaylı bir etkiye sahiptir. Evlilik doyumu ile geli ime açıklık arasındaki ili kide de özyetkinlik dolaylı bir etkiye sahiptir. Evlilik doyumu ile geli ime açıklık arasındaki ili kide aktif planlama dolaylı bir etkiye sahip de ildir. Evlilik doyumu ile evlilikteki özyetkinlik arasındaki ili kide de stresle ba a çıkma yöntemi olarak aktif planlama dolaylı bir etkiye sahiptir.

E lerin cinsiyet rol tutumları ve evlilik doyumları arasındaki ili kinin incelendi i çalı malarda geleneksel cinsiyet rollerinin benimsenmesiyle e lerin evlilik doyumları arasında olumlu ili ki saptanırken, geleneksel olmayan cinsiyet rol tutumları ile evlilik doyumu arasında olumsuz ili ki oldu u saptanmı tır. Burada da belirleyici olan e lerin cinsiyet rolleri konusunda uyumlu olmalarıdır (Çınar, 2008).

Glenn de (1998) e lerin cinsiyet ideolojileri üzerindeki anlama düzeyinin evlilik doyumu üzerinde önemli bir belirleyici olduğunu ifade etmektedir.

Juni ve Grimm (1994) 48 evli çiftle yaptıkları çalışmada geleneksel cinsiyet rolüne sahip e lerin evlilik doyum düzeyleri ile e llerden birinin yüksek kadınsı veya yüksek erkeksi role sahip olduğu evliliklerdeki doyum düzeyleri arasında anlamlı fark bulunmadığını saptamıştır (Aktaran Çınar, 2008).

1.3. Kendini Toparlama Gücü

“Kendini toparlama gücü” kavramı, “yılmaz/salam” anlamlarına gelen Latince “resiliens” kökünden türemiştir ve bir maddenin esnek olmasını, aslına kolayca geri dönebilmesini ifade etmektedir (Greene, 2002; Aktaran Önder, Ogelman, 2011) ve “yaamdaki zorluklarla mücadele etmede bireyin güçlerini geliştirme kapasitesi” olarak tanımlanmaktadır (Silliman, 1994).

1940’li yıllarda ortaya çıkan ve 1980’li yıllarda güçlenen Humanist yaklaşımın devamı olarak gelişen pozitif psikoloji bireyin sahip olduğu potansiyeli, güçlü yönlerini ve olumlu özelliklerini temel almaktadır (Seligman, Csikszentmihalyi, 2000).

Pozitif psikolojinin insanın olumlu ve güçlü yönlerine odaklanması beraberinde insanın olumsuzluklar karşısında gösterdiği uyum ve başa çıkabilme becerisi olarak

da tanımlanan (Block, Kremen, 1996) “kendini toparlama gücü” kavramının da ortaya çıkmasına ve gelişmesine sebep olmuştur (Esen - Aktay, 2010).

Olumsuz yaşam olayları karşısında stresle başa çıkmada kullanılan duygusal ve bilişsel dayanıklılık yetisini ölçmeye yarayan bir kavram olarak ortaya çıkan (Connor, 2006) “kendini toparlama gücü” Türkçe literatürde “psikolojik dayanıklılık”, “psikolojik sağlamlık”, “yılmazlık” gibi ifadelerle de yer almakta, çok çeşitli tanımlamalar yapılmaktadır.

Rutter (1987), kendini toparlama gücünü, olumsuz yaşam koşulları karşısında kişilerin gösterdiği farklı tepkileri ifade etmekte kullanmıştır.

Murphy (1987: 101; Aktaran Gizir, 2007: 114) kendini toparlama gücünü, kişinin stresle nasıl baş ettiği ve travmadan nasıl kurtulduğunu ya da iyileştirmesiyle ilgilenen genel bir kavram olarak ele almaktadır. Kendini toparlama gücü, olumlu baş etmenin sonuçları olan uyum ve yeterlilik gibi olumlu gelişme, geleceğe yönelme ve umut ile ilgilidir.

Garmezy (1993), kendini toparlama gücünü kişinin yaşadığı stresli olaydan sonra daha önceden kendinde var olan yeteneklere ve davranış şekillerine tekrar geri dönebilme yetisi olarak tanımlamıştır, bu da aynı zamanda kişinin psikolojik sağlamlığının da göstergesidir.

Masten (1994) de kendini toparlama gücü kavramını yine Garmezy’ye benzer şekilde yüksek risk gruplarındaki kişilerin, akademik başarısızlık, sosyal beceri

eksikli i, dü ük özgüven gibi olumsuz ko ullardan daha iyi ko ullara ula malarını, stresli olaylarla ba a çıkabilmelerini, uyum göstermelerini ve travmatik deneyimler kar ısında çabuk toparlanıp eski normal hallerine dönebilme yetene i olarak tanımlamaktadır (Aktaran Earvolino-Ramirez, 2007).

Fraser, Richman ve Galinsky de (1999) kavramı, zor ko ullar altında olumlu ve beklenmedik ba arılar kazanma ve sıra dı ı ko ul ve durumlara uyum sa lama becerisi olarak tanımlamaktadır. Fraser ve arkadaş larına göre kendini toplama gücü ki inin belli ki isel özellikleri ve çevresel faktörler arasındaki etkile imdir. Stresli ya am olaylarının neden oldu u risk faktörleri ve riskin olumsuz etkilerini hafiften koruyucu faktörler aynı zamanda geli imsel bir süreç olarak da kabul edilen kendine toplama gücüne katkıda bulunmaktadır.

Masten, Best ve Garmezy (1990) “kendini toplama gücü” nü üç tür durumu betimlemek için kullanmı tır;

1. Yüksek risk ta ıyan olumsuz ortamlarda ya ayan ama buna ra men mevcut zorlukları a an ve beklenenden daha iyi geli im gösteren bireylerin ayakta kalmalarını sa layan özellik veya ki isel bir yetene e sahip oldukları inancını tanımlamak için.

2. Uzun süreli stresli ya am deneyimleri kar ısında bireylerin kolay uyum sa layabilme ve olumlu uyumunu devam ettirebilme becerilerini belirtmek için.

3. Travmanın olumsuz etkilerinden çabucak sıyrılan, travmayı kısa sürede atlatan bireylerin özelliklerini ifade etmek için.

“Kendini toparlama gücü” ele alındığı zaman bu kavramla ilgili en sık vurgulanan özellikler; risk faktörleri, olumsuz etkiyi hafifleten koruyucu faktörler ve risk karşısında gösterilen uyum, baş etme, yeterlilik gibi olumlu sonuçlardır (Rutter, 1987; Garmezy, 1993).

Bu özellikler kapsamında kendini toparlama gücü “mutlaka sağlıklı bir uyum gösterme ile ilişkili olan ve uyum sürecine katkı sağlayan koruyucu faktörlerin varolan risk faktörleri ile belirgin etkileşimi sonucu ortaya çıkan dinamik bir olgu” (Windle, 1999: 163; Aktaran Gizir, 2007: 115) olarak tanımlanmaktadır.

Stewart, Reid ve Mangham (1997) kendini toparlama gücüne yönelik yapılan tanımlamalardan ortak temalar belirlemişlerdir (Aktaran Sipahioğlu, 2008):

- Kendini toparlama gücü, bireylerin belirli kişisel özellikleriyle çevreleri arasında karmaşık ve karşılıklı bir etkileşim oyunudur.
- Kendini toparlama gücü, başa çıkma yeteneği ile stres arasındaki dengeden oluşmaktadır.
- Çoklu stres yaratan yaşam olaylarından türeyen risk faktörleri ve riskin olumsuz etkisini yatırtıran ya da azaltan koruyucu faktörler kendini toparlama gücüne katkıda bulunmaktadır.
- Kendini toparlama gücü dinamiktir.
- Kendini toparlama gücü gelişimseldir; başarılı olmak, kişinin yeteneklerini de güçlendirmektedir.
- Kendini toparlama gücü yaşam geçişlerinde de en önemli faktördür.

1.3.1. Risk Faktörleri

Olumsuz bir durumun ortaya çıkma olasılığını arttıracak ya da olası bir problemin süregelmesine neden olacak etkilere (Richman, Fraser, 2001). Yaşam boyu karşılaşılabilecek olumsuz deneyimler ve başa gelebilecek felaketler, kişinin psikolojik olarak sağlıklı bir yaşam sürmesinde ve psikolojik sağlamlık göstermesinde risk faktörlerini oluşturur.

Birey, aile ve toplum üçgeninde sorunların ortaya çıkmasına ya da artmasına neden olabilecek risk faktörleri genetik, biyolojik, psikososyal ya da demografik özellikleri ve koşulları içermektedir (Terzi, 2008).

Kendini toplama gücü ile ilgili önemli çalışmalarından birini oluşturan Hawaii'nin Kauai adasında yapılan çalışmada, yoksulluk, düşük sosyoekonomik düzey, aile içi şiddet, annenin eğitim düzeyi, genetik bozukluklar ve ebeveynlerin patolojik belirtiler göstermesi risk faktörleri olarak ele alınmıştır. 1955 yılında doğan 698 çocuk yaklaşık 40 yıl boyunca izlenerek yüksek risk çevrelerinde büyümenin çocuklar üzerindeki etkileri araştırılmıştır (Werner, 1989; Aktaran Kararırmak, 2006). Bu çocukların ebeveynlerinin çoğu Japon, Portekiz, Filipinli, Hawaii vasıfsız çiftlik işçileridir. Kültürel farklılıkları çocuk yetiştirme tarzlarının da birbirinden farklılaşmasına sebep olmaktadır. Çocukların % 54'ünün ailesinin sosyoekonomik düzeyi düşüktür, yaklaşık 1/3'ünün ailesinde şiddet, alkolizm, boşanma, ciddi sağlık problemi ve akıl hastalığı gibi olumsuz durumlar vardır ve yüksek risk grubuna oluşturmaktadırlar. Yaklaşık yarısı düşük sosyoekonomik düzeyde büyümüş, 1/6'sına zihinsel engelli tanısı konulmuş, 2/3'ünde yaşamlarının ilk 10 yılında ciddi

biçimde öğrenme güçlü ü görülmü tür. ki ya ma gelene kadar bu risk faktörlerinin dördünü ya da daha fazlasını ya ayan bu çocukların yaklaşık 1/3'ü oldukça normal birer genç yeti kin olmu tur ve “salam” olarak tanımlanmaktadır. Bu çocukları di erlerinden farklı kılan etmenler ara tırıldı nda bireysel özellikleri, aile yapıları ve çevresel faktörler de incelenmi tir. Sonuçta di er akranlarına göre daha özerk, ba ımsız, empatik, becerikli ve meraklıdır, akranlarıyla iyi ili kiler kurmakta ve daha iyi sorun çözme becerilerine sahiptirler.

Risk, zorluk, sıkıntı ya da felaket anlamına gelmektedir ve olumsuz bir durumun ortaya çıkma olasılı nı arttıracak ya da olası bir problemin süregelmesine neden olacak etkiler olarak da tanımlanmaktadır (Richman, Fraser, 2001).

Genellikle e zamanlı ortaya çıkan ve birikime yol açan risk faktörleri ki ilerin özellikle de çocuk ve gençlerin suç i leme, okulu bırakma gibi olumsuz ve istenmeyen sonuçları ya ama olasılı nı arttıran özellikler olarak tanımlanmaktadır (Masten, 1994; Aktaran Earvolino-Ramirez, 2007).

Risk faktörleri genellikle e zamanlı ortaya çıkmakta ve birikime yol açmaktadırlar.

1.3.1.1. Ki i ile lgili Risk Faktörleri

- Bireylerin kendine güveninin az olması
- Etkili ba a çıkma mekanizmalarının olmaması
- Kendini kontrol etme yetene inin az olması

- Sosyal de erlere yabancı olması
- Uyumsuz davranı lar sergilemesi
- Deneyim eksikli i (sorun çö zme durumuyla hiç kar ıla mamı)
- Kronik hastalıklar
- Olumsuz ya am olayları
- Erken do um

1.3.1.2. Aile ile İlgili Risk Faktörleri

- Ebeveynlerin kronik hastalıkları
- Ebeveynlerin bo anması
- Tek ebeveyne sahip olma
- Ebeveynle-çocuk arasında sa lıklı ili kilerin kurulamaması
- Aile içi iddet
- Duygusal – Fiziksel – Cinsel istismar
- Dü ük sosyoekonomik düzey
- Ebeveynlerden birinin ya da her ikisinin alkolik ya da madde

ba ımlısı olması

1.3.1.3. Sosyal Risk Faktörleri

- Dü ük sosyoekonomik düzey
- Göç
- iddet
- Evsizlik

- Savaş ve doğal afet gibi toplumsal krizler
- Savaş gibi toplumsal olaylar ve şiddet olaylarının yaşandığı çevrede bulunmak

Garmezy (1987)'ye göre; ne kadar çok risk faktörü söz konusuysa ki o kadar risk altındadır. Risk faktörlerinin kendini toparlama gücü üzerindeki olumsuz etkileri açıktır. Düşük sosyoekonomik düzeyden gelen ve daha az koruyucu özellikler taşıyan ailelerde yetişen çocuklar daha çok stresli yaşam olaylarına maruz kalmaktadır. Buna bağlı olarak zihinsel kapasiteleri daha düşük olmakta, çeşitli alanlarda daha az yetenek ve beceri göstermektedirler.

Bununla beraber bu risk faktörlerini azaltan toplum, okul ve aileler çocuklarda ve gençlerde kendini toparlama gücünün gelişmesini sağlayan olumlu bir ortam hazırlamaktadır. Mücadele edilebilecek bir ortam sunulması ve risk faktörlerinin çocuklar ve gençler üzerindeki yıkıcı olumsuz etkilerinin de kontrol edilmesi kendini toparlama gücünün gelişiminde etkilidir böylece daha olumsuz durumlarla karşılaşmadan önce bazı özelliklerin geliştirilmesi açısından da önemlidir (Gürkan, 2006).

1.3.2. Koruyucu Faktörler

Koruyucu faktörler, zorlu un ya da risk altında olmanın olumsuz etkilerini azaltmaya hizmet eden ve kişinin gelişimsel ihtiyaçlarını karşılamasına yardımcı olan deneyimleri, iyileştirici koşulları içermektedir (Masten, 1994; Aktaran Earvolino-Ramirez, 2007).

Risk faktörleri ile zıt olarak kendini toplama becerisini artırırken stresi de azaltmakta, risk ya da zorlu un etkisini yumu atmakta ya da ortadan kaldırmakta, sa lıklı uyumu ve bireyin yeterliliklerini geli tirmektedir. Bu faktörler aynı zamanda problem davranı lara kar ı ki isel ve sosyal kontrol sa lanması ve algılanan sosyal deste in yeterli olması gibi problem davranı larla ilgilenme olasılı nı da azaltan faktörlerdir (Kararımak, 2006).

Koruyucu faktörler, risk faktörleriyle iki zıt kutup gibidir ve kendini toplama gücünü artırırken stresin de azalmasını sa lamaktadır (Masten, 1994; Aktaran Earvolino-Ramirez, 2007).

Krovetz (1999), aile, okul ve toplum için bazı önemli koruyucu faktörler sıralamı ve bunların gereklili ine dikkati çekmi tir:

-Koruyucu bir çevre:

Çocu u iyi bilen, yakın ihtiyaçları ile ilgili bir yeti kinin varlı ı.

-Olumlu beklentiler:

Çocu a ondan olan beklentileri açık ekilde ifade etmek, bunlar ona uygun olmalı ve bunları gerçekte tirmeye dönük destek sa lanmalıdır.

-Katılım:

Igi, ili ki ve sorumluluk almada anlamlılık ve farkındalık sa lanmalıdır.

Rutter' a (1990) göre koruyucu faktörlerde 4 mekanizma i lemektedir:

1. Risk faktörlerinin etkisinin azaltılması yani riske maruz kalmayı ortadan kaldırmak
2. Riske maruz kalınca ve olumsuz etkiler artınca ortaya çıkan olumsuz tepki zincirinin yarattı ı etkiyi azaltmak
3. Benlik saygısı ve öz yetkinli in geli tirilmesi
4. Risk faktörlerinin etkisini azaltabilecek deneyimlerin önceden ya anmasını sa lamak

Garnezy (1987), koruyucu faktörleri üç kategoride toplamaktadır:

- a. Ki isel karakteristik özellikler (mizaç, bili sel beceriler, duyarlılık, yansıtabilirlik)
- b. Ailesel etkile imler (ailede bakım, sıcaklık veren bir ebeveynin varlı ı)
- c. Dı sal destekler (maternal bir imge veya destekleyici bir kurum)

Koruyucu faktörleri ki iyi tanımlayıcı do al yapısı (mizaç, do a, yapı) ile ailesel ve dı sal faktörler olarak tanımlamaktadır. Ki isel özellikler ki inin olumlu sosyal becerileri, içsel kontrol odaklılık ve olumlu kendilik algısını içermektedir. Ailesel faktörler, anne, baba veya karde le olan yakın ba lılı ı; dı sal faktörler de arkada ları veya alternatif ili kileri içermektedir. Özellikle ailesel ve toplumsal özellikler koruyucu faktörler üzerinde çok etkili olmaktadır.

Gilligan (2000), kötü ya am ko ulla rına sahip olmalarına kar ın bazı çocukların bu kadar iyi olmalarının altında birçok neden oldu unu ileri sürmektedir. Büyümekte olan çocukların kendini toparlama gücünü arttırmak için be önemli ö eden söz etmektedir.

1. Problemleri azaltmak: Güçlük ve problemleri azaltmaya dönük bir müdahale ba latmak ve bunun daha sonrakiler üzerinde etkisi

2. Geli imdeki engellerin olumlu bir deneyimle sonuçlanması, bunun bir dönüm noktası olması.

3. Bir güvenlik merkezine sahip olma hissi böylece güvenilir ili ki ba ları çocu a cesaret verir.

4. Kendine de er verme: ba arı ve insani de erleri geli tirmek

5. Kendini yönetme gücüne sahip olma hissi, istek duygusu ve önde gelme hissi olu turma

1.3.3. Kendini Toparlama Gücü Yüksek Olan Ki ilerın Kullandı ı çsel ve Dı sal Kaynaklar

1.3.3.1. çsel Kaynaklar

Kalıtımsaldır, içgüdüsel ve birey kaynaklıdır; biyolojik ve psikolojik faktörleri içerirler.

1.3.3.1.1. Biyolojik Faktörler

1.3.3.1.1.1. Genel Sağlık

Fiziksel açıdan daha dayanıklıdırlar.

Az sayıda çocukluk hastalığı geçirmişlerdir.

Fiziksel olarak güçlü ve koordine edilmişlerdir.

1.3.3.1.1.2. Genetik Yatkınlık

Aile öykülerinde daha az kronik ya da kalıtsal hastalık vardır.

1.3.3.1.1.3. Mizaç

Uysal mizaca sahip çocuklar strese daha kolay uyum gösterirler.

1.3.3.1.1.4. Cinsiyet

Erkekler risk faktörlerine karşı daha duyarlı ve dayanıksızdırlar.

1.3.3.1.2. Psikolojik Faktörler

1.3.3.1.2.1. Bili sel Yeterlilik

Zekaları daha iyidir, e itimde daha ba arılıdırlar, yetenek testlerinde daha yüksek puan alırlar. Dü ünerek eylemde bulunurlar. Dürtü kontrolleri vardır, ani tepkide bulunmazlar.

1.3.3.1.2.2. Ba a Çıkma Yetene i

Çevresel ve içsel taleplerini yönetebilirler.

1.3.3.1.2.3. Ki ilik Özellikleri

Kendini olumlu tanımlar; olumlu benlik saygısı, farkındalık, içsel denetim oda 1, iyimserlik, motivasyon, merakı içerirler. Kendi güçlü ve zayıf yanlarının farkındadırlar, ba ımsız karar verebilirler. Acı ve sıkıntı veren ya antıları bile yapıcı biçimde algırlar.

1.3.3.1.2.4. Ki ilerarası li kileri Olumlu Tanımlama

Duyarlı ve empatiktirler, dostça davranırlar, saygılıdırlar. Otoriteye kar ı olumlu bakı açıları vardır, kural ve önerilere uymaktadırlar.

1.3.3.2. Dı sal Kaynaklar

Aile ve ailenin dı ında kurulan ili kilerde kendini gösterir.

1.3.3.2.1. Aile Ortamı

Ev ortamları organize, yapılandırılmı , fiziksel kalabalı ın olmadı ı mekanlardır. Ebeveyn tutumları tutarlıdır ve ya a uygun disiplin uygulanmaktadır, bireysel farklılıklara saygılı, kabul edici ebeveynlerin varlı ı söz konusudur. Tutarlı bakım veren belirli aile üyeleri vardır, uygun ve yeterli bir aile üyesiyle yakın ili ki içindedirler. Genelde bu annedir, ancak baba, teyze, amca, büyükanne de olabilmektedir.

1.3.3.2.2. Aile Dı ındaki Ortamda Belirli Bireylerle li kilerin Do ası ve Niteli i

Çocu a arkadaşlık ve yönlendirme sa layan, yardım eden, aile dı ındaki destekleyici ö retmenler, akranlar, aile dostları gibi yeti kinlerin varlı ı söz konusudur.

1.3.3.2.3. Toplumsal Kaynaklar

Okul, gündüz bakım programları, gençlik organizasyonları (sa lık hizmetleri, sosyal hizmetler), bakım veren, destekleyici kurumlar ve aynı zamanda yeteri kadar yeti kinlerle ba lantılıdırlar.

1.3.3.3. Olumlu Sonuçlar

Psikolojik sa lamlık ara tırmalarında her bireyin risk durumları ve koruyucu mekanizmalarının da farklı oldu u görülmektedir. Koruyucu faktörler açısından sonuçların da etkisi farklı olabilmektedir. Bu yüzden sadece riskin tanımını yeterli grlmemi , akademik ve sosyal alanlarda yeterlilik gibi olumlu sonuçlar da belirlenmi tir. “**Olumlu sonuçlar**” varolan çevresel ko ullar altında bireysel geli im sürecinin sa lıklı biçimde devam ettirilebilmesi için etkili ve sa lıklı bir uyum gösterilmesi anlamında da kullanılmaktadır.

Bu olumlu sonuçlar u şekilde sıralanabilir:

- Geli im görevlerinin yerine getirilmesi
- Akademik ba arı
- Olumlu sosyal ili kiler
- Sosyal yeterlilik
- Suça yönelik davranı lardan uzak durmak
- Psikolojik sa lık
- Duygusal problem ya da semptomların azlı ı
- Mutluluk
- Okula devam etme
- Psikososyal uyum
- Kendini kabul ve uyum
- yilik hali
- Ya am doyumu
- Yakın ili kiler kurabilmek

Garnezy (1993), kendini toparlama gücü yüksek olan çocukların dikkatlerini belli bir konuda odaklayabilme ve problemlere alternatif çözüm yolları üretmede başarılı olduklarını saptamıştır.

Benard (1993) da kendini toparlama gücü yüksek olan çocukların akademik başarılarının daha yüksek olduğunu, okuma, iletişim kurma ve muhakeme yapma becerilerinin de daha iyi olduğunu ifade etmiştir.

1.3.4. Kendini Toparlama Gücü ve Kişilik Arasındaki İlişki

Kendini toparlama gücü yüksek olan kişilerin doğuştan getirdikleri ve buna ek olarak sonradan kazanılan bir takım kişisel özellikleri bulunmaktadır (Benard, 1991). Kişilerin cinsiyet, zeka, kişilik, güçlü ve zayıf yönleri gibi doğuştan getirdikleri ya da sonradan kazandıkları bu kişilik özellikleri onların farklı ortamlara uyum sağlamasını kolaylaştırırken bazen de başarı kapasiteleri açısından yetersiz kalmalarına sebep olabilmektedir (Kararımak, 2006).

1.3.4.1. Doğuştan Gelen Kişisel Özellikler

1. Daha esnek ya da kaygısız olmak gibi sakin bir mizaca sahiptirler.
2. Sevilen, arkadaş canlısı olma gibi bakışlarından olumlu tepkiler alma yeteneğine sahiptirler. İnsanlar çevrelerinde olmak ister, genelde liderdirler.

1.3.4.2. Sonradan Kazanılan Kişisel Özellikler

1. Başkalarına karşı empatik olmak ve sevecenlik göstermek:

Bebekler empatiye sahip olarak doğarlar ve çevre tarafından geliştirilmezse unutulur, ya antılarla tekrar öğrenilebilir.

2. Mükemmel iletişim becerilerine sahip olmak, ihtiyaçlarını ifade edebilmek.

3. Agresif olmadan ısrarcı olmak, baskıya dayanıklı olmak.

4. Kendisi ile ilgili espri anlayışına sahip olmak:

Olumsuz durumların komik ve ironik yanlarını görebilmek, acıyı daha iyi bir yere getirince acıdan kurtulurlar. Kendilerini ve olayları çok fazla ciddiye almayan kişiler, zorlukların ötesinde umutlu bir gelecek görebilirler.

5. Kimlik duygusuna sahip olmak:

Köklerini anlayan ve bununla gurur duyan kişiler olumsuzlukları yenmede bunu kullanabilirler.

6. Başlımsız hareket etme yeteneği:

Girişimcidirler ve başkalarına güvenmeden önemli görevleri üstlenebilirler.

7. Sağlıksız ortam ve kişilerden uzak durma yeteneği:

Kendilerini üzerlerinde olumsuz etkileri olan kişilerden uzak tutarlar. Farklı düşünen kişiler kendi yaşamlarında farklı şeyler yapabilirler, farklı planlarlar.

8. Bir amaca ve gelecek duygusuna sahip olmak ya amda bir amacı olması, bir ailenin ya da sosyal yapının parçası olmak, bakaları için gerekli ve önemli olduklarını hissetmelerini sağlamaktadır.

Bu kişiler bütün kötü koşullara rağmen parlak bir gelecekte olabileceğine inanmaktadırlar. İnsanların çoğu bu özelliklere belli düzeylerde sahiptirler. Önemli olan bu özelliklerin bireyin sıkıntılarının üstesinden gelebileceği düzeyde olmasıdır.

Psikolojik olarak sağlamak kişiler, zorlu yaşam olaylarının olumsuz etkilerini azaltmak, benlik saygısını korumak ve sıkıntılarının üstesinden gelmelerine yardımcı olacak olanaklara ve koruyucu faktörlere ulaşmak için gerekli bakatme becerilerine ve yeterliliklerine sahiptirler. ihtiyaçların karşılanması, iletişim becerilerinin geliştirilmesi koruyucu faktörlerin geliştirilmesini de sağlayacaktır.

Benard (1993), savaş bölgelerinde yaşayan, yoksul ya da işsiz ailelere sahip, fiziksel-cinsel-duygusal istismara maruz kalan ya da ebeveynlerinde psikiyatrik bozukluk olan çocukların genel nüfusa göre daha fazla problem yaşadıklarını ama aynı zamanda büyük çoğunluğunda sağlıklı ve yetenekli yetkinler olmayı baktardıklarını belirtmiştir.

Kişilik ile kendini toplama gücü arasındaki ilişkiye bakıldığında psikolojik sağlıktan da söz etmek gerekmektedir. Duygu ve kişilik ilişkisinin incelendiği araştırmalarda olumlu ve olumsuz duygulanım olarak iki temel duygusal boyutun da be kişilik faktörüyle ilişkili olduğu vurgulanmaktadır. Normal koşullarda belli bir

duygunun, seçici algı ve belirli türde dü ünçe ve davranı ların örgütlenmesi ve güdülenmesi yoluyla normal ki ilik özelliklerinin geli mesine katkıda bulundu u kabul edilmektedir. Bununla birlikte çocuk istismarı ya da yanlı e itim gibi zorlayıcı çevre ko ulları algıları çarpıtan iddetli duyguları uyararak duygu, bili ve davranı lar arasında uygun olmayan ili kiler kurulmasına ve psikopatolojinin geli mesine yol açmaktadır (Somer, Korkmaz, Tatar, 2004).

McCrae ve Costa (1991) olumlu ve olumsuz duygusal boyutların zevk ve acı ile de yakından ili kili oldu unu belirtmi lerdir. Ya amın zevkli olaylarının çok, acı verici olaylarının daha az oldu u durumlarda kendini iyi hissetme ya da psikolojik sa lık da daha yüksek olacaktır. Yumu akba lılık ve sorumluluk boyutları “iyi olma” üzerinde do rudan olmasa da dolaylı olarak etkili olmaktadır. Yumu akba lı ki iler, sıcak, cömert ve sevgi doludurlar. Bu da ki ilerarası ili kilerinde ba arıya yol açmaktadır. Sorumluluk boyutunda yüksek olan ki iler ise etkili, yeterli ve çalı kandırlar, bu da ya am kalitesini yükselterek ya am kalitesini arttırmaktadır. Bu da ki ilerinin olumsuz duyguları daha az güçlkle kar ılamalarına sebep olmaktadır. Burada dikkat edilmesi gereken durum psikolojik sa lı ın sadece uygun ki isel e ilimlere de il aynı zamanda bunları ifade etme imkanına sahip olmaya da ba lı oldu udur (Somer, Korkmaz, Tatar, 2004).

Fraser, Richman ve Galinsky’e (1999) göre, kendini toparlama gücü ki inin belli ki isel özellikleri ile çevresindeki faktörler arasındaki etkile im sonucu ortaya çıkan dinamik bir yapıdır. Stresli ya am olaylarının sebep oldu u risk faktörleri ile riskin olumsuz etkilerini hafifleten koruyucu faktörler de geli imsel bir sürecin parçasıdır.

Kendini toparlama gücü ile ki ilik arasındaki ili kiye dair çalı malarda kendini toparlama gücünün duygusal tutarlılık, dı adönüklük, açıklık, sorumluluk ki ilik boyutlarıyla yüksek düzeyde anlamlı olarak pozitif yönde ili kili oldu u saptanmı tır (Riulli, Savicki, Cepani, 2002). Aynı ekilde uyumluluk yoluyla da pozitif yönde anlamlı ili ki vardır (Davey, Eaker, Walters, 2003).

Kendini toparlama gücü yüksek bireyler u ekilde tanımlanmaktadır (Esen-Aktay, 2010):

- Sosyal olarak yeterli
- leti im ve etkili problem çözme becerilerine sahip
- Özerk
- Zihinsel yeterlili i iyi düzeyde olan
- Amaçları ve e itimsel beklentileri, gelecek planları olan
- Umutlu ve iyimser
- Öz-yetkinli i yüksek
- Öz-farkındalı ı yüksek
- Benlik saygısı yüksek
- Mizah yetene i olan
- Deneyimleri yapıcı olarak algılama e iliminde olan
- Aile ili kileri destekleyici olan
- Uyum sa layıcı karakterdeki ki ilerdir.

Kendini toparlama gücü bazı ara tırmacılara göre bir ki ilik özelli i iken bazı ara tırmacılara göre ise geli imsel bir süreçtir. Kendini toparlama gücü yüksek olan

ki iler sakin bir karaktere sahiptirler; daha esnek ve kaygısızdırlar. İletim becerileri iyidir, baskılara karşı empatik ve sevecendirler. Evlilik de dinamik bir sistem olarak göz önüne alındığında çiftlerin bireysel olarak baş etmekte zorlandığı durumlar, bu zorlukları baş etmede başarısız bir şekilde çözme ya da çözememe durumunda kalmaları söz konusudur. Burada da öncelikli konulardan biri çiftin birbiriyle uyum içinde olup olmamasıdır ki kendini toparlama gücü de ki ilik özelliklerinin bir birleştirmesi olarak evlilikte çift uyumunda belirleyici faktörlerden biri olarak kabul edilebilmektedir.

Sandler, Tein, Mehta, Wolchik, Ayers (2000) yaptıkları çalışmada da problem odaklı ve duygu odaklı baş etme stratejilerinin kendini toparlama gücü ile ilgili kişilerin stres faktörünü kontrol etme yöneldiklerini bulmuşlardır. Problem odaklı baş etme stratejisi yeni becerileri öğrenme, engelleri kaldırma, alternatif çözümler üretme gibi stres faktörünün kaynağını belirleme ya da kontrol etme yönelimlidir. Duygu odaklı baş etme stratejisi ise sosyal destek arama, kaçınma, mesafe koyma gibi duygusal tepkilerle stres faktörlerini yönetmektedir. Yapılan çalışmada sonucunda problem odaklı baş etme stratejisini kullanan kişilerin stres faktörü karşısında kendilerini toparlama gücü daha yüksek iken duygu odaklı baş etme stratejisini kullanan kişiler stres faktörünü kontrol edememekte ve umutsuzluk yaşamaktadırlar.

Evliliklerindeki olaylar için yaptıkları yüklemeler ve açıklamalar açısından incelendiğinde bir ara tırmada stresli evliliklerin sorun yaratan olayların etkisini abarttıkları, olumlu olayların etkilerini ise önemsemedikleri görülmüştür. Uyumsuz yüklemelerin evlilik uyumu üzerinde etkili olduğu saptanmıştır. Yüklemeler, bir olaya kimin ya da neyin neden olduğu üzerine odaklanırken; sorumluluk yüklemeleri ise

olay için kimin sorumlu oldu una odaklanmaktadır. Ara tırma bulguları her iki yüklemenin de e zamanlı olarak evlilik uyumu ile anlamlı olarak ili kili oldu unu göstermi tir (Johnson, Benjamin, Rogge, Bradbury, 2001). Yine Fincham ve Bradbury (1987) tarafından kadın ve erkeklerin nedensellik ve sorumluluk yüklemelerinin kar ıla tırıldı ı bir ara tırmada da nedensellik ve sorumluluk yüklemeleri ile evlilik doyumu arasında olumsuz ili ki saptanmı tır. Buna göre ili ki doyum verici ise bireyler e lerinin davranı larına daha az sorumluluk yüklemektedir (Tutarel-Kı lak, 1997).

E leriyle uyumlu olan ki ilerın kasıt, güdü, suçlama yükleme boyutları, e leriyle uyumsuz olan bireylerden daha dü üktür ve kadınlar, erkeklere göre e lerine yönelik daha çok yüklelemede bulunmaktadır (Tutarel-Kı lak, 1997).

1.4. Ebeveyn Tutumları

Evlilik ili kisi içinde bu ili kinin ekillenmesinde e lerin birbirleriyle ileti im ve etkile imlerinde e lerin bireysel olarak kendi aileleri de belirleyici bir etkendir.

Ki iler kendi evliliklerine yeti tikleri ailelerinde gördükleri di er bir deyi le model aldıkları ili ki biçimlerini ve davranı ları ta ırlar, kendi evliliklerinden beklentileri de bu rol modellerine göre biçimlenir (Velidedeo lu, 2006: 34).

McCrae ve Costa (1988), 21 ve 96 ya ları arasında de i en 619 katılımcıyla yaptıkları ki ilik özellikleri ile ailelerin çocuk yeti tirme tutumları arasındaki ili kiyi

inceledikleri çalı mada ailelerini sevgi dolu olarak tanımlayan ki ilerın duygusal tutarsızlık boyutunda dü ük; dı a dönüklük, yumu akba lılık, özdenetim-sorumluluk ve deneyime açıklık boyutlarında ise yüksek puan aldıklarını saptamı lardır. Özellikle yumu akba lılık ve sorumluluk ki ilik boyutlarının kazanımında sosyalizasyon sürecinin etkisi oldu u bu nedenle de ailelerin çocuk yeti tirme tutumlarıyla daha ili kili oldu u belirtilmektedir.

Yumu akba lı ki iler özgeci, sempatik, i birli ine yatkın ki ilerdir. Bunun da güvenli aile ili kilerinin sonucu oldu u dü ünülmektedir, Erikson'un ifade etti i temel güven duygusuna sahiptirler. Sorumluluk boyutunda yüksek ki iler ise hırslı, dikkatli, özenli, öz disiplinli, kararlı ki ilerdir ve bu özelliklerinin de ailelerin kurallara sıkı sıkıya ba lı kalınması yolundaki ısrarlı talebi ve disiplinli tutumlarıyla ili kili oldu u dü ünülmektedir (Somer, Korkmaz, Tatar, 2004).

Wilcoxon ve Hovestadt (1985) yaptıkları çalı mada evlili in ilk yıllarında e lerin yeti tikleri aile ortamlarının farklı olmasının evlilik uyumunu olumsuz yönde etkiledi ini saptamı tır (Aktaran Fı ı lo lu, 1992).

Çocukların içinde buldukları ilk toplumsal çevre “aile”dir ve bu sebeple de sosyal geli imlerinde dolayısıyla ki ilik örüntülerinin olu masında, davranı yapılarının belirlenmesinde ailelerin çocuklarına yönelik yakla ımları, farklı çocuk yeti tirme tutumları belirleyici olabilmektedir (Hamarta, Baltacı, Üre, Demirba , 2010). Çocu un yakın çevresi hem onun fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlarını giderirken hem de ki ilik geli imine de katkıda bulunmaktadırlar.

Maccoby (1984) tarafından yapılan bir ba ka çalı mada da çocu un sosyalle mesine etki eden en önemli faktörün içinde yeti ti i aile ortamı oldu u saptanmı tır. Anne babanın çocu a kar ı tutumları, çocu un sosyalle mesi için kullandıkları yöntemler, ödül ve ceza uygulamaları, ö retme biçimleri, çocu a aktardıkları de erler, yönlendirmeleri vb. tüm yakla ımları ile çocuklarının birbirinden farklı ki ilikler geli tirmesini sa lamaktadır (Aktaran Erkan, 2002). Bugün ki ilik geli iminde ailenin önemli bir rol oynadı ı kabul edilmekle beraber ki ilerinin davranı özellikleri de yeti tikleri aile ortamı ile açıklanabilmektedir (Cücelo lu, 1999). Ki inin sosyal dünya ile ileti iminde, ki ilerarası ili kilerinde çevresini algılayı ı ve bu algıya göre geli tirdi i tepkileri de aynı zamanda onun günlük ya amında kar ıla tı ı problemlerle ba etme mekanizmalarını da olu turmaktadır (Erdo an, Uçuko lu, 2011).

Çocu un içinde yeti ti i aile ortamı olarak ele alındı ı zaman kar ımıza çıkan önemli konu, ailelerin çocuk yeti tirme tutumlarıdır. Çocuk yeti tirme tutumları toplumdan topluma, kültürden kültüre farklılıklar gösterdi i gibi aynı toplumdaki aileler arasında da farklılıklar gösterebilmektedir. Örne in Amerikalı çocuklar ba ımsız ve rekabete dayalı yeti tirilmekteyken, Japon çocukları ise daha çok içinde buldukları grubun menfaatlerini önemseyen ve daha ba ımlı olan bireyler olarak yeti tirilmektedirler (endil, 2003). Toplumdan topluma oldu u gibi aynı ailenin mensubu anne-babalar arasında da tutum farklılıkları görülebilmektedir ve buna ek olarak çocukların bu tutumları algılayı biçimleri de farklılık gösterebilmektedir. Çocuk yeti tirme ile ilgili çalı maların merkezinde Baumrind'in anne-baba tutumlarına yönelik sınıflandırması gelmektedir. Baumrind'e (1991) göre anne-baba olmak, ayrı ayrı ve beraber çalı arak çocu u etkileyen bir çok spesifik davranı ı

kapsayan karmaık bir aktivitedir. Baumrind (1968) okul öncesi dönemdeki çocuklarla ev ortamında yaptı ı gözlemler ve laboratuvar çalı maları sonucunda ebeveynlik tarzlarını kontrol düzeyi – talepkarlık ve ebeveynsel sıcaklı ın düzeyi - çocu a gösterilen duyarlılık olmak üzere iki boyutta kategorize etmiştir. Baumrind (1991), çocuk yeti tirme tutumlarını sınıflandırırken dört ana boyut saptamı ve sınıflandırmasını da bu boyutlara göre yapmıştır. Boyutlar; kontrol, bakım/destek, açık ileti im ve olgunluk beklentisidir.

Kontrol boyutu; ebeveyn tarafından konulan kurallara çocu un ne ölçüde uyması gerekti ini göstermektedir. Açık ileti im boyutu; ebeveynlerin karar alırken çocuklarının fikirlerine ne derece önem verdiklerini göstermektedir. Açıklık boyutunda, ebeveynlerin aldıkları kararlarda çocuklarının dü üncelerine de danı ıp danı madıkları ve ne derece saygı gösterdikleri, kendi fikirlerini sunmaları konusunda çocuklarını ne derece te vik ettikleri ve çocuklarının davranı larına sınırlar ya da kurallar getirdiklerinde bunun nedenlerini onlara ne derece açıkladıkları vurgulanmaktadır (Ulu, 2007). Olgunluk beklentisi boyutu; ebeveynlerin çocuklarını, zihinsel, duygusal ve sosyal alanlarda ba arılı olmaları için ne derecede desteklediklerini göstermektedir. Olgunluk beklentisi boyutu yüksek olan ebeveynler çocuklarına; “kendi yetenek ve çabalarıyla ya amayı ö renmelisin” mesajını vermektedirler. Bakım - destek boyutu ise ebeveynlerin çocukları ile olan ili kilerinde ne derece sıcak, yakın ve sevecen olduklarını göstermektedir (Ulu, 2007).

Ebeveyn duyarlılı ının ve kontrolünün niteli ine göre de üç ebeveynlik tarzı tanımlanmaktadır. Bunlar; otoriter, demokratik ve izin verici ebeveyn tutumlarıdır

(Aytemiz, 2010: 15). Bu sınıflamaya göre kontrol ve olgunluk beklentisi boyutlarında yüksek, açık iletişim ve bakım boyutlarında düşük olan ebeveynler otoriter olarak tanımlanmaktadır (Ulu, 2007). Otoriter tutumu benimsemiş ailelerde kurallar egemendir ve bu kurallar da katı bir şekilde uygulanmaktadır. Bu ailelerde sadakate değer verilirken, itaat etmek bir erdem sayılmaktadır. Çocukla birebir iletişime girilmezken, bu ebeveynlere göre çocuklar anne-babaların bakış açısına göre doğru olan ne ise onu kabul etmelidir (Baumrind, 1971). Kuralların uygulanması konusunda çocuğa hiçbir açıklama yapılmazken çocuktan anne babaya mutlak olarak itaat etmesi beklenmektedir. Çocuğun ihtiyaç ve beklentileriyle ebeveynlerin istek ve beklentileri arasında bir denge yoktur ve en önemli nokta olarak da çocukların özellikle duygusal ihtiyaçları göz ardı edilmekte, duygusal sevgi ve destek gösterilmemektedir. Sıcaklık ve duygusal erişilebilirliğin olmamasıyla beraber sınırlandırıcı bir kontrol hakimdir, ceza ve güç gösterimi ön plandadır (Metsapelto, Pulkkinen, 2003). Bu ebeveynler reddedici olmakla beraber fazla endişeli ve koruyucu bir tutum da sergileyebilmektedirler (Baumrind, 1978). Bütün boyutlarda söz edilen özelliklere yüksek derecede sahip olan ebeveynler ise demokratik olarak tanımlanmaktadır (Ulu, 2007).

Demokratik ebeveynler aile içinde yetkileri ellerinde tutmakta, kuralları koymaktadırlar. Bu özellikleriyle otoriteye dönük olarak da tanımlanabilmektedirler fakat bu ebeveyn stilinde esas olan açıklayıcı bir otorite figürü olmalarıdır (Büyükahin, 2009). Aile içinde geçerli olan kurallar belirgin bir şekilde açıklanmaktadır ve tartışmaya açıktır, çocuklara gerektiği kadar özerklik tanınmaktadır. Çocukların ihtiyaç ve beklentileri ile ebeveynlerin istek ve beklentileri arasında bir denge bulunmaktadır. Çocukları ile ilişkilerinde yüksek

düzyde sıcaklık ve duyarlılık ile yüksek talepkarlık ve kontrol düzeyi özelliklerini birle tirmektedirler (Aytemiz, 2010).

Çocuk, aile içinde bir kurala itiraz etti inde çocu a kendi davranı mın sorumlulu unu üstlenme ve daha fazla karar verme olanakları da verilmektedir, ebeveynler kendi dü üncelerinin sebeplerini de çocuklarıyla payla maktadırlar (Aytemiz, 2010). Otoriteye dönük demokratik tutum olarak da adlandırılan bu ebeveyn stilinde disiplin ve katı cezalar yerine akıl yürütme ve açıklama egemendir (Gander, Gardiner, 1998).

Kontrol ve olgunluk beklentisi boyutlarında dü ük, açık ileti im ve bakım boyutlarında yüksek olan ebeveynler ise izin verici olarak tanımlanmaktadır. izin verici ebeveynler, çocuklarının dürtü, arzu ve davranı larına kar ı cezalandırıcı olmayan hoş görülü bir tutumu benimsemektedirler (Baumrind, 1971). Ailede ya çok az kural vardır ya da hiç kural bulunmamaktadır. Bu durum da aile içinde disiplini gerektiren bir durum ortaya çıktı ında ço unlukla kararsız ve kestirilemez bir disiplin uygulanmasına sebep olmaktadır (Büyük ahin, 2009).

izin verici ebeveynler, çocukları için ideal bir rol model olu turmamakta, onların davranı larına biçim vermede aktif bir etken olmamaktadırlar. Ebeveynler, çocuklarının kendi aktivitelerini düzenlemelerine, dü ünce ve kararlarını uygulamalarına izin vermekte ve bunlar üzerinde hiç kontrol uygulamamaktadırlar. Çocukların yemek yeme, televizyon izleme, uyku zamanı gibi günlük programlarında kurallar uygulanmamaktadır (Baumrind, 1971).

Ebeveyn tutumlarına yönelik sınıflamalardan, biri de Maccoby ve Martin (1983) tarafından dört çe it tutum olarak ele alınmı tır. Bu tutumlar duyarlılık ve talepkarlık olmak üzere iki boyut üzerinden ele alınmaktadır. Duyarlılık boyutu yakınlık ve destekleyicilik; talepkarlık boyutu ise davranı sal kontrol olarak açıklanmaktadır (Aktaran Aytemiz, 2010). Duyarlılık ve talepkarlık boyutlarında yüksek veya dü ük düzeyde olmaları açısından ebeveyn tutumları; demokratik, otoriter, izin verici, ho görülü ve izin verici-ihmkar olarak ele alınmı tır (Maccoby, Martin, 1983; Aktaran Aytemiz, 2010).

Ebeveyn tutumlarına yönelik uluslararası alanda yapılan çalı malar da ebeveyn tutumlarının özellikle okul öncesi dönemde, orta çocukluk ve ergenlik dönemlerinde çocu un sosyalle mesi, bili sel geli imi ve ki ilik yapısı üzerinde belirleyici oldu unu dolayısıyla da yeti kinlik döneminde sahip olaca ı ki ilik özellikleri ve gerek ki ilerarası ili kileri gerekse e iyle ili kilerinde de belirleyici oldu unu göstermektedir (Baumrind, 1967, 1991; Dornbusch ve ark., 1987; Glasgow ve ark., 1997, Slicker, 1998; Aktaran Erdo an, Uçuko lu, 2011). Ara tırma bulgularına göre demokratik ebeveyn tutumunu benimseyen ailelerin çocuklarının akademik ba arıları ve ba arıya yönelimleri daha yüksek olmakta, ba ımsız davranabilmekte, kendilerine güvenmekte, arkada canlısı olmakta ve takım çalı masına daha yatkın olmaktadır. Aynı zamanda bu çocuklar daha az depresif, kaygılı ve ba ımlı olmakta ve duygusal problemlerle ba etme becerileri de daha yüksek olmaktadır.

Otoriter tutumu benimsemi ebeveynlerin çocukları ise problem davranı lar sergilememekte, okul ba arıları kabul edilebilir düzeyde olmakta fakat aynı zamanda benlik saygıları da dü ük düzeyde; olumsuz de erlendirilme kaygıları yüksek,

depresyona girme riskleri yüksek ve problemle baş etme becerileri de düşük düzeyde olmaktadır.

izin verici ebeveynlerin çocukları ise problem olarak kabul edilen davranışları daha çok sergilemekte ve okul başarıları da daha düşük düzeyde olmaktadır. Fakat yine bu grubun öz saygı düzeyleri de daha yüksek, sosyal açıdan daha etkin ve depresyona girme eğilimleri de daha düşüktür (Baumrind, 1967, 1989; Maccoby, Martin, 1983; Steinberg, Elman, Mounts, 1989; Steinberg, Lamborn, Dornbusch, Darling, 1992; Stice, Barrera, 1995; Özcan, 1996; Slicker, 1998; Haktanır, Baran, 1998; Örgün, 2000; Erkan, 2002; Wolfradt, Hempel, Miles, 2003; Aktaran Erdoğan, Uçukoğlu, 2011: 55).

Demokratik ebeveynler hem talepkar hem de duyarlıdırlar. Kuralları açıktır, ısrarcıdırlar ama müdahaleci ve sınırlayıcı değildirler. Cezalandırıcı olmayan ama destekleyici bir disiplin uygulamaktadırlar. Çocuklarını sağlıklı ve başarılı olmaları ve kendilerini düzenlemeleri konusunda teşvik etmektedirler (Ulu, 2007).

Otoriter ebeveynler fazla talepkar ve yönlendiricidirler fakat duyarlı değildirler. Taat ve statü odaklıdırlar, koydukları kurallara açıklama olmaksızın uyulmasını beklemektedirler, çocuğun özerkliğini kısıtlamaktadırlar (Ulu, 2007).

Maccoby ve Martin'in tanımladığı ebeveyn tutumlarının Baumrind'in sınıflanmasından farkı izin verici ebeveyn tutumunu izin verici - hoşgörülü ve izin verici - ihmalkar olarak ayırmış olmalarıdır (Yılmaz, 1999; Aktaran Erdoğan, Uçukoğlu, 2011).

zin verici - ho görülü ebeveynlerin kontrol düzeyi dü ük, duyarlılı ı yüksektir. Çocuklarına kar ı sıcak ve ilgilidirler ama onların davranı larını çok az kontrol etmektedirler, tek ba larına verdikleri kararları uygulamalarına izin verirler (Maccoby, Martin, 1983; Aktaran Aytemiz, 2010).

zin verici - ihmalkar ebeveynlerin ise kontrol ve duyarlılık düzeyleri dü üktür. Çocuklarını kendilerinden uzak tutmaktadırlar. Çocuklarını seçimlerinde yalnız bırakırlar, çocuklarıyla ili kilerinde mesafelidirler. Çocuklarının sadece temel ihtiyaçlarını kar ılamakta, onlara duygusal yakınlık göstermemektedirler (Maccoby, Martin, 1983; Aktaran Aytemiz, 2010).

Yukarıda bahsedilen ebeveyn tutumlarına yönelik sınıflandırmalara ek olarak kendi kültürümüze uygun olarak Yavuzer (2011) tarafından da yapılmı bir sınıflandırma mevcuttur. Yavuzer'e (2011) göre; baskılı ve otoriter tutuma sahip ebeveynler, çocu un kendine olan güvenini ortadan kaldırmakta, onun ki ili ini hiçe saymaktadırlar. Uyguladıkları katı disiplin do rultusunda çocuk her kurala uymaya zorlanmaktadır. Baskı altında yeti en çocuk sessiz, uslu, nazik, dürüst olmasına kar ın aynı zamanda küskün, silik, çekingen ba kalarının etkisinde kolay kalabilen, a ır ı hassas bir yapıya da sahip olabilmektedir. Çocu a ko ullu bir sevgi gösterilmekte ve uygulanan cezalar suçla orantısız olmaktadır. Hangi davranı mın hangi tepkiyi alaca ını kestiremedi i durumlarda çocuk korku ile beraber a ır ı kaygı da ya ayabilmekte bu da çocu un boyun e ici olabildi i kadar isyankar olmasına da sebep olabilmektedir. A ır ı baskı altında büyüyen bu çocuklar isyankarlı ın yanı sıra a a ılılık duygusu da geli tirebilmektedirler.

Gev ek tutumu benimseyen çocuk merkezli aileler ise çocuklarına boyune mekte, onun isteklerine kayıtsız artsız uymaktadırlar. Çocuk, ailede insiyatif sahibi tek ki idir. Anne-baba ve çocuklar arasında sa lıklı bir ili kinin bulunmaması, çocu un dengesiz bir ortamda abartılmı bir sevgi gösterisi içinde büyümesi onun doyumsuz bir birey olmasına sebep olur. Bu çocuklar zamanla aileleri dı ndaki ki ilere de egemen olmak istemektedirler. Evde her istedi ini yaptırmaya alı an çocuk, ev dı nda da bunun için u ra makta ve kurallarla kar ıla tı nda hayal kırıklı ına u ramaktadır.

Dengesiz ve kararsız tutumu benimseyen ebeveynler kendi aralarında görü ayrılı ı ya amakla beraber, çocu a kar ı davranı larında da de i kenlikler sergileyebilmektedir. Bu de i ken ve kararsız tutumlar kar ısında hangi durumda nasıl davranaca ını bilemeyen çocuk davranı ının niteli inden çok anne ya da babasının ruh haline göre tepki vermektedir. Hangi davranı ının uygun oldu unu, hangi davranı ının uygun olmadı ını bilemeyen çocukta iç çatı malar, huzursuzluklar ve dengesiz-tutarsız bir yapı olu abilmektedir.

Koruyucu tutumu benimseyen ebeveynler, çocuklarına kar ı a ırı bir korumacılık sergilemekte, çocu u gerekti inden fazla kontrol etmekte ve a ırı özen göstermektedirler. Bunun sonucu olarak da çocuk, ba kalarına a ırı ba ımlı, güvensiz, duygusal kırıklıkları olan bir birey olmaktadır. Özerkli i engellenen çocuk bu ba ımlı ki ilik özelli ini ya amı boyunca sürdürebilmekte, aynı koruyucu tutumu yeti kinlik döneminde e inden de bekleyebilmektedir.

Güven verici, destekleyici, hoşgörülü tutumu benimseyen ebeveynler çocuklarına karşı hoşgörülü sahibidirler. Çocuklarına bazı kısıtlamalar getirirken arzularını diledikleri biçimde gerçekleştirmelerine de izin vermektedirler. Anne-babasından kabul veya onay bekleyen çocuk, anne-babanın hoşgörüsünün normal bir düzeyde gerçekleştirmesiyle kendine güvenen, yaratıcı ve sosyal bir birey olabilmektedir. Sınırlarını bilen çocuk, bu sınırlar içinde özgürdür, söz hakkı vardır. Sevgi ve takdir gördüğü ortamda çocuk girişimci bir kişilik sergilemektedir. Özgüveni olan çocuk, kendi kendine karar verip kararlarının sorumluluklarını da taşıyabilmektedir.

İgisiz ve kayıtsız tutumu benimseyen ebeveynler ise çocuklarını yalnız bırakmakta, görmezlikten gelmekte ve dışlamaktadırlar. Böyle bir ortamda duygusal istismara maruz kalan çocukların anne-babalarıyla iletişimleri de kopuktur. Bu durum, çocuğun saldırganlık eğilimini de güçlendirmektedir.

Yavuzer (2011) demokratik bir ortamda yeti en çocukların kendini ifade etme yeteneğini kazanabileceğini, dışarı dönük ve yaratıcı olma özelliklerinin destekleneceğini böylece yetkinlik hayatında da kişilerin arası ilişkilerinde uyumlu olabileceğini vurgulamaktadır. Yine demokratik ortamda büyüyen çocuklar, anne babaları tarafından stresli ortamlarda ailesi korumacı davranışlara maruz kalmadıkları için stresli ortamlarda nasıl davranacaklarını ve zorlukların üstesinden nasıl geleceklerini öğrenmekte ve kendi engellenmişliklerinin üstesinden gelebilmektedirler. Ailesi korunan çocuklar ise ya amları boyunca stresten uzak tutuldukları için stresli ortamlarda bulunmaktan kaygı duymakta, çözüm olarak ortamdaki uzaklaşmaktadırlar. Bu kişilerin kendilerini toplama güçleri düşük

düzyededir (Carducci, Zimbardo, 1995; Aktaran Hamarta, Baltacı, Üre, Demirba ; 2010: 75).

Otoriter, ilgisiz ve reddedici bir tutuma sahip ebeveynlerin çocuklarının ise küçük ya lardan itibaren baskı altında olmanın etkisiyle kendine güven duygusu geli memekte, özsaygıları dü ük olmaktadır. Çekingen, içedönük ve utangaç bireyler olmaktadır (Yavuzer, 2010: 26).

Yavuzer (2010), Türk aile sisteminde genelde otoriter, kısıtlayıcı, a ırnı koruyucu ve kontrol edici bir yapının öne çıktı ını; çocukların da saygılı, itaatkar, pasif ve uysal ki ilik yapısıyla biçimlendi ini vurgulamaktadır. Kurallara uygun, pasif davranı lar ödüllendirilirken, aktif, sorgulayıcı, atılgan davranı lar cezalandırılmaktadır.

Ebeveyn tutumlarına yönelik sınıflandırmalar temel alındı ında çocukların ebeveynlerinin tutumlarını algılayı biçimleri de önem kazanmaktadır. Anne-babanın tutum ve davranı ları, çocu un ki ilik geli imini, bu tutum ve davranı ları algılanmasına ba lı olarak etkilemektedir (Jersild, 1983: 242-243; Aktaran Çerik, 2002).

Ki inin özerklik duygusuna sahip olması, birey olabilmesi, giri imcilik özelli ini ta ıması ve kendini gerçeikle tirmesinde de yine içinde yeti ti i ailenin tutum ve davranı ları ve ki inin bunları algılayı biçimi belirleyici olmaktadır (Çerik, 2002).

Özerklik duygusunun gelişimi benli in olumu ile başlamaktadır ve bu da ki inin ilk sosyalle ti i yer olan aile sistemi içinde başlamaktadır. Kendisine “insan” olarak değerlendirilen bir ortamda yeti en çocuklar özerklik, girişimcilik ve kendini gerçekleştirme açısından da daha yeterli olmaktadır (Yavuzer, 2009). Bireylerin aktif, özgüveni yüksek, özerk, yaratıcı, sosyal ve uyumlu kişiler olmaları bireysel ve toplumsal çatışmaları da azaltmaktadır. Uyum, ki inin kendi benli iyle ve çevresiyle dengeli ve etkili bir ilişki kurabilmesi ve bunu sürdürebilmesi anlamındadır. Ki inin bu uyumu kazanabilmesi de kişisel özellikleri ile cinsiyet, sosyoekonomik düzeyi ve aile ortamının etkileşimiyle olmaktadır. Ailenin tutumları, eğitim biçimleri ve aile içi ilişkiler gibi aile ortamına ilişkin değişkenlerin kişilik gelişimindeki rolü de göz önüne alındığında bireylerin uyum düzeylerindeki farklılıklarda ailenin etkisi de açıkça görülmektedir (Çerik, 2002).

Otoriter tutumu benimseyen ebeveynlerin çocukları çekingen, bakalarının etkisinde kolayca kalabilen, algı hassas kişilik yapısında, isyankar davranışlar gösteren, algısal duygusuna sahip bireyler olabilmektedir. Demokratik tutumu benimseyen ebeveynlerin çocukları ise girişimci, özgüveni yüksek, kendi kendine kararlar alıp uygulayabilen ve bunların sorumluluğunu taşıyabilen, bakımsız davranan bireyler olabilmektedir (Yavuzer, 2011).

Yetkin kişiliğinin oluşumunda mizaç kadar anne-babaların da etkisi göz ardı edilemez. Alfred Adler de bu süreçte ebeveynlerin etkisini vurgulamıştır. Çocuğun, yetkinlik döneminde kişilik sorunu yaşamasına neden olabilecek iki tür ebeveyn tutumu belirlenmiştir. Bunlardan biri, çocuklarına çok özen gösteren ve algı koruması sağlayan ebeveynlerdir. Bu tip bir tutumun belirlenmesi sonucunda çocuğun

ba ımsızlı ı elinden alınabilmekte, a a ılık duyguları arttırılabilmekte ve bazı ki ilik sorunlarının da temeli olu abilmektedir. Ailesi tarafından a ırı korunmu , gözetilmi ve ımartılmı çocuklar ya amın getirdi i sorunların büyük kısmıyla tek ba larına ba a ıkamayarak büyümektedirler. leriki ya amlarında da kendi ba larına ya amakta, kendi kararlarını almakta ve her gün kar ıla ılan sıkıntı ve hayal kırıklıklarıyla ba a ıkımda zorlanmaktadırlar. Hata yapsalar bile çocukların kendi sorunlarını çözmelerine ve bazı kararlarını kendi ba larına almalarına izin vermek uzun vadede onların lehine sonuçlanacaktır. Hatalı olarak nitelenebilecek ikinci tür ebeveyn tutumu ise çocukları ihmal etmektir. Büyüme sürecinde anne-babasından çok az ilgi gören çocuklar, so uk ve üpheci olmaktadır. Yeti kinlik dönemlerinde de sıcak insani ili kiler kurmakta zorlanabilmektedirler. Samimiyet onları rahatsız eder, birinin kendilerine yakın olmasından ve dokunmasından ho lanmazlar (Burger, 2006: 153).

Yine yapılan ara tırmalar ailelerin özgürlükçü, otoriter, izin verici olmak gibi benimsedi i davranı tarzlarının ki iler in çekingen, ürkek ya da cüretkar olmak gibi ki iliklerini etkiledi ini göstermektedir. Buna göre demokratik ve özgürlükçü aile ortamında yeti en ki iler ba arılı yöneticiler olmaktayken, çekingen davranı lar gösteren yöneticilerin çocukluk dönemlerinde otoriter tutumun baskın oldu u baskıcı aile ortamlarında yeti mi oldukları saptanmı tır (Türkel, 1992).

Ebeveyn tutumlarıyla ilgili yapılan bir ba ka çalı ma da ebeveynlerini otoriter olarak algılayan gençlerin bireysel ve sosyal uyum düzeylerinin daha dü ük oldu unu, demokratik olarak algılayan gençlerin ise uyum düzeylerinin daha yüksek oldu unu göstermektedir (Akba , 1994: 6).

Babanın olumlu ilgi ve sevgisi ile liderlik ve uyum yeteneği arasında da pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır (Ekin, 1990: 7).

Otoriter, demokratik ve izin verici-ihmkar olarak algılanan ebeveyn tutumlarının da bireylerin kendini gerçekleştirme üzerinde etkisi bulunmaktadır. Buna göre demokratik tutum kişinin kendini gerçekleştirme üzerinde olumlu etkiye sahipken, otoriter ve izin verici-ihmkar tutumlar kendini gerçekleştirme olumsuz olarak etkilemektedir (Kuzgun, 1973).

Kendini toplama gücü temel alındığında ebeveyn tutumunun kişinin stresli olaylara karşı verdiği tepkilerle ilgili kişisel yönelik çalışmalarında da her iki ebeveyninden de sıcak ve içten davranışlar görmüş olan gençlerin, sert-otoriter bir tutum benimsemiş anne babaların çocuklarına kıyasla stresli üzücü olaylara tepki olarak daha az depresyon belirtileri gösterdikleri saptanmıştır (Wagner, Cohen, Brook, 1996; Aktaran Yalçın, 2010: 68).

Lamborn, Mounts, Steinberg ve Dornbusch (1991) da otoriter ailelerde yetişen gençlerin ilgisiz veya hoş görülmemiş anne-babaların çocuklarına kıyasla suçla karşılaşma, ihmal, madde kullanma gibi durumlarla daha iyi başa çıkabildiklerini belirtmiştir (Aktaran Yalçın, 2010: 68). Anne-babasını reddedici olarak algılayan ergenlerin pasif baş etme stratejileri kullandığı; aktif kontrolcü ve korumacı olarak algılanan ebeveynlerin yetiştirildiği ergenlerin ise uyumsuz davranışlar gösterdiği saptanmıştır (McEsters, Muris, 2004; Aktaran Ertuğrul, Toros, 2010: 180).

A ırı sert, otoriter ya da tutarsız ebeveyn tutumları da ki ilerin davranı bozuklu u geli tirmesinde ana etkenler olarak gösterilmektedir (Scott, 1998; Aktaran Ertu rul, Toros, 2010: 180).

Duncan (1971) yaptı ı çalı mada tutarlı ve sa lam bir disiplin uygulayan kontrolcü ebeveynlerin yeti tirdikleri çocukların benlik tasarımlarının yüksek, kendine güvenli, ba ımsız ve kendi ba ına karar verip uygulayabilen, ki ilerarası ili kilerde uyumlu bireyler oldu unu vurgulamı tır.

Landis ve Stone (1952) da lise ö rencileriyle yaptıkları çalı mada otoriter ailelerden gelen gençlerin iç ve dı çatı malarının daha çok oldu unu saptamı körü körüne otoriteye boyun e me davranı larına ve saldırganlık e ilimlerine rastlamı tır. Demokratik tutumu benimsemi ailelerden gelen gençler ise kararlı, ba ımsız, kendi kendini yönetebilen, ba arılı bireylerdir (Aktaran Hakan, 2003).

Bilal de (1984) lise ö rencileriyle yaptı ı çalı mada demokratik ortamda büyüyen çocukların uyum düzeylerinin, otoriter aile ortamında büyüyen çocuklara göre daha yüksek oldu unu saptamı tır (Aktaran Hakan, 2003).

Öztürk (1990) üniversite ö rencileriyle yaptı ı çalı mada demokratik ortamda yeti en gençlerin, otoriter ortamda yeti en gençlere göre ba ımsızlık, duyguları anlama, yakınlık, baskın olma düzeylerinin daha yüksek oldu unu, saldırganlık ve kendini suçlama düzeylerinin ise daha dü ük oldu unu saptamı tır.

Toplumun en küçük birimi olarak kabul edilen “aile” bireyin ki ili i ve ya antısı üzerinde do umdan önce ba layıp ya amın sonuna kadar etkinli ini sürdüren bir kurulu tur (Koptagel, 1981; Aktaran Yalçın, 2010). Anne-babanın temel görevi, çocu un fiziksel, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını kar ılamakta; bunun yanı sıra toplumun kültürel de er ve zihinsel geli imi ile ki ili inin ortaya çıkmasında yapı ta ı oldu unu göstermektedir (endil, 2003).

Çocuk yeti tirme tutumları toplumdan topluma, kültürden kültüre farklılıklar gösterdi i gibi aynı toplum içindeki aileler arasında hatta aynı ailedeki ebeveynler arasında da farklılıklar göstermektedir. Örne in Amerikalı aileler çocuklarını ba ımsız ve rekabete dayalı yeti tirirken, Japon aileler çocuklarını içinde buldukları grubun menfaatlerini önemseyen ve daha ba ımlı bireyler olarak yeti tirmektedirler. Birbirinden bu kadar çok farklılık gösteren ebeveyn tutumları ortak ve a ır basan tarafları ele alınarak be grupta toplanmı tır (endil, 2003). Bunlar;

1. A ır ı Koruyucu ve Müdahaleci Anne Baba Tutumu
2. A ır ı Otoriter ve Baskıcı Anne Baba Tutumu
3. zin Verici Tutum
4. Reddedici Tutum
5. Demokratik Anne Baba Tutumu

Sosyal uyum üzerine yapılan çalı malar, ailenin çocuk üzerinde ilk etkilerinin son derece önemli oldu unu göstermektedir. Aile ortamlarında yakın ilgi ile demokrasinin birle ti ini gören çocuklar aile d ı ı ya antılarında da en etkin, özgür ve

arkada larıyla ili kilerinde de en ba arılı çocuklar olmaktadır. Yine ara tırmalar göstermektedir ki ho görülü ve demokratik tutumu benimsemi ebeveynlerin çocukları da arkada larıyla ili kilerinde daha etkin, yaratıcı, giri ken olmakta kendini daha rahat ifade etmektedirler. Daha sert, otoriter ve denetimci ebeveynlerin çocukları ise iç dünyalarını açıklamakta zorluk ya amakta, kar ı çıkma ve saldırganlık gibi yollarla kendilerini kabul ettirmeye çalı maktadırlar. Çocuklarının ba ımsızlık çabalarını destekleyen ve zor durumlarda onlara yardımcı olan ebeveynlerin çocuklarının da ba ımsızlık duyguları çabuk geli irken; ebeveynleri tarafından devamlı hor görülen, cezalandırılan ya da hem sevilip hem de so uk davranılma gibi tutarsız yakla ımlarla kar ıla an çocuklar ise ba ımlı bir ki ilik yapısına sahip olmaktadır (Yavuzer, 2001).

Sabatelli ve Bartle-Haring (2003) evli çiftlerin evlilik uyumları ile yeti tikleri ailelerinden getirdikleri özelliklerin ve deneyimlerin evlilik uyumu üzerinde etkili oldu unu saptamı lardır (Aktaran Bal, 2007).

1.5. Ayrı ma – Bireyle me

Bireyle me, birey için önemli olan anne, baba, karde , arkada gibi di er bireylerden ayrı bir benlik fikrinin ba arılması yetene ini ve anlamlı duygusal ba lılı ı gerektirmektedir (Bartle, Anderson, 1991; Aktaran Aslan, Güven, 2009: 124).

Anne ve babaya ba lanma ve ki isel uyum arasındaki ili kide ayrı ma-bireyle menin aracılı ı kabul edilmektedir (Aslan, Güven, 2010). Yapılan ara tırmalar göstermektedir ki ayrı ma-bireyle medeki artı ki isel uyumda azalmaya e lik etmektedir. Bu da anne ve babaya güvenli ba lanma ve ki isel uyum arasındaki ili kide ayrı ma-bireyle menin aracılı ının Türk kültüründe geçerli oldu unu göstermektedir (Aslan, Güven, 2010).

Kar ılıklı ba ımlılık ve ba ımsızlık kavramları uzun süredir geli im ara tırmaları kapsamında; ki ilik kavramları, çocuk yeti tirme tutumları ve sosyalle me çalı maları içinde kullanılmaktadır. Kar ılıklı ba ımlılık / ba ımsızlık boyutları benlik düzeyinde ele alındı nda ili kisellik - ayrı ıklık boyutlarına kar ılık gelmekte ve aynı ekilde ailevi veya kültürel düzeyde de incelenebilmektedir (Ka ıtçıba ı, 2000). Kar ılıklı ba ımlılık / ba ımsızlık boyutları, ili kisel / ayrı mı benlik yapıları gibi temel ki ilerarası birle me -ayrı ma süreçleriyle de ili kilidir.

Ayrı ma-bireyle me, çevreden özerk olmayı sa layan bir erken geli im sürecidir ve aynı zamanda nesne de i mezli i ve nesnelerin bili sel ifadelerinin olu masıyla ilgili bili sel geli ime dayanmaktadır (Ka ıtçıba ı, 2000).

nsanın ruhsal geli imindeki önemli dönemeçlerden biri olan ayrı ma-bireyle me Mahler (1974) tarafından ortaya konulmu geli imsel bir modeldir. Mahler' in (1974) kuramının temel varsayımı “yenido anın dı dünyaya göre ayarlanmadan do mu olması” yani “insan yavrusunun biyolojik do umu ile bireyin psikolojik do umunun çakı madı ıdır.” (Aktaran Ta kın, Yüksel, Özmen, 2009: 175). Bu modele göre bebek, anneyle iç içe, ortak ya amsal bir dönemden ba layarak

üç evreli bir gelişim ile kendisi ve öteki arasındaki ayrımı yapabilen bağımsızlaşma ve özerklik kazanmış bir birey haline gelmektedir. İnsanın ruhsal durumunu gösteren ayrıma-bireyleleşme sürecinde iki kritik dönem bulunmaktadır. Bunlardan birincisi ilk üç yaş; dördüncü ayda başlamakta ve 36. aya kadar sürmektedir (Mahler, Pine, Bergmann, 2003; Aktaran Taşkın, Yüksel, Özmen, 2009:175). Çocuğun anneden ruhsal olarak ayrılmasını ve kendini ayrı bir birey olarak algılamasını sağlayan ikinci dönem ise ergenlik dönemidir (Aslan, Güven, 2009).

Kişinin ilk üç yaşta içselleştirdiği bebek nesne bağlarından bağılantısı kesilmekte ve ergenin bireyleleşmesinde yapısal değişimler meydana gelmektedir (Blos, 1989; Aktaran Aslan, Güven, 2009: 123).

Büyüme ve olgunlaşma ile uyumlu olarak ortaya çıkan ruhsal yapılardaki değişikliklerdir. Kişinin aile bağımlılığından ayrılma ve toplumun bir üyesi durumuna gelmek üzere, infantil nesne bağlarının kaybolması şeklinde ortaya çıkar (Özbaran, 2004). Blos'a (1962) göre bu dönemin sağlıklı tamamlanması için gerekenler: Ben ve diğerkileri arasında denge sağlama; ödipal süperegonun katılımdan ve gücünden kurtulma; benlik saygısı ve genel ruh durumu arasında devamlılık sağlamaktır. Bireyleleşme sonucunda bireyin ne olduğu ve ne yapması gerektiğine ilişkin sorumluluğu artar (Aktaran Çelen, 2007).

Bireyin kendine ve içinde yaşadığı topluma yabancılaşmadan bireyselleşmesi diğer bir deyişle bireyleleşmesi, kendini gerçekleştirme sürecinde olma ya da tam fonksiyonda ilevde bulunma ile ilgili bir süreçtir (Aslan, Güven, 2009).

Ayrı ma-bireyle me kuramı bu yönleriyle ele alındı ı zaman ego psikologları tarafından hem mantıklı ve özerk bir egonun geli imi olarak öne sürülmekte (Hartman, 1939; 1958; Aktaran Ka itçiba ı, 2000: 100), hem de aile sistemleri kuramı tarafından aile sistemi içinde benlikleri (alt sistemleri) ayıran kesin sınırlar olarak vurgulanmaktadır (Guerin, 1976; Minuchin, 1974; Aktaran Ka itçiba ı, 2000: 100). Buna dayanarak denilebilir ki hem benli in sa lıklı geli mesi hem de sa lıklı bir aile i leyi i için ayrı ma-bireyle me ve benli in sınırlarının iyi tanımlanması önemle ele alınması gereken bir konudur.

Psikolojik düzeyde birbirinin içine girmi benlik ili kileri sa lıksız olarak tanımlanırken, ayrı mı benlik ise sa lıklı olarak yorumlanmaktadır. Benli in kültürel ortamda yapılandırılması ki inin sosyalle me süreci üzerinde de do rudan etkilidir.

Do umu fizyolojik ve psikolojik olarak ikiye ayıran Mahler (1975) ayrı ma bireyle me sürecini psikolojik do um olarak tanımlamaktadır. nsanın psikolojik do umu ki inin anneden ve anne yoluyla genel olarak dünyadan ayrı olu duygusunun ba arılması anlamına gelmektedir; bu ayrı olu duygusu da ruhsal yapılanma içinde kendilik tasarımlarının olu masını sa lamakta ve beraberinde bireyle meyi getirmektedir. Kısaca ayrı ma ve bireyle me ba ka bir ki iden fiziksel olarak ayrılmak de il, ayrı bir birey olma duygusunun kazanılmasıdır (Aktaran Yüksel, 2006).

Quintana ve Kerr (1993) tarafından geç ergenlerle yapılan çalı mada 87 üniversite ö rencisinin uyumunda ayrı mı lı ı ve ba lılı ı içeren destekleyici ve

köstekleyici ili kilerin göreceli avantajı incelenmi tir. Çalı manın sonuçlarına göre ba lılık ve ayrı manın bazı ekilleri uyum sa layıcı iken bazı ekilleri ise kaygı verici olarak saptanmı tır. Kadınlar ve erkekler arasında psikolojik problemler ile geli imsel de i kenler arasında anlamlı ili ki bulunmu tur. Sa lıklı ayrı ma hem kadınlar hem de erkekler için kendini merkezile tirme ve beslenme-simbiyosis ölçekleriyle pozitif yönde ili kilidir. Kadınların beslenme-simbiyosis, ayrı ma kaygısı, reddedilme beklentisi, sa lıklı ayrı ma, depresyon ve kaygı puanları erkeklerden daha yüksek çıkmı tır.

Göral (2002) tarafından yapılan çalı mada Türk genç yeti kinlerindeki ikinci ayrı ma bireyle me süreçleri ara tırılmı tır. Ara tırma bulgularına göre geç ergenlerde ili kilere katılımın ayrı ma ihtiyacını destekledi i, ebeveyn tutumlarının ise geç ergenlerin ayrı ma-bireyle melerine etki etmedi i saptanmı tır. Erken ergenlerin ise ebeveynlerine ba lanmalarının duygusal özerklikle ili kili oldu u, uyum açısından ise ebeveynlerden çatı malı ba ımsızlı ın ki isel uyumla ili kili oldu u saptanmı tır.

Choi de (2002) 170 Koreli Amerikan üniversite ö rencisi ile yaptı ı çalı mada Hoffman (1984) tarafından geli tirilen Psikolojik Ayrı ma Envanteri kullanılmı ve envanterin psikolojik ayrı ma-bireyle me ölçümünün ebeveynlerden ba ımsızlık ve pozitif ayrı ma duyguları olan iki boyutu ile kültür de i kenleri arasında pozitif ili ki; üniversiteye uyumla ise zıt ili kiler ortaya çıkmı tır (Aktaran Aslan, 2008). Ebeveynlerden çatı malı ba ımsızlık ile bireyle me arasında negatif; üniversiteye uyum ile bireyle me arasında pozitif ili ki saptanmı tır. Ara tırma bulgularına göre ebeveynlerden ba ımsızlık hem kolektivizm hem de üniversiteye uyum ile ters yönde

ili kili bulunurken, kolektivizm ile üniversiteye uyum pozitif yönde ili kili bulunmu tur. Psikolojik ayrı manın aracılı ı bireyle menin dü ük düzeyi olarak i leve sahip bireyle me, kolektivizm, üniversiteye uyum arasındaki pozitif ili ki yi güçlendirmi tir.

Bireyle me sonucunda anneden ba ımsızla masıyla do ru orantılı olarak egosu geli en bireyin ne oldu u ve ne yapması gerekti ine ili kin sorumlulu u da artmaktadır (Çelen, 2007).

Bireyle menin sa lanabilmesi, kalıcı bir kimlik duygusunun olu umu ve ba ımsız bir birey olarak aile ve aile dı ı sevgi nesneleriyle olgun ve sa lıklı ili kiler kurulabilmesi için bu süreçlerin ba arıyla geçilmesi gereklidir (Yüksel, 2006: 2).

Lopez, Campbell ve Watkins' in (1986) 42 lisans ö rencisiyle yaptı ı çalı mada depresyon, ara tırmada psikolojik ayrı ma olarak geçen ayrı ma-bireyle me ve üniversiteye uyumun cinsiyete göre farklılı ı ara tırılmı tır. Erkekler, kadınlara göre ebeveynlerinden anlamlı ekilde daha ba ımsızdırlar, kadınlarda ve erkeklerde depresyon ve üniversiteye uyum arasında anlamlı ili ki bulunmamı tır. Ayrı ma-bireyle me, kadınların duygusal iyi olu larını olumlu etkilerken, üniversiteye uyumlarını olumsuz etkilemi tir; erkekleri ise anlamlı düzeyde etkilememi tir (Aktaran Aslan, 2008).

Blos'a (1962) göre bu dönemin sa lıklı tamamlanması için, "ben" ve "di erleri" arasında denge sa lanmalı, ödipal süperregonun katılı ndan ve gücünden

kurtulunmalı, benlik saygısı ve genel ruh durumu arasında devamlılık sağlanmalıdır (Aktaran Çelen, 2007: 29).

Ryan ve Lynch (1989) tarafından Steinberg ve Silverberg'in "duygusal özerklik" yapısının ergen ve genç yeti kin örnekleri üzerinde incelendiği üç çalı ma yapılmı tır. 148 erken ergenle yapılan birinci çalı mada erken ergenlerde duygusal özerklik ile ebeveynlerden algılanan niteliksel ba lanma negatif, arkadaşlardan algılanan niteliksel ba lanma ile pozitif ili kili bulunmu tur. 193 lise ö rencisiyle yapılan ikinci çalı mada deneyimlenmi duygusal özerkli in ebeveyni reddetmeyle pozitif ili kili oldu u, algılanan ba ımsızlık deste i ile ili kili olmadı ı saptanmı tır. 104 genç yeti kinle yapılan üçüncü çalı mada da duygusal özerklik ile aile birli i, ebeveyni kabul, ba ımsızlı a destek ve benlik algısının sevebilirli i ile ters ili kili bulunmu tur. Ebeveyne ait büyütme duygusal özerklik ile negatif ili kili iken algılanan sevebilirlikle pozitif ili kili bulunmu tur.

Mahler (1975) ayrı mayı, çocu un annesinin tasarımından ayrı ve farklı bir intrapsi ik kendilik tasarımı geli tirmesi olarak; bireyle meyi de çocu un, tek, bireysel kimli ini olu turma giri imi olarak yorumlamı tır (Aktaran Özbaran, 2004).

Mahler ve arkadaşları (1968) normal gelişimin basamaklarını u ekilde sıralamı tır (Aktaran Yüksel, 2006:16):

1. Normal otistik dönem (Ya amın 1. ayı)
2. Simbiyotik dönem (2. - 5. aylar)
3. Ayrı ma bireyle me dönemi

- a. Ayrımla ma alt dönemi (5. - 9. aylar)
- b. Alı tırma alt dönemi (9. - 15. aylar)
 - Ñ Erken alı tırma alt dönemi
 - Ñ Esas alı tırma alt dönemi
- c. Yeniden yakla ma alt dönemi (15-24.aylar)
 - Ñ Yeniden yakla ma krizinin ba langıcı.
 - Ñ Yeniden yakla ma krizi.
 - Ñ Krizin bireysel çözümleri
- d. Bireyselli in sa lamla ması ve duygusal nesne süreklili inin ba langıcı (24-36.aylar)

1.5.1. Normal Otistik Dönem

Ya amın ilk bir ayıdır. Henüz ya amın ba langıcında olan yeni do an dı dünyanın içsel temsillerine sahip de ildir ve bu sebeple kendini çevresinden ayırt edemez. Kendi bedeni dı ndaki uyarınları algılama yetene ine henüz çok fazla sahip olmayan yeni do an. Genellikle kendi iç uyarınlarının dünyasında ya ıyor gibidir, dı uyarınlara kar ı do u tan gelen yanıtsızlı ın en belirgin oldu u dönemdir. Psikolojik süreçlerde çok fizyolojik süreçlerin hakim oldu u bir dönemdir. Böylece bebek, fizyolojik büyümeyi kolayla tırmak için do um öncesi duruma yakla an bir durumda kalarak uyarı a rılıklarından da korunmaktadır, aksi takdirde ya amın daha sonraki dönemlerinde görülebilecek bütün organizmayı saran panik tepkilerine e de er tedirginlik durumları olu abilmektedir (Özbaran, 2004). Bu dönemde anne bir dı benlik gibi görev görmekte ve yeni do anı dı uyarınların yo unlu undan örselenmekten korumakta aynı zamanda da bedensel algılarının da

yava yava dı arıya yönelmesine yardımcı olmakta böylece çocu un dı dünyayı da daha çok fark etmesini sa lamaktadır (Mahler, Mc Devitt, 1989; Aktaran Yüksel, 2006). Çünkü bu dönem dı uyarılara hiç yanıt verilmemesi anlamına da gelmemektedir, dı uyarılara ilgi bir nevi görecelidir ve otistik dönem ile sonraki dönemler arasındaki geçi i sa layan da bu bir belirip bir kaybolan yanıtlardır (Mahler ve ark.,1975; Aktaran Vahip, 1993).

Mahler'in (1968) "libidinal kateksisin ilk kayması" olarak da adlandırdı ı bu dönem simbiyotik döneme de geçi i belirleyen bir de i im olarak bir bakıma "kabu un kırılması" olarak da nitelenebilmektedir (Aktaran Vahip, 1993).

1.5.2. Simbiyotik Dönem

İkinci aydan be inci aya kadar süren dönemdir. "Ben" ile "Ben olmayan" henüz ayrımla mamı tır, ama yava yava doyuran nesneye yani annesi ya da bakıcısına dair farkındalı ı ba lamı tır (Yüksel, 2006). Annesini kendisinin bir uzantısı olarak de erlendiren yeni do an, annesini ve kendini bir sistemin parçası olarak varsaymakta, ortak bir sınıra sahip ikili bir birim gibi davranmaktadır. Annenin ayrı bir varlık olarak algılanması ba ladı nda artık ayrı ma için de ön ko ul sa lanmı tır ancak bebek, anneden ayrı manın zorlu unu ya amamak için onu içselle tirmi tir (Çelen, 2007).

Simbiyotik dönemin ba nda annenin çabası ve bebe in kendisinin gerilim azaltıcı gayretleri homeostazisi sa lama ve sürdürme yönündedir. Zamanla çocuk "haz verici" ve "iyi" olanla "acı verici" ve "kötü" olanı ayırt etmeye ba lar. Bu

ayrım la ma daha sonra gelecek bölünme düzene inin de temelini olu turacaktır (Mahler, McDevitt, 1989; Aktaran Yüksel 2006). Doyum ve haz verici ya antının beden dı ndan geldi ini fark eden çocuk için doyumun verdi i haz ile anne algısı bir aradadır. Homeostatik dengenin anneye ba lı oldu unu ayırt etmeye ba layan bebe in bu dönemde dikkati zaman zaman dı dünyaya yönelse de daha çok anne ve anneyle ilgili eylemler etrafında yo unla maktadır; anneyle kurdu u ikili birlik içinde anneye yaptı ı yatırım da giderek artmaktadır. Simbiyotik dönemin en önemli özelli i de filogenetik olarak çocu un, anne ile “ikili birim” içinde duygusal bir ba olu turabilme yetisidir ve ki inin daha sonraki ya antısında da tüm ki ilerarası ili kilerine zemin hazırlayan da bu yetidir (Yüksel, 2006).

Doyurucu bir simbiyotik dönem daha sonra gelen ayrı ma bireyle me döneminde anneden ba arıyla ayrılabilmenin de ön ko uludur. Bireyle me adımlarının atılabilmesi ve dengeli bir kimlik duygusunun kazanılması için de yeterli düzeyde bir simbiyoz gereklidir (Mahler, McDevitt, 1989; Aktaran Yüksel 2006).

1.5.3. Ayrı ma-Bireyle me Dönemi

1.5.3.1. Ayrımla ma Alt Dönemi

Be inci ve dokuzuncu aylar arasındaki dönemdir. Artık bebekte bir uyanıklık, süreklilik ve amaca yönelme gözlenmektedir; ba ka bir deyi le davranı sal olarak “kabu unu kırmaktadır”. Bebek, algı yoluyla çevreyi tarama davranı ıyla kendi bedeni ile annesinin bedenini ayırmaya ba lamı tır. Ama annesini halen kontrol edilebilir bir uzaklıkta tutmaktadır; annenin saçını, kulaklarını, burnunu çekme,

kucaktayken arkaya do ru gerilip anneye bakma, annenin ötesinde de çevreyi izleme sık görülen davranı lardandır. Simbiyotik dönemde de annesi ile iyi, sa lam bir ili kisi olan bebekler ço unlukla yabancıları incelemekten ho lanmaktadırlar. Acı verici ya da yetersiz simbiyotik bir dönem geçirmi çocuklar ise bu dönemde yabancılarından rahatsız olmaktadır. Buna ek olarak a ırı müdahaleci annelerin bebekleri yabancıları da tercih edebilmektedirler (Özbaran, 2004). Altıncı ve yedinci aylarda annenin yüzünün ve gözlük, kolye gibi cansız nesnelerin elle dokunma ve bakma yoluyla ara tırılması doruk noktasına ula makta, “ce-e” oyunları ba lamaktadır. Yedinci ve sekizinci aylarda da kendini anneden uza a itmek, annenin ayaklarının dibinde oynamak üzere annenin kuca ından kalkarak yere inme gibi davranı larla fiziki ayrılma denemeleri de ba lamaktadır. Artık bebek tam bir ba ımlılık içinde de ildir, haz ve uyarılma için aktif dı dünyaya yönelmektedir (Mahler, McDevitt, 1989; Aktaran Yüksel 2006).

Bu ayrı ma- bireyle me döneminde bedensel anlamda ilk kez anne kuca ından uzakla mak üzere adım atan bebek bir yandan da mümkün oldu unca annenin dizinin dibinde olmaya da özen göstermektedir (Vahip, 1993).

1.5.3.2. Alı tırma Dönemi

Dokuzuncu ve onbe inci aylar arasındadır. Erken alı tırma ve esas alı tırma alt dönemleri olarak ikiye ayrılmaktadır. Erken alı tırma alt döneminde çocukta emekleme, taytay durma, tırmanma, tutunarak yürümeye çalı ma gibi anneden fiziksel olarak uzakla abilme yetene inin ilk belirtileri gözlenmektedir. Esas

alı tırma alt döneminde ise iki ayak üzerinde serbestçe yürümeye ba lar (Vahip, 1993).

Ayrı ma ve bireylemenin farkına varma yönünde ilk adımların atılması için birbirleriyle ilişkili en az üç gelişme gereklidir;

1. Beden ayırılması ve sınır duygusunun oluşumu
2. Anne ile özel bağın kurulması
3. Anne ile yakınlık içinde özerk benlik aygıtının olgunlaşması ve işlemesi

Erken alı tırma alt döneminde bebeğin ilgisi artık anneden çevredeki cansız nesnelere yönelmektedir. Bebek önceleri sadece annenin verdiği nesnelere ilgilenirken şimdi yavaş yavaş uzanabildiği her şeye ilgi göstermeye, önüne çıkan her şeyi bitmez tükenmez bir ara tırma ile incelemeye başlamıştır (Mahler, McDevitt, 1989; Aktaran Yüksel, 2006).

Zaman zaman annenin fiziksel yakınlığına ihtiyaç duymakta ama gelişen hareket yetisiyle de annenin nerede olduğunu da algılayarak emekleyerek onu bırakıp dünyaya doğru uzaklaşmaktadır (Vahip, 1993).

İlk alı tırma alt döneminde hareket sistemi yeteneklerinin de artmasıyla çocuğun dünyası daha da genişlemiştir, artık anneye yakın ya da uzak olmaya karar vermekte daha etkindir, şimdiye kadar görece tanıdığı olan çevre daha geniştir, görülecek, duyulacak, dokunulacak daha çok şey vardır (Mahler, Pine, Bergman, 2012). Artık beden parçalarının da daha çok farkına varmaktadır. Anneyle kaynaşma

ya da anne tarafından yutulma e iliminden de kurtulmu tur. Çocuk çevreyi tanımaya yönelik bu alı tırmaları yaparken de sevgi nesnelere taklit etmekte ve onlarla özdeşleşmektedir; bu özdeşleşmeler de çocuğun geli mekte olan kimlik ve bireyle mesin i ekillendirmektedir (Mahler, Pine, Bergman, 2012).

Esas alı tırma alt döneminde de yürümeye ba layan çocuk insan bireyle mesinin en büyük adımını atmaktadır. Kendi yetenekleri ve kendi dünyasının büyüklü üyle mest olur. Narsisizm doruk noktadadır, sanki bütün dünya yürümeye yeni ba lamı çocu un ayakları altındadır. Yürüyen çocuk ba ımsız dik devingenli ine ula makla ba ımsız insanların dünyasına da girmeye hak kazanmış bir konumdadır. Alı tırma döneminin ba lıca özelli i de çocu un bu kendi i levlerine, kendi bedenine ve geni leyen gerçekli inin nesne ve hedeflerine yaptığı büyük narsistik yatırımdır.

Alı tırma alt döneminin do ası sadece iç etkenlere de il annenin tutumuna da ba lıdır; bu dönemde bazı anneler alı tırma yapmayı, ba ımsızlı ı ve özerkli i te vik ederken bazıları ise engellemektedir.

1.5.3.3. Yeniden Yaklaşma Alt Dönemi

On be inci ve yirmi dördüncü aylar arasındadır. Bu dönem üçe ayrılmaktadır;

1. Yeniden yaklaşmanın ba langıcı
2. Yeniden yaklaşma krizi
3. Krizin bireysel çözümleri

Bu üç dönemin sonucunda çocuğun kendine özgü görüntüleri ve ilişkiler özellikleri oluşmakta, çocuk dördüncü alt döneme girmektedir (Yüksel, 2006).

Çocuğun anneye yaklaşımı artık, “nasıl olsa var” şeklindedir. Artık iki ayak üzerinde hareket edebilen ve sembollerle düşününebilen çocuk kendi ayrılığını da iyice fark edebilmektedir. Aynı zamanda da devamlı gelişen ve karmaşıklaanan iç ve dış gerçeklerle başa çıkmak zorundadır. Göreceli olarak annenin varlığını unutmuşçasına davranmanın yerini aktif yaklaşım davranışını almıştır. Buna göre çocuk yeni kazandığı beceri ve deneyimleri annesiyle paylaşmak istemektedir, sürekli olarak annesinin nerede olduğuyla ilgilenmektedir. En çok sosyal etkileşimlerden zevk alırken, artık eskiden kayıtsız kaldığı vurup çarpmalara duşmelere de daha duyarlıdır. Annesinden ayrılığının farkına varması bile moralinin bozulması için yeterlidir (Mahler, McDevitt, 1989; Aktaran Yüksel, 2006).

Cinsel farklılıkları da görmeye başlayan çocuk, kız ve erkek cinsel farklılığının keşfiyle kendi bedeninin de farkına varmıştır. Bedenini kendi malı olarak görmeye başlamıştır; giydirilirken ya da bezi balaırken edilgen kalmayı reddeder; kendini hazır hissetmedikçe birinin sarılmasına ya da öpmesine bile karşı koyar (Mahler, Pine, Bergman, 2012).

Bu dönemde kendi istekleriyle annenin isteklerinin çelişimini fark eden çocuk bir yandan yeni gelişen özerkliğini geliştirmek isterken öte yandan da anneden ayrı olmaktan dolayı acı duyar ve buna karşı koymak ister. Hem annenin yanında kalma isteği hem de ondan uzaklaşma zorlantısı ve anneyi memnun etme arzusu ile ona yönelmiş öfke arasında kalır. Bu öfke, bir yandan anal dönemin de özellikleri olan

kıskançlık ve sahip olma iste i, bir yandan da özellikle kızlarda anatomik ve cinsel farklılıklara tepki nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Zaman zaman anneye yönelik gözlenen belirgin ambivalans ve hostilityyle çocu un anneye bir yapı an bir kaçıp giden tutumuyla belirli bir krize yol açmaktadır (Mahler, McDevitt, 1989; Aktaran Yüksel, 2006).

Erken gelişim dönemlerinde ortaya çıkan üç ana korku da bu alt dönemde bir araya toplanmıştır;

1. Nesnenin kaybedilme korkusu
2. Nesnenin sevgisinin kaybedilme korkusu
3. Kastrasyon anksiyetesi

Bu dönemde annenin geri çekilmemesi ya da çocu un ambivalansına sert tepki göstermemesi, duygusal olarak ula ılabilir ve davranı larında tutarlı olması, çocu u ba ımsızlık yönünde hafifçe zorlamasıyla çocu un dü ünçe süreci ve gerçe i de erlendirme yetisi de yavaş yavaş gelişecek ve duygusal olarak da nesne süreklili i kazanılmı olacaktır. Böylece çocu un kendine olan a ırı sevgisi ve büyüsel güçlerine olan gerçek dı ı inancının yerini de yeni gelişen bireysel özerkliğine olan inancı olacaktır. Artık annenin kendisi libidinal olarak ula ılabilir durumda olmasa da çocuk intrapsik olarak anne imajına ula abilmekte ve duygusal beslenme, rahatlık ve sevgi-efkat ihtiyaçlarını karşılayabilmektedir. Annenin sevgisine ait anılarla çocu un dü kırıklı ı ve öfkesi de yumuşamıştır (Vahip, 1993).

Yeniden yaklaşıma alt döneminde annenin duygusal olarak ula ılabilirliği kadar baba ile ilişkisi de önemlidir. Baba, simbiyotik birimin tamamen dışında olmasa da hiçbir zaman tam bir parçası da değildir. Çok erken dönemlerden beri bir sevgi

nesnesi olarak anneden tamamen farklı bir kategoride yer alan baba, güçlü, anneden ayrı, çocuğa yardım eden bir yanda olarak algılanmaktadır. Çocuğun ambivalansı ve regresif eğilimleri ise özellikle anne ile ilişkilidir.

Baba, anne-çocuk ilişkisindeki bu ambivalansı yumuşatır ve özerk gelişimi teşvik ederek çocuğun regresif eğilimlerine karşı savunmasını sağlamakta ve özdeyim için kendini sunmaktadır. Anne ya da babanın tutumlarıyla özdeyimle çocuğu, ayrı olmasının farkındalığı arttıkça hissettiği artan zedelenebilirlikle baba çıkmak ya da kendini savunmak için de kısmi içselleştirmeyi kullanır (Mahler, Pine, Bergman, 2012).

Bu dönemde çocuğun karşıya çıkabilecek olası engeller;

1. Sevgi nesnesinin düş kırıklığına uğratıcı ve ulaşılamaz ya da aşırı derecede tutarsız ve müdahaleci olması
2. Omnipotans duygusunu birden sürdüreceği biçimde çok ani ve acı verici şekilde ya da ananın çaresizlik
3. Aşırı derecede birikici ya da ani örselenme
4. Kastrasyon tepkisinin narsistik yarasını olağanüstü boyutlarda ya da

Yeniden yaklaşma krizi çocuğun ambivalansı ve nesne dünyasının "iyi" ve "kötü" olarak bölünmesine yol açabilmektedir. Yeniden yaklaşma krizinin çözülmesi, gerçekçi özsaygının ve kendilik sürekliliğinin ortaya çıkması ve gelişmesi bakımından da önemlidir. Köuller elverişli değilse, çocuk yaşıyabildiği ayrı bir varlık olarak kimliğinin ne olduğu konusunda belirsizleşebilir ve böyle bir belirsizlik,

genellikle kendilik tasarımının yetersizli ne, özellikle kendilik sınırlarının ayrımla masındaki yetersizli e sebep olmakta sonuç olarak, anne ile birle me ve anne tarafından yutulma tehdidi üçüncü yılın ötesinde hala devam edebilmektedir (Mahler, Pine, Bergman, 2012).

Yeniden yakla ma krizinin çözülememesi özsaygıda da azalmaya yol açmaktadır. Üçüncü alt dönemin sonunda, çocuk ilk basamak kimlik olu umunu tamamlamı tır. Yani ayrı ve ya ayan bir varlık olarak kendisinin farkındadır. Aynı zamanda ikinci basamak kimlik olu umu da ba lar: Bir kız ya da o lan çocu u olarak cinsel kimli i belirir. Ancak bu olu um fallik-ödipal döneme kadar tamamlanmaz.

Yeniden yakla ma krizinin çözülmesiyle, bölünme düzene inin yerini bastırma almaktadır. Böylece ilk kez intrapsi ik çatı malar ve geçici nevrotik semptom olu umuyla kar ıla ırız (Mahler, McDevitt, 1989; Aktaran Yüksel, 2006). E er yeniden yakla ma döneminin en önemli sorunlarından olan ambivalans ve "bölünme" çözülemese kendilikteki ve nesnelere ilgili süreklilik duygusu ve psi ik yapının geli imi bozulur, ödipal çatı maların çözümü güçle ir. Böylece latent dönem ve ergenlikte ya narsisistik yönde nevrotik semptomlar geli ir ya da borderline belirtiler ortaya çıkar (Mahler, Pine, Bergman, 2012). Yeniden yakla ma alt döneminin sonunda id ve ego da artık ayrımla mı tır.

Bu altdönemin sonunda kısım kısım algılanan nesne, "iyi" ve "kötü" yönleri ile tek bir nesne halinde bütünle ir. Ayrıca beden kısımları ile kendili in "iyi" ve "kötü" yönleri de bütün bir kendilik ekinde birle ir. Daha sonra, dördüncü altdönemde, kendili in ve nesnenin daha yüksek bir psikobiyojik ve sosyal geli im

basama ında bütünle mesi beklenir. Bu bütünle me daha önceki kendilik ile nesnenin simbiyozundan çok daha farklıdır. Burada kendilik daha büyük bir bütünün, aile ve toplumun bir parçası gibi hissedilir. Kendilik ve nesne süreklili i ile birlikte, bu daha üst düzeydeki bütünle me, çocu u yeniden yakla ma krizine özgü çaresizlik ve yalnızlık tehditlerinden kurtarır. Kural olarak çocuk artık regresif simbiyotik yutulma tehlikesine kar ı sava mak zorunda de ildir. çsel ve dı sal olarak sevgi nesneleriyle yakın bir ili ki kurmu , aynı zamanda özerklik kazanımı ve birey olmaya ba lamı tır (Vahip, 1993).

1.5.4. Bireyselli in Sa lamla ması ve Duygusal Nesne Süreklili inin Ba langıcı

Yirmidördüncü ve otuzaltıncı aylar arası ve ötesinde yer alan bu alt dönemin ayrı ma-bireyle me açısından iki ana hedefi bulunmaktadır:

1. Bazı yönlerden ya am boyu sürecek özellikleri bulunan belli bir birey olma niteli inin kazanılması
2. Belirli bir dereceye kadar nesne süreklili inin kazanılması (Mahler, Pine, Bergman, 2012).

Bu alt dönemdeki çocuk ileri bir ego yapılanması göstermektedir, ayrıca anne-baba isteklerinin içselle tirilmesine ili kin kesin i aretler vardır. Bunlar süperego öncüllerinin olu umunu gösterir. Libidinal nesne süreklili inin geli mesi oldukça karma ık bir süreçtir ve ço unlukla üç ya ındaki normal bir çocukta nesne süreklili i

yeteri kadar sa lanmı tır ve üç ya çocu u artık anaokuluna gitmeye hazırdır. Ayrı ma-bireyle me sürecinin bu dördüncü alt dönemi ilk üç alt dönemden farklıdır, çünkü sonu açıktır, yani belli bir noktada sonlanmaz. Bu dönemde sözel ileti m, hayal kurma, gerçe i de erlendirme gibi karma ık bili sel i levler ortaya çıkar. Büyüklerin isteklerine etkin olarak kar ı koyma ve özerklik iste i. Yineleyici hafif ya da ılımlı kar ı koyuculuk - negativizm bu dönemin özelliklerindedir ve kimlik duygusunun geli mesi için gereklidir (Mahler, Pine, Bergman, 2012).

1.5.5. İkinci Bireyle me Dönemi: Ergenlik

Blos, Mahler'in olgularına dayanarak ikinci bireyle me kavramını tanımlamı tır. Blos' a göre (1967) puberte boyunca ortaya çıkan büyüme ve farklılıkla ma ektindeki biyolojik süreç, organizmanın yapısı ve i levselliklerindeki de i iklikler neden olmaktadır; bu de i iklikler olgunla ma adıyla tipiktir ve belli bir düzeni takip etmektedir. Psikolojik de i iklikler ise geli imsel bir kalıp izlemektedir ama sırası de i ebilmektedir. Pubertal olgunla ma ile ergenin psikolojik de i imi ya da uyumunun bütünle mesiyle ergenlik döneminin kritik durakları ortaya çıkmaktadır. Bunlar ilerleyici geli imin yapıta larıdır ve her bir evreye özgü bir çatı ma, olgunla ma ile ilgili bir görev ve çözümle belirlidir; bunlar da bir sonraki daha yüksek düzeydeki olgunla manın ön ko uludur (Aktaran Ta kın, Yüksel, Özmen, 2009).

Blos, (1967), ergenli i kendi bütünlü ü içinde ikinci ayrı ma bireyle me dönemi olarak kabul etmektedir. Birinci ayrı ma bireyle me süreci üçüncü ya ın

sonunda nesne sürekliliğinin kazanılması ile oluşmaktadır. Bebeklikte bireyle mi bir çocuk olabilmek için simbiyotik membrandan doğmak gerekmektedir, başka bir deyişle bir çeyt yumurtadan çıkmak gibidir (Aktaran Taşkın, Yüksel, Özmen, 2009).

İnsanın ruhsal doğumunu gösteren ayrıma bireyleme dönemi, çocuğun anneden ruhsal olarak ayrılmasını ve kendini ayrı bir birey olarak algılamasını sağlayan, dördüncü ayda başlayıp 36. aya kadar süren bir dönemdir (Mahler, Pine, Bergman, 2003; Aktaran Taşkın, Yüksel, Özmen, 2009: 175). Mahler'e göre (1968) normal ayrıma bireyleme "kimlik duygusu" nun gelişmesi ve sürdürülmesi için en önemli koşuldur (Aktaran Taşkın, Yüksel, Özmen, 2009: 175). Bu süreçte ortaya çıkan "yeniden yakınlaşma" krizi de evrensel olarak yaşanan olağan bir krizdir ve kişinin bireylemesinin yanında bu bireylemenin içindeki tutarlılığı, bütünlüğü, sürekliliği, esnekliği ve sağlamlığı ayrıca benlik saygısının ve kendilik duygusunda sürekliliğinin oluşması ve gelişmesi bu krizin başarı ile atlatılmasına bağlıdır. (Mahler, Pine, Bergman, 2003; Aktaran Taşkın, Yüksel, Özmen, 2009: 175). Ergenlik döneminde bu zorlu sınava bir kez daha girilmekte ve bireylemenin sağlanabilmesi, kalıcı bir kimlik duygusunun oluşumu ve bağımsız bir birey olarak aile ve ailedışı sevgi nesneleriyle olgun ve sağlıklı ilişkiler kurulabilmesi de bu sınavın ergenlik döneminde de başarıyla mümkündür (Schneider, 1992).

Birinci ayrıma-bireyselleme sürecinde ebeveynin intrapsikik temsili içselleştirilirken ergenlikte ise bu içselleştirilmiş anne-baba figürlerinin dışarı atılması gerekmektedir. (Çelen, 2007). Blos (1967) da bu durumu "simbiyotik zardan kurtulma" olarak tanımlamaktadır (Aktaran Çelen, 2007: 29).

Ergenin birey olabilmesi için çocukluktan vazgeçmesi ve anne-babasından ruhsal olarak ayrılabilmesi de er bir deyi le ayrı ması gerekmektedir; böylece kimlik duygusu olu acak ve sorumluluk alabilme becerisi geli ecektir (Ta kın, Yüksel, Özmen, 2009). Ayrı ma-bireyle me sürecinde özerklik olu acak ve birey de di erlerinden ba kala acaktır. Ba ımsızlık ve ayrı mı lık, özerklik için ön gerekliliktir. Ka ıtcıba ı da (2000) özerk olma ihtiyacı ile birisine ba lanma ihtiyacının aynı anda var olabilece ini ifade ederek, bu iki çeli en ihtiyacın özerk-ili kisel benli in olu masına yol açaca mı belirtmi tir. Bu modele göre sosyoekonomik geli im sürecinde aile de i imi de özerklik ve ili kilili i ba da tıran bir benli in olu umuna yol açmaktadır. Kentle me ve artan refah ile kar ılıklı maddi ba ımlılıklar azalmakta fakat duygusal ba lılıklar devam etmekte ve çocuk yeti tirmede de özerkli e ve kendi kendine yeterlili e daha çok önem verilmektedir.

Ebeveynlerden yeterli derecede ayrı mayı ba aran ki iyi sa lıklı bir bireyle meyi gerçekte tirip kimlik olu umunu da tamamlayacak, ki isel becerilerini geli tirme fırsatını elde edecek, yeti kin rol ve yükümlülükleri için gerekli sorumlulukları da alabilecektir (Anderson, Sabatelli, 1990). Optimal bir ruhsal yapılanma hem çocuklukta hem de ergenlikte gerçekte tirilen ba arılı bir ayrı ma-bireyle me süreciyle ba lantılıdır. Ayrı ma bireyle me sürecindeki hatalar veya duraksamalar ise çe itli psikopatolojilere yol açabilmektedir. (Özbaran, 2004).

Ayrı ma-bireyle me süreci ergenlik döneminin geli imsel bir görevidir ve ikinci bireyle me dönemi olarak da kabul edilen bu dönem hem bireyin infantil nesnelere ayrılması sürecini hem de bunun sonucu ortaya çıkan ruhsal yapılarıdaki de i iklikleri içermektedir (Yüksel, 2006).

Kültürlerarası yapılan çalı malar da ayrı ma-bireyle menin kültür ve uyumla ili kili oldu unu göstermi tir. Psikolojik ayrı ma, kültür ve uyumla; ebeveynlerden ba ımsızlık kolektivizm ve üniversiteye uyumla; psikolojik ayrı mayla birle me de kollektivizm ve üniversiteye uyumla ili kili bulunmu tur (Aslan, 2008).

Lapsley, Rice ve Shadid'in (1989) 130 üniversite birinci sınıf ö rencisi ve 123 daha üst sınıftaki ö renciyle yaptı ı çalı mada ayrı ma-bireyle me ve uyum ili kisi ara tırılmı tir. Ara tırma sonuçlarına göre üniversite birinci sınıf ö rencilerinin üst sınıf ö rencilere göre anne-babalarına daha fazla ba lı oldukları, üniversiteye yetersiz sosyal ve ki isel-duygusal uyum gösterdikleri saptanmı tir. Ayrı mayı uyum tahmin ettirmemekle beraber ayrı ma ve uyum arasında birbirini etkileyen ili ki bulunmu tur. Kadınlar, erkelerden daha çok psikolojik ba lılıklarını ifade etmi tir. Ayrı ma ile ki isel-duygusal uyum ili kili bulunmu tur. Yine ayrı ma ile anneden gelen i levsel ve duygusal ba ımsızlık ve babadan gelen çatı malı ba ımsızlık ili kili bulunmu tur (Aktaran Aslan, 2008).

Beyers ve Goossens'in (2003) buna paralel olarak üniversite ö rencileriyle yaptı ı bir çalı mada da ö rencilerin sınıf düzeyi, cinsiyeti ve algıladıkları ebeveyn tutumlarının hiçbiri ayrı ma-bireyle me ve uyum arasındaki ili kileri biçimlendirici olmamı tir.

Ara tırmalar da göstermektedir ki ebeveynlerden ba ımsızlık, ayrı ma ile ters ili kilidir ve cinsiyete göre de i mektedir. Ebeveynlik stili de psikolojik ayrı ma üzerinde etkilidir. Üniversite ö rencileriyle yapılan çalı malar özellikle göstermektedir ki üniversite birinci sınıf ö rencileri, üst sınıf ö rencilere göre anne-

babaya psikolojik olarak daha fazla bağıdır ve üniversiteye daha yetersiz sosyal ve kişisel-duygusal uyum göstermektedirler. Babadan gelen çatışmalı bağımsızlık da kişisel-duygusal uyumla daha ilgilidir. Yine yapılan araştırmalar aile yapısının ve ebeveyn-çocuk arasındaki ilişkinin ayrıma-bireyle meyi ve uyumu etkilediğini göstermektedir (Aslan, 2008: 54).

Yaman (2005), ergenlerde ayrıma-bireyle meyi ve psikolojik uyum üzerinde anne-babanın evlilik ilişkisinin ve aile ilişkilerinin etkisini araştırdığı çalışmada 14-18 yaşları arasında 303 lise öğrencisiyle ve bunlardan 239'unun annesiyle çalışmıştır. Araştırma sonucunda düşük psikolojik uyuma sahip olan ergenlerin ayrıma-bireyle meyi sürecinde birçok soruna ya da şikayete sahiptir. Özellikle ilişkilerinde bağımlılık, kopukluk, kontrolçülük, güvenilebilirlik boyutlarında sorun bildiren annelerin çocuklarının da hem ayrıma-bireyle meyi düzeyinde hem de psikolojik uyum bakımından daha bağımsız oldukları saptanmıştır. Kız öğrencilerde erkek öğrencilere göre hem ayrıma-bireyle meyi sürecinde hem de psikolojik uyum bakımından daha fazla soruna sahiptirler.

Quintana ve Lapsley (1990) de bireyle meyi ergenlerin hareketlerinde ebeveynlere güvenli davranmanın etkisini araştırdıkları çalışmada üniversite öğrencilerinden elde ettikleri bulgulara göre ebeveyn kontrolünün bağımsız bireyle meyi kısıtladığını saptamıştır (Aktaran Aslan, 2008).

1.6. Ara tırmanın Amacı

Toplumun mikro düzeydeki kurumu olarak ailenin ana ö elerini olu turan e lerin birbiriyle uyumlu olması makro düzeyde toplumu sa lıklı kılmaktadır. Sa lıklı evlilikler hem bireyler hem de toplumlar açısından önemli olmakla beraber evlilik uyumu hem aile içi hem de aile dı ı ili kilerin de önemli belirleyicilerinden biri olmaktadır (Fı ılo lu, 1992). Yapılan ara tırmalar da ki ilerinin evlilik uyumlarının sosyal uyumları üzerinde de etkili oldu unu, evlilik uyumu ile sosyal uyum arasında olumlu yönde bir ili ki bulundu unu göstermektedir (Kitamura, Aoki, Fujino, Ura, M. Watanabe, K. Watanabe, Fujihara, 1998). Günümüzde bo anma oranlarının da hızla artması nedeniyle e ler arasındaki uyum son yıllarda giderek önem kazanmaya ba lamı tır. Bu nedenle evlilikteki uyum ya da uyumsuzlu un hangi faktörlerle ili kili oldu unu ortaya koymak bu ara tırmanın da temel amacını olu turmaktadır.

Yukarıda sunulan literatür bilgisi ı ı nda ifade edilebilir ki evlilikte çift uyumu gerek önceden edinilmi gerekse sonradan kazanılmi faktörlerin etkisine açıktır.

Bu ara tırmada da stanbul ilinde ya ayan 20-45 ya arası genç yeti kin evli çiftlerin ili kilerinde çift uyumlarıyla önceden edinilmi mizaç özelliklerinin ve sonradan kazanılmi kendini toparlama gücü, algılanan ebeveyn tutumları ve ayrı ma-bireyle menin ili kisinin ara tırılması amaçlanmaktadır. Ara tırmanın temel amacı do rultusunda hipotezler olu turulmu tur.

1.6.1. Ara tırmanın Hipotezleri

H1: Mizaç özelliklerinin evlilikte çift uyumu ile ili kisi vardır.

H2: Algılanan ebeveyn tutumlarının evlilikte çift uyumu ile ili kisi vardır.

H3: Kendini toparlama gücünün evlilikte çift uyumu ile ili kisi vardır.

H4: Ayrı ma-Bireyle menin evlilikte çift uyumu ile ili kisi vardır.

1.6.1.1. Di er Ara tırma Soruları

Ara tırmada temel hipotezlerin yanı sıra a a ıda belirtilen sorulara da yanıt aranmı tır.

- E itim düzeyi ile çift uyumunun ili kisi var mıdır?
- Gelir düzeyi ile çift uyumunun ili kisi var mıdır?
- Evlilik süresi ile çift uyumunun ili kisi var mıdır?
- Çocuk sahibi olmanın çift uyumu ile ili kisi var mıdır?
- Algılanan ebeveyn tutumlarının, ayrı ma-bireyle me ile ili kisi var mıdır?
- Ayrı ma-bireyle menin, kendini toparlama gücü ile ili kisi var mısır?
- Algılanan ebeveyn tutumlarının, kendini toparlama gücü ile ili kisi var mıdır?
- Mizaç özelliklerinin, kendini toparlama gücü ile ili kisi var mıdır?
- Mizaç özelliklerinin ayrı ma-bireyle me ile ili kisi var mıdır?

1.6.2. Ara tırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Ara tırmanın örneklemini, stanbul ilinde ya ayan 20-45 ya arası ile sınırlandırılmı 135 evli çift olu turmaktadır.

Ara tırma kapsamında incelenen mizaç özellikleri (dı adönüklük, yumu akba lılık, duygusal tutarsızlık, özdenetim-sorumluluk sahibi olmak, geli ime açıklık), Be Faktör Ki ilik Envanteri Kısa Formu'nun ölçtü ü niteliklerle sınırlıdır.

Örnekleme grubunun evliliklerindeki çift uyum düzeylerinin tespiti Çift Uyum Ölçe i'nin ölçtü ü özelliklerle sınırlıdır.

Örnekleme grubunun ayrı ma-bireyle meyi ba arılı biçimde gerçekleştirip gerçekleştirilememesi olmalarının belirlenmesi Ayrı ma-Bireyle me Envanteri'nin ölçme niteli i ile sınırlıdır.

Örnekleme grubunun kendini toplama gücünün belirlenmesi de Kendini Toplama Gücü Envanteri ile sınırlıdır.

Örnekleme grubunun Anne ve Babalarından algıladıkları ebeveyn tutumları Annem ve Ben, Babam ve Ben Ölçeklerinin ölçme niteli i ile sınırlıdır.

1.6.3. Ara tırmanın Varsayımları

- Ara tırmanın örnekleme grubunun, evreni temsil etti i kabul edilmi tir.
- Ara tırmada kullanılan ölçekler geçerli ve güvenilirlerdir.

- Örneklem grubunu oluşturan kadın ve erkekler, kendilerine uygulanan ölçeklerdeki maddeleri gerçek durumlarını yansıttıkları şekilde do rulukla yanıtlamışlardır.

1.6.4. Kavramlar

Evlilik: Özgüven'e (2000) göre evlilik, kar ı cinsten iki ki inin birlikte yaşama amacı, yaşantılarını paylaşmak, çocuk yapmak ve yeti tirmek gibi amaçlarla yaptıkları sözleşmedir. Evlilik, kurumsalla mış bir ili ki sistemidir, bir kadınla bir erke ki "karı-koca" olarak birbirine ba layan, do acak çocuklarına belli bir statü sa layan, toplumsal yönden devletin kontrol, hak ve yetkisi bulunan yasal bir ili ki biçimidir (Aktaran Ulu, 2007: 53).

Çift Uyumu: Spanier (1976) evlilikte çift uyumunu e lerin günlük yaşantıya ve yaşantı içinde de i en ko ullara uyum sa lamaları ve belirli bir süre içinde birbirlerine uygun olarak de i meleri ekinde tanımlamış tır (Aktaran Akta , 2009: 43). Sabatelli de (1988) uyumlu evlili i, e lerin birbirleri ile ileti im kurabildi i, evlili in önemli alanlarında fazla anlaşmazlık yaşamamaları, yaşantı anlaşmazlıkları da her iki tarafın da memnun olaca ı şekilde çözümlenmeleri olarak ifade etmektedir (Aktaran Akta , 2009: 43).

Mizaç: Allport, mizacı "bireyin kendine özgü duygusal do aya sahip olma olgusu" olarak tanımlamış tır (Aktaran Burger, 2006: 352; Allport, 1961: 34). Günümüzde ara tırmacılar tarafından de i ik ekillerde ifade edilebilen ve ki inin yaşama deneyimlerine ba lı olarak farklı ki ilik özelliklerine dönü ebilen genel

davranı ve duygu durum kalıpları olarak da tanımlanabilmektedir. Bu genel e ilimlerin kararlı ki ilik özelliklerine nasıl dönü ece i, ki inin do u tan getirdi i e ilimlerinin ve içinde yeti ti i çevrenin karma ık bile kesine ba lıdır (Burger, 2006). Bu çalı mada da do u tan getirilen mizaç özellikleri çerçevesinde ekillenen ki ilik özellikleri ele alınacaktır.

Bireyin kendisinden kaynaklanan, her zaman ve her durum içinde gözlenebilen tutarlı davranı kalıpları ve nasıl davranaca ımızı ve hissedece imizi etkileyen, içimizde geli en bütün duygusal, güdüsel ve bili sel süreçleri kapsayan ki ilik içi süreçlerdir (Burger, 2006).

Kendini Toparlama Gücü: Olumsuz bir durum ile kar ıla ıldı ında risk ve koruyucu faktörlerin etkile imi sonucu olu an süreçte ki inin hayatındaki de i ikli e uyum göstermesidir. Garmezy (1993), kavramı ki inin herhangi bir stres durumu ile kar ı kar ıya kaldıktan sonra eski haline geri dönebilme gücü olarak ele almı tır (Aktaran Kararımak, 2006).

Zor ko ullar altında olumlu ve beklenmedik ba arılar kazanma ve sıradı ı ko ul ve durumlara uyum sa lama becerisine sahip olan bireyler için “resilient” (çabuk iyile en, kendini çabuk toparlayan ki i) kelimesi, bir ki ilik özelli i olarak da “resilience” (çabuk iyile me gücü, kendini toparlama gücü) kelimesi kullanılmaktadır. ki farklı ara tırmada da “yılmazlık” (Aktaran Terzi, 2008: 297; Ö ülmü , 2001) ve “psikolojik sa lamlık” (Aktaran Terzi, 2008: 297; Gizir, 2004) olarak kullanılmı tır. Bu çalı mada “kendini toparlama gücü” olarak ifade edilmektedir.

Ayrı ma-Bireyle me: Büyüme ve olgunla ma ile uyumlu olarak ortaya çıkan ruhsal yapılarıdaki de i ikliklerdir. Ki inin aile ba ımlılı ından ayrılma ve toplumun bir üyesi durumuna gelmek üzere, infantil nesne ba larının kaybolması ekinde ortaya çıkar (Özbaran, 2004). Blos'a (1962) göre bu dönemin sa lıklı tamamlanması için gerekenler: Ben ve di erleri arasında denge sa lama; ödipal süperegonun katılı ından ve gücünden kurtulma; benlik saygısı ve genel ruh durumu arasında devamlılık sa lamaktır. Bireyle me sonucunda bireyin ne oldu u ve ne yapması gerekti ine ili kin sorumlulu u artar (Çelen, 2007).

Yeti kinlikte Algılanan Anne-Baba Tutumu: Anne babaların çocuklarını kontrol etme ve sosyalize etme çabalarındaki çe itlemelerin çocukları tarafından algılanı ıdır (Darling, 1999). Çalışmada, anneden ve babadan algılanan ebeveyn tutumları için kullanılan ifadeler a a ıda açıklanmı tır:

Algılanan Duyarlılık: Ki inin annesini / babasını duyarlı, sıcak ve destekleyici olarak algılaması.

Davranı Beklentisi: Ki inin annesinin / babasının, kendisinden akademik ve sosyal ya antısına ili kin beklentileri oldu unu algılaması.

Davranı ı Yönlendirme: Ki inin annesini / babasını kural koyucu, yol gösterici, aktif biçimde kontrol sa layıcı olarak algılaması.

Psikolojik Kontrol: Ki inin annesinin / babasının zorlayıcı ve manipülatif ekinde psikolojik kontrol uyguladı ını algılaması.

Özerkli i Destek: Ki inin annesinin / babasının, kendi özerk girişimlerini destekledi ini algılaması.

1.7. Ara tırmanın Önemi

Günümüzde özellikle bo anma oranlarında ya anan artı lar göz önüne alındı nda evliliklerde göz önüne alınması gereken önemli konulardan biri de çift uyumu olmaktadır. Neden bazı çiftlerin kar ıla tıkları sorunları kolayca çözümlenebilirken bazı çiftlerin ise giderek artan ekilde çatı malı bir ili ki biçimine do ru ilerlemekte oldukları konuyla ilgili çe itli varsayımların bulunmasıyla beraber henüz kesin bir açıklamaya kavu mamı tır. Bunda evlili in dinamik bir sistem olması ve bir evlilik kurumunu olu turan ki ilerinin sadece mizaç özellikleriyle de il aynı zamanda o güne kadar çevrelerinden kazandıkları özellikleriyle de o ili ki içinde yer etmeleri belirleyici olmaktadır.

Aile psikolojisi alanında yapılan çalı malarda evlili e yönelik ara tırmalar, genellikle evlilik ve çiftlerin algıladıkları ebeveyn tutumları, ki ilik özellikleri vb. de i kenlerle tek boyutlu olarak ele alınmaktadır. Bu sebeple bu çalı ma birden fazla de i kenin hem evlilikte çift uyumuyla ili kisinin incelenmesi bakımından hem de birbirleriyle etkile im içinde çift uyumuyla ili kileri bakımından sundu u sonuçlarla daha geni bir kapsama sahiptir. Aynı zamanda aile psikolojisinde evlilik alanında birey ve sistem yakla ımlarının bütünle mesine de katkıda bulunmakta, sadece do u tan getirdi imiz özelliklerimizin de il aynı zamanda sonradan kazandı ımız

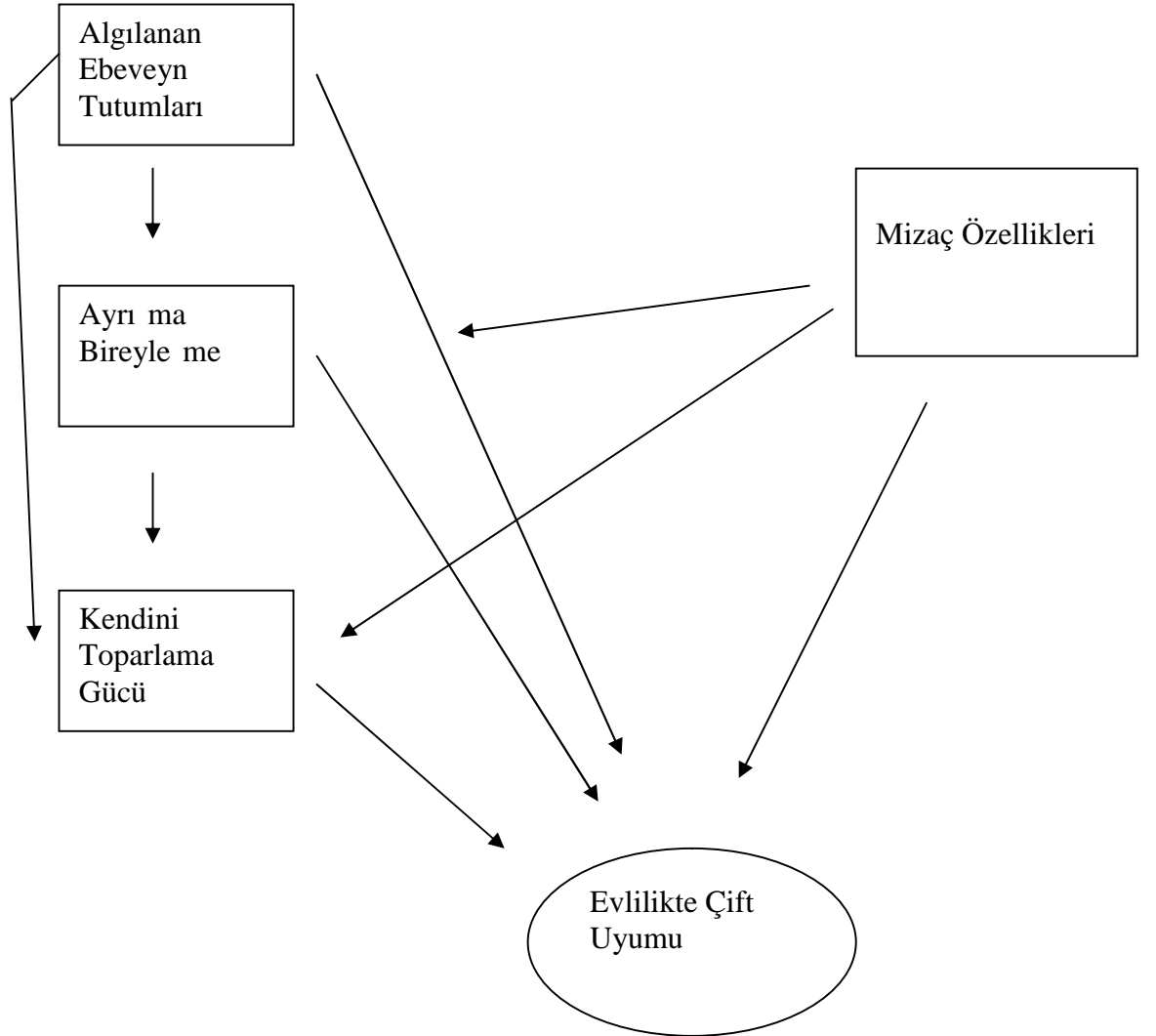
özelliğlerin de ikili ili kilerimizde ne kadar belirleyici oldu unu vurgulamak açısından da önem ta ımaktadır.

2. BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Ara tırmanın Modeli

Çalı ma da ili kisel tarama modeli kullanılmı tır.

ekil 2.1.1. Ara tırmanın Modeli

2.2. Ara tırmanın Evreni ve Örneklem

Ara tırmanın evrenini stanbul ilinde ya ayan evli çiftler olu turmaktadır. Ara tırmanın örneklemini de stanbul ilinde ya ayan rastlantısal örnekleme yöntemi ile seçilmi 20 - 45 ya arası genç yeti kinlerden olu an 135 evli çift; 135 kadın ve 135 erkek toplam 270 ki i olu turmaktadır.

Ara tırmanın örneklem grubunun genel yapısını ve sosyodemografik özelliklerini tanımak amacıyla Ki isel Bilgiler Formu'ndan elde edilen bulgular do rultusunda frekans ve yüzde de erlerinin da ılım tabloları bulgular bölümünde sunulmu tur.

2.3. Veri Toplama Araçları

Ara tırmada veri toplamak amacıyla evli çiftlerin her birine Ki isel Bilgi Formu, Çift Uyum Ölçe i, Be Faktör Ki ilik Envanteri, Annem ve Ben Ölçe i, Babam ve Ben Ölçe i, Kendini Toparlama Gücü Ölçe i ve Ayrı ma-Bireyle me Envanteri uygulanmı tur.

2.3.1. Ki isel Bilgiler Formu

Katılımcıların sosyodemografik nitelikleri hakkında veri toplamak amacıyla ara tırmacı tarafından olu turulan ki isel bilgiler formu uygulanmı tur (Ek 1). Formda katılımcının ya , cinsiyet, e itim durumu, mesle i dı nda evlilik süresi, çocuk sahibi olma durumu ve evlilik ya antısına dair sorular da yer almaktadır.

2.3.2. Çift Uyumu Ölçe i

Ara tırmada evli çiftlerin “çift uyumlarını” ölçmek amacıyla 1976 yılında Spanier tarafından geli tirilmi “Çift Uyum Ölçe i” kullanılmı tır (Ek. 2). Ölçek, evli veya birlikte ya ayan çiftlerin algıladıkları ili ki kalitesini ölçmektedir.

32 maddeden olu an, 5 ve 7 arasında de i en likert tipi ölçek “evet hayır” ekinde cevaplanan 2 soru da içermektedir. li kiyi 4 yönden ölçmektedir, bunlar; Çift Doyumu, Çift Fikir Birli i, Çift Ba lılı ı ve Duygusal fade'dir. Ölçekten alınabilecek puan da ılımı 0 ile 151 arasındadır. Toplam uyum puanının yüksek olması, ki inin e i ile ili kisinin ya da evlilik uyumunun da daha iyi oldu unu göstermektedir.

Çift Uyum Ölçe i' nin Türk örnekleminde geçerlilik-güvenilirlik çalı ması 1997 yılında Fı ılo lu ve Demir tarafından yapılmı tır. Evlilik uyumunun ölçümü için kullanılan Çift Uyum Ölçe i' nin yapı geçerlili i çalı masında Evlilik Uyum Ölçe i (Locke - Wallace Marital Adjustment Scale) kullanılmı tır ($r=82$). 132 kadın, 132 erkek olmak üzere 264 ki iden olu an örneklem grubunun kullanıldı ı çalı mada, ÇUÖ'nun güvenilirli i .92 bulunmu tur, bu sonuç DAS'a oldukça yakındır (.96). Alt; çift doyumu .83; çift ba lılı ı .75; duygusal ifade .80, çift fikirbirli i .75 olmak üzere boyutların güvenilirlikleri de kabul edilir sınırlarda bulunmu tur (Fı ılo lu ve Demir, 2000). Bu çalı mada Çift Uyum Ölçe i' nin geçerlilik güvenilirlik analizi sonucunda Cronbach alfa katsayısı .92 olarak tespit edilmi tir.

2.3.3. Be Faktör Ki ilik Envanteri (Kısa Formu)

Ara tırmada katılımcıların ki ilik özelliklerini belirlemek amacıyla Somer, Korkmaz ve Tatar (2004) tarafından geli tirilen Be Faktör Ki ilik Envanterinin kısa formu kullanılmı tır (Ek 3). Be faktör Ki ilik Envanteri ki ili i Öz Denetim, Geli ime Açıklık, Yumu akba lılık, Dı adönüklük ve Duygusal Tutarsızlık olmak üzere be faktör üzerinden ele almakta ve bunlar da kendi içinde 15 alt boyut üzerinden de erlendirilmektedir.

Özdenetim; düzenlilik, sorumluluk/ kararlılık, kurallara ba lılık, heyecan arama. Geli ime açıklık, analitik dü ünme, yenili e açıklık, duyarlılık. Yumu akba lılık, yumu ak kalplilik, sakinlik, tepkisellik/ kar ıtılık; dı adönüklük canlılık, giri kenlik, içe dönüklük; Duygusal tutarsızlık ise endi eye yatkınlık ve kendine güven boyutları ile ifade edilmektedir. Alt boyutların her biri, mizaç özelliklerinin davranı sal düzeyde tanımlamalarından olu an 10-15 arasında de i en madde içermekte ve ölçek toplam 187 itemden olu maktadır. Bu ara tırmada ölçe in Tatar (2005) tarafından Be Faktör Mizaç Envanteri'nden Madde-Cevap Kuramına göre geli tirdi i 85 itemlik kısa formu kullanılmı tır. Ölçek 5'li likert tipidir. Kısa formda da be faktör, sosyal istenirlik boyutu ve testi özensiz doldurma düzeyini belirlemek için kontrol maddeleri yer almaktadır.

Her maddenin kar ısında “tamamen uygun”, “biraz uygun”, “kararsız”, “pek uygun de il”, “hiç uygun de il” seçenekleri bulunmaktadır.

Dı adönüklük Boyutu: Temelde hayat dolu, heyecanlı, ne eli, konu kan, giri ken ve sosyal olma gibi özellikleri içermektedir. Dı adönüklük faktöründe yüksek puan alan ki iler, genel olarak sıcak, insanlarla bir arada bulunmayı sevme, sosyal, giri ken, hareketli, rahat, co kulu, do al, iyimser olma gibi özelliklere sahiptirler. Bu faktörden dü ük puan alan ki iler ise içedönük olarak tanımlanmakta genellikle mesafeli, ciddi görünümlü, dikkat çekmeyen, kararlarını kendi ba ına almaktan ho lanan ki ilerdir. Bu faktör, canlılık, giri kenlik ve insanlarla etkile im boyutları ile temsil edilmektedir.

Yumu akba lılık-Geçimlilik Boyutu: nsanlara güven, do ru sözlülük, uyma, alçakgönüllülük ve ılımlılık gibi özelliklerle tanımlanmaktadır. Bu faktörden yüksek puan alan ki iler, çatı malardan kaçınan, geçimli, hassas, merhametli, sakin, insanlara güvenen ve i birli ine yatkın ki ilerdir. Bu faktörden dü ük puan ki iler ise ba kalarının istekleri ile kendi ihtiyaçları çeli ti inde daha kolay “hayır” diyebilen, yüksek düzeyde puan alan ki iler gibi insanlara güven duymaktan ziyade daha üphecı bir yakla ım sergileyen, zaman zaman bencil kendini dü ünen, hatta kavgacı olarak tanımlanabilen, i birli inden çok rekabete e ilimli, ba ımsız, mücadelecı, uyanık, tepkisel ki ilerdir. Bu faktör, ho görü, sakinlik, uzla ma ve yumu ak kalplilik boyutları ile temsil edilmektedir.

Özdenetim-Sorumluluk Boyutu: Düzenlilik, sorumluluk sahibi olma, kurallara uyma e ilimi, kendini kontrol edebilme ve amaca ula mak için gösterilen kararlı çabalarla kendini gösteren faktördür. Bu faktörden yüksek puan alan ki iler i ve okul ba arısı ile ba lantılı görülmektedir, bu ki iler düzenli, planlı, amaçlı, kararlı, temkinli, tedbirli, sorumluluk sahibidirler ancak a ırı uğta, rahatsız edici düzeyde

titizlik, ayrıntıcılık, düzenlilik ihtiyacı olarak kendini gösterebilmektedir. Dük puan alan kişiler ise, hedeflerine ulaşmada daha rahat davranan, ahlaki prensipler konusunda daha esnek olabilen ve dürtü kontrolü daha düşük, fevri, plansız, kurallara çok bağlı olmayan kişilerdir. Bu faktör, düzenlilik, kurallara bağlılık, sorumluluk-kararlılık ve heyecan arama boyutlarıyla temsil edilmektedir.

Duygusal Tutarsızlık Boyutu: Heyecanlı-endi eli bir yapı, güvensizlik, sınırlılık ve yüksek düzeyde uyarılabilirlik gibi özelliklerle tanınmaktadır. Bu boyuttan yüksek puan alan kişiler hassas, duygusal, endi eli ve gergin olmaya eğilimli olan, stresle başa çıkmada zorlanan, karşıtı güçlükler ve engeller karşısında direnci çabuk kırılan ve dürtüsel davranma eğilimi gösteren kişilerdir. Bu kişilerin duygusal dengeleri sıklıkla değişimi gösterebilmektedir. Bu boyuttan düşük puan alan kişiler ise, kendine güvenli, engellerle başa çıkmada etkili, uyumlu, telaşsız ve sakin, ego gücü yüksek, duygusal durumu tutarlı kişilerdir. Bu faktör, duygusal değişkenlik, endiye yatkınlık ve kendine güvensizlik boyutlarıyla temsil edilmektedir.

Gelişime Açıklık Boyutu: Gelişimi entellektüel özellikler, dünyayı ve kendisini gözleme ve farkında olma becerisi, derin algısalılık, duygusal yaşamda zenginlik, yaratıcılık gibi özellikleri kapsamaktadır. Bu boyuttan yüksek puan alan kişiler, analitik düşünen, kendisi ve dünya hakkında düşünmekten, okumaktan hoşlanan, duyarlı, ilgi alanları geniş, yenilenebilir ve gelişime açık, yaratıcı kişiler olarak tanımlanabilmektedir. Dük puan alan kişiler ise, somut faaliyetleri soyut faaliyetlere tercih eden, pratik, düşünmekten pek hoşlanmayan, fikirlerle fazla uğraşmayan, muhafazakar, yenilenebilir dirençli, ilgi alanları sınırlı, geleneksel, görüşleri

fazla sorgulamayan ki ilerdir. Bu faktör, analitik düşünme, duyarlılık ve yenili e açıklık boyutları ile temsil edilmektedir.

Test, 2000 ki ilik (500 yeti kin kadın, 500 yeti kin erkek, 500 ö renci kız ve 500 ö renci erkek) norm örneklem grubu verilerine dayanarak kısaltılmış ve 3239 ki ilik çapraz geçerlilik verisi ile geçerlilik çalışmaları yapılmıştır. Yapılan geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları kısa formun, uzun formu çok iyi düzeyde temsil ettiğini göstermektedir (Tatar, 2005). Be Faktör Ki ilik Envanterinin iç-tutarlılık ve test-tekrar test güvenilirlik katsayılarını incelemek üzere dört farklı örneklemden veri toplanmıştır. Bu örneklem ö renci ve yeti kin olarak iki temel gruba ayrılmıştır. Boyutların ö renci örnekleminde Cronbach alfa güvenilirlik katsayıları Dönüklük için .86, Yumuşaklık için .86, Özdenetim - Sorumluluk için .88, Duygusal Tutarsızlık için .92, Gelişime Açıklık için .86'dır (Somer, Korkmaz, Tatar, 2004). Boyutların yeti kin örnekleminde Cronbach alfa güvenilirlik katsayıları Dönüklük için .88, Yumuşaklık-Geçimlilik için .96, Özdenetim – Sorumluluk için .95, Duygusal Tutarsızlık için .95, Gelişime Açıklık için .96 olarak bulunmuştur (Somer, Korkmaz, Tatar, 2004).

2.3.4. Kendini Toparlama Gücü Ölçeği

Katılımcıların karlı etkileri olumsuz olaylara karşı gösterdikleri uyum ve bu olumsuzlukların üstesinden gelme özellikleri olarak tanımlanan psikolojik sağlamlık düzeylerini, diğer bir ifadeyle kendini toparlama güçlerini ölçmek amacıyla Kendini Toparlama Gücü Ölçeği kullanılmıştır (Ek 4). Ölçek, kişilerin uyumlarını güçlendiren olumlu bir kişilik özelliği olarak tanımlanan kendini toparlama gücü

düzeşini belirlemektedir (Akt. Terzi, 1995: 82; Wagnild ve Young, 1993). 24 itemden olu an 7’li likert tipi ölçektir. Ölçekten alınabilecek en dü ük puan 24, en yüksek puan ise 168’dir. Yüksek puan kendini toparlama gücü düzeyinin yüksek oldu unu ifade etmektedir.

Wagnild ve Young (1995) tarafından geli tirilen ölçe in geçerlilik ve güvenilirlik çalı ması Terzi (2006) tarafından yapılmı tır. Ölçe in geçerlilik çalı masında Genelle tirilmi Özyeterlilik Ölçe i kullanılmı tır. İki ölçek arasında pearson momentler korelasyonu çarpım katsayısı .83’tür, iki ölçek arasında anlamlı bir ili ki bulunmu tur. Ölçe in Cronbach alpha güvenilirlik katsayısı .82; test tekrar test güvenilirlik katsayısı $r = .84$ olarak saptanmı tır. Ölçe in madde toplam korelasyonları ise .03 ile .69 arasında bulunmu tur (Terzi, 2006). Bu çalı mada Kendini Toparlama Gücü Ölçe i’nin geçerlilik güvenilirlik analizi sonucunda Cronbach alpha katsayısı .92 olarak tespit edilmi tir.

2.3.5. Annem ve Ben, Babam ve Ben Ölçekleri

Ara tırmada katılımcıların yeti kinlikte algıladıkları anne-baba tutumlarını saptamak üzere “Annem ve Ben Ölçe i” (Ek 5) ve “Babam ve Ben Ölçe i” (Ek 6) kullanılmı tır.

Bu ara tırmada kullanılan “Annem ve Ben Ölçe i” ve “Babam ve Ben Ölçe i” CRPBI’ nin (The Child Report of Parent’s Behavior nventory - Çocu un Ana Babanın Davranı larına İli kin Raporu) son versiyonu LAAPS ’nin (28 maddelik bu ölçek bireylerin ana – babaları hakkında raporu (CRPBI, lamborn, Mounts, Steinberg

ve Dornbusch 1991; Schaefer, 1965; Schludermann ve Schludemann, 1988) ve Ana – baba algıları skalasından (Groinic, Deci and Ryan, 1997) türetilmi tir.

Türkçeye Çelen (2008) tarafından uyarlanmı tir. Ölçek önce Türkçeye çevrilmi , Türkçeden İngilizceye çevrilerek pilot çalışma grubuna uygulanmı tir. Anlatılmayan madde olmadığı görülmü tür. Son uygulama sırasında Cronbach alfa .71 bulunmu tur. Ölçek hem anne hem de babaya verilebilir nitelik ta imaktadır.

Çocu un anne babasından ayrı ayrı algıladı ı duyarlılık, davranı beklentisi, davranı yönlendirme, psikolojik kontrol ve özerklik deste ini ortaya koyan 5’li Likert tipi bir ölçektir (Schludermann, 2005; Aktaran Büyük ahin, 2009). Bu ara tırmada da aynı soruların anne ve baba için soruldu u iki ayrı form kullanılmı tir.

Annem ve Ben / Babam ve Ben ölçe inde, çocu un gözüyle annenin ve babanın tutumunun araştırıldı ı soruların cevaplarına göre; 1, 6, 11, 16, 21, 26, 31 tepkisellik; 2, 7, 12, 17, 22, 27, 32 davranı beklentisi; 3, 8, 13, 18, 23, 28, 33 davranı yönlendirme; 4, 9, 14, 19, 24, 29, 34 psikolojik kontrol; 5, 10, 15, 20, 25, 30, 35 özerkli i destek algılarını yansıtmaktadır.

Duyarlılık ölçümü, anne babalar tarafından gösterilen sıcaklık ve deste i; davranı yönlendirme, anne babalar tarafından yapılan kural koyma ve yol gösterme gibi aktif kontrolü; psikolojik kontrol, zorlayıcı ve manipülatif kontrolü; özerklik deste i, çocukların özerk girişimlerinin desteklenmesini ve davranı beklentisi, anne babaların çocukların akademik ve sosyal ya antısına ili kin beklentilerini belirler.

Bu çalı mada geçerlilik güvenilirlik analizi sonucunda Annem ve Ben Ölçe i'nin Cronbach alfa katsayısı .79; Babam ve Ben Ölçe i'nin Cronbach alfa katsayısı ise .78; olarak tespit edilmi tir.

Geçerlilik güvenilirlik analizleri sonucunda Annem ve Ben Ölçe i'nin alt ölçeklerinin Cronbach alfa katsayıları sırasıyla tepkisellik için .88 , davranı ı beklentisi .51, davranı ı yönlendirme için .60, psikolojik kontrol için .82, özerkli i destek için .38 olarak bulunmu tur.

Babam ve Ben Ölçe i'nin alt ölçeklerinin Cronbach alfa katsayıları ise sırasıyla tepkisellik için .91 , davranı ı beklentisi .58, davranı ı yönlendirme için .47, psikolojik kontrol için .80, özerkli i destek için .46 olarak bulunmu tur.

2.3.6. Ayrı ma - Bireyle me Envanteri

Christenson ve Wilson (1985) tarafından geli tirilen Ayrı ma–Bireyle me Envanteri, Mahler'in (1946) Ayrı ma–Bireyle me kuramından hareketle üretilmi tir. Ölçek ile çocuklukta problemlili biçimde tamamlanan ayrı ma–bireyle me sürecinin sonucunda yeti kinlikte ya anan bireysel etkilerinin ölçülmesi amaçlanmaktadır (Ek 7).

39 maddeli 10'lu likert tipi ölçekten alınan yüksek puanlar ayrı ma-bireyle me problemlerini göstermektedir. 190 puan, ayrı ma-bireyle me patolojisini gösteren kesme puanı olarak belirlenmi tir. Ayrı ma-Bireyle me Envanteri'nin Türkçe'ye adaptasyonu Alkan (2010) tarafından yapılmı tir. Ölçek ayrı ma ve bireyle meyi

ayırma, bölme, ayrı ma zorlu u ve ili ki problemleri olarak üç farklı düzeyde de erlendirmektedir. Ölçe in alfa katsayıları alt ölçeklerde bölme için .64, ayırma için .70, ayrı ma zorlu u ve ili ki problemleri için de .64'tür. Güvenilirlik katsayıları do rultusunda alt ölçekler ayrı ayrı de erlendirilmemi tir (Alkan, 2010). Bu çalı mada Ayrı ma-Bireyle me Envanteri'nin geçerlilik güvenilirlik analizi sonucunda Cronbach alfa katsayısı .92 olarak tespit edilmi tir.

2.4. İlem

Ara tırmacı tarafından rastlantısal olarak seçilen, stanbul ilinde ya ayan 20-45 ya arası evli çiftlere Ki isel Bilgi Formu, Çift Uyum Ölçe i, Be Faktör Ki ilik Envanteri, Annem ve Ben Ölçe i, Babam ve Ben Ölçe i, Kendini Toparlama Gücü Ölçe i ve Ayrı ma-Bireyle me Envanteri uygulanmı tır. Toplam 135 çiftten olu an 270 katılımcı ölçekleri e lerinden ayrı olarak kendileri bireysel cevaplamı tır. Bireyler çalı maya gönüllü olarak katılmı tır. Toplam uygulama süresi 45-50 dakika arasında sürmü tür.

2.4.1. Verilerin Çözümlemesi

Elde edilen verilerin istatistiki analizinde SPSS (Statistical Package for Social Sciences) 18 for Windows programı kullanılmı tır. Ara tırmanın amacı ve hipotezleri temel alınarak iki ba ımsız örneklemlili t testine göre anlamlılık seviyeleri saptanmı tır. Tek yönlü varyans analizi (ANOVA), post hoc analizi, hiyerar ik regresyon analizi, çoklu regresyon analizi, pearson çarpım moment korelasyon

analizi uygulanmı tır. Çalı manın verileri de erlendirilirken tamamlayıcı istatistiksel metotlar olarak frekans da ılımı, yüzde, aritmetik ortalama ve standart sapmaları da hesaplanmı tır. Sonuçlar $p < .05$ anlamlılık düzeyinde de erlendirilmi tir.

3. BÖLÜM BULGULAR

Bu bölümde ara tırmanın amaçları do rultusunda toplanan verilerin istatistiki analizleri sonucunda elde edilen bulgulara ve bulguların yorumlarına yer verilmektedir.

Tablo 3.1. Örneklem Grubunun E itim Düzeyine Göre Da ılımı

E itim Düzeyi	Frekans (N)	Yüzde (%)
İlkokul	25	9,0
Ortaokul	15	6,0
Lise	45	17,0
Üniversite	185	68,0
TOPLAM	270	100

Tablo 3.1.'de de görüldü ü gibi örneklem grubunun % 9'u ilkokul, % 6'sı ortaokul, % 17'si lise ve % 68'i üniversite mezunudur.

Tablo 3.2. Örneklem Grubunun Çift Uyumunun E itim Düzeyine Göre Farklılık Gösterip Göstermedi ini Belirlemek için Yapılan ki Ba ımsız Örneklemli t Testi Sonucu

E itim	N	X	Ss	t	df	Sig. (2-tailed)
İlkokul Ortaokul Lise	85	111,4	19,2	-3,424	267	,001
Üniversite	185	119,2	16,3			

p < .01

Tablo 3.2.'de de görüldü ü üzere örneklem grubu e itim düzeylerine göre ilkokul-ortaokul-lise ve üniversite olmak üzere iki düzeyde gruplanmı tır. Yapılan ki ba ımsız örneklemli t testi sonucuna göre e itim düzeylerine göre katılımcılar arasında çift uyumları bakımından anlamlı farklılık vardır. Üniversite mezunlarının çift uyumları, ilkokul-ortaokul-lise mezunlarına göre anlamlı düzeyde yüksektir (t= -3,424, p < .01).

Tablo 3.3. Örneklem Grubunun Gelir Düzeyine Göre Da ılımı

Gelir Düzeyi	Frekans (N)	Yüzde (%)
Dü ük	60	22,2
Orta	96	35,6
Yüksek	114	42,2
TOPLAM	270	100

Tablo 3.3.'te de belirtildi i üzere örneklem grubunun gelir düzeyi da ılımı % 22,2 dü ük gelir düzeyi, % 35,6'sı orta gelir düzeyi, % 42,2'si yüksek gelir düzeyi eklindedir.

Tablo 3.4. Örneklem Grubunun Çift Uyumunun, Dük ve Yüksek Gelir Düzeyine Sahip Gruplar Arasında Farklılık Gösterip Göstermedi ini Belirlemek için Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonucu

De i ken	Varyans Kayna ı	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	p
	Gruplararası	259,914	2	129,957	,418	,659
Gelir Düzeyi	Gruplarıçi	82664,346	266	310,768		
	Toplam	82924,260	268			

Tablo 3.4.'te de görüldü ü üzere genç yeti kinlerin gelir düzeylerine göre çift uyumlarında farklılık olup olmadı ını saptamak amacıyla yapılan tek tönlü varyans analizi sonucunda çift uyumlarında gelir düzeyine göre anlamlı farklılık yoktur ($F(2,266)=0,418 p>.05$).

Tablo 3.5. Örneklem Grubunun Evlilik Sürelerine Göre Da ılımı

Evlilik Süresi	Frekans (N)	Yüzde (%)
1 - 5 Yıl	126	46,6
6 - 10 Yıl	69	25,6
11 - 15 Yıl	35	13,0
16 - 20 Yıl	40	14,8
TOPLAM	270	100

Tablo 3.5.'ten de anla ılaca ı gibi katılımcıların evlilik sürelerine göre % 46,6'sı 1-5 yıllık evli, % 25,6'sı 6-10 yıllık evli, % 13'ü 11-15 yıllık evli, % 14,8'i 16-20 yıllık evlidir.

Tablo 3.6. Örneklem Grubunun Evlilik Süresine Göre Çift Uyum Düzeyi Puanlarının Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma De erleri

	N	X	Ss	Sh
1-5 yıl	126	121,53	17,763	1,589
6-10 yıl	69	109,84	16,188	1,949
11-15 yıl	35	114,77	16,638	2,812
16-20 yıl	40	115,38	16,180	2,558
Toplam	270	116,74	17,590	1,072

Tablo 3.6.'da örneklem grubunun evlilik sürelerine göre çift uyum ölçe inden aldıkları puanların ortalamaları bulunmaktadır. Buna göre çift uyum düzeyinin en yüksek olduğu dönem evlili in ilk be yıllık dönemidir. 6. yıldan itibaren çift uyum düzeyi dü meye ba lamakta, 11. yıldan itibaren tekrar yükselmektedir (Bakınız ekil 3.1.).

Tablo 3.7. Örneklem Grubunun Çift Uyumunun, Evlilik Süresine Göre Farklılık Gösterip Göstermedi ini Belirlemek için Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonucu

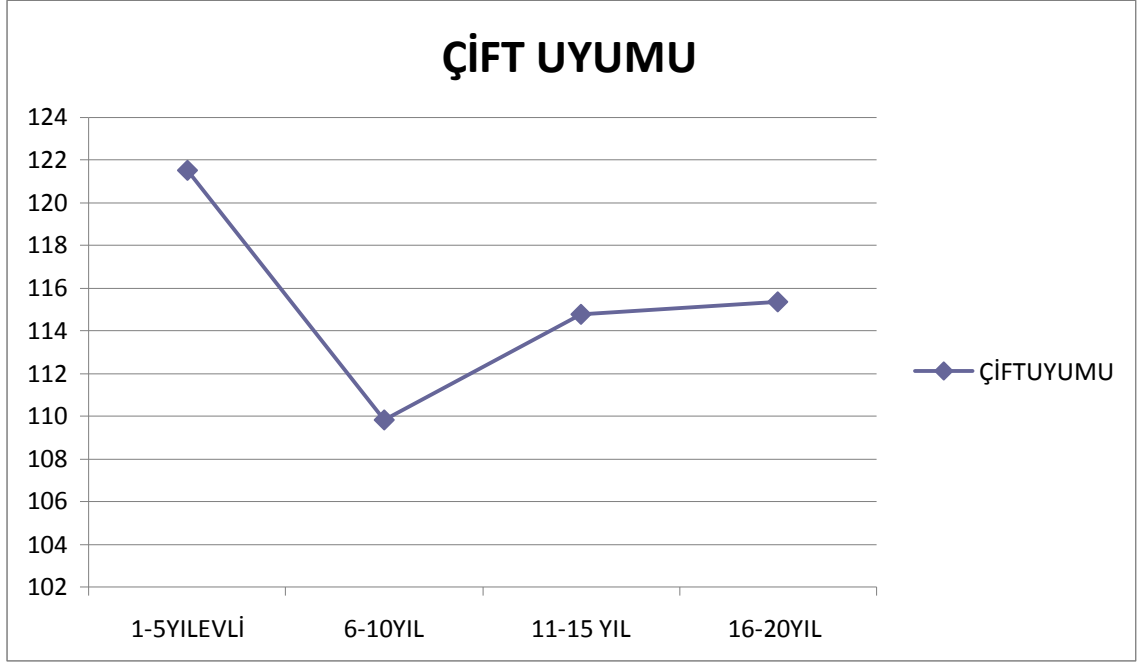
De i ken	Varyans Kayna ı	Kareler Toplamı	df	Kareler Ortalaması	F	Sig
	Gruplararası	6360,315	3	2120,105	7,338	,000
Evlilik Süresi	Gruplarıçi	76563,945	265	288,921		
	Toplam	82924,260	268			

Tablo 3.7.'de de görüldü ü üzere örneklem grubunun evlilik sürelerine göre çift uyum düzeylerinde farklılık olup olmadı ını saptamak amacıyla yapılan tek tönlü varyans analizi sonucunda çift uyum düzeyinde evlilik süresine göre anlamlı derecede farklılık oldu u tespit edilmi tir ($F(3,265)=7,33$ $p<.05$). Bu nedenle saptanan farklılı ın kaç yıllık evlilik süresinden kaynaklandı ını tespit etmek için post hoc bonferroni testi yapılmı tır (Bakınız Tablo 3.8.).

Tablo 3.8. Örneklem Grubunun Çift Uyumunda Farklılık Yaratın Evlilik Sürelerini Belirlemek Üzere Yapılan Post-Hoc Analizi Sonucu

Esinizle kaç yıldır evlisiniz	Esinizle kaç yıldır evlisiniz	Ortalama Farkı	Sh	p
1-5 yıl	6-10 yıl	11,687*	2,549	,000
	11-15 yıl	6,757	3,251	,232
	16-20 yıl	6,153	3,088	,284
6-10 yıl	1-5 yıl	-11,687*	2,549	,000
	11-15 yıl	-4,931	3,527	,980
	16-20 yıl	-5,534	3,378	,615
11-15 yıl	1-5 yıl	-6,757	3,251	,232
	6-10 yıl	4,931	3,527	,980
	16-20 yıl	-,604	3,934	1,000
16-20 yıl	1-5 yıl	-6,153	3,088	,284
	6-10 yıl	5,534	3,378	,615
	11-15 yıl	,604	3,934	1,000

Tablo 3.8.'de de görüldü ü üzere post-hoc bonferroni testi sonucuna göre 1-5 yıl arasında evli olan ki ilerin çift uyumu, 6-10 yıl arası evli olan ki ilerin çift uyum düzeyine göre anlamlı düzeyde yüksektir.

ekil 3.1. Örneklem Grubunun Evlilik Süresine Göre Çift Uyum Düzeyi

Grafikte y eksenini çift uyum düzeyi puan ortalamalarını göstermektedir.

Tablo 3.9. Örneklem Grubunun Çocuk Sahibi Olup Olmamlarına Göre Dağılımı

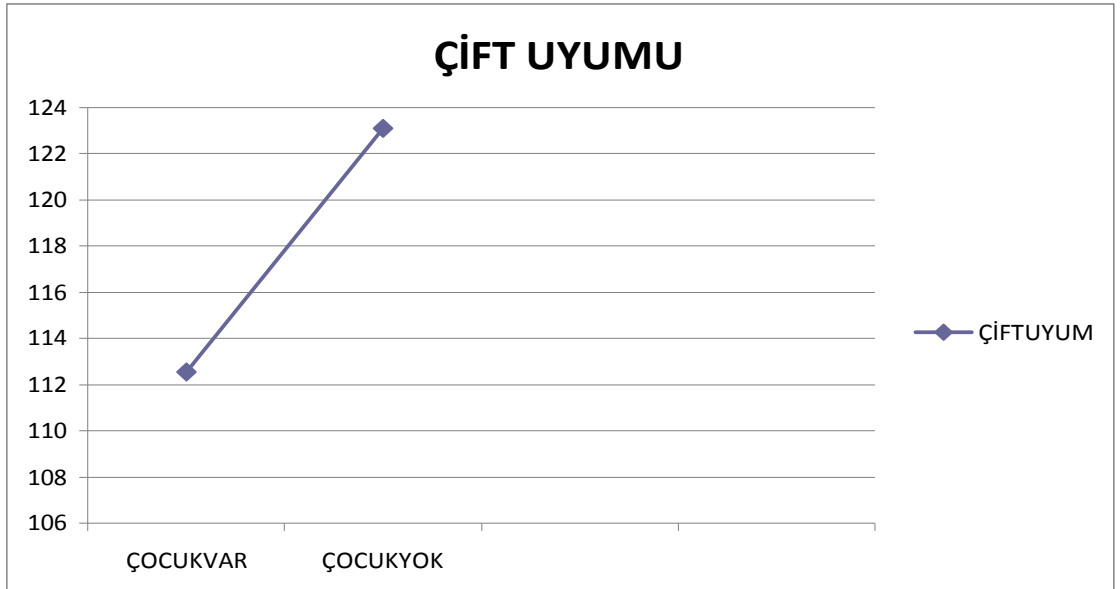
Çocuk Sahibi Olma	Frekans (N)	Yüzde (%)
Evet	163	60,4
Hayır	107	39,6
TOPLAM	270	100

Tablo 3.9.'da da belirtildiği üzere örneklem grubunun % 60,4'ü çocuk sahibi iken, % 39,6'sının çocuğu bulunmamaktadır.

Tablo 3.10. Örneklem Grubunun Çift Uyumunun Çocuk Sahibi Olup Olmamlarına Göre Farklılık Gösterip Göstermedi ini Belirlemek için Yapılan ki Ba ımsız Örneklemli t Testi Sonucu

	Çocuk Sahibi	N	X	Ss	t	df	Sig. (2-tailed)
Çift	Evet	163	112,54	17,965	-5,031	267	,000
Uyumu	Hayır	107	123,09	14,978			

Tablo 3.10.'da da görüldü ü üzere yapılan iki ba ımsız örneklemli t testi sonucuna göre çocuk sahibi 20-45 ya arasındaki ki ilerin evliliklerinde çift uyumu, çocuk sahibi olmayanlara göre anlamlı derecede dü üktür ($t=-5,031$ $p<.05$) (Bakınız ekil 3.7.).

ekil 3.2. Örneklem Grubunun Çocuk Sahibi Olup Olmama Göre Çift Uyum Düzeyi

Grafikte y eksenini çift uyum düzeyi puan ortalamalarını göstermektedir.

Tablo 3.11. Örneklem Grubunun Çalışıp Çalışmama Durumuna Göre Dağılımı

Çalışma	Frekans (N)		Yüzde (%)	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
Evet	95	129	70,4	95,5
Hayır	40	6	29,6	4,5
TOPLAM	135	135	100	100

Tablo 3.11.'de de görüldüğü gibi örneklem grubundaki kadınların % 70,4'ü, erkeklerin ise % 95,5'i çalışmaktadır.

Tablo 3.12. Kadınların Çift Uyumunun, Çalışıp Çalışmamalarına Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek için Yapılan İki Bağımsız Örneklemli t Testi Sonucu

	Çalışma	N	X	Ss	t	df	Sig. (2-tailed)
Kadın	Evet	95	116,5	18,7	1,220	132	,225
	Hayır	40	112,2	18,4			

$p > .05$

Tablo 3.12.'de de görüldüğü üzere yapılan iki bağımsız örneklemli t testi sonucuna göre çalışan ve çalışmayan kadınların çift uyum düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur ($t= 1,220$, $p > .05$).

Tablo 3.13. Örneklem Grubunun Be Faktör Ki ilik Modeli'ne Göre Mizaç Boyutlarının Aritmetik Ortalama ve Standart Sapma De erleri

Mizaç Boyutu	N	Min	Max	Ortalama	Standart Sapma
Dı adönüklük	270	1,93	4,93	3,62	,642
Yumu akba lılık	270	2,00	4,94	3,76	,578
Özdenetim-Sorumluluk	270	1,94	4,65	3,56	,480
Duygusal Tutarsızlık	270	1,00	4,27	2,36	,750
Geli ime Açıklık	270	1,93	5,00	3,94	,529

Tablo 3.13.'e göre Be Faktör Ki ilik Modeli'ne göre mizaç boyutlarının ortalamaları alınarak, her faktördeki bireyler iki gruba ayrılmı tır. Böylelikle dı adönüklük faktöründen ortalama altında kalanlar içedönük, ortalamadan yüksek düzeyde kalanlar ise dı adönük mizaç boyutunda ele alınmı tır. Yumu akba lılık, özdenetim, duygusal tutarsızlık ve geli ime açıklık faktörleri için de aynı yöntem izlenmi tir.

Tablo 3.14. Örneklem Grubunun Be Faktör Ki ilik Modeli'ne Göre Sahip Oldu u Mizaç Boyutlarının Da ılımı

Ki ilik Boyutu		N	%
Dı adönüklük	Dü ük	131	48,3
	Yüksek	139	51,3
Yumu akba lılık	Dü ük	116	42,8
	Yüksek	154	56,8
Özdenetim-Sorumluluk	Dü ük	123	45,4
	Yüksek	147	54,2
Duygusal Tutarsızlık	Dü ük	148	54,6
	Yüksek	122	45,0
Geli ime Açıklık	Dü ük	137	50,6
	Yüksek	133	49,1

Tablo 3.14.'te de belirtildi i üzere mizaç özelliklerine göre örneklem grubunun % 48,3'ü dü ük dı adönüklük, % 51,3'ü yüksek dı adönüklük düzeyindedir. % 42,8'i dü ük yumu akba lılık, % 56,8'i yüksek yumu ak ba lılık düzeyindedir. % 54,2'sinin özdenetim-sorumluluk sahibi olma özelli i yüksek iken, % 45,4'ünün özdenetim-sorumluluk sahibi olma özelli i daha dü üktür. % 54,6'sı duygusal tutarlılık seviyesinde iken, % 45'i duygusal tutarsızlık seviyesindedir. % 49,1'i geli ime açıktır, % % 50,6'sı geli ime açık de ildir.

Tablo 3.15. Örneklem Grubunun Çift Uyum Düzeyi ve Mizaç Boyutları Arasındaki İlişiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi Sonucu

		Dış adönlük	Yumuşak Başlılık	Özdenetim	Duygusal Tutarsızlık	Gelişim Açıklık
Çift	r	,218**	,073	,183**	-,371**	,280**
Uyumu	Anlamlılık	,000	,232	,003	,000	,000
	Seviyesi					
	N	270	270	270	270	270

* $p < .05$ ** $p < .01$

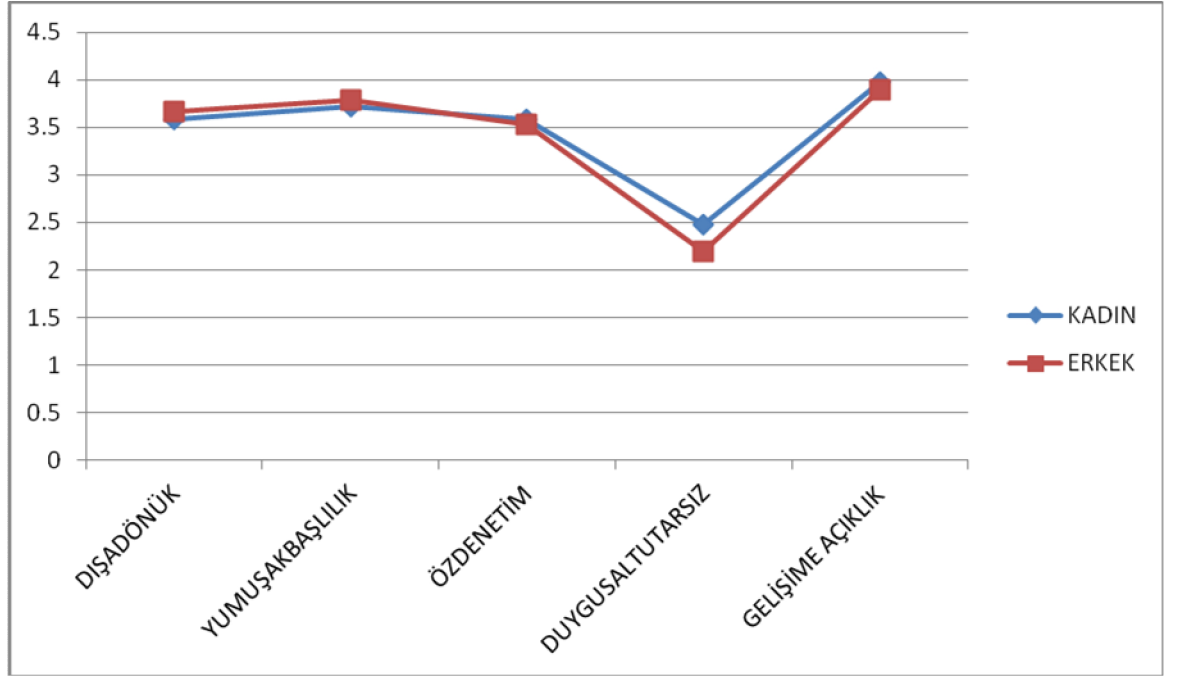
Tablo 3.15.'te de belirtildiği üzere örneklem grubunu oluşturan genç yetişkinlerin evlilikte çift uyum düzeyi ile dış adönlük ($r=.218$; $p<.01$), özdenetim ($r=.183$; $p<.01$) ve gelişim açıklık ($r=.280$; $p<.01$) mizaç boyutları pozitif yönde anlamlı olarak ilişkilidir. Kişilerin dış adönlük, özdenetim ve gelişim açıklık mizaç özellikleri arttıkça evliliklerinde çift uyumu da artmaktadır. Çift uyumu ile duygusal tutarsızlık ($r=-.371$; $p<.01$) ise negatif yönde anlamlı olarak ilişkilidir. Buna göre duygusal tutarsızlık arttıkça kişilerin evliliklerinde çift uyumu da azalmaktadır. Genç yetişkinlerde yumuşak başlılık mizaç özelliği ile çift uyumu arasında bir ilişki saptanmamıştır.

Tablo 3.16. Örneklem Grubunun Mizaç Özelliklerinin Cinsiyete Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek için Yapılan İki Bağımsız Örneklemli t Testi Sonucu

	cinsiyet	N	X	Ss	t	df	Sig. (2-tailed)																																												
Dı adönlük	kadın	135	3,58	,599	-1,097	268	,274																																												
	erkek	135	3,67	,683				Yumu ak ba lılık	kadın	135	3,72	,565	-1,041	268	,299	erkek	135	3,79	,590	Özdenetim	kadın	135	3,59	,470	,806	268	,421	erkek	135	3,54	,490	Duygusal Tutarsızlık	kadın	135	2,48	,761	2,743	268	,006**	erkek	135	2,24	,720	Geli ime Açıklık	kadın	135	3,99	,530	1,450	268	,148
Yumu ak ba lılık	kadın	135	3,72	,565	-1,041	268	,299																																												
	erkek	135	3,79	,590				Özdenetim	kadın	135	3,59	,470	,806	268	,421	erkek	135	3,54	,490	Duygusal Tutarsızlık	kadın	135	2,48	,761	2,743	268	,006**	erkek	135	2,24	,720	Geli ime Açıklık	kadın	135	3,99	,530	1,450	268	,148	erkek	135	3,89	,526								
Özdenetim	kadın	135	3,59	,470	,806	268	,421																																												
	erkek	135	3,54	,490				Duygusal Tutarsızlık	kadın	135	2,48	,761	2,743	268	,006**	erkek	135	2,24	,720	Geli ime Açıklık	kadın	135	3,99	,530	1,450	268	,148	erkek	135	3,89	,526																				
Duygusal Tutarsızlık	kadın	135	2,48	,761	2,743	268	,006**																																												
	erkek	135	2,24	,720				Geli ime Açıklık	kadın	135	3,99	,530	1,450	268	,148	erkek	135	3,89	,526																																
Geli ime Açıklık	kadın	135	3,99	,530	1,450	268	,148																																												
	erkek	135	3,89	,526																																															

** p < .01

Tablo 3.16.'da da görüldü ü üzere yapılan iki bağımsız örneklemli t testi sonucuna göre cinsiyet ve mizaç özellikleri bakımından yalnızca duygusal tutarsızlık puanının kadınlar ve erkekler arasında anlamlı düzeyde farklı oldu u görülmektedir. Buna göre, kadınların duygusal tutarsızlık puanı erkeklere göre anlamlı düzeyde yüksektir (Bakınız ekil 3.3.).

ekil 3.3. Örneklem Grubunun Cinsiyete Göre Mizaç Özellikleri

Tablo 3.17. Erkeklerin Çift Uyum Düzeyi ve Mizaç Boyutları Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi Sonucu

		Dışadönüklük	Yumuşakbaşlılık	Özdenetim	Duygusal Tutarsızlık	Gelişime Açıklık
Çift Uyumu Seviyesi	r	,261**	,218*	,214*	-,424**	,369**
	Anlamlılık	,002	,011	,013	,000	,000
	N	135	135	135	135	135

* p < .05 ** p < .01

Tablo 3.17.'de de belirtildiği üzere erkeklerin evlilikte çift uyumu düzeyi ile dışadönüklük (r=,261; p<.01), yumuşakbaşlılık (r=,218; p<.05), özdenetim (r=,214; p<.05) ve gelişime açıklık mizaç boyutları (r=,369; p<.01) pozitif yönde anlamlı

olarak ili kilidir. Erkeklerin geli ime açıklık, dı adönüklük, Özdenetim ve Yumu ak Ba lılık düzeyleri arttıkça evliliklerinde çift uyumu da artmaktadır. Çift uyumu ile duygusal tutarsızlık (r=-,424; p<.01) ise negatif yönde anlamlı olarak ili kilidir. Buna göre duygusal tutarsızlık arttıkça erkeklerin evliliklerinde çift uyumu da azalmaktadır.

Tablo 3.18. Kadınların Çift Uyum Düzeyi ve Mizaç Boyutları Arasındaki İlikiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi Sonucu

		Dı adönüklük	Yumu ak Ba lılık	Özdenetim	Duygusal Tutarsızlık	Geli ime Açıklık
Çift Uyumu	R	,175*	-,066	,160	-,312**	,217*
	Anlamlılık Seviyesi	,043	,447	,064	,000	,012
	N	135	135	135	135	135

* p < .05 ** p < .01

Tablo 3.18.'de de görüldü ü üzere kadınların evlilikte çift uyumu düzeyi ile mizaç özellikleri arasındaki ili kiye bakıldı ında, dı adönüklük (r = ,175; p<.05) ve geli ime açıklık (r = ,217; p<.05) ki ilik faktörleri ile çift uyum düzeyi arasında pozitif yönde anlamlı bir ili ki bulunmaktadır. Kadınların geli ime açıklık ve dı adönüklük düzeyleri arttıkça çift uyumları da artmaktadır. Duygusal tutarsızlık ile çift uyumu arasında ise negatif yönde anlamlı bir ili ki vardır (r = -,312; p<.01). Kadınların duygusal tutarsızlık düzeyleri arttıkça çift uyumları da azalmaktadır.

Tablo 3.19. Erkeklerin Çift Uyumu Düzeyi ve Algılanan Ebeveyn Tutumları Arasındaki İlişiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi Sonucu

Algılanan Ebeveyn Tutumları		Çift Uyumu
Annem ve Ben Duyarlılık	r	,166
	Anlamlılık Seviyesi	,055
	N	135
Annem ve Ben Davranış Beklentisi	r	,086
	Anlamlılık Seviyesi	,324
	N	135
Annem ve Ben Davranış Yönlendirme	r	-,118
	Anlamlılık Seviyesi	,174
	N	135
Annem ve Ben Psikolojik Kontrol	r	-,246**
	Anlamlılık Seviyesi	,004
	N	135
Annem ve Ben Özerklik Destek Algısı	r	,217*
	Anlamlılık Seviyesi	,011
	N	135
Babam ve Ben Duyarlılık	r	,334**
	Anlamlılık Seviyesi	,000
	N	135
Babam ve Ben Davranış Beklentisi	r	,050
	Anlamlılık Seviyesi	,567
	N	135
Babam ve Ben Davranış Yönlendirme	r	-,162
	Anlamlılık Seviyesi	,060
	N	135
Babam ve Ben Psikolojik Kontrol	r	-,306**
	Anlamlılık Seviyesi	,000
	N	135
Babam ve Ben Özerklik Destek Algısı	r	,263**
	Anlamlılık Seviyesi	,002
	N	135

* p < .05 ** p < .01

Tablo 3.19.'da da belirtildiği gibi Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi yapılarak erkeklerin anne ve babalarından algıladıkları ebeveyn tutumları ile

erkeklerin çift uyumu arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Buna göre anneden algılanan psikolojik kontrol ve çift uyumu arasında negatif yönde anlamlı ilişki vardır ($r = -.246$; $p < .01$). Annelerinin, zorlayıcı ve manipülatif şekilde psikolojik kontrol uyguladığını algılamaları arttıkça, erkeklerin çift uyum düzeyi azalmaktadır. Anneden algılanan özerklik destek ile çift uyumu arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır ($r = .217$; $p < .05$). Annelerinin, özerkliklerini desteklediklerini algıladıkça erkeklerin çift uyumu da artmaktadır.

Babadan algılanan duyarlılık ($r = .334$; $p < .01$), özerklik destek ($r = .263$; $p < .01$) ile çift uyumu arasında pozitif yönde anlamlı ilişki vardır. Babadan duyarlı, sıcak ve özerkliklerini destekleyici olarak algıladıkça erkeklerin çift uyum düzeyi de artmaktadır. Babadan algılanan psikolojik kontrol ile çift uyumu arasında ise negatif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır ($r = -.306$; $p < .01$). Babalarının zorlayıcı ve manipülatif şekilde psikolojik kontrol uyguladığını algılamaları arttıkça erkeklerin çift uyumu düzeyi de azalmaktadır.

Tablo 3.20. Kadınların Çift Uyumu Düzeyi ve Algılanan Ebeveyn Tutumları Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi Sonucu

Algılanan Ebeveyn Tutumları		Çift Uyumu
Annem ve Ben Duyarlılık	r	,132
	Anlamlılık Seviyesi	,128
	N	135
Annem ve Ben Davranış Beklentisi	r	-,015
	Anlamlılık Seviyesi	,859
	N	135
Annem ve Ben Davranış Yönlendirme	r	-,074
	Anlamlılık Seviyesi	,393
	N	135
Annem ve Ben Psikolojik Kontrol	r	-,012
	Anlamlılık Seviyesi	,892
	N	135
Annem ve Ben Özerklik Destek Algısı	r	,159
	Anlamlılık Seviyesi	,066
	N	135
Babam ve Ben Duyarlılık	r	,337**
	Anlamlılık Seviyesi	,000
	N	135
Babam ve Ben Davranış Beklentisi	r	,046
	Anlamlılık Seviyesi	,597
	N	135
Babam ve Ben Davranış Yönlendirme	r	-,015
	Anlamlılık Seviyesi	,868
	N	135
Babam ve Ben Psikolojik Kontrol	r	-,200*
	Anlamlılık Seviyesi	,021
	N	135
Babam ve Ben Özerklik Destek Algısı	r	,306**
	Anlamlılık Seviyesi	,000
	N	135

* p < .05 ** p < .01

Tablo 3.20.'de de belirtildi i gibi Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi yapılarak anne ve babadan algılanan ebeveyn tutumları ile kadınların çift uyumu arasındaki ilişki incelendi inde u bulgular saptanmıştır. Kadınların babalarından algıladıkları duyarlılıkla çift uyum düzeyleri arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır ($r = .337$; $p < .01$). Kadınlar babalarını duyarlı ve sıcak algıladıkça evliliklerinde çift uyum düzeyleri de artmaktadır. Kadınların babalarından algıladıkları özerkliği destek ile çift uyumu arasında da pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($r = .306$; $p < .01$). Kadınlar, babalarının özerkliklerini destekledi ini algıladıkça çift uyumu düzeyleri de artmaktadır. Babadan algılanan psikolojik kontrol ile çift uyumu arasında ise negatif yönde anlamlı ilişki vardır ($r = -.200$; $p < .05$). Buna göre kadınların, babalarının zorlayıcı ve manipülatif şekilde psikolojik kontrol uyguladığını algılamaları arttıkça evliliklerinde çift uyumu da azalmaktadır.

Tablo 3.21. Örneklem Grubunun Kendini Toparlama Gücü ve Mizaç Özellikleri Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi Sonucu

		Dı adönüklük	Yumu akba lılık	Özdenetim	Duygusal Tutarsızlık	Gelişime Açıklık
Kendini	r	,353**	,154*	,365**	-,470**	,295**
Toparlama	Anlamlılık	,000	,011	,000	,000	,000
Gücü	Seviyesi					
	N	270	270	270	270	270

* $p < .05$ ** $p < .01$

Tablo 3.21.'de görüldü ü üzere yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi sonucunda, örneklem grubunun kendini toparlama gücü ile mizaç özellikleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Dışadönüklük ($r = ,353$; $p < .01$), yumuakbaşlılık ($r = ,154$, $p < .05$), özdenetim-sorumluluk sahibi olmak ($r = ,365$, $p < .01$), gelişime açıklık ($r = ,295$; $p < .01$) ile kendini toparlama gücü arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Genç yetişkinlerde dışadönüklük, yumuakbaşlılık, özdenetim-sorumluluk sahibi olma, gelişime açıklık mizaç özelliklerine sahip olma oranı arttıkça çift uyumları da artmaktadır. Duygusal tutarsızlık ile kendini toparlama gücü arasında ise negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır ($r = -,470$; $p < .01$). Genç yetişkinlerde duygusal tutarsızlık düzeyleri arttıkça kendini toparlama güçleri de azalmaktadır.

Tablo 3.22. Erkeklerin Çift Uyumu Düzeyi ve Kendini Toparlama Gücü Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi Sonucu

	Kendini Toparlama Gücü	
Çift Uyumu	r	,333**
	Anlamlılık Seviyesi	,000
	N	135

** $p < .01$

Tablo 3.22.'de görüldü ü üzere yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi sonucunda, erkeklerin çift uyumu düzeyi ile ilişkili olan değişkenler tespit edilmiştir. Buna göre erkeklerin kendini toparlama gücü ile çift uyumu arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır. Erkeklerin kendini toparlama gücü arttıkça, çift uyumu düzeyleri de yükselmektedir ($r = ,333$; $p < .01$).

Tablo 3.23. Kadınların Çift Uyumu Düzeyi ve Kendini Toparlama Gücü Arasındaki İlişiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi Sonucu

	Kendini Toparlama Gücü
Çift Uyumu r	,214*
Anlamlılık Seviyesi	,013
N	135

* p < .05

Tablo 3.23.'te de belirtildiği gibi yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi sonucunda, kadınların çift uyumu ile kendini toparlama gücü arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır (r = ,214; p<.05). Kadınların kendini toparlama gücü arttıkça çift uyumu da artmaktadır.

Tablo 3.24. Örneklem Grubunun Ayrıma-Bireyleme ve Mizaç Özellikleri Arasındaki İlişiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi Sonucu

	Dönüşümlülük	Yumuşaklık	Özdenetim	Duygusal Tutarsızlık	Gelişimsel Açıklık
Ayrıma-Bireyleme r	-,187**	-,060	-,021	,310**	-,121*
Anlamlılık Seviyesi	,002	,324	,729	,000	,047
N	270	270	270	270	270

* p < .05 ** p < .01

Tablo 3.24.'te görüldü ü üzere yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi sonucunda, örneklem grubunun ayrı ma-bireyle mesi ile mizaç özellikleri arasındaki ili ki incelenmiştir. Ayrı ma-bireyle me ile duygusal tutarsızlık arasında pozitif yönde anlamlı bir ili ki bulunmaktadır ($r = ,310$; $p < .01$). Dı adönüklük ($r = -,187$; $p < .01$), gelişime açıklık ($r = -,121$; $p < .05$) ile kendini toplama gücü arasında negatif yönde anlamlı bir ili ki bulunmaktadır. Yumuşaklık ve özdenetim-sorumluluk sahibi olma mizaç özellikleri ile ayrı ma-bireyle me arasında ise ili ki yoktur. Genç yetişkinlerde duygusal tutarsız mizaca sahip olma özelliği arttıkça ayrı ma-bireyle me davranışları da dümektedir. Dı adönük ve gelişime açık genç yetişkinler ayrı ma-bireyle meyi davranışlı şekilde gerçekleştirmektedirler.

Tablo 3.25. Erkeklerin Çift Uyumu Düzeyi ile Ayrı ma-Bireyle meleri Arasındaki İlikiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi Sonucu

	Ayrı ma Bireyle me
Çift Uyumu r	-,241**
Anlamlılık Seviyesi	,005
N	135

** $p < .01$

Tablo 3.25.'te de görüldü ü gibi erkeklerin çift uyumu düzeyleri ile ayrı ma bireyle me düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı ili ki vardır ($r = -,241$; $p < .01$). Erkeklerin ayrı ma bireyle me düzeyleri arttıkça yani ayrı ma-bireyle meyi davranışlı olarak gerçekleştiremezse çift uyumları da azalmaktadır.

Tablo 3.26. Kadınların Çift Uyumu Düzeyi ile Ayrı ma-Bireyle meleri Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi Sonucu

	Ayrı ma Bireyle me
Çift Uyumu r	-,274**
Anlamlılık Seviyesi	,001
N	135

** p < .01

Tablo 3.26.'da da görüldü ü üzere kadınların ayrı ma bireyle me düzeyleri ve çift uyumu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır (r = -,274; p<.01). Kadınların ayrı ma bireyle me düzeyleri arttıkça yani ayrı ma bireyle meyi ba arılı olarak gerçekle tiremezlerse çift uyumları da azalmaktadır.

Tablo 3.27. Örneklem Grubunun Çift Uyumunu Yordayan De i kenlerin Hiyerar ik Regresyon Analizi Sonucu

MODEL	Yordanan De i ken: Çift Uyumu	B	t	p	R	r ²	r ² de i imi	Düzeltil mi r ²	F	p
1	Sabit	99,858***	9,920	,000	,364	,132		,112	6,65	,000
	Anneden Algılanan Duyarlılık	-,358	-1,258	,210						
	Anneden Algılanan Psikolojik Kontrol	-,183	-,800	,425						
	Anneden Algılanan Özerkli i Destek	,571	1,382	,168						
	Babadan Algılanan Duyarlılık	,627*	2,725	,007						
	Babadan Algılanan Psikolojik Kontrol	-,321	-1,436	,152						
	Babadan Algılanan Özerkli i Destek	,252	,659	,511						
2	Sabit	102,447***	7,579	,000	,502	,252	,119	,223	8,67	,000
	Anneden Algılanan Duyarlılık	-,472	-1,761	,079						

	Anneden Algılanan Psikolojik Kontrol	-,058	-,266	,790						
	Anneden Algılanan Özerkli i Destek	,635	1,632	,104						
	Babadan Algılanan Duyarlılık	,495*	2,281	,023						
	Babadan Algılanan Psikolojik Kontrol	-,379	-1,796	,074						
	Babadan Algılanan Özerkli i Destek	,110	,306	,760						
	Dı adönüklük	,489	,294	,769						
	Özdenetim/Sorumluluk	,748	,331	,741						
	Duygusal Tutarsızlık	-6,803***	-4,792	,000						
	Geli ime Açıklık	4,116	1,904	,058						
3	Sabit	103,191***	7,701	,000	,518	,268	,017	,237	8,56	,000
	Anneden Algılanan Duyarlılık	-,430	-1,616	,107						
	Anneden Algılanan Psikolojik Kontrol	,062	,280	,780						
	Anneden Algılanan Özerkli i Destek	,573	1,483	,139						
	Babadan Algılanan Duyarlılık	,567*	2,609	,010						
	Babadan Algılanan Psikolojik Kontrol	-,226	-1,035	,302						
	Babadan Algılanan Özerkli i Destek	,146	,409	,683						
	Dı adönüklük	,279	,169	,866						
	Özdenetim/Sorumluluk	1,315	,585	,559						
	Duygusal Tutarsızlık	-5,919***	-4,069	,000						
	Geli ime Açıklık	3,450	1,597	,111						
	Ayrı ma Bireyle me	-,053*	-2,390	,018						
4	Sabit	100,441***	7,097	,000	,519	,269	,001	,235	7,86	,000
	Anneden Algılanan Duyarlılık	-,438	-1,639	,102						
	Anneden Algılanan Psikolojik Kontrol	,066	,296	,768						
	Anneden Algılanan Özerkli i Destek	,556	1,432	,153						
	Babadan Algılanan Duyarlılık	,556*	2,549	,011						
	Babadan Algılanan Psikolojik Kontrol	-,231	-1,056	,292						
	Babadan Algılanan Özerkli i Destek	,161	,448	,654						
	Dı adönüklük	,128	,077	,939						
	Özdenetim/Sorumluluk	,973	,419	,675						
	Duygusal Tutarsızlık	-5,630***	-3,676	,000						
	Geli ime Açıklık	3,431	1,586	,114						
	Ayrı ma Bireyle me	-,051*	-2,285	,023						
	Kendini Toparlama Gücü	,031	,610	,543						

* p < .05 ** p < .01 *** p < .001

Tablo 3.27.'de de belirtildi i üzere kadın ve erkeklerin cinsiyet ayrımı yapılmadan çift uyumunu yordamada, hangi de i kenlerin anlamlı yordayıcılar oldu unu ve yordama derecelerini belirlemek amacıyla enter metodu kullanılarak

hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Bu analizde ilk adımda, çift uyumu ile anlamlı ilişkisi olan algılanan ebeveyn tutumlarından; anne ve babadan algılanan duyarlılık, psikolojik kontrol ve özerklik destek deyişkenleri girilmiştir. İkinci adımda çift uyumu ile anlamlı ilişkisi olan mizaç özelliklerinden, dışadönüklük, özdenetim, duygusal tutarsızlık ve gelişime açıklık deyişkenleri girilmiştir. Üçüncü adımda, çift uyumu ile ilişkisi olan ayrıma bireyleme deyişkeni girilmiştir. Dördüncü adımda kendini toplama gücü girilmiştir. Bu deyişkenlerin çift uyumunu toplamda % 26 oranında (düzeltilmiş $r^2=,23$) açıkladığı görülmektedir.

İlk modelde anne ve babadan algılanan duyarlılık, psikolojik kontrol ve özerklik destek deyişkenlerinin çift uyumunu % 13 oranında açıkladığı görülmektedir ($F(6,262)= 6,65 p<.05$). İkinci modelde anne ve babadan algılanan duyarlılık, psikolojik kontrol ve özerklik destek deyişkenleri ve dışadönüklük, özdenetim, duygusal tutarsızlık ve gelişime açıklık mizaç özellikleri çift uyumunu % 25 düzeyinde açıklamaktadır ($F(10,258) = 8,67 p<.05$). r^2 deyişimi, %11'dir. Bu durumda çift uyumunu sadece mizaç özelliklerinin % 11 oranında açıkladığı anlamına gelmektedir. Üçüncü modelde, anne ve babadan algılanan duyarlılık, psikolojik kontrol ve özerklik destek deyişkenleri ve dışadönüklük, özdenetim, duygusal tutarsızlık ve gelişime açıklık mizaç özellikleri ve ayrıma bireyleme çift uyumunu % 26 oranında açıklamaktadır ($F(11,257)=8,56 p<.05$). r^2 deyişimi üçüncü modelde % 1 düzeyindedir, bu da ayrıma bireylemenin tek başına çift uyumunu %1 oranında açıkladığını göstermektedir. Dördüncü modelde, anne ve babadan algılanan duyarlılık, psikolojik kontrol ve özerklik destek deyişkenleri ve dışadönüklük, özdenetim, duygusal tutarsızlık ve gelişime açıklık mizaç özellikleri, ayrıma

bireyle me ve kendini toparlama gücü çift uyumunu % 26 oranında açıklamaktadır (F(12,256) =7,86 p<.05).

Tablo 3.28. Erkeklerin Çift Uyumunu Yordayan Değişkenlerin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonucu

Yordanan Değişken: Çift Uyum		B	t	p	R	r ²	r ² değişimi	Düzeltilmiş r ²	F	p
MODEL	Yordayan Değişkenler									
1	Sabit	109,607***	10,647	,000	,303	,092		,078	6,67	,002
	Anneden Algılanan Psikolojik Kontrol	-,702*	-2,546	,012						
	Anneden Algılanan Özerklik Destek	,804	2,128	,035						
2	Sabit	106,630***	8,741	,000	,403	,162		,071	4,99	,000
	Anneden Algılanan Psikolojik Kontrol	-,451	-1,440	,152						
	Anneden Algılanan Özerklik Destek	,331	,784	,434						
	Babadan Algılanan Duyarlılık	,516	1,786	,076						
	Babadan Algılanan Psikolojik Kontrol	-,327	-1,002	,318						
	Babadan Algılanan Özerklik Destek	,143	,284	,777						
3	Sabit	108,306***	9,062	,000	,452	,205		,042	5,49	,000
	Anneden Algılanan Psikolojik Kontrol	-,198	-,615	,540						
	Anneden Algılanan Özerklik Destek	,170	,406	,685						
	Babadan Algılanan Duyarlılık	,676*	2,336	,021						
	Babadan Algılanan Psikolojik Kontrol	-,121	-,369	,713						
	Babadan Algılanan Özerklik Destek	,287	,578	,564						
	Ayrıma Bireyleme	-,081*	-2,608	,010						
4	Sabit	87,370***	6,603	,000	,515	,265		,060	6,54	,000
	Anneden Algılanan Psikolojik Kontrol	-,115	-,369	,713						
	Anneden Algılanan Özerklik Destek	,081	,200	,842						
	Babadan Algılanan Duyarlılık	,589*	2,100	,038						
	Babadan Algılanan Psikolojik Kontrol	-,189	-,594	,554						
	Babadan Algılanan Özerklik Destek	,305	,637	,525						
	Ayrıma Bireyleme	-,068*	-2,249	,026						
	Kendini Toparlama Gücü	,167**	3,228	,002						

* p < .05 ** p < .01 *** p < .001

Tablo 3.28.'de de belirtildi i üzere 20 – 45 ya arası erkeklerin çift uyumunu yordamada hangi de i kenlerin anlamlı birer yordayıcı oldu unu anlamak üzere hiyerar ik regresyon analizi yapılmı tır. Erkeklerin çift uyumu ile ili kili olan de i kenler stepwise metodu kullanılarak analize dahil edilmi tir. Anneden algılanan psikolojik kontrol, özerkli i destek, babadan algılanan duyarlılık, psikolojik kontrol ve özerkli i destek, ayrı ma bireyle me ve kendini toparlama gücünün, erkeklerin çift uyumunu ,22 oranında açıkladı ı görülmektedir. İlk modelde anneden algılanan psikolojik kontrol ve anneden algılanan özerklik deste inin erkeklerin çift uyumunu ,07 oranında yordadı ı görülmektedir ($F(2,132)=6,66$ $p<.05$). İkinci modelde anneden algılanan psikolojik kontrol, özerklik deste i, babadan algılanan duyarlılık, psikolojik kontrol ve özerklik deste inin erkeklerin çift uyumunu ,13 oranında yordadı ı görülmektedir ($F(5,129)=4,99$ $P<.05$). r^2 'deki de i im ,07 oranındadır, bu da babadan algılanan duyarlılık, psikolojik kontrol ve özerklik deste inin erkeklerin çift uyumunu tek ba ına % 7 oranında açıkladı ını göstermektedir. Üçüncü modelde anneden algılanan psikolojik kontrol, özerklik deste i ve babadan algılanan duyarlılık, psikolojik kontrol, özerklik deste i ve ayrı ma bireyle menin erkeklerin çift uyumunu ,16 oranında açıkladı ı görülmektedir ($F(6,128)=5,48$ $P<.05$). r^2 'deki de i im ,04 oranındadır, bu da ayrı ma ve bireyle menin erkeklerin çift uyumunu tek ba ına % 4 oranında açıkladı ını göstermektedir. Dördüncü modelde anneden algılanan psikolojik kontrol, özerklik deste i, babadan algılanan duyarlılık, psikolojik kontrol, özerklik deste i, ayrı ma bireyle menin ve kendini toparlama gücünün erkeklerin çift uyumunu ,22 oranında açıkladı ı görülmektedir ($F(7,127)=6,53$ $P<.05$). r^2 'deki de i im ,06 oranındadır, bu durum da kendini toparlama gücünün erkeklerin çift uyumunu tek ba ına % 6 oranında açıkladı ını göstermektedir.

Özetle anneden algılanan psikolojik kontrol, özerklik deste i, babadan algılanan duyarlılık, psikolojik kontrol ve özerklik deste i, ayrı ma bireyle me ve kendini toplama gücünün erkeklerin çift uyumunu % 26 (düzeltildi mi r2=,22) oranında açıkladı ı görülmektedir.

Tablo 3.29. Kadınların Çift Uyumunu Yordayan De i kenlerin Hiyerar ik Regresyon Analizi Sonucu

Yordanan De i ken: Çift Uyum		B	t	p	R	r2	r2 de i imi	Düzeltil mi r2	F	p
MODEL	Yordayan De i kenler									
1	Sabit	93,339***	7,970	,000	,351	,123		,103	6,10	,001
	Babadan Algılanan Duyarlılık	,595	1,748	,083						
	Babadan Algılanan Psikolojik Kontrol	-,245	-,815	,417						
	Babadan Algılanan Özerkli i Destek	,474	,821	,413						
2	Sabit	105,269***	5,680	,000	,446	,199	,075	,161	5,25	,000
	Babadan Algılanan Duyarlılık	,459	1,345	,181						
	Babadan Algılanan Psikolojik Kontrol	-,291	-,986	,326						
	Babadan Algılanan Özerkli i Destek	,405	,721	,472						
	Dı adönüklük	,184	,066	,947						
	Duygusal Tutarsızlık	-6,367**	-2,952	,004						
	Geli ime Açıklık	2,221	,695	,488						
3	Sabit	114,887***	5,386	,000	,469	,220	,02	,170	4,40	,000
	Babadan Algılanan Duyarlılık	,528	1,542	,126						
	Babadan Algılanan Psikolojik Kontrol	-,081	-,255	,799						
	Babadan Algılanan Özerkli i Destek	,381	,682	,496						
	Dı adönüklük	,436	,157	,876						
	Duygusal Tutarsızlık	-5,627*	-2,385	,019						
	Geli ime Açıklık	2,343	,712	,478						
	Ayrı ma Bireyle me	-,063	-1,837	,069						
	Kendini Toparlama Gücü	-,058	-,645	,520						

* p < .05 ** p < .01 *** p < .001

Tablo 3.29.'da da görüldü ü üzere kadınların çift uyumunu yordamada, hangi de i kenlerin anlamlı yordayıcılar oldu unu belirlemek amacıyla enter metodu kullanılarak hiyerar ik regresyon analizi yapılmı tır. Çift uyumu ile ili kili olan de i kenler sırayla girilmi tir. İlk modelde babadan algılanan duyarlılık, psikolojik kontrol ve özerkli i destek girilmi tir. kinci modelde babadan algılanan duyarlılık, psikolojik kontrol, özerkli i destek ve mizaç özelliklerinden dı adönüklük, duygusal tutarsızlık ve geli ime açıklık girilmi tir. Üçüncü modelde babadan algılanan duyarlılık, psikolojik kontrol, özerkli i destek, mizaç özelliklerinden dı adönüklük, duygusal tutarsızlık, geli ime açıklık, kendini toparlama gücü ve ayrı ma bireyle me de i keni girilmi tir. İlk modelde babadan algılanan duyarlılık, psikolojik kontrol ve özerkli i deste in kadınların çift uyumunu % 12 oranında açıkladı ı görülmektedir ($F(3,130)=6,104$ $p<.05$). kinci modelde, babadan algılanan duyarlılık, psikolojik kontrol ve özerkli i destek, dı adönüklük, duygusal tutarsızlık ve geli ime açıklık mizaç özelliklerinin çift uyumunu % 19 oranında açıkladı ı görülmektedir ($F(6,127)=5,25$ $p<.05$). r^2 de i imi %7'dir. Bu durum da kadınlarda çift uyumunu mizaç özelliklerinin tek ba ına % 7 oranında açıkladı ını göstermektedir. Üçüncü modelde babadan algılanan duyarlılık, psikolojik kontrol, özerkli i destek ve dı adönüklük, duygusal tutarsızlık ve geli ime açıklık mizaç özellikleri, kendini toparlama gücü ve ayrı ma bireyle me düzeyi kadınların çift uyumunu % 22 oranında açıklamaktadır ($F(8,125)=4,40$ $p<.05$). r^2 de i imi % 2'dir. Buna göre kendini toparlama gücü ve ayrı ma bireyle me, kadınlarda çift uyumunu % 2 oranında açıklamaktadır.

Tablo 3.30. Erkeklerin Ayrı ma-Bireyle me, Kendini Toparlama Gücü ve Algılanan Ebeveyn Tutumları Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi Sonucu

Algılanan Ebeveyn Tutumları		Ayrı ma Bireyle me	Kendini Toparlama Gücü
Anneden Algılanan Duyarlılık	r	-,052	,147
	Anlamlılık Seviyesi	,546	,089
	N	135	135
Anneden Algılanan Davranı Beklentisi	r	,049	,100
	Anlamlılık Seviyesi	,575	,249
	N	135	135
Anneden Algılanan Davranı ı Yönlendirme	r	,345**	-,078
	Anlamlılık Seviyesi	,000	,371
	N	135	135
Anneden Algılanan Psikolojik Kontrol	r	,428**	-,156
	Anlamlılık Seviyesi	,000	,071
	N	135	135
Anneden Algılanan Özerkli i Destek	r	-,106	,133
	Anlamlılık Seviyesi	,221	,125
	N	135	135
Babadan Algılanan Duyarlılık	r	,131	,113
	Anlamlılık Seviyesi	,129	,190
	N	135	135
Babadan Algılanan Davranı Beklentisi	r	,025	,179*
	Anlamlılık Seviyesi	,773	,038
	N	135	135
Babadan Algılanan Davranı ı Yönlendirme	r	,419**	,027
	Anlamlılık Seviyesi	,000	,759
	N	135	135
Babadan Algılanan Psikolojik Kontrol	r	,313**	-,094
	Anlamlılık Seviyesi	,000	,280
	N	135	135
Babadan Algılanan Özerkli i Destek	r	,129	,084
	Anlamlılık Seviyesi	,136	,335
	N	135	135
Kendini Toparlama Gücü	r	-,162	.
	Anlamlılık Seviyesi	,060	.
	N	135	.

* p < .05 ** p < .01

Tablo 3.30.'tan da görüldü ü üzere erkeklerin ayrı ma ve bireyle meleri ile algıladıkları ebeveyn tutumları arasındaki ili ki incelendi inde, anneden algılanan davranı ı yönlendirme ($r=.345$; $p<.01$), anneden algılanan zorlayıcı ve manipülatif psikolojik kontrol ($r=.428$; $p<.01$) ile ayrı ma-bireyle me arasında pozitif yönde anlamlı ili ki saptanmı tır. Erkeklerin babalarından algıladıkları kural koyucu, yol gösterici olmak gibi üzerlerinde aktif kontrol sa layan davranı ı yönlendirme ($r= .419$; $p<.01$) ve yine babalarından algıladıkları zorlayıcı ve manipülatif psikolojik kontrol ($r=.313$; $p<.01$) ile ayrı ma-bireyle me arasında pozitif yönde anlamlı ili ki saptanmı tır.

Erkeklerin kendini toparlama gücü ve algılanan ebeveyn tutumları arasındaki ili ki incelendi inde ise yalnızca babadan algılanan davranı beklentisi di er bir deyi le babalarının okul ba arısı ve sosyal ya antılarına ili kin beklentileri oldu unu algılamaları ile kendini toparlama gücü arasında pozitif yönde anlamlı bir ili ki oldu u tespit edilmi tir ($r = .179$; $p<.05$). Erkeklerin kendini toparlama gücü ile ayrı ma bireyle meleri arasında ili ki bulunmamı tır.

Tablo 3.31. Erkeklerin Mizaç Özellikleri, Ayrı ma-Bireyle me ve Kendini Toparlama Gücü Arasındaki İlikiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi Sonucu

Mizaç Özellikleri		Ayrı ma Bireyle me	Kendini Toparlama Gücü
Dı adönüklük	r	-,211*	,345**
	Anlamlılık Seviyesi	,014	,000
	N	135	135
Yumu akba lılık	r	-,085	,128
	Anlamlılık Seviyesi	,326	,138
	N	135	135
Özdenetim	r	-,032	,344**
	Anlamlılık Seviyesi	,716	,000
	N	135	135
Duygusal Tutarsızlık	r	,303**	-,478**
	Anlamlılık Seviyesi	,000	,000
	N	135	135
Geli ime Açıklık	r	-,127	,209*
	Anlamlılık Seviyesi	,143	,015
	N	135	135

* p < .05 ** p < .01

Tablo 3.31.'de de belirtildi i üzere yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi sonucunda erkeklerin bazı mizaç özellikleri ile ayrı ma bireyle me ve kendini toplama güçleri ili kili bulunmu tur. Buna göre, dı adönüklük ve ayrı ma bireyle me arasında negatif yönde anlamlı bir ili ki vardır (r = -.211; p<.05). Duygusal tutarsızlık ile ayrı ma bireyle me arasında pozitif yönde anlamlı ili ki vardır (r = .303; p<.01). Dı adönüklük (r = .345; p<.01), özdenetim (r = .344; p<.01) ve geli ime açıklık (r = .209; p<.01) ile kendini toplama gücü arasında pozitif yönde anlamlı bir ili ki bulunmu tur. Duygusal tutarsızlık ile kendini toplama gücü arasında negatif yönde anlamlı ili ki saptanmı tır (r = -.478; p<.01).

Tablo 3.32. Erkeklerin Kendini Toparlama Gücünü Yordayan Değişkenlerin Çoklu Regresyon Analizi Sonucu

Yordanan Değişken	R	r ²	r ² de i imi	Düzeltilmi r ²	F	p
Kendini Toparlama Gücü						
Yordayan Değişkenler	.57	.33		.30	12.85	.000
Babadan Algılanan Davranı Beklentisi						
Dı adönüklük						
Öz-Denetim/Sorumluluk						
Duygusal Tutarsızlık						
Gelişime Açıklık						

Tablo 3.32.'de de görüldü ü gibi yapılan çoklu regresyon analizi sonucunda, babadan algılanan davranı beklentisi ve dı adönüklük, özdenetim, duygusal tutarsız ve gelişime açıklık mizaç özelliklerinin erkeklerin kendini toplama gücünü % 33 oranında açıklamaktadır (düzeltilmi r² = .30).

Tablo 3.33. Erkeklerin Kendini Toparlama Gücünü Yordayan Değişkenlerin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonucu

MODEL	Yordanan Değişken: Çift Uyumu	B	t	p	R	r ²	r ² de i imi	Düzeltilmi r ²	F	p
1	Sabit	108,083***	8,192	,000	,179	,032		,025	4,39	,038
	Babadan Algılanan Davranı Beklentisi	1,153*	2,097	,038						
2	Sabit	87,137**	3,514	,001	,577	,333	,301	,307	12,85	,000
	Babadan Algılanan Davranı Beklentisi	1,185*	2,437	,016						
	Dı adönüklük	8,124**	2,794	,006						
	Özdenetim	11,193**	2,676	,008						
	Duygusal Tutarsızlık	-12,364***	-4,231	,000						
	Gelişime Açıklık	-5,583	-1,374	,172						

* p < .05 ** p < .01 *** p < .001

Tablo 3.33.'te de belirtildi i gibi erkeklerin kendini toplama gücünü yordayan de i kenleri tespit etmek amacıyla hiyerar ik regresyon analizi yapılmı tır. İlk modelde babadan algılanan davranı beklentisinin erkeklerin kendini toplama gücünü %3 oranında açıkladı ı görülmektedir (düzeltilmi $r^2=,025$, $F(1,132)=4,39$). İkinci modelde mizaç özelliklerinden dı adönüklük, özdenetim, duygusal tutarsızlık, gelime açıklık ve babadan algılanan davranı beklentisi birlikte kendini toplama gücünü yaklaşık % 33 oranında açıklamaktadır (düzeltilmi $r^2=,30$, $F(5,128)=12,85$). r^2 de i imi % 30'dur, bu durum da 20 – 45 ya arası erkeklerde mizaç özelliklerinin kendini toplama gücünü tek ba ına % 30 oranında açıkladı ını göstermektedir.

Tablo 3.34. Erkeklerin Ayrı ma Bireyle mesini Yordayan De i kenlerin Çoklu Regresyon Analizi Sonucu

Yordanan De i ken	r	r²	r² de i imi	Düzeltilmi r²	F	p
Ayrı ma Bireyle me						
Yordayan De i kenler	.53	.28		.25	8.44	.000
Dı adönüklük						
Duygusal Tutarsızlık						
Anneden Algılanan Davranı ı Yönlendirme						
Anneden Algılanan Psikolojik Kontrol						
Babadan Algılanan Davranı ı Yönlendirme						
Babadan Algılanan Psikolojik Kontrol						

Tablo 3.34.'te de görüldü ü üzere yapılan çoklu regresyon analizi sonucunda, dı adönüklük ve duygusal tutarsızlık mizaç özellikleri ile anneden algılanan davranı ı yönlendirme ve babadan algılanan davranı ı yönlendirme ve hem anneden

hem de babadan algılanan psikolojik kontrol de i kenlerinin erkeklerin ayrı ma ve bireyle me düzeyini % 28 oranında açıkladı ı tespit edilmi tir (düzeltildi mi r²=,25).

Tablo 3.35. Erkeklerin Ayrı ma Bireyle mesini Yordayan De i kenlerin Hiyerar ik Regresyon Analizi Sonucu

Yordanan De i ken: Çift Uyumu		B	t	p	R	r ²	r ² de i imi	Düzeltil mi r ²	F	p
MODEL	Yordayan De i kenler									
1	Sabit	139,821***	4,422	,000	,303	,092		,085	13,47	,000
	Dı adönüklük	-8,816	-1,348	,180						
	Duygusal Tutarsızlık	17,837**	2,965	,004						
2	Sabit	65,159	1,658	,100	,530	,281	,189	,253	10,08	,000
	Dı adönüklük	-3,151	-,503	,616						
	Duygusal Tutarsızlık	13,433*	2,353	,020						
	Anneden Algılanan Davranı ı Yönlendirme	1,024	,816	,416						
	Anneden Algılanan Psikolojik Kontrol	2,699*	2,318	,022						
	Babadan Algılanan Davranı ı Yönlendirme	-,225	-,216	,830						
	Babadan Algılanan Psikolojik Kontrol	,840	,970	,334						

* p < .05 ** p < .01 *** p < .001

Tablo 3.35.'te de belirtildi i gibi erkeklerin ayrı ma bireyle me puanını yordayan de i kenleri tespit etmek için hiyerar ik regresyon analizi yapılmı tir. İlk modelde mizaç özelliklerinden dı adönüklük ve duygusal tutarsızlı ın ayrı ma bireyle meyi % 9 oranında açıkladı ı görülmektedir (düzeltildi mi r²=,08, F(2,131)=13,47). İkinci modelde anneden algılanan davranı yönlendirme, psikolojik kontrol ve babadan algılanan davranı yönlendirme ve psikolojik kontrol ile dı adönüklük ve duygusal tutarsızlık mizaç özelliklerinin erkeklerin ayrı ma bireyle me puanını

% 28 oranında açıkladığı görülmektedir (düzeltilmiş $r^2=,25$, $F(6,127)=10,08$). r^2 değeri % 19'dur. Bu durumda erkeklerde anne ve babadan algılanan davranış yönlendirme ve psikolojik kontrol ayrıma bireylemeyi başarı olarak gerçekleştirip gerçekleştirilememeyi % 19 oranında açıklamaktadır.

Tablo 3.36. Kadınların Ayrıma-Bireyleme, Kendini Toparlama Gücü ve Algılanan Ebeveyn Tutumları Arasındaki İlişkiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi Sonucu

Algılanan Ebeveyn Tutumları		Ayrıma Bireyleme	Kendini Toparlama Gücü
Anneden Algılanan Duyarlılık	r	-,177*	,389**
	Anlamlılık Seviyesi	,040	,000
	N	135	135
Anneden Algılanan Davranış Beklentisi	r	,030	,217*
	Anlamlılık Seviyesi	,730	,011
	N	135	135
Anneden Algılanan Davranış Yönlendirme	r	,179*	,051
	Anlamlılık Seviyesi	,037	,555
	N	135	135
Anneden Algılanan Psikolojik Kontrol	r	,272**	-,235**
	Anlamlılık Seviyesi	,001	,006
	N	135	135
Anneden Algılanan Özerklik Destek	r	-,109	,350**
	Anlamlılık Seviyesi	,210	,000
	N	135	135
Babadan Algılanan Duyarlılık	r	-,114	,265**
	Anlamlılık Seviyesi	,190	,002
	N	135	135
Babadan Algılanan Davranış Beklentisi	r	,001	,067
	Anlamlılık Seviyesi	,988	,443
	N	135	135
Babadan Algılanan Davranış Yönlendirme	r	,314**	-,005
	Anlamlılık Seviyesi	,000	,952
	N	135	135

Babadan Algılanan Psikolojik Kontrol	r	,358**	-,163
	Anlamlılık Seviyesi	,000	,058
	N	135	135
Babadan Algılanan Özerkli i Destek	r	-,130	,205*
	Anlamlılık Seviyesi	,133	,017
	N	135	135
Ayrı ma Bireyle me	r	.	-,387**
	Anlamlılık Seviyesi	.	,000
	N	.	135

* p < .05 ** p < .01

Tablo 3.36.'da da belirtildi i üzere kadınların ayrı ma ve bireyle meleri ile algıladıkları ebeveyn tutumları arasındaki ili ki incelendi inde annelerinden algıladıkları kural koyucu, yol gösterici olmak gibi aktif kontrol sa layan davranı ı yönlendirme ($r = .179$; $p < .05$) ve annelerinden algıladıkları zorlayıcı ve manipülatif psikolojik kontrol ($r = .272$; $p < .01$) pozitif yönde anlamlı olarak ili kilidir. Kadınların babalarından algıladıkları kural koyucu, yol gösterici olmak gibi aktif kontrol sa layan davranı ı yönlendirme ($r = .314$; $p < .01$) ve yine babalarından algıladıkları zorlayıcı ve manipülatif psikolojik kontrol ($r = .358$; $p < .01$) de ayrı ma-bireyle me ile pozitif yönde anlamlı olarak ili kilidir. Annelerini duyarlı, sıcak ve destekleyici algılamaları ile ayrı ma-bireyle me arasında ise negatif yönde anlamlı ili ki bulunmu tur ($r = -.177$; $p < .05$).

Kadınların kendini toparlama gücü ve algılanan ebeveyn tutumları arasındaki ili ki incelendi inde kendini toparlama gücü ile annelerini duyarlı ve sıcak algılamaları ($r = .389$; $p < .01$), kendilerinden okul ba arısı ve sosyal ya antlarına ili kin beklentileri olması (davranı beklentisi) ($r = .217$; $p < .05$) ve özerk giri imlerini destekleyici ($r = .350$; $p < .01$) ile babadan algılanan duyarlılık

($r = .265$; $p < .01$) ve özerkli i destek ($r = .205$; $p < .05$) pozitif yönde anlamlı olarak ili kilidir. Kendini toparlama gücü ile anneden algılanan psikolojik kontrol ($r = -.235$; $p < .01$) ve ayrı ma bireyle me ($r = -.387$; $p < .01$) ise negatif yönde anlamlı olarak ili kilidir.

Tablo 3.37. Kadınların Mizaç Özellikleri, Ayrı ma-Bireyle me ve Kendini Toparlama Gücü Arasındaki li kiyi Belirlemek Üzere Yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi Sonucu

Mizaç Özellikleri		Ayrı ma Bireyle me	Kendini Toparlama Gücü
Dı adönüklük	r	-,154	,330**
	Anlamlılık Seviyesi	,074	,000
	N	135	135
Yumu ak Ba lılık	r	-,032	,210*
	Anlamlılık Seviyesi	,712	,015
	N	135	135
Özdenetim	r	-,013	,370**
	Anlamlılık Seviyesi	,884	,000
	N	135	135
Duygusal Tutarsızlık	r	,323**	-,457**
	Anlamlılık Seviyesi	,000	,000
	N	135	135
Geli ime Açıklık	r	-,119	,396**
	Anlamlılık Seviyesi	,170	,000
	N	135	135

* $p < .05$ ** $p < .01$

Tablo 3.37.'de de belirtildi i üzere yapılan Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi sonucunda kadınların bazı mizaç özellikleri ile ayrı ma bireyle me ve kendini toparlama güçleri ili kili bulunmu tur. Kendini toparlama gücü ile dı adönüklük ($r = .330$; $p < .01$), yumu ak ba lılık ($r = .210$; $p < .05$),

özdenetim ($r = .370$; $p < .01$), ve gelişime açıklık ($r = .396$; $p < .01$) pozitif yönde anlamlı olarak ilişkilidir. Duygusal tutarsızlık ile kendini toplama gücü ise negatif yönde anlamlı olarak ilişkilidir ($r = -.457$; $p < .01$).

Kadınlarda ayrıma bireyleme ilişkili boyutlarından sadece duygusal tutarsızlık ile pozitif yönde anlamlı olarak ilişkilidir ($r = .323$; $p < .01$).

Tablo 3.38. Kadınların Kendini Toparlama Gücünü Yordayan Değişkenlerin Çoklu Regresyon Analizi Sonucu

Yordanan Değişken	r	r ²	r ² değişimi	Düzeltilmiş r ²	F	p
Kendini Toparlama Gücü						
Yordayan Değişkenler	.68	.464		.411	8.79	.000
Ayrıma Bireyleme						
Dışadönüklük						
Yumuşakbaşlılık						
Özdenetim						
Duygusal Tutarsızlık						
Gelişime Açıklık						
Anneden Algılanan Duyarlılık						
Anneden Algılanan Özerklikli Destek						
Anneden Algılanan Davranış Beklentisi						
Anneden Algılanan Psikolojik Kontrol						
Babadan Algılanan Duyarlılık						
Babadan Algılanan Özerklikli Destek						

Tablo 3.38.'de de görüldüğü üzere yapılan çoklu regresyon analizi sonucunda kadınlarda ayrıma bireyleme, dışadönüklük, yumuşakbaşlılık, özdenetim, duygusal

tutarsızlık, gelişime açıklık, hem anneden hem de babadan algılanan duyarlılık ve özerkli i destek ve sadece anneden algılanan davranı beklentisi ve psikolojik kontrolün kendini toparlama gücünü % 46 oranında (düzeltilmi r2=,411) açıklamaktadır.

Tablo 3.39. Kadınların Kendini Toparlama Gücünü Yordayan De i kenlerin Hiyerar ik Regresyon Analizi Sonucu

Yordanan De i ken: Çift Uyumu		B	t	p	R	r2	r2 de i imi	Düzeltil mi r2	F	p
MODEL	Yordayan De i kenler									
1	Sabit	81,190***	4,784	,000	,462	,214		,177	5,79	,000
	Anneden Algılanan Duyarlılık	,393	,779	,437						
	Anneden Algılanan Davranı Beklentisi	,928*	1,999	,048						
	Anneden Algılanan Psikolojik Kontrol	-,575	-1,518	,132						
	Anneden Algılanan Özerkli i Destek	,882	1,251	,213						
	Babadan Algılanan Duyarlılık	,702	1,946	,054						
	Babadan Algılanan Özerkli i Destek	-,475	-,766	,445						
2	Sabit	99,407***	6,025	,000	,559	,312	,099	,274	8,23	,000
	Anneden Algılanan Duyarlılık	,313	,661	,510						
	Anneden Algılanan Davranı Beklentisi	,908*	2,082	,039						
	Anneden Algılanan Psikolojik Kontrol	-,273	-,753	,453						
	Anneden Algılanan Özerkli i Destek	,999	1,507	,134						
	Babadan Algılanan Duyarlılık	,691*	2,041	,043						
	Babadan Algılanan Özerkli i Destek	-,609	-1,044	,299						
	Ayrı ma Bireyle me	-,131***	-4,266	,000						
3	Sabit	79,065***	3,732	,000	,681	,464	,152	,411	8,79	,000
	Anneden Algılanan Duyarlılık	,086	,193	,847						
	Anneden Algılanan Davranı Beklentisi	,364	,893	,374						
	Anneden Algılanan Psikolojik Kontrol	-,244	-,735	,464						
	Anneden Algılanan Özerkli i Destek	,999	1,625	,107						
	Babadan Algılanan Duyarlılık	,430	1,377	,171						
	Babadan Algılanan Özerkli i Destek	-,482	-,902	,369						
	Ayrı ma Bireyle me	-,094**	-3,233	,002						
	Dı adönüklük	,879	,333	,740						
	Özdenetim	1,205	,435	,664						

Yumu akba lılık	8,610*	2,432	,016
Duygusal Tutarsızlık	-7,319**	-3,456	,001
Geli ime Açıklık	4,353	1,286	,201

* p < .05 ** p < .01 *** p < .001

Tablo 3.39.'da da görüldü ü üzere kadınların kendini toparlama gücünü yordayan de i kenleri tespit etmek için hiyerar ik regresyon analizi yapılmı tır. Birinci modelde anneden algılanan duyarlılık, davranı beklentisi, psikolojik kontrol, özerkli i destek ve babadan algılanan duyarlılık, özerkli i destek kadınların kendini toparlama gücünü %21 oranında açıklamaktadır (düzeltilmi $r^2=,17$, $F(6,127)=5,79$). kinci modelde anneden algılanan duyarlılık, davranı beklentisi, psikolojik kontrol, özerkli i destek ve babadan algılanan duyarlılık, özerkli i destek ve ayrı ma bireyle me kadınların kendini toparlama gücünü % 31 oranında açıklamaktadır(düzeltilmi $r^2=,27$, $F(7,126)=8,23$). r^2 de i imi % 10'dur, buna göre ayrı ma bireyle menin kadınların kendini toparlama gücünü tek ba ına açıklama oranı % 10'dur. Üçüncü modelde anneden algılanan duyarlılık, davranı beklentisi, psikolojik kontrol, özerkli i destek ve babadan algılanan duyarlılık, özerkli i destek ve ayrı ma bireyle me ile dı adönüklük, özdenetim, yumu akba lılık, duygusal tutarsızlık ve geli ime açıklık mizaç özellikleri kendini toparlama gücünü % 46 oranında açıklamaktadır (düzeltilmi $r^2=,41$, $F(11,121)=8,79$). r^2 de i imi % 15'tir. Buna göre mizaç özellikleri tek ba ına kadınların kendini toparlama gücünü % 15 oranında açıklayabilmektedir.

Tablo 3.40. Kadınların Ayrı ma-Bireyle mesini Yordayan De i kenlerin Çoklu Regresyon Analizi Sonucu

Yordanan De i ken		r	r ²	r ² de i imi	düzeltilmi r ²	F	p
Ayrı ma Bireyle me							
Yordayan De i kenler		.55	.312		.274	8.23	.000
	Anneden Algılanan Duyarlılık						
	Anneden Algılanan Davranı ı Yönlendirme						
	Anneden Algılanan Psikolojik Kontrol						
	Kendini Toparlama Gücü						
	Babadan Algılanan Davranı ı Yönlendirme						
	Babadan Algılanan Psikolojik Kontrol						
	Duygusal Tutarsızlık						

Tablo 3.40.'tan da anla ıldı ı gibi yapılan çoklu regresyon analizi sonucunda kadınların ayrı ma bireyle mesini anlamlı düzeyde yordayan de i kenlerin ayrı ma bireyle meyi toplamda % 31 oranında açıkladı ı görülmektedir (düzeltilmi r² = ,274).

Tablo 3.41. Kadınların Ayrı ma-Bireyle mesini Yordayan De i kenlerin Hiyerar ik Regresyon Analizi Sonucu

Yordanan De i ken: Çift Uyumu		B	t	p	R	r2	r2 de i imi	Düzeltil mi r2	F	p
MODEL	Yordayan De i kenler									
1	Sabit	129,793***	3,694	,000	,281	,079		,058	3,74	,013
	Anneden Algılanan Duyarlılık	-,790	-,786	,433						
	Anneden Algılanan Davranı ı	,875	,649	,517						
	Yönlendirme									
	Anneden Algılanan Psikolojik Kontrol	1,733	1,432	,155						
2	Sabit	86,548*	2,423	,017	,420	,176	,097	,144	5,51	,000
	Anneden Algılanan Duyarlılık	-,752	-,785	,434						
	Anneden Algılanan Davranı ı	,151	,115	,909						
	Yönlendirme									
	Anneden Algılanan Psikolojik Kontrol	,935	,796	,427						
	Babadan Algılanan Davranı ı	2,034	1,659	,100						
	Yönlendirme									
	Babadan Algılanan Psikolojik Kontrol	2,123*	2,403	,018						
3	Sabit	19,471	,516	,607	,518	,268	,092	,234	7,81	,000
	Anneden Algılanan Duyarlılık	-,189	-,206	,837						
	Anneden Algılanan Davranı ı	-,292	-,234	,816						
	Yönlendirme									
	Anneden Algılanan Psikolojik Kontrol	1,145	1,030	,305						
	Babadan Algılanan Davranı ı	2,235	1,925	,056						
	Yönlendirme									
	Babadan Algılanan Psikolojik Kontrol	2,085*	2,495	,014						
	Duygusal Tutarsızlık	21,147***	4,011	,000						
4	Sabit	107,252*	2,239	,027	,559	,312	,044	,274	8,23	,000
	Anneden Algılanan Duyarlılık	,345	,378	,706						
	Anneden Algılanan Davranı ı	,260	,211	,833						
	Yönlendirme									
	Anneden Algılanan Psikolojik Kontrol	,746	,684	,496						
	Babadan Algılanan Davranı ı	2,416*	2,134	,035						
	Yönlendirme									
	Babadan Algılanan Psikolojik Kontrol	1,765*	2,150	,033						
	Duygusal Tutarsızlık	13,736*	2,388	,018						
	Kendini Toparlama Gücü	-,652**	-2,852	,005						

* p < .05 ** p < .01 *** p < .001

Tablo 3.41.'de de belirtildi i üzere yapılan hiyerar ik regresyon analizinin sonucuna göre birinci modelde anneden algılanan duyarlılık, davranı ı yönlendirme ve psikolojik kontrol ayrı ma bireyle meyi % 7 oranında açıklamaktadır (düzeltildi mi $r^2=,06$, $F(3,130)=3,74$). kinci modelde anneden algılanan duyarlılık, davranı ı yönlendirme ve psikolojik kontrol, babadan algılanan davranı ı yönlendirme ve psikolojik kontrol ayrı ma bireyle meyi % 17 oranında açıklamaktadır (düzeltildi mi $r^2=,14$, $F(5,128)=5,51$). r^2 de i imi % 10'dur, buna göre babadan algılanan davranı ı yönlendirme ve psikolojik kontrol ayrı ma bireyle meyi tek ba ına % 10 oranında açıklamaktadır. Üçüncü modelde anneden algılanan duyarlılık, davranı ı yönlendirme ve psikolojik kontrol ile babadan algılanan davranı ı yönlendirme, psikolojik kontrol ve duygusal tutarsızlık mizaç özelli i ayrı ma bireyle meyi % 26 oranında açıklamaktadır (düzeltildi mi $r^2=,23$, $F(6,127)=7,81$). r^2 de i imi % 9'dur, duygusal tutarsızlık mizaç özelli inin tek ba ına ayrı ma bireyle me düzeyindeki de i imi açıklama oranı % 9'dur. Dördüncü modelde anneden algılanan duyarlılık, davranı ı yönlendirme ve psikolojik kontrol ile babadan algılanan davranı ı yönlendirme, psikolojik kontrol ve duygusal tutarsızlık mizaç özelli i, kendini toplama gücü ayrı ma bireyle meyi % 31 oranında açıklamaktadır (düzeltildi mi $r^2=,27$, $F(7,126)=8,23$). r^2 de i imi % 4'tür. Buna göre kendini toplama gücü tek ba ına ayrı ma bireyle meyi % 4 oranında açıklamaktadır.

Tablo 3.42. Örneklem Grubunun Çift Uyumu, Kendini Toparlama Gücü ve Ayrı ma-Bireyle melerinin Cinsiyete Göre Farklılık Gösterip Göstermedi ini Belirlemek için Yapılan ki Ba ımsız Örneklemli t Testi Sonucu

De i kenler	Gruplar	N	X	Ss	df	t	p
Çift uyumu	kadın	135	115.24	18,640	268	1,39	0,16
	erkek	135	118.22	16,417			
Kendini Toparlama Gücü	kadın	135	133.93	20,541	268	-0.525	0,60
	erkek	135	135.39	24,889			
Ayrı ma Bireyle me	kadın	135	148.33	51,607	268	0.177	0.86
	erkek	135	147.24	49,641			

* p < .05

Tablo 3.42.'den de anla ıldı ı üzere yapılan ba ımsız örneklem t testi sonucunda, cinsiyet bakımından çift uyumu, ayrı ma-bireyle me düzeyleri ve kendini toparlama gücü açısından kadın ve erkek katılımcılar arasında anlamlı bir fark olmadı ı tespit edilmi tir.

Tablo 3.43. Örneklem Grubunun Algıladıkları Ebeveyn Tutumlarının Cinsiyete Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek için Yapılan t-ki Bağımsız Örneklemli t Testi Sonucu

Değişkenler	Gruplar	N	Ortalama	Ss	df	t	p
Anneden Algılanan Duyarlılık	kadın	135	28,98	5,506	268	2,447	,015*
	erkek	135	27,33	5,537			
Anneden Algılanan Davranı Beklentisi	kadın	135	23,99	4,148	268	2,228	,027*
	erkek	135	22,90	3,820			
Anneden Algılanan Davranı Yönlendirme	kadın	135	18,06	4,338	268	2,057	,041*
	erkek	135	16,98	4,299			
Anneden Algılanan Psikolojik Kontrol	kadın	135	14,79	5,576	268	,838	,403
	erkek	135	14,25	5,016			
Anneden Algılanan Özerkli Destek	kadın	135	24,59	3,364	268	3,341	,001*
	erkek	135	23,16	3,661			
Babadan Algılanan Duyarlılık	kadın	135	24,27	7,104	268	,826	,410
	erkek	135	23,57	6,750			
Babadan Algılanan Davranı Beklentisi	kadın	135	23,96	4,709	268	,509	,611
	erkek	135	23,69	3,862			
Babadan Algılanan Davranı Yönlendirme	kadın	135	17,59	4,064	268	,404	,686
	erkek	135	17,39	4,063			
Babadan Algılanan Psikolojik Kontrol	kadın	135	14,72	5,553	268	-1,485	,139
	erkek	135	15,70	5,345			
Babadan Algılanan Özerkli Destek	kadın	135	23,41	4,140	268	,349	,727
	erkek	135	23,24	3,873			

*p<.05

Tablo 3.43.'te de belirtildi i üzere yapılan ba ımsız örneklemlı t testi sonucunda annelerini duyarlı ve sıcak algılamaları; kural koyucu ve yol gösterici biçimde aktif kontrol sa ladıklarını di er bir deyi le davranı larını yönlendirdiklerini algılamaları; akademik ve sosyal ya antılarına ili kin beklentileri oldu unu algılamaları (davranı beklentisi) ve özerk giri imlerini destekleyici olarak algılamaları bakımından katılımcılar arasında cinsiyet yönünden anlamlı derecede farklılık oldu u saptanmı tır. Kadınların bu boyutlarda aldıkları puanlar, erkeklerin aldıkları puanlardan anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 3.44. içedönük ve Dı adönük Mizaç Özelli i Ta ıyan Kadın ve Erkeklerin Çift Uyumunun, Ayrı ma-Bireyle me Düzeylerine Göre Farklılık Gösterip Göstermedi ini Belirlemek için Yapılan ki Ba ımsız Örneklemlı t Testi Sonucu

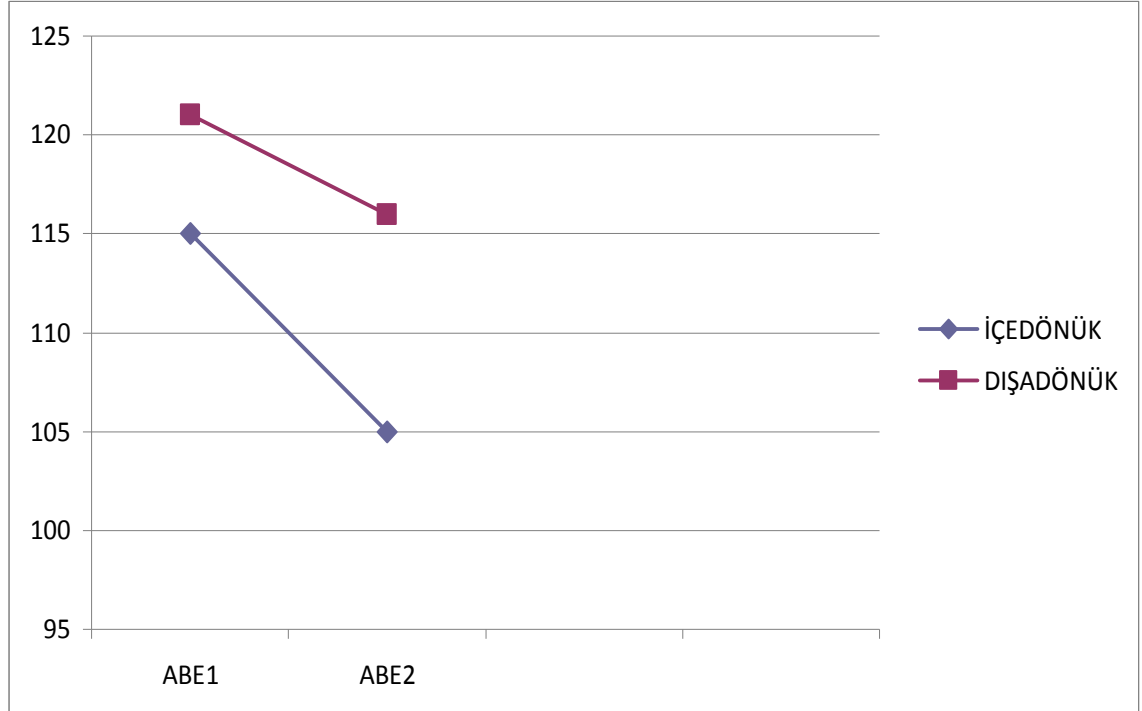
Çift Uyumu	Ayrı ma - Bireyle me	N	X	Ss	t	df	Sig. (2- tailed)
çedönükler	Olumlu	98	115.19	16.956	2.749	129	.007**
	Olumsuz	33	105.64	18.214			
Dı adönükler	Olumlu	118	121.25	15.967	1.303	136	.195
	Olumsuz	20	116.00	20.368			

* p < .05 ** p < .01

Tablo 3.44.'te görüldü ü üzere içedönük mizaç özelli i gösterenler, ayrı ma bireyle me düzeyine göre iki gruba ayrılmı tır. Yapılan iki ba ımsız örneklemlı t testi sonucunda ayrı ma-bireyle mede ba arısız olan ve içedönük mizaç özelli i ta ıyan ki ilerin çift uyumunun, ayrı ma-bireyle meyi ba arıyla gerçekte tiren

içedönük mizaç özelli indeki ki ilere göre ileri derecede anlamlı düzeyde dü ük oldu u belirlenmi tir.

Uygulanan iki ba ımsız örneklemlili t testi sonucunda dı adönükler, ayrı ma-bireyle me düzeylerine göre iki gruba ayrıldı ında, çift uyumları arasında ayrı ma-bireyle meyi ba arılı bir ekilde gerçekleştirilenler ve gerçekleştirilemeyenler arasında anlamlı bir fark olmadı ı bulunmu tur (Bakınız ekil 3.4.).

ekil 3.4. içedönük ve Dı adönük Mizaç Özelli indeki Kadın ve Erkeklerin Ayrı ma-Bireyle melerine Göre Çift Uyum Düzeyi

Grafikte y eksenini çift uyum düzeyi puan ortalamalarını göstermektedir.

ABE1: Ayrı ma-bireyle me problemi olmayanlar

ABE2: Ayrı ma bireyle me problemi olanlar

Tablo 3.45. Gelişime Açık Olma ve Gelişime Açık Olmama Mizaç Özelliğine Sahip Kadın ve Erkeklerin Çift Uyumunun, Ayrıma-Bireyleme Düzeylerine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek için Yapılan Ki Bağımsız Örneklemli t Testi Sonucu

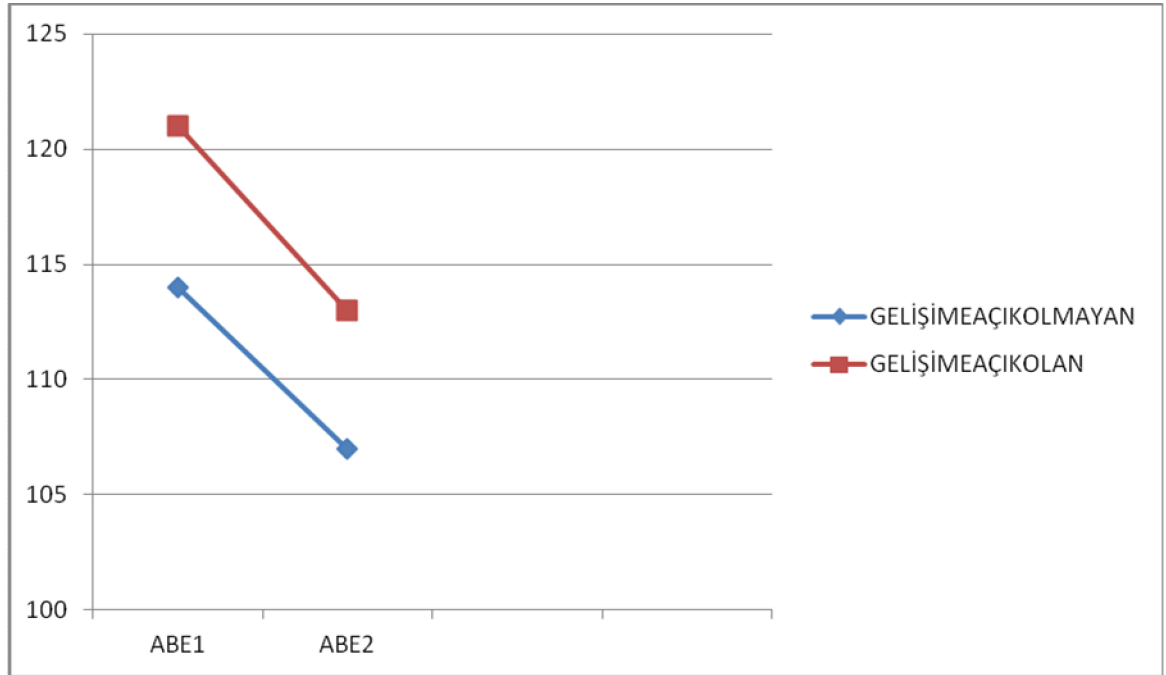
Çift Uyum	Ayrıma - Bireyleme	N	X	Ss	t	df	Sig. (2- tailed)
Gelişime Açık Olan	Olumlu	113	121,81	15,202	2,170	130	,032*
	Olumsuz	19	113,74	13,759			
Gelişime Açık Olmayan	Olumlu	103	114,86	17,487	2,073	135	,040*
	Olumsuz	34	107,21	21,956			

* $p < .05$ ** $p < .01$

Tablo 3.45.'ten de anlaşıldığı üzere gelişime açık olma ve olmamaya göre katılımcılar ayrıma-bireylemeyi bağımlı olarak gerçekleştirmiş ve gerçekleştirememiş kişiler olarak iki gruba ayrılmıştır. Yapılan ki bağımsız örneklemli t testi sonucunda gelişime açık olmayanlar, ayrıma-bireyleme düzeyine göre iki gruba ayrıldığı anda, çift uyumlarının anlamlı düzeyde birbirinden farklı olduğu bulunmuştur. Buna göre gelişime açık olmayanlardan ayrıma-bireyleme problemleri olanların çift uyumu ayrıma-bireylemede problemi olmayanlara göre anlamlı derecede düşüktür.

Gelişime açık olanların ayrıma-bireylemesine göre çift uyumuna bakıldığında da iki grup arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Buna göre, gelişime açıklık mizaç özelliği taşıyanlardan ayrıma-bireylemede problemi olanların çift uyumunun

ayrı ma-bireyle me problemi olmayanlara göre anlamlı düzeyde düşük olduğu tespit edilmiştir (Bakınız ekil 3.5.).

ekil 3.5. Gelişime Açık Olma ve Gelişime Açık Olmama Mizaç Özelliğindeki Kadın ve Erkeklerin Ayrı Ma-Bireylemelerine Göre Çift Uyum Düzeyi

Grafikte y eksenini çift uyum düzeyi puan ortalamalarını göstermektedir.

ABE1: Ayrı ma-bireyle me problemi olmayanlar

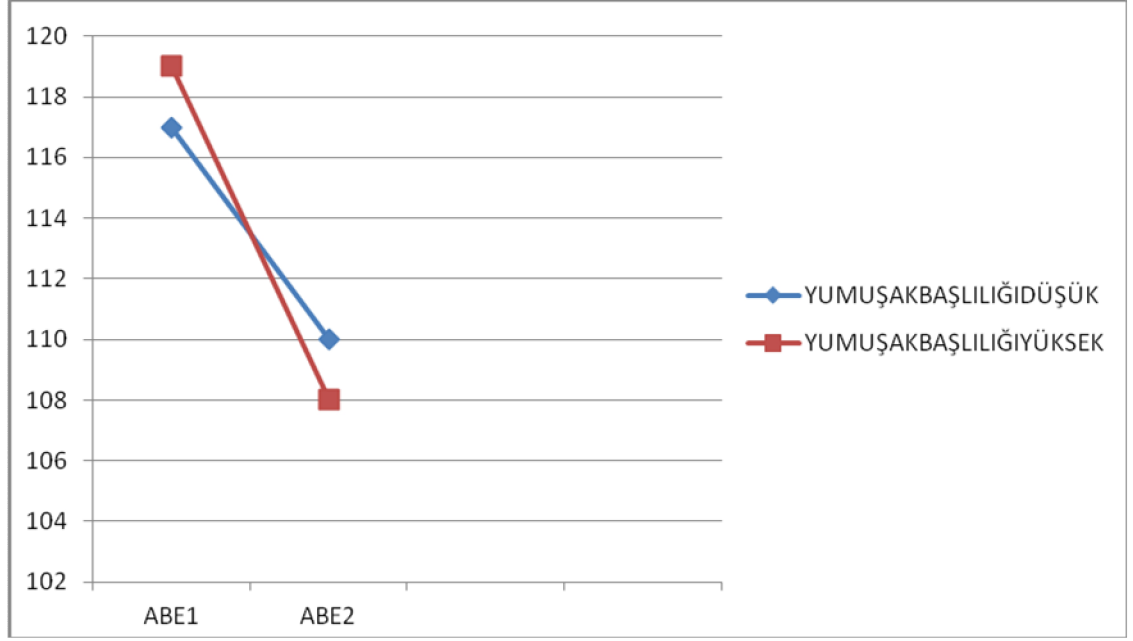
ABE2: Ayrı ma bireyle me problemi olanlar

Tablo 3.46. Yumu akba lı Olma ve Yumu akba lı Olmama Mizaç Özelli ine Sahip Kadın ve Erkeklerin Çift Uyumunun, Ayrı ma-Bireyle me Düzeylerine Göre Farklılık Gösterip Göstermedi ini Belirlemek için Yapılan ki Ba ımsız Örneklemli t Testi Sonucu

Çift Uyum	Ayrı ma - Bireyle me	N	X	Ss	t	df	Sig. (2-tailed)
Yumu ak Ba lılı ı Yüksek	Olumlu	126	119,37	17,178	2,765	151	,006**
	Olumsuz	27	108,85	21,227			
Yumu ak Ba lılı ı Dü ük	Olumlu	90	117,28	15,922	1,920	114	,057
	Olumsuz	26	110,27	17,992			

* $p < .05$ ** $p < .01$

Tablo 3.46.'da da belirtildi i gibi yumu ak ba lılı olma ve olmamaya göre katılımcılar ayrı ma-bireyle meyi ba arılı olarak gerçeikle tirmi ve gerçeikle tirememi ki iler olarak iki gruba ayrıldı. Yapılan iki ba ımsız örneklemli t testi sonucunda yumu akba lılı ı yüksek olanlar ayrı ma-bireyle me düzeylerine göre ayrı ma bireyle meyi ba arılı olarak gerçeikle tirmi ve gerçeikle tirememi olarak iki gruba ayrıldı. İnda çift uyumlarının anlamlı derecede birbirinden farklı oldu u bulunmu tur. Buna göre yumu akba lılı ı yüksek olanlardan ayrı ma bireyle mede problemi olanların çift uyumunun ayrı ma-bireyle mede problemi olmayanlara göre ileri düzeyde anlamlı olarak dü ük oldu u bulunmu tur. Yumu akba lılık mizaç özelli i dü ük olanların ise ayrı ma-bireyle melerine göre çift uyumu kıyaslandı İnda arada anlamlı bir farklılık bulunmamı tır (Bakınız ekil 3.6.).

ekil 3.6. Yumuşakbaşlı Olma ve Yumuşakbaşlı Olmama Mizaç Özelliğindeki Kadın ve Erkeklerin Ayrıma-Bireyleme Düzeylerine Göre Çift Uyum Düzeyi

Grafikte y eksenini çift uyum düzeyi puan ortalamalarını göstermektedir.

ABE1: Ayrıma-bireyleme problemi olmayanlar

ABE2: Ayrıma-bireyleme problemi olanlar

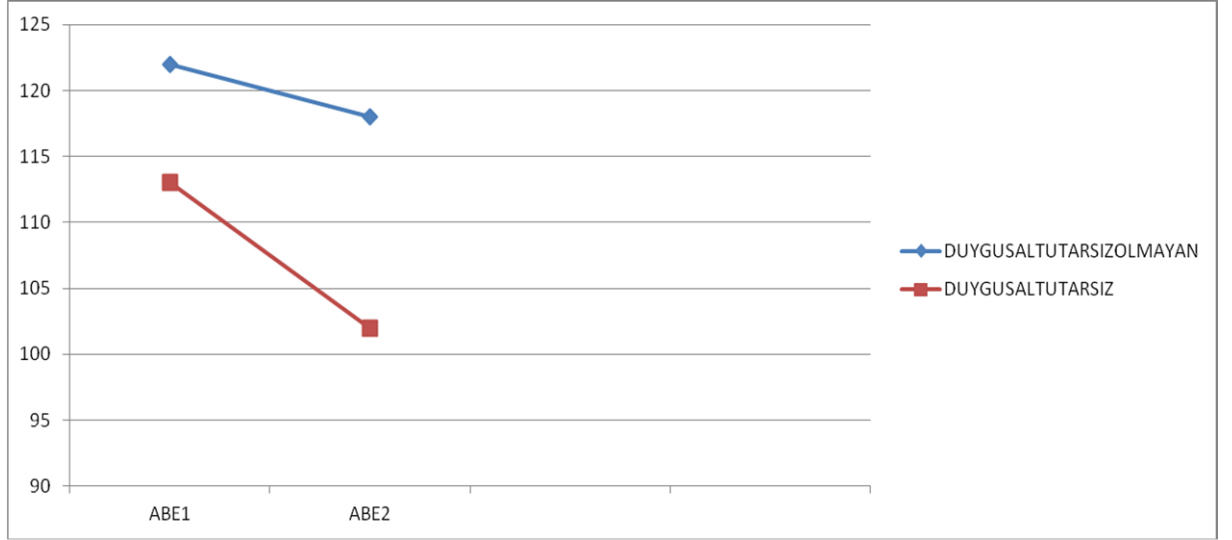
Tablo 3.47. Duygusal Tutarsızlık ve Duygusal Tutarlılık Mizaç Özelliğine Sahip Kadın ve Erkeklerin Ayrıma-Bireyleme Düzeylerine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek için Yapılan Ki Bağımsız Örneklemli t Testi Sonucu

Çift Uyumu	Ayrıma - Bireyleme	N	X	Ss	t	df	Sig. (2-
							tailed)
Duygusal Tutarsızlığı Düşük	Olumlu	124	122,22	15,401	1,117	146	,266
	Olumsuz	24	118,46	13,329			
Duygusal Tutarsızlığı Yüksek	Olumlu	92	113,49	17,059	2,945	119	,004**
	Olumsuz	29	102,17	20,930			

* $p < .05$ ** $p < .01$

Tablo 3.47.'de görüldüğü gibi duygusal tutarsızlık düzeylerine göre iki seviyeye ayrılan örneklem grubunun ayrıma-bireylemeyi gerçeğe tirmede başarılı olanlar ve olmayanlar olarak yapılan iki bağımsız örneklemli t testi sonucunda duygusal olarak tutarlı olanların ayrıma-bireyleme düzeylerine göre çift uyumları kıyaslandığında aralarında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Duygusal tutarsızlığı yüksek olan kişiler ise ayrıma-bireyleme düzeyine göre iki gruba ayrıldı. İnceleme çift uyumları bakımından anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Buna göre, duygusal tutarsız bireylerden, ayrıma-bireyleme problemleri olanların çift uyumu, ayrıma-bireylemede problemi olmayanlara göre anlamlı düzeyde düşüktür (Bakınız Şekil 3.7.).

ekil 3.7. Duygusal Tutarsızlık ve Duygusal Tutarlılık Mizaç Özelli indeki Kadın ve Erkeklerin Ayrı ma-Bireyle me Düzeylerine Göre Çift Uyum Düzeyi

Grafikte y ekseni çift uyum düzeyi puan ortalamalarını göstermektedir.

ABE1: Ayrı ma-bireyle me problemi olmayanlar

ABE2: Ayrı ma bireyle me problemi olanlar

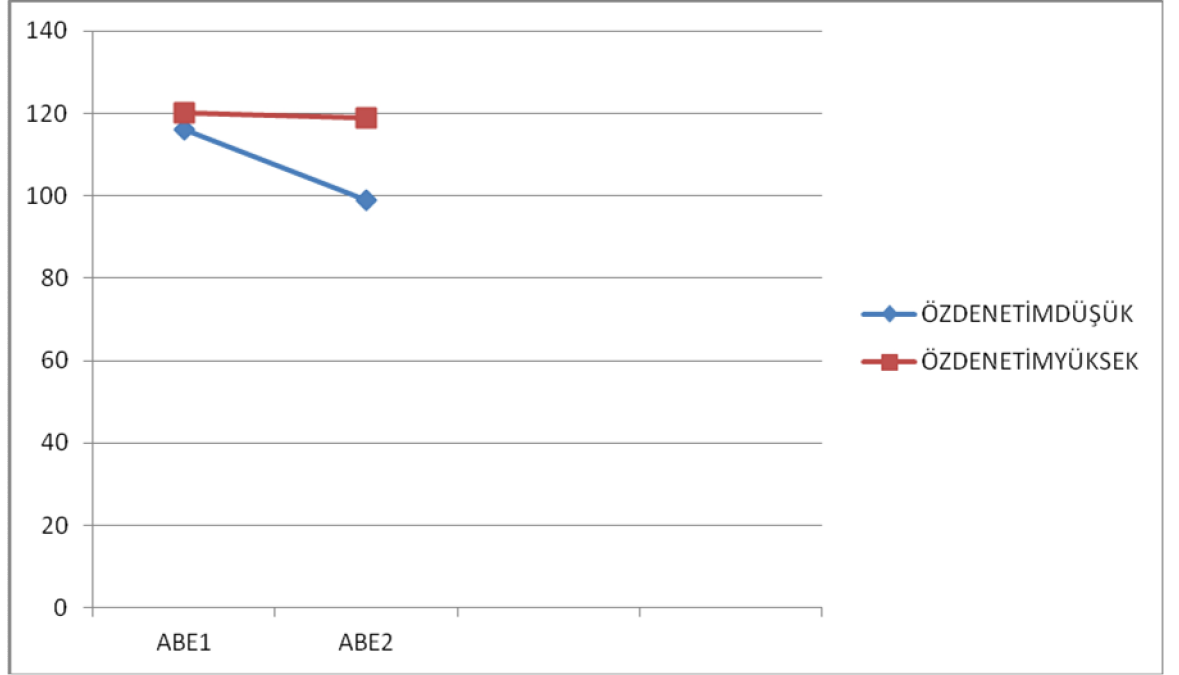
Tablo 3.48. Özdenetimli-Sorumluluk Sahibi Olma ve Özdenetimsiz-Sorumluluk Sahibi Olmama Mizaç Özelliğine Sahip Kadın ve Erkeklerin Ayrıma-Bireyleme Düzeylerine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek için Yapılan İki Bağımsız Örneklemli t Testi Sonucu

Çift Uyumu	Ayrıma - Bireyleme	N	X	Ss	t	df	Sig. (2- tailed)
Özdenetimi Yüksek	Olumlu	120	120,18	15,053	,164	144	,870
	Olumsuz	26	119,65	14,305			
Özdenetimi Düşük	Olumlu	96	116,40	18,338	4,112	121	,000**
	Olumsuz	27	99,81	19,121			

* $p < .05$ ** $p < .01$

Tablo 3.48.'de de görüldüğü üzere özdenetime sahip olma düzeylerine göre iki seviyeye ayrılan örneklem grubunun ayrıma bireylemeyi gerçekleştirmede başarılı olanlar ve olmayanlar olarak yapılan iki bağımsız örneklemli t testi sonucunda, özdenetimi düşük olanların ayrıma-bireyleme düzeyine göre çift uyumu kıyaslandığında, özdenetimi düşük olanlardan ayrıma-bireylemede problemi olanların çift uyumunun ayrıma-bireylemede problemi olmayanlara göre anlamlı düzeyde düşük olduğu bulunmuştur.

Yapılan iki bağımsız örneklemli t testi sonucunda özdenetimi yüksek olanların ayrıma-bireyleme düzeyine göre çift uyumu kıyaslandığında, çift uyumları arasında anlamlı farklılık tespit edilmemiştir (Bakınız Ekil 3.8.).

ekil 3.8. Özdenetimli-Sorumluluk Sahibi Olma ve Özdenetimsiz-Sorumluluk Sahibi Olmama Özelli indeki Kadın ve Erkeklerin Ayrı ma-Bireyle me Düzeylerine Göre Çift Uyum Düzeyi

Grafikte y eksenini çift uyum düzeyi puan ortalamalarını göstermektedir.

ABE1: Ayrı ma-bireyle me problemi olmayanlar

ABE2: Ayrı ma bireyle me problemi olanlar

Tablo 3.49. Evli Kadın ve Erkeklerde “Ben Yaptım – Biz Yaptık” fadelerinin Kullanımlarının Dağılımı

fade	Frekans (N)	Yüzde (%)
Ben Yaptım	57	21,1
Biz Yaptık	213	78,9
TOPLAM	270	100

Tablo 3.49.’da da belirtildiği üzere evli bireylerin % 21,1’i “ben yaptım” ifadesini kullanmayı tercih ederken, % 78,9’u e ini de kapsayacak şekilde “biz yaptık” ifadesini kullanmayı tercih etmektedir.

Tablo 3.50. Örneklem Grubunun Çift Uyumunun, “Ben Yaptım – Biz Yaptık” fadelerini Kullanmalarına Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek için Yapılan bağımsız Örneklemli t Testi Sonucu

Değişkenler	Gruplar	N	X	Ss	df	t	p
Çift Uyumu	Ben Yaptım	57	105,19	21,315	267	-5.92	.000**
	Biz Yaptık	213	119,84	15,058			

* $p < .05$ ** $p < .01$

Tablo 3.50.’de de belirtildiği üzere evli kişilerin “ben yaptım” veya “biz yaptık” ifadelerinden hangisini daha sık kullandıklarına yönelik çift uyumu ölçeninden aldıkları puanların karşılaştırılması amacıyla yapılan bağımsız örneklemli t testi sonucunda, “Ben yaptım” ifadesini daha çok kullanan kişilerin çift

uyumunun, “biz yaptık” ifadesini daha çok kullanan ki ilere göre ileri derecede anlamlı olarak dü ük düzeyde oldu u tespit edilmi tir ($t(267) = -5.92; p < .01$).

Tablo 3.51. Örneklem Grubunun Ayrı ma-Bireyle mesinin “Ben Yaptım – Biz Yaptık” ifadelerini Kullanmalarına Göre Farklılık Gösterip Göstermedi ini Belirlemek için Yapılan ki Ba ımsız Örneklemli t Testi Sonucu

De i kenler	Gruplar	N	X	Ss	df	t	p
Ayrı ma Bireyle me	Ben Yaptım	57	153.21	49.263	268	.91	.36
	Biz Yaptık	213	146.34	50.895			

Tablo 3.51.’de de görüldü ü üzere çiftlerin “ben yaptım” veya “biz yaptık” ifadelerinden hangisini daha sık kullandıklarına yönelik ayrı ma bireyle me ölçe inden aldıkları puanların kar ıla tırılması amacıyla yapılan iki ba ımsız örneklemli t testi sonucunda, “ben yaptım” ifadesini kullanan ki iler ile “biz yaptık” ifadesini kullanan ki iler arasında anlamlı bir fark saptanmamı tır.

Tablo 3.52. Örneklem Grubunun Çift Uyum Düzeyine Göre Dağılımı

Çift Uyumu	Frekans (N)	Yüzde (%)
Düşük Düzey	70	52,2
Yüksek Düzey	65	47,8
TOPLAM	135	100

Tablo 3.52.'de de belirtildiği üzere Çift Uyum Ölçeği'nden alınan puanların ortalaması alınarak kesme noktası 116 olarak saptanmıştır. Buna göre her iki ekinde 116 ve üzerinde puana sahip olduğu çiftler, çift uyumu yüksek; 116 puanın altında kalanlar ise çift uyumu düşük olarak gruplandırılmıştır.

Örneklem grubunu oluşturan 135 çiftin % 52,2'sinin çift uyumu yüksek düzeyde, % 47,8'inin ise çift uyumu düşük düzeydedir.

Tablo 3.53. Çift Uyumu Düzeyi Yüksek Çiftlerde Kadın ve Erkeklerin Kendini Toparlama Gücü, Ayrıma-Bireyleme, Algılanan Ebeveyn Tutumları ve Mizaç Özelliklerine Göre Farklılık Gösterip Göstermediğini Belirlemek için Yapılan bağımsız Örneklemli t Testi Sonucu

	Cinsiyet	N	X	Ss	t	df	Sig. (2-tailed)
Kendini Toparlama Gücü	Kadın	65	136,61	15,401	-1,124	128	,263
	Erkek	65	140,43	13,329			
Ayrıma-Bireyleme	Kadın	65	134,92	51,029	,023	128	,982
	Erkek	65	134,72	47,443			
Anneden Algılanan Duyarlılık	Kadın	65	29,53	6,042	1,165	128	,246
	Erkek	65	28,38	5,104			

Anneden Algılanan Davranı Beklentisi	Kadın	65	23,52	3,887	,963	128	,337
	Erkek	65	22,85	4,005			
Anneden Algılanan Davranı 1 Yönlendirme	Kadın	65	17,06	4,125	,698	128	,486
	Erkek	65	16,51	4,864			
Anneden Algılanan Psikolojik Kontrol	Kadın	65	13,75	5,297	1,067	128	,288
	Erkek	65	12,80	4,809			
Anneden Algılanan Özerkli i Destek	Kadın	65	24,83	3,155	1,226	128	,222
	Erkek	65	24,11	3,505			
Babadan Algılanan Duyarlılık	Kadın	65	26,06	6,468	1,106	128	,271
	Erkek	65	24,75	6,953			
Babadan Algılanan Davranı Beklentisi	Kadın	65	24,41	4,621	,931	128	,354
	Erkek	65	23,74	3,452			
Babadan Algılanan Davranı 1 Yönlendirme	Kadın	65	16,95	4,340	,120	128	,905
	Erkek	65	16,86	4,330			
Babadan Algılanan Psikolojik Kontrol	Kadın	65	13,50	5,348	-1,130	128	,261
	Erkek	65	14,51	4,767			
Babadan Algılanan Özerkli i Destek	Kadın	65	24,52	3,441	,882	128	,380
	Erkek	65	23,95	3,785			
Dı adönüklük	Kadın	65	3,61	,558	-1,491	128	,138
	Erkek	65	3,77	,686			
Yumu akba lılık	Kadın	65	3,69	,600	-1,928	128	,056
	Erkek	65	3,89	,589			
Özdenetim	Kadın	65	3,63	,439	,507	128	,613
	Erkek	65	3,59	,406			
Duygusal Tutarsızlık	Kadın	65	2,32	,706	2,215	128	,029
	Erkek	65	2,05	,655			
Geli ime Açıklık	Kadın	65	4,03	,522	,695	128	,488
	Erkek	65	3,96	,508			

* p < .05 ** p < .01

Tablo 3.53.'te de görüldü ü gibi örneklem grubundaki çiftler, çift uyum düzeylerine göre düşük ve yüksek düzey olarak iki gruba ayırdıktan sonra (Bakınız Tablo 3.52.) yüksek uyum düzeyindeki çiftleri oluşturan kadın ve erkeklerin kendini toplama gücü, ayrıma-bireyleme, algılanan ebeveyn tutumları ve mizaç özellikleri açısından aralarında anlamlı farklılık olup olmadığını incelemiştir.

Yapılan iki bağımsız örneklemlile t testi sonucunda uyum düzeyi yüksek olan çiftlerde kadın ve erkeklerin sadece duygusal tutarsızlık mizaç özelliği bakımından aralarında anlamlı düzeyde farklılık vardır ($t = 2,21$; $p < .05$). Uyum düzeyi yüksek çiftlerde kadınların duygusal tutarsızlık mizaç özelliği erkeklere göre anlamlı düzeyde yüksektir. Diğer deyimlerle bakıldığında kadın ve erkekler arasında anlamlı bir farklılık saptanmamıştır.

4. BÖLÜM

TARTI MA

Günümüzde hızla artan boşanma oranları ve boşanma sebepleri arasında en başta “geçimsizlik” nedeninin gelmesi (TUIK, 2012) “evlilikte çift uyumu” konusunu da gündeme getirmiştir. Evlilik, insan yaşamındaki en önemli ilişkilerarası ilişkilerden biridir. Evlilik ilişkisinden sağlanan doyumu, ilişkilerin yaşamlarının diğer alanlarından sağladıkları doyuma da etki ettiği kabul edilmektedir. Mutsuz bir evlilik, ilişkinin beden ve ruh sağlığını da olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Tezer, 1996).

Evlilikte doyumu sağlanması, o evlilik kurumunu oluşturan bireylerin evliliklerinde ilişkileriyle sağladıkları uyumla mümkün olabilmektedir. Uyumlu bir evlilik, ilişkilerin birbiriyle iletişim kurabildiği, evlilik yaşamlarının önemli alanlarında fazla anlaşmazlık yaşamayan ya da anlaşmazlıkların her iki tarafı da memnun edecek şekilde çözümlendiği bir evlilik olarak tanımlanmaktadır (Sabatelli, 1988). Çift uyumu, evlilik kurumunu oluştururken ilişkilerin hem kendi özerkliklerini koruma hem de bir bütün oluşturabilme becerilerini gerekli kılmaktadır; burada evlilik uyumu ile ilişkilerin doğuştan getirdiği ve sonradan kazandığı varsayılan özelliklerin ilişkisi ön plana çıkmaktadır.

Bu ara tırmada stanbul ilinde ya ayan 20 - 45 ya arası genç yeti kinlerin evlilik ili kilerindeki çift uyumlarının do u tan getirdikleri varsayılan mizaç özellikleri ve sonradan kazanıldı ı bilinen ebeveynlerinden algıladıkları tutumların, özerklik yapılanmasını sa layan ayrı ma-bireyle menin ve kendini toparlama gücünün ili kisi incelenmi tir. Bu amaç do rultusunda ara tırmanın temel hipotezleri unlardır:

H1: Mizaç özelliklerinin evlilikte çift uyumu ile ili kisi vardır.

H2: Algılanan ebeveyn tutumlarının evlilikte çift uyumu ile ili kisi vardır.

H3: Kendini toparlama gücünün evlilikte çift uyumu ile ili kisi vardır.

H4: Ayrı ma-Bireyle menin evlilikte çift uyumu ile ili kisi vardır.

Temel hipotezlerin paralelinde a a ıdaki ara tırma sorularına da cevaplar aranmı tır.

- Algılanan ebeveyn tutumlarının, ayrı ma-bireyle me ile ili kisi var mıdır?
- Ayrı ma-bireyle menin, kendini toparlama gücü ile ili kisi var mısır?
- Algılanan ebeveyn tutumlarının, kendini toparlama gücü ile ili kisi var mıdır?
- Mizaç özelliklerinin, kendini toparlama gücü ile ili kisi var mıdır?
- Mizaç özelliklerinin ayrı ma-bireyle me ile ili kisi var mıdır?

Bu bölümde ara tırmanın bulguları ilgili literatür ı ı nda tartı ılacaktır.

4.1. Mizaç Özellikleri ile Çift Uyumunun İlişkisi

H1: Mizaç özelliklerinin evlilikte çift uyumu ile ilişkisi vardır.

Araştırmanın temel hipotezleri doğrultusunda, doğrudan getirildiği varsayılan mizaç özellikleri ile evlilikte çift uyumunun ilişkisi incelendiğinde genel örneklemede dışadönüklük (canlı, girişken, sosyal, hareketli, rahat, iyimser), özdenetim (sorumluluk sahibi, düzenli, planlı, amaçları olan, kararlı, tedbirli) ve gelişime açıklık (analitik düşünen, duyarlı, ilgi alanları geniş, yenilikçi ve açık, yaratıcı) ile evlilikte çift uyumu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Yumuşakbırlılık (çatı madan kaçınan, hassas, merhametli, sakin, işbirliğine yatkın, insanlara güvenen) ile çift uyumu arasında bir ilişki saptanmamıştır (Bakınız Tablo 3.15.).

Genel örneklemede çift uyumu ile duygusal tutarsızlık (hassas, duygusal, endişeli, gergin, dirençsiz, fevri) arasında ise negatif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır (Bakınız Tablo 3.15.).

Mizaç özelliklerinin çift uyumuyla ilişkisi bakımından genel örneklemeden elde edilen bulgular doğrultusunda cinsiyet faktörü, anlamlı değişken olarak öne çıkmıştır. Örneklem grubu cinsiyete göre ele alındığında erkeklerin de (Bakınız Tablo 3.17.) kadınların da (Bakınız Tablo 3.18.) duygusal tutarsızlık düzeyleri arttıkça evliliklerinde çift uyumu azalmaktadır.

Ara tırma bulgularıyla paralel olarak Burgess ve Wallin (1953) tarafından çift uyumu ve ki ilik arasındaki ili kinin incelendi i çalı mada, evlili ini mutlu veya mutsuz olarak nitelendiren çiftlerin ki ilik özellikleri kıyaslanmı tır. Duygusal tutarsızlık olarak tanımlanan nörotik özelliklerle evlilikteki mutsuzluk arasında pozitif yönde anlamlı bir ili ki oldu u ortaya konmu tur (Aktaran Aktar, 2005).

Karen ve Bradbury (1997) tarafından duygusal tutarsızlıkla evlilik doyumu arasındaki ili ki incelendi inde de ki ilerin anksiyete düzeyi yükseldikçe evlilik doyumlarının dü tü ü bulunmu tur. Bu açıdan duygusal tutarsızlıkla evlilik uyumunun ili kisi bakımından elde edilen bulgular literatürden elde edilen bulgular tarafından da desteklenmektedir.

Duygusal yönden tutarsız olan ki iler endi eli, güvensiz, sinirli ve çe itli psikolojik bozuklukları gösterme e iliminde olan ki ilerdir (Somer, Korkmaz, Tatar, 2004). Bu da ki ilerin evlilik ili kisini geli tirmek ve devam ettirmek için gerekli davranı ları gerçeikle tirebilme yeteneklerine olan inancını olumsuz yönde etkilemekte ve evlilikten sa ladıkları doyumun dü mesine neden olmaktadır (Güngör, 2007).

Caughlin, Huston, Houts (2000), Barry (1970), Burgess, Wallin'e (1953) göre de evliliklerini mutlu ve mutsuz olarak nitelendiren çiftlerin ki ilik özelliklerinin kıyaslandı ı çalı malarda duygusal tutarsızlık ile bireysel ve evlilik mutsuzlu u arasında da ili ki saptanmı tır (Aktaran Akar, 2005: 86).

Cinsiyet farklılıklarına göre evlilik uyumunun araştırıldı ı Japonya'da yapılan bir çalı mada da 25 ile 85 ya arasında evli Japon kadın ve erkeklerden elde edilen bulgular özellikle kadınlarda evlilik uyumunun yüksek hayat standardı, dü ük duygusal tutarsızlık ve baba tarafından desteklenme ile ili kili oldu unu göstermektedir (Kitamura, Aoki, Fujino, Ura, M. Watanabe, K. Watanabe, Fujihora, 1998).

Russell ve Wells (1994) tarafından evlilik niteli i (ki inin evlili ini iyi veya kötü olarak tanımlaması) üzerinde ki ili in etkisinin incelendi i çalı mada 94 çift ile çalı ılmı tır. Cinsiyetin göz önüne alınmadı ı çalı mada evlilik niteli inin e in duygusal tutarsızlık boyutundan olumsuz yönde etkilendi i ortaya konulmu tur.

Kelley ve Conley (1987) tarafından da hem kadınlarda hem de erkeklerde duygusal tutarsızlık ile evlilik doyumu arasında olumsuz ili ki oldu u saptanmı tır.

Russell ve Wells'in (1994) çalı masında da vurgulandı ı üzere her bir bireyin evlilik niteli i, evlili inde ya adı ı uyum düzeyi ki inin e inin evlilik niteli ine ve onun uyum düzeyine de ba lı olabilmektedir. Ki inin evlili inde çift uyumunun dü ük olması e inin duygusal tutarsızlı ından da kaynaklanabilmektedir.

Bouchard, Lussier ve Sabourin (1999) tarafından 446 çiftle yapılan çalı mada da be faktör ki ilik modeli ile evlilik uyumu arasındaki ili ki incelenmi tir. Ara tırmada hem erkekler hem de kadınlar için duygusal tutarsızlık ve yumu akba lılık evlilik uyumunun önemli bir yordayıcısı olarak saptanmı tır.

Ara tırma bulgularına göre erkeklerin ve kadınların çift uyumları yumu akba lılık mizaç özelliklerine göre farklılık göstermektedir. Erkeklerin yumu akba lı olma düzeyi arttıkça çift uyumları da artarken (Bakınız Tablo 3.17.), kadınların yumu akba lı olmaları ile evliliklerindeki çift uyumları arasında ili ki bulunmamı tır (Bakınız Tablo 3.18.).

Fitzpatrick (2001) tarafından e lerin ki ilik özelliklerindeki benzerlik ile çift uyumu arasındaki ili ki incelenmi ve yumu akba lılık her iki cinsiyet için de evlilik uyumuyla ili kili bulunmu tur (Aktaran Güngör, 2007).

Güngör (2007) tarafından 1024 evli bireyle yapılan çalı mada da evlilik doyumunu açıklamaya yönelik bir model olu turulmu tur. Çalı mada evlili e hazır olu düzeyi, stresle ba a çıkma tarzlarından aktif dinleme ve geli ime açıklık, duygusal tutarsızlık, özdenetim-sorumluluk ve yumu akba lılık ki ilik özelliklerinin do rudan ve dolaylı ili kileri incelenmi tir. Güngör'ün (2007) ara tırma bulgularına göre özdenetim-sorumluluk evlilik doyumunu do rudan etkilerken, duygusal tutarsızlık ve yumu akba lılık evlilik doyumunu do rudan etkilememektedir.

Yumu akba lı olmak, ki inin özyetkinlik düzeyini arttırmakta, bu da evlilikten sa lanan doyumunu arttırmaktadır. Yumu akba lı ki iler aynı zamanda sevecen, verici, duyarlı, ilgili ki ilerdir. Bu da onların yakın ve uzun süreli ili kilerinde uyumlu yanlarını vurgulamaktadır (Costa, McCrae, Dye, 1991).

Çalı mada erkeklerin yumu akba lı olmaları ile çift uyumları arasında pozitif yönde anlamlı ili ki bulunmu tur. İgili literatür taraması do rultusunda beklenenin

aksine, kadınlarda yumu akba lı olma özelli i ile çift uyumu arasında bir ili ki saptanmamı tır.

Toplumumuzda geleneksel cinsiyet rolleri göz önüne alındı ı zaman kadınlardan duygusallık, ba kalarına ba ımlılık, di erlerinin ihtiyaçlarına kar ı duyarlılık, annelik rolü ve yumu akba lılık beklenmektedir. Erkeklerden ise evin geçimini sa lama, evi koruma, duygularını gizleme, sert ba ımsız ve ba arılı olma gibi erkek cinsiyet rolüne atfedilen özellikler beklenmektedir (Dökmen, 2010). Fakat günümüzde kadının da çalı ma hayatında yo un olarak yer alması, kadının geleneksel cinsiyet rolünden beklendi i ekilde itaatkar ve uysal olması, di er bir deyi le yumu akba lı olması tek ba ına evlilik uyumu ile ili kili olmamaktadır. Yapılan çalı malar erkeksi özelliklerle kıyaslandı ında kadınsı özelliklerin evlilik ili kisini daha destekleyici ve geli tirici oldu unu göstermektedir. Bununla beraber androjen cinsiyet rolünün de evlilik uyumuyla yüksek düzeyde ili kisinin oldu u vurgulanmaktadır. Androjen cinsiyet rolünde ki i hem kadınsı (bakım verici, duygusal destek sa layıcı, hassas, anlayı lı gibi) hem de erkeksi (atılğan, güçlü, risk almaya istekli gibi) özellikleri bir arada barındırmaktadır (Curun, 2001: 101). Sadece kadınların yumu akba lı olmalarının evlilik uyumlarını arttırmada yeterli olmayaca ı dü ünülmektedir. Geleneksel cinsiyet rolleri yakla ımına göre, kadınlardan beklenen kadınsı rol kapsamında, zaten yumu akba lı olmalarının beklendi i göz önünde bulundurulmalıdır. Özellikle çalı an kadınlar göz önüne alındı ında ev dı ında ücretli bir i te çalı an kadın, ev i lerinde e inden bekledi i yardımı göremedi inde ya sorun ya amakta ya da sorundan kaçınmak için bu e itlikçi olmayan i bölümünü kabullenmek zorunda kalmaktadır (Veroff, Young, Coon, 1997; Aktaran Ergin,

2008: 102). Bu zorunluluktan kaynaklanan kabulleni ise, kadının evlilik uyum düzeyini düürmektedir.

Örnekleme grubunda çalış an kadınlarla çalışmayan kadınlar arasında çift uyumu bakımından anlamlı düzeyde farklılık bulunmamıştır (Bakınız Tablo 3.12.). Bu durum da çift uyumuyla ilişkili diğer değişkenlerin etkisinin olduğunu düşündürmektedir. Bunlardan biride ebevelerin kişilik özellikleri bakımından birbirine benzerliği olarak ele alınabilir.

Örnekleme grubunda yüksek uyum düzeyindeki çiftleri oluşturan kadın ve erkeklerin kendini toplama gücü, ayrıma-bireyleme, algılanan ebeveyn tutumları ve mizaç özellikleri açısından aralarında anlamlı farklılık olup olmadığını incelemiştir (Bakınız Tablo 3.53.). Uyum düzeyi yüksek çiftlerde sadece kadınların duygusal tutarsızlık mizaç özelliği erkeklere göre anlamlı düzeyde yüksektir. Uyum düzeyi yüksek çiftlerde kadın ve erkekler, duygusal tutarsızlık dışındaki dışadönüklük, yumuşakbırlılık, özdenetim-sorumluluk sahibi olma ve gelişime açıklık mizaç özelliklerine eşit düzeylerde sahiptir. Bulgulara göre çift uyum düzeyi yükseldikçe kadın ve erkeklerin kendini toplama gücü, ayrıma-bireyleme ve ebeveynlerinden algıladıkları tutumların düzeyleri bakımından da benzerlik göstermektedirler (Bakınız Tablo 3.53.).

Nemeczek ve Olson (1999) tarafından yapılan çalışmada ebevelerin kişilikleri bakımından benzer olmaları ile evliliklerinde çift uyumları arasındaki ilişki vurgulanmaktadır. Özdenetim-sorumluluk, yumuşakbırlılık ve duygusal tutarsızlık

boyutlarında e ler arasındaki benzerlik ile çift uyumu arasında cinsiyet bakımından anlamlı farklılık bulunmaktadır.

Ara tırmaya göre erkeklerin özdenetim-sorumluluk sahibi olma düzeyleri arttıkça çift uyumları da artmaktadır (Bakınız Tablo 3.17.). Kadınların özdenetim-sorumluluk sahibi olma özellikleri ile evliliklerindeki çift uyumları arasında ise bir ili ki yoktur (Bakınız Tablo 3.18.).

Güngör (2007) 'ün evlilik doyumunu açıklamaya yönelik 1024 evli bireyle yaptı ı çalı mada, özdenetim-sorumluluk sahibi olmanın evlilik doyumuyla arasında anlamlı fakat dü ük düzeyde bir ili ki saptanmı tır.

Costa, McCrae ve Dye (1991), özdenetim boyutunun ba arı ihtiyacı ve çalı ma kararlılı ı, aktif planlama gibi ilerletici yönlerini ve ahlaki titizlik, tedbirlilik gibi ketleyici yönlerini vurgulamı larıdır. Evlilik doyumunu ile özdenetim arasındaki ili kide aktif planlamanın dolaylı bir etkisi vardır. Buna göre özdenetimli olma aktif planlamayı olumlu yönde etkilemekte, aktif planlama ise evlilikten sa lanan doyumunu artırmaktadır.

Özdenetim boyutu yüksek olan ki ilerin, başarı çabaları ve özdisiplinli olmaları, stresli bir durumla kar ıla tıkları zaman bunun sorumlulu unu üstlenip, planlı bir biçimde sorunu ortadan kaldırmaya yönelik çaba içine girmelerini sa lamaktadır. Bu durum, bireylerin evlilik ya antılarında e leriyle ya adıkları çatı malarda da sorun çözücü yakla ımları benimsemelerini sa lamaktadır.

Bouchard, Lussier ve Sabourin (1999) de özenetimli-sorumluluk sahibi olmanın, çift uyumunun bir yordayıcısı oldu unu ifade etmi lerdir.

Ara tırma bulgularına göre kadınların özenetimli-sorumluluk sahibi olmaları ile çift uyumları arasında bir ili ki bulunmaması ise geleneksel cinsiyet rolleri ile açıklanabilir. Toplumumuzda erkeklerin, kadınlara göre daha fazla sorumluluk sahibi, sorun çözücü olmalarının beklenmesi özenetimli olmalarının da çift uyumlarıyla ili kili olmasının sebeplerinden biri olarak dü ünülebilmektedir.

Ara tırma bulgularına göre hem erkeklerin (Bakınız Tablo 3.17.) hem de kadınların (Bakınız Tablo 3.18.) geli ime açık ve dı adönük olma düzeyleri arttıkça çift uyumları da artmaktadır.

Bouchard, Lussier ve Sabourin (1999) de ara tırma bulgularını destekler nitelikte geli ime açıklık mizaç boyutunun evlilik uyumunun bir yordayıcısı oldu unu ileri sürmü lerdir.

Geli ime açıklık, ki ilerini kendilerini evlilik ili kileri içerisinde yeterli ve yetkin olarak algılamalarını sa lamaktadır (Güngör, 2007). Bu da ki inin, evlilik ya antısında stresli bir durumla kar ıla tı nda bu durumun sorumlulu unu kabul etme, planlı biçimde problem çözüme, ve olumsuz durumları de i tirmeye yönelik çaba göstermelerini sa lamaktadır.

Mizaç özelliklerinin çift uyumu ile do rudan ili kisi bulunmasına ra men sonradan kazanılan özelliklerle etkile imi de bu ili ki üzerinde belirleyici olmaktadır.

Özellikle geleneksel cinsiyet rolleri çerçevesinde kadınlardan ve erkeklerden beklenen tutumlar, mizaç özellikleriyle etkileşimde oldukları kişilerin çift uyumlarında farklılıklara sebep olabilmektedir.

4.2. Algılanan Ebeveyn Tutumları ile Çift Uyumunun İlişkisi

H2: Algılanan ebeveyn tutumlarının evlilikte çift uyumu ile ilişkisi vardır.

Araştırmanın ikinci temel hipotezi sonradan kazanıldı ğı bilinen, algılanan ebeveyn tutumlarının, evlilikte çift uyumu ile ilişkisi olduğu yönündedir.

Araştırma bulguları, erkeklerin çift uyum düzeyi ile annelerinden ve babalarından algıladıkları ebeveyn tutumlarının ilişkisini ayrı ayrı ortaya koymaktadır. Örneklem grubundaki erkeklerin annelerinin kendilerine psikolojik kontrol uyguladığını algılamaları (zorlayıcı ve manipülatif kontrol) ile çift uyumu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Erkeklerin annelerini özerkliklerini destekleyici olarak algılamaları (çocukların özerk girişimlerinin desteklenmesi) ile çift uyumu arasında ise pozitif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır.

Erkeklerin babalarını kendilerine karşı duyarlı algılamaları (baba tarafından gösterilen sıcaklık ve destek) ile çift uyumu arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Erkeklerin babalarının özerkliklerini desteklediğini algılamaları (çocukların özerk girişimlerinin desteklenmesi) ile çift uyumu arasında da pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Erkeklerin babalarının kendilerine psikolojik

kontrol uyguladı nı algılamaları (zorlayıcı ve manipülatif kontrol) ile çift uyumu arasında ise negatif yönde anlamlı ili ki bulunmu tur (Bakınız Tablo 3.19.).

Özerkliklerinin anneleri tarafından desteklendi ini algılayan erkeklerin evlilik ili kilerinde de uyum düzeyleri daha yüksek olmaktadır. Anneleri tarafından psikolojik kontrol altında tutuldu unu algılayan ba ka bir deyi le manipüle edici ve zorlayıcı bir kontrole maruz kalan erkeklerin ise evlilik ili kilerinde uyum düzeyleri dü ük olmaktadır. Aynı ekilde babaları tarafından psikolojik kontrol altında tutuldu unu algılayan erkeklerin de evliliklerinde çift uyumları daha dü ük düzeyde olmaktadır. Babaları tarafından özerkliklerinin desteklendi ini ve babalarını daha duyarlı, sevecen, ilgili algılayan erkeklerin de evliliklerinde çift uyumları daha yüksek düzeyde olmaktadır (Bakınız Tablo 3.19.).

Örneklem grubundaki kadınların anne ve babalarından algıladıkları ebeveyn tutumları ile çift uyum düzeylerinin ili kisi incelendi inde ise beklenenin aksine kadınların annelerinden algıladıkları ebeveyn tutumlarının hiçbirinin çift uyumuyla arasında ili ki bulunmamı tır.

Kadınların babalarını kendilerine kar ı duyarlı (baba tarafından gösterilen sıcaklık ve destek) ve özerkliklerini destekleyici olarak algılamaları (çocukların özerk giri imlerinin desteklenmesi) ile çift uyumları arasında pozitif yönde anlamlı ili ki bulunmu tur. Kadınların babalarının kendilerine psikolojik kontrol uyguladı nı algılamaları (zorlayıcı ve manipülatif kontrol) ile çift uyumları arasında ise negatif yönde anlamlı ili ki bulunmu tur (Bakınız Tablo 3.20.).

Kadınlarda da babalarını duyarlı, sevecen, ilgili ve babaları tarafından özerkliklerinin desteklendi ini algılayan kadınların çift uyum düzeyleri de artmaktadır. Babalarının manipülatif edici ve zorlayıcı yönde kontrolcü bir tutum sergiledi ini algılayan kadınların ise çift uyum düzeyleri dü mektedir (Bakınız Tablo 3.20.).

Anneden algılanan ebeveyn tutumlarının kadınların çift uyumuyla ili kisi olmamasına benzer bir bulguya Çakır (2008) tarafından yapılmı bir çalı mada da rastlanmaktadır. Çakır (2008)'in çalı masında evli bireylerin anne ve babalarının hayatta olup olmamaları ile çift uyumlarının ili kisi incelenmi tir. Buna göre evli bireylerin annelerinin hayatta olup olmamasına göre çift uyumları açısından bir fark saptanmamı tır. Babası hayatta olan evli bireylerin ise çift uyumlarının daha yüksek düzeyde oldu u saptanmı tır. Çakır (2008)'a göre babanın, çift uyumunda annelere göre daha belirleyici olmasında Türk toplumunun ataerkil olması da dü ünülebilmektedir. Erke in ailede evin reisi pozisyonunda olması, ki ilerini kaç ya nda olursa olsun babaları tarafından onaylanma ihtiyacı ile evliliklerini uyumlu sürdürme çabalarını da açıklayabilmektedir.

Psikoanalitik teoride Freud tarafından önemle vurgulanan baba, koruyan, büyüten, çocuk tarafından idealize edilen nesnedir. Ödipal dönem süresince babayla kurulan özde imin etkileri çocu un yeti kinlik dönemi üzerinde de belirleyici olmaktadır. Mahler de babanın, çocu un geli iminde dı sal gerçekli i temsil eden bir imaj olarak, bebe in anneden ayrılmasını kolayla tırıcı, regresif güçlüklerle kar ı koruyucu ve destekleyici bir mekanizma oldu unu ileri sürmektedir (Mahler, Pine, Bergmann, 2012). Normal ergenlik dönemi özelli i olarak bu dönemde baba-o ul

ili kisinin çatı malı oldu unu belirtmi tir. Bu çatı ma, ergenin ba ımlı ve pasif durumuna kar ı bir savunma olarak agresyon ve kar ı gelme ile kendini göstermektedir. kinci bireyle me döneminde ise iyi babanın rekabeti destekleyen, idealize bir konumda bulunması ile ergenin, onunla güvenli bir ili ki kurarak ayrı ma-bireyle meyi ba arıyla gerçekle tirece ini vurgulamı tır (Blos, 1985)

Psikoanalitik kuramcılardan Erikson (1982) da, annenin kendisini hep sevece i ve terk etmeyece inden emin olma hissinin çocukta temel güven duygusunun çekirde ini olu turdu unu belirtmektedir. Çocuklu unda ilgi ve efkat ortamında yeti en bireylerin temel güven duygusu sa lıklı geli mekte ve kar ıla tıkları güçlüklerle ba edebilme becerilerinde de kendilerini yeterli hissedebilmektedirler (Aktaran Ek i, 1990).

Nesne ili kileri kuramcıları da çocukluk döneminde ebeveynlerle kurulan ili kinin niteli inin yeti kinlik dönemindeki ki ilerarası ili kilere de yansıyaca nı savunmaktadırlar. Özellikle çocu un, anne ve babasına duydu u ba lılık ve yakınlık yeti kinlik döneminde romantik ili kilerinin niteli ini de belirlemektedir. Ebeveynlerinden ilgi, sevgi, sıcaklık ve duyarlılık algılayan çocuk, yeti kinlik döneminde kuraca ı ili kileri de sevgi ve destek kayna ı olarak görecektir (Burger, 2006).

Bowlby (1973, 1979, 1980) de ba lanma kuramı çerçevesinde çocu un ebeveynleriyle olan ili kisinin ki ilerarası ili kileri için de bilinçaltında bir model olu turdu unu vurgulamaktadır. Çocukluk döneminde ebeveynlerle olan deneyimler ki inin ileriki dönem ili kilerinin de temelini olu turmaktadır. Ebeveynlerinden sevgi

gören, güven ortamında büyüyen bir çocuk, yeti kinlik döneminde de kendini sevmeye de er ve güvenilir bir insan olarak kabul edecektir. Ebeveynlerinden sevgi, ilgi ve duyarlılık algılayan çocuklar, yeti kinlik döneminde ba kalarıyla kurdukları ili kileri de sevgi ve destek kayna ı olarak göreceklerdir (Aktaran Cassidy, 2000). Çocukluk döneminde ebeveynlerle kurulan ili kinin ve ba lanmanın niteli i, yeti kinlik döneminde romantik ili kilerin de niteli ini belirlemektedir (Cassidy, 2000).

Algılanan ebeveyn tutumlarının ki ilerinin evliliklerindeki çift uyum düzeyleri ile ili kisine yönelik elde edilen bulgular, konuyla ilgili literatür çalı malarıyla da uygunluk göstermektedir. Yavuzer (2011) koruyucu tutumu benimseyen ebeveynlerin çocuklarına kar ı a ır ı korumacı olduklarını, onları gere inden fazla kontrol ettiklerini ve a ır ı özen gösterdiklerini belirtmi tir. Bunun sonucunda çocuklar, yeti kinlik dönemlerinde di er ki ilere kar ı a ır ı ba ımlı, güvensiz ve hayal kırıklı ı toleransı dü ük bireyler olmaktadır. Ebeveynleri tarafından özerkli i engellenen çocuk, yeti kin bir birey oldu unda da bu ba ımlı ki ilik özelli ini sürdürebilmekte ve aynı koruyucu tutumu e inden bekleyebilmektedir.

Robinson (2000) tarafından 18 - 24 ya arası gençlerle yürütülen çalı mada ergenlikte anne-baba ile kurulan olumlu ili kilerin ve aile sistemine uyumun yüksek olu nunun genç yeti kinlikteki romantik ili kilerle de pozitif ili kisi oldu u görülmü tür.

Ulu (2007) tarafından 57 evli çiftle yapılan çalı mada da algılanan anne-baba tutumları ile evlilik uyumu arasındaki ili ki ortaya konulmu tur. Ara tırma

bulgularına göre hem anne hem de baba ile kurulan duygusal yakınlık ile evlilik uyumu arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Anne ile duygusal yakınlık evlilikte çift uyum düzeyindeki toplam değişimi % 26 oranında açıklarken, baba ile duygusal yakınlık % 25 oranında açıklamaktadır. Kadınlar anne ve babalarının ayrı korumasını erkeklere oranla daha fazla algılamaktadır. Ancak kadınların algıladığı bu ayrı koruma ile çift uyum düzeyleri arasında bir ilişki saptanmamıştır. Mevcut çalışmada da yine Ulu (2007) 'nin çalışmalarıyla paralel olarak kadınların evlilikte çift uyumuyla annelerinden algıladıkları ebeveyn tutumları arasında bir ilişki saptanmamıştır.

Araştırmada çift uyumunda anneden algılanan ebeveyn tutumlarının önemli bir rolü olduğu düşünülmektedir. Bu bulgular, babanın anneye göre daha önemli bir figür olduğunu göstermektedir.

Babadan algılanan olumlu ilgi ve sevgi ile çocukların yetkinlik dönemlerinde liderlik özellikleri göstermeleri ve uyum yetenekleri arasında da pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır (Ekici, 1990: 7). Ekici'nin çalışması da araştırmadan elde edilen bulgulara göre çocukların çift uyumlarıyla, anneden çok babalarından algıladıkları tutumların ilişkili olmasıyla paralellik göstermektedir.

Akba (1994) tarafından liseli ergenlerin ebeveyn tutumlarıyla ilgili yapılan çalışmada da ebeveynlerini otoriter olarak algılayan gençlerin bireysel ve sosyal uyum düzeyleri daha düşük düzeyde saptanmıştır. Ebeveynlerinden demokratik tutum algılayan gençlerin ise uyum düzeyleri daha yüksektir.

Ki ilerin özerkliklerinin desteklenmesi, yaratıcı, aktif olmalarının ve özgüvenlerinin peki tirilmesi sosyal ve ki isel uyumu olan bireyler olmalarını da sa lamakta, bireysel ve toplumsal çatı malarını azaltmaktadır. Bu da bireyin kendi benli iyle ve çevresiyle dengeli, etkili bir ili ki kurabilmesini ve sürdürebilmesini, kısaca “uyum” sa layabilmesini beraberinde getirmektedir. Ki inin bu uyumu kazanabilmesi de ki isel özellikleri, cinsiyeti, sosyo-ekonomik düzeyi ve aile ortamı ile etkile im içindedir. Ailenin tutumları, e itim biçimleri, aile içi ili kiler gibi aile ortamına ili kin de i kenler ve ki inin bunları algılayı biçiminin ki ilik geli imindeki rolü de göz önüne alındı ında, bireylerdeki uyum düzeylerindeki farklılıklarda ailenin etkisi ortaya çıkmaktadır (Çerik, 2002: 23).

Yavuzer (2011) özellikle demokratik bir ortamda yeti en çocukların kendini ifade etme yetene i kazanabileceklerini, dı a dönük ve yaratıcı olma özelliklerinin desteklenece ini, bunun da yeti kin hayatlarında özellikle ki ilerarası ili kilerinde sergileyecekleri “uyum” gösterme becerisine katkı sa layaca ını vurgulamaktadır.

Ebeveynlerden algılanan özerkli i destek, güven, duyarlılık; ki ilerin özerk, kendi ayakları üzerinde durabilen, duyarlı, kendine güveni yüksek bireyler olarak geli melerini sa lamaktadır. Bu da çift ili kilerinde uyumlarının yüksek olmasını, ayrı ma-bireyle meyi ba arılı ekilde gerçekte tirmelerini ve kendini toplama güçlerinin yüksek olmasını sa lanmaktadır.

4.3.Kendini Toparlama Gücü ile Çift Uyumunun İlişkisi

H3: Kendini toparlama gücünün evlilikte çift uyumu ile ilişkisi vardır.

Araştırmanın üçüncü temel hipotezi sonradan kazanıldı. Varsayılan kendini toparlama gücünün bireyin evlilikte çift uyumu düzeyiyle ilişkisi olduğu yönündedir.

Araştırma bulguları da hipotezin desteklendiğini göstermektedir. Buna göre hem erkeklerin (Bakınız Tablo 3.22.) hem de kadınların (Bakınız Tablo 3.23.) kendini toparlama gücü ile çift uyumları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Bireylerin kendini toparlama gücü arttıkça, evliliklerinde çift uyumu da artmıştır. Evlilik sistemi içinde uyumlu bir evlilik tanımlamasının kapsamında erkeklerin karlı ilişkileri sorunları barındıran bir şekilde çözüp çözememe durumları da değerlendirilmektedir. Bu da kişilerin bireysel olarak kendini toparlama güçlerinin yüksek olmasıyla da bağlantılıdır.

Kendini toparlama gücünün mizaçla arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalarda duygusal yönden tutarlı, dışadönük, açık, özdenetim-sorumluluk sahibi kişilerin kendini toparlama güçlerinin de yüksek olduğu göstermektedir (Riulli, Savicki, Cepani, 2002). Kendini toparlama gücü yüksek olan kişiler aynı zamanda kişiler arası ilişkilerinde de uyumlu kişiler olarak tanımlanmaktadır (Davey, Eaker, Walters, 2003). Esen-Aktay (2010), toparlama gücü yüksek olan kişilerin uyum sağlayıcı karakterde olduklarını belirtmiş, özerk, sosyal olarak yeterli, benlik saygısı yüksek, aile ilişkileri destekleyici kişiler olarak tanımlamıştır. Araştırma bulgularına göre de kendini toparlama gücü ile dışadönüklük, yumuşak baskınlık, özdenetim-sorumluluk

sahibi olmak, gelişime açıklık mizaç boyutları pozitif yönde anlamlı olarak ilişkilidir. Duygusal olarak tutarsız bir mizaca sahip olmak ise kendini toplama gücü ile negatif yönde anlamlı olarak ilişkilidir (Bakınız Tablo 3.21.).

Yapılan çalışmada kendini toplama gücü yüksek olan kişilerin evlilik uyumlarının da yüksek olduğu görülmüştür. Buna dair elde edilen bulgulardan hareketle kendini toplama gücü ile algılanan ebeveyn tutumları ve mizaç özellikleri arasındaki ilişkiler de incelenmiştir. Elde edilen bulgular daha önceden yapılmış çalışmaların sonuçlarını destekler niteliktedir.

Erkeklerin kendini toplama gücü ile babalarını kural koyan, yol gösteren ve aktif şekilde kontrol edici olarak algılamaları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır (Bakınız Tablo 3.30.). Araştırma bulgularına göre dışadönük, özdenetimi-sorumluluğu yüksek ve gelişime açık erkeklerin kendini toplama güçleri daha yüksek iken, duygusal olarak tutarsız erkeklerin kendini toplama güçlerinin düşük olduğu saptanmıştır. Erkeklerin yumuşaklığı olmaları ile kendini toplama güçleri arasında bir ilişki bulunmamıştır (Bakınız Tablo 3.31.).

Hiyerarşik regresyon analizi sonucuna göre erkeklerin babalarını kural koyan, yol gösteren ve aktif şekilde kontrol edici olarak algılamaları, kendini toplama güçlerindeki değişimi % 3 oranında açıklamaktadır. Dışadönüklük, özdenetim-sorumluluk, duygusal tutarsızlık ve gelişime açık olmak ise erkeklerin kendini toplama gücü düzeyindeki değişimi % 30 oranında açıklamıştır (Bakınız Tablo 3.33.).

Kadınların kendini toparlama gücü ile annelerini duyarlı (sıcak ve destekleyici); kural koyucu, yol gösterici olmak gibi aktif kontrol sağlayan ve özerkliklerini destekleyici algılamaları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Kadınların babalarını duyarlı (sıcak ve destekleyici) ve özerk girişimlerini destekleyici algılamaları ile kendini toparlama gücü arasında da pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Kadınların kendini toparlama gücü ile annelerini zorlayıcı ve manipüle edici biçimde kontrol sağlayan olarak algılamaları arasında ise negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur (Bakınız Tablo 3.36.).

Mizaç özellikleri bakımından incelendiği zaman dışadönük, yumuşak, özdenetimi-sorumluluğu yüksek ve gelişime açık kadınların kendini toparlama güçlerinin de yüksek düzeyde olduğu bulunmuştur. Kadınların duygusal tutarsızlık düzeyleri yükseldikçe, kendini toparlama güçleri düşmüştür (Bakınız Tablo 3.37.).

Hiyerarşik regresyon analizi sonucuna göre kadınların, annelerinin kendilerine karşı zorlayıcı ve manipülatif şekilde psikolojik kontrol uyguladıklarını, akademik ve sosyal başarılarına ilişkin beklentilerinin olduğu algılamaları ile hem anne hem de babalarını kendilerine karşı duyarlı, sıcak ve özerk girişimlerini destekleyici algılamaları, kendini toparlama gücündeki değişimi % 21 oranında açıklamaktadır. Kadınların mizaç özellikleri ise kendini toparlama gücü düzeyindeki değişimi tek başına % 15 oranında açıklamıştır (Bakınız Tablo 3.39.).

Çalışmada elde edilen bulgular literatürden elde edilen çalışmalarla karşılaştırıldığında ebeveyn tutumlarının çocukların kendini toparlama güçleri üzerinde belirleyici rolü olduğu görülmektedir. Carducci ve Zimbardo (1995) demokratik

ortamda büyüyen çocukların anne-babaları tarafından stresli ortamlarda, aırı korumacı davranı lara maruz kalmadıkları için nasıl davranacaklarını ve zorluklarla nasıl ba edeceklerini ö rendiklerini, engellenme durumlarının da üstesinden gelebildiklerini ifade etmi tir. Aırı korunan çocuklar ise stres faktörlerinden uzak tutuldukları için stresli bir ortamda bulunmaktan kaygı duymakta ve çözüm olarak da ortamdan uzakla mayı seçmektedirler. Bu çocukların yeti kinlik dönemlerinde de kendini toplama güçleri dü ük düzeyde olmaktadır (Aktaran Hamarta, Baltacı, Üre, Demirba , 2010: 75).

Ailesi tarafından aırı korunmu , gözetilmi çocuklar ya amda kar ıla tıkları sorunlarla tek ba ina ba a çıkamamakta, ileriki ya amlarında da bu ba a çıkamama devam etmektedir. Bu çocuklar, yeti kinlik dönemlerinde de kendi kararlarını almakta zorlanmakta, her gün kar ıla ılan sıkıntı ve hayal kırıklıklarıyla ba edememektedirler (Burger, 2006: 153).

Duncan (1971) tarafından yapılan ara tırmada da tutarlı, sa lam bir kontrol ve disiplin uygulayan ebeveynlere sahip çocukların benlik tasarımlarının yüksek, kendine güvenli, ba ımsız ve kendi ba ina karar verip uygulayabilen, ki iler arası ili kilerde uyumlu bireyler oldu u ortaya konulmu tur.

Evlilik ya antısında kar ıla ılan olumsuz durumlarla ba etmede sorun yaratan durumdan kaçınmayı seçmek, sorunu çözmek yerine sorun yaratan olayların etkisini abartmak, olayın sorumlulu unu di er e e yüklemek, evlilik uyumunu ve doyumunu olumsuz etkileyen unsurlardandır. Bir ili ki doyum verici ise bireyler e lerinin davranı larına daha az sorumluluk yüklemektedirler.

Yapılmı olan ara tırmalardan da görülece i üzere kendini toplama gücü bazı ara tırmacılara göre bir mizaç özelli i iken bazı ara tırmacılara göre geli imsel bir süreçtir. Kendini toplama gücünün varlı ı tek ba ına evlilikte çift uyumuyla ili kili olabilese de ara tırmadan elde edilen bulgular, kendini toplama gücü ile mizaç özelliklerinin ve ebeveyn tutumlarının birlikte ili kisinin de önemini göstermektedir.

4.4.Ayrı ma-Bireyle me ile Çift Uyumunun li kisi

H4: Ayrı ma-Bireyle menin evlilikte çift uyumu ile ili kisi vardır.

Ara tırmanın dördüncü temel hipotezi ayrı ma-bireyle me ile evlilikte çift uyumu arasında ili ki oldu u yönündedir.

Ara tırmanın bulgularına göre hem erkeklerin (Bakınız Tablo 3.25.) hem de kadınların (Bakınız Tablo 3.26.) ayrı ma-bireyle me düzeyleri ile çift uyum düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı ili ki bulunmaktadır. Ayrı ma-bireyle me düzeyi azaldıkça evlilikte çift uyumu artmaktadır. Ayrı ma-bireyle me düzeyinin azalması çalı mada kullanılan Ayrı ma Bireyle me Envanteri'nin yorumlanması do rultusunda ayrı ma-bireyle menin ba arılı biçimde gerçeikle tirildi ini göstermektedir. Ki i ba arılı bir ekilde ebeveynlerinden ayrı mayı ve bireyle meyi gerçeikle tirdiyse, e iyle ili kisinde daha ba arılı uyum göstermektedir.

Ki inin, ayrı ma-bireyle mesini engelleyen faktörlere ise a a ıda sunulan ara tırma bulguları do rultusunda açıklama getirilebilir.

Erkekler, hem annelerinin hem de babalarının akademik ve sosyal ya antlarına ili kin beklentilerini yüksek düzeyde algıladıkça ve kendilerine zorlayıcı, manipülatif ekilde psikolojik kontrol uyguladı mı algıladıkça ayrı ma bireyle meyi gerçekte tirememektedirler (Bakınız Tablo 3.30.).

Yapılan hiyerar ik regresyon analizine göre erkeklerin ayrı ma-bireyle melerini ba arılı olarak gerçekte tirip gerçekte tirememe düzeylerindeki de i imi mizaç özellikleri % 9 oranında açıklarken, algılanan ebeveyn tutumları % 19 oranında açıklamaktadır (Bakınız Tablo 3.35.).

Kadınların ayrı ma-bireyle me düzeyleri ile algıladıkları ebeveyn tutumlarının ili kisi incelendi inde, erkeklerle benzer olarak hem annenin hem de babanın akademik ve sosyal ya antlarına ili kin beklentilerini yüksek algılamaları ile pozitif yönde anlamlı ili ki bulunmu tur. Kadınların hem anne hem de babalarının manipülatif ekilde psikolojik kontrol uyguladı mı algılamaları ile ayrı ma-bireyle me düzeyleri de pozitif yönde anlamlı olarak ili kilidir. Buna göre kadınlar da annelerinin ve babalarının akademik ve sosyal ya antlarına ili kin beklentilerini yüksek algıladıkça ve kendilerine zorlayıcı ve manipülatif ekilde psikolojik kontrol uygulandı mı algılama düzeyleri arttıkça, ayrı ma-bireyle meyi ba arılı olarak gerçekte tirememektedirler (Bakınız Tablo 3.36.).

Hiyerar ik regresyon analizine göre kadınların ayrı ma-bireyle melerini ba arılı olarak gerçekte tirip gerçekte tirememe düzeylerindeki de i imi kendini toplama gücü % 4, anneden algılanan ebeveyn tutumları % 7, babadan algılanan

ebeveyn tutumları % 10, mizaç özellikleri % 9 oranında açıklanmıştır (Bakınız Tablo 3.41.).

Erkeklerde dışadönük mizaç özelliği bağımsız ayrıma bireyle meyletilmektedir. Hem kadınlarda hem de erkeklerde duygusal tutarsız mizaç özelliği bağımsız ayrıma-bireyle meyletilmektedir (Bakınız Tablo 3.31., Tablo 3.37.).

Araştırma bulguları literatürle uyumluluk göstermektedir. Özellikle Türk aile sisteminde baskın olarak otoriter, kısıtlayıcı, aileyi koruyucu ve kontrol edici ebeveyn tutumları çocukların da saygılı, itaatkar, pasif ve uysal mizaç yapılarını biçimlendirmektedir. Kurallara uygun pasif davranışlar ödüllendirilirken, aktif, sorgulayıcı, atılgan davranışlar cezalandırılmaktadır (Yavuzer, 2010). Kişinin özerklik duygusuna sahip olması ve birey olabilmesinde, kendisini gerçekleştirebilmesinde içinde yetiştiği aile ortamı ve ebeveyn tutumları da belirleyici olmaktadır (Çerik, 2002). Otoriter, ilgisiz, reddedici bir tutuma sahip ebeveynlerin çocuklarında da kendine güven duygusu gelişmemekte, özsaygıları düşük olmaktadır. Çekingen, içedönük, utangaç bireyler olan (Yavuzer, 2010: 26) bu çocuklar, ayrıma ve bireylemelerini de bağımsız şekilde gerçekleştirememektedirler.

Araştırma bulgularına benzer şekilde Landis ve Stone (1952) tarafından lise öğrencileriyle yapılan çalışmada otoriter ailelerden gelen gençlerin iç ve dış çatışmalarının daha çok olduğunu, bireylemediklerini, körü körüne otoriteye boyun eğme davranışını sergilediklerini ortaya koymuştur. Demokratik tutumu benimsemiş ailelerden gelen gençler ise kararlı, bağımsız, bağımsız bir şekilde ayrıma ve bireyleme, kendi kendini yönetebilen kişilerdir (Aktaran Hakan, 2003).

Öztürk (1990) de üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmada demokratik ortamda yetişen gençlerin otoriter ortamda yetişen gençlere göre bağımsızlık, duyguları anlama, yakınlık, baskın olma düzeylerinin daha yüksek olduğunu, saldırganlık ve kendini suçlama düzeylerinin ise daha düşük olduğunu ortaya koymuştur.

Bağımsız bir ayrıma-bireylemenin temeli, özerklik duygusunun gelişimini gerekli kılmaktadır. Bu da benliğin oluşumuyla yani kişinin ilk sosyalleştiği yer olan aile sisteminin içinde başlamaktadır (Yavuzer, 2011).

Ayrıma-bireyleme ve kendini toplama gücü ile çift uyumu cinsiyet de iken bakımından ele alındığında ise kadın ve erkekler arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Bebeksiz nesnelere balarının gelişmesi ve aile balarının gelişmesi ile meydana gelen ayrıma-bireyleme süreci bağımsızlığı sağlamakta ve kişinin kendi seçimlerinde iç kaynaklarına bağımlılığını arttırmaktadır. Böylece bireyin kişisel uyumu da önem kazanmaktadır (Blos, 1989; Aktaran Aslan, Güven, 2010: 188).

Ayrıma-bireylemeyi başaran bir kişi artık bir bireydir. Ebeveynlerinden yeterli derecede ayrılarak ailesine ipotekli kimlikten de sıyrılıp kendi kimliğini oluşturmuştur. Duygu, düşünce ve hareketlerinde özgürleşen birey, kendi seçimlerinin de sorumluluğunu almaya başlar. Bunun da beraberinde getirdiği özgüven, hem kişiye kendi becerilerini geliştirme fırsatı verirken hem de yetişkin rol ve sorumluluklarını da yüklenmesini sağlamaktadır. Kişi artık kendi ebeveynlerinden

ba ımsızla mı , onlarla doyum veren daha olgun ili kiler kurmaya ba lamı tır. Bu da aynı zamanda ki inin aile dı ı sevgi nesnelere de yönelmesini sa lamaktadır.

Kendi ebeveynlerinden ayrı an ki i artık bireyle mi tir ve kendi kurdu u aileyi yürütebilecek konumdadır. Fakat ebeveynlerinden ayrı ma-bireyle me ki iye ilk ba ta tam bir özerklik getirmemektedir. Önce arkada ili kilerine yönelen ki i, arkadaşlarının kimli ine eklemekte, onlardan da ayrı ıp kurdu u romantik ili kide partnerine eklemekte.

Bu durum kar ımıza en sık evli çiftlerin kullandıkları “ben yaptım” ve “biz yaptık” ifadeleriyle çıkmaktadır. Bireyle ti ini varsayan e ler, evliliklerinin ilk yıllarında “biz” demeyi tercih etmektedir. Evlilik ya antısının ba ında “biz” ifadesinin kullanılması beklenen bir durumdur fakat bu durumun uzun sürmesi ki inin e inden ayrı amamasına ve bireyle ememesine i aret etmektedir.

Evlilik hem bir beraberlik duygusu içinde birlikte hem de kendi özerkli ini koruyarak bireyselce hareket etmeyi gerektiren bir ili ki biçimidir. Kendi içinde hem “biz” i hem de “ben” i barındırır.

Fowers (1993) tarafından da ifade edildi i gibi evlilik, bireyin benli ini ba kasının benli i ile birle tirmesine imkan veren, ki ili in geli mesini ve ki ilerini mutlu olmasını sa layan bir kurumdur. Burada söz konusu olan iki ayrı ki ili in birbirini bütünle tirmesidir. Bu da kar ılıklı bir ileti im ve etkile imle birlikte bütüncül uyumu getirmektedir. Çift ili kisi içinde iki taraf da hem özünü korumalı hem de aile yapısı içinde ahengi koruyabilece i derecede “biz” i olu turabilmelidir.

Çift uyumları bakımından çiftlerin “Ben yaptım” “Biz yaptık” ifadelerini kullandıkları da hangi ifadeyi daha sık kullandıklarına göre incelenmiştir. Buna göre “Ben yaptım” ifadesini daha çok kullanan kişilerin çift uyumu “Biz yaptık” ifadesini kullanan çiftlere göre anlamlı derecede daha düşük bulunmuştur (Bakınız Tablo 3.50.).

Bu çiftler ayrı ma-bireyle me düzeyleri bakımından incelendiğinde ise “Ben yaptım” ve “Biz yaptık” ifadesini kullanan kişiler arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır (Bakınız Tablo 3.51.).

“Ben” ve “Sen” kavramları bireyle menin özüdür. Evlilik ise “Ben” ve “Sen” in, “Biz” e dönüşür. Evliliğin sürdürülmesi sürecidir (Demirkan, Ersöz, Ertekin, Sezgin, Turut, Ehitolu, 2009). Uyumlu ve ahenkli bir “Biz” in oluşturulması, aile birliğinin de özünü oluşturmaktadır.

4.4.1. Mizaç Özelliklerine Göre Ayrı ma-Bireyle me ile Çift Uyumunun İlişkisi

Örneklem grubunun mizaç özellikleri bakımından ayrı ma-bireyle me becerileri de göz önüne alınarak çift uyumları incelendiğinde ise şu sonuçlar elde edilmiştir:

Örneklem grubu içerdükleri mizaç özellikleri itibarıyla imamalarına göre ikiye ayrılmış ve ayrı ma-bireyle meyi gerçekleştiren ve gerçekleştirememelerine göre çift uyumları karşılaştırılmıştır. Başarılı olarak ayrı ma-bireyle meyi gerçekleştiremeyen

içedönük ki ilerin çift uyumu, ayrı ma-bireyle meyi ba arılı ekilde gerçekte tiren ki ilere göre ileri derecede anlamlı düzeyde dü üktür (Bakınız Tablo 3.44., ekil 3.4.).

Dı adönük ki ilerin ise ayrı ma-bireyle me düzeyleri bakımından çift uyum düzeyleri arasında anlamlı bir fark bulunmamı tır (Bakınız Tablo 3.44.).

Mizaç özellikleri bakımından örneklem grubu geli ime açık olan ve geli ime açık olmayan ki iler olarak ikiye ayrıldı nda, ayrı ma-bireyle meyi ba arılı olarak gerçekte tiremeyen geli ime açık ki ilerin çift uyum düzeyleri, ayrı ma-bireyle meyi ba arılı ekilde gerçekte tiren geli ime açık ki ilere göre anlamlı derecede dü üktür (Bakınız Tablo 3.45., ekil 3.5.).

Örneklem grubu yumu akba lılık mizaç özelli i boyutu olarak ikiye ayrıldı nda ayrı ma-bireyle meyi ba arılı biçimde gerçekte tiren yumu akba lı mizaç özelli ine sahip ki ilerin çift uyumu bu süreci ba arılı gerçekte tiremeyenlere göre ileri düzeyde anlamlı olarak yüksektir. Ayrı mı -bireyle mi dü ük düzeyde yumu akba lı ki iler ile ayrı ıp-bireyle ememi dü ük düzeydeki yumu akba lı ki ilerin çift uyumları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamı tır (Bakınız Tablo 3.46., ekil 3.6.).

Duygusal olarak tutarlı olan ki ilerin ayrı mı -bireyle mi olmalarına ya da olmamalarına göre çift uyumlarında anlamlı bir farklılık bulunmamı tır. Fakat duygusal olarak tutarsız ki ilerde ayrı ma-bireyle meyi gerçekte tiremeyen ki ilerin

çift uyumu, ayrı mı -bireyle mi ama duygusal olarak tutarsız ki ilere göre anlamlı düzeyde dü üktür (Bakınız Tablo 3.47.; ekil 3.7.).

Özdenetimi-sorumlulu u dü ük olan ve ayrı mamı -bireyle memi ki ilerin çift uyumları, ayrı mı -bireyle mi ve özdenetimi-sorumlu u dü ük ki ilere göre anlamlı düzeyde dü üktür. Özdenetimi-sorumlulu u yüksek olan ki iler açısından ise ayrı ma-bireyle me düzeylerine göre anlamlı bir farklılık saptanmamı tır (Bakınız Tablo 3.48.; ekil 3.8.). Burada da göz önünde bulundurulması gereken unsur özdenetim-sorumluluk sahibi ki ilerden zaten ayrı mı ve bireyle mi olmalarının beklenmesidir.

Literatürden elde edilen çalı malar da ara tırma bulgularıyla tutarlılık göstermektedir. Lopez, Campbell, Watkins'in (1986) 42 lisans ö rencisiyle yaptı ı çalı madan elde edilen bulgular da ayrı ma-bireyle menin kadınların duygusal olarak iyi olu larını olumlu etkiledi ini, erkeklerde ise anlamlı bir etkisinin olmadı mını göstermi tir (Aktaran, Aslan, 2008).

Burada da sadece ayrı ma-bireyle menin de il aynı zamanda mizaç özelliklerinin de uyumla ili kili oldu u dü ünülmektedir. Ara tırmanın tüm bulguları kapsamında ele aldı mızda, mizaç ve ebeveyn tutumlarının algılanı biçimlerinin de birbirinden ba mısız ele alınamayaca ı, kendi içlerinde bir etkile imlerinin oldu u görülmektedir.

4.5. Demografik Özelliklerle Evlilikte Çift Uyumunun İlişkisi

Araştırmada temel hipotezler ve ilgili araştırmaya sorularının yanı sıra aşağıda belirtilen demografik özelliklerle ilgili sorulara da yanıt aranmıştır.

- Eğitim düzeyi ile çift uyumunun ilişkisi var mıdır?
- Gelir düzeyi ile çift uyumunun ilişkisi var mıdır?
- Evlilik süresi ile çift uyumunun ilişkisi var mıdır?
- Çocuk sahibi olmanın çift uyumu ile ilişkisi var mıdır?

4.5.1. Eğitim Düzeyine Göre Çift Uyumu

Örneklem grubunun eğitim düzeyine göre çift uyumu incelendiğinde ilköğretim, ortaokul ve lise düzeyi ile üniversite düzeyi karşılaştırılmıştır. Eğitim seviyesi üniversite düzeyinde olan kişilerin çift uyumu ile ilişkisi ilköğretim, ortaokul ve lise düzeyinde eğitime sahip kişilere göre anlamlı düzeyde yüksektir (Bakınız Tablo 3.2.).

Gürsoy (2004), Sezer (2005) ve Çakır (2008) tarafından yapılan çalışmalarda da çalışmanın bulgularını destekler nitelikte, eğitim düzeyinin yüksek olmasının çift uyum düzeyini olumlu yönde arttırdığı belirtilmiştir. Tutarel-Kılık, Çabukça (2002), Erbek, Beştepe, Akar, Eradağlar, Alpkan (2005) ve Demiray (2006) tarafından yapılan çalışmalarda eğitim düzeyinin çift uyumuna bir etkisi olmadığı saptanmıştır. Alder (2010) de yaygın olarak, eğitim düzeyi ve nikah süresinin evlilik doyumuyla ilişkisini araştırdığı çalışması sonucunda eğitim düzeyi ile çift doyum arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır.

Bu çalı ma da ise eğitim düzeyi, çift uyumu ile pozitif yönde ili kili bulunmu olmasına rağmen çalı ma kapsamında 135 çiftten alınan sonuçlar genelleme yapılması için yeterli olmayabilmektedir.

4.5.2. Gelir Düzeyine Göre Çift Uyumu

Örnekleme grubunun gelir düzeyine göre çift uyumu incelendi i zaman farklı gelir düzeyleri arasında çift uyumu bakımından anlamlı farklılık bulunmamı tır (Bakınız Tablo 3.4.).

Erbek, Be tepe, Akar, Eradamlar, Alpkan (2005) ve Çakır (2008) tarafından yapılmı çalı malarda da çift uyumunun gelir düzeyi açısından farklılık göstermedi i görülmektedir.

Yıldırım (1993) ve Polat (2006)'ın çalı malarında da sosyoekonomik düzey yükseldikçe çift uyumunun arttı ı belirtilmi tir. Yıldırım (1993), farklı sosyoekonomik düzeylere sahip 1100 evli bireyle yaptı ı çalı ma da sosyoekonomik düzeyin, çift uyumuyla pozitif yönde anlamlı olarak ili kili oldu unu saptamı tır. Yıldırım (1993)'ın çalı masına göre yüksek gelir düzeyindeki kadınların çift uyumu, dü ük gelir düzeyindeki kadınların ve yüksek gelir düzeyindeki erkeklerin çift uyumundan daha yüksektir. Yüksek gelir düzeyindeki erkeklerin çift uyumu, dü ük gelir düzeyindeki erkeklerin çift uyumundan daha yüksektir. Dü ük gelir düzeyindeki erkeklerin çift uyumu ise dü ük gelir düzeyindeki kadınların çift uyumundan daha yüksektir.

Çalı mada farklı gelir düzeyine sahip ki ilerin çift uyumlarında bir farklılık saptanamamı olmasının, örneklem grubunun gelir düzeyine göre e it oranlarda da ılmamı olmasından da kaynaklanabilece i dü ünülmektedir (Bakınız Tablo 3.3.).

4.5.3. Evlilik Süresine Göre Çift Uyumu

Örneklem grubunun evlilik süresi bakımından çift uyumu incelendi inde 1 - 5 yıl arasında evli olan ki ilerin çift uyumları anlamlı düzeyde yüksek bulunmu tur. 6 - 10 yıl arasında evli olanların çift uyumları ise anlamlı düzeyde dü üktür (Bakınız Tablo 3.8.).

Bu yönde yapılan daha önceki çalı malar da evlilik süresi uzadıkça evlilik uyumunun azaldı ını göstermektedir. Evlilikte ilk on yıldan sonra e lerin ili kilerine yönelik doyumlarının azaldı ı ve dolayısıyla da çift uyumlarının bozuldu u savunulmaktadır (Karney, Bradbury, 1997). Houseknecht ve Macke (1981) ile Filsinger ve Wilson'un (1984) kadınlar üzerine yaptıkları çalı malar da evlilik süresi uzadıkça kadınların evlilik doyumlarının azaldı ını göstermektedir (Aktaran Akta , 2009). Burgess ve Wallin (1953) de e lerin 5. ve 20. yıl sonundaki evliliklerindeki çift uyum puanlarını kar ıla tırdıklarında, evlilik yılı arttıkça çift uyum düzeyinin de azaldı ını belirtmi tir (Aktaran ener, Terzio lu, 2002: 127). Wilson ve Filsinger (1986) da çalı malarında evlilik süresi ile çift uyumu arasında negatif yönde bir ili ki oldu unu saptamı tir.

Bu ara tırmaların sonuçlarıyla çeli kili olarak evlilik süresi uzadıkça evlilik uyumunun arttı nı gösteren bulgulara da rastlamak mümkündür. Anderson, Russel, Schumm (1983) ve Hicks, Platt (1970), evlili in ilk yıllarında, özellikle çocu un ailede oldu u dönemlerde evlilik uyumunun dü ük oldu unu ve çocukların büyüyüp evden ayrılmalarından sonra yükseldi ini daha sonra ise tekrar dü tü ünü ortaya koymu tur (Aktaran Akta , 2009: 95).

ener ve Terzio lu (2002) tarafından yapılan çalı ma da, evlili in ilk 21 yıllık bölümünde evlilik süresi arttıkça hem kadınların hem de erkeklerin çift uyumlarının giderek azaldı nı göstermektedir. 21 yıldan daha uzun süreli evliliklerde ise çift uyumu tekrar artmaktadır. Aynı çalı mada, evlili in ilk 21 yıllık bölümünde de çift uyumunun hem kadınlarda hem de erkeklerde en yüksek düzeyde oldu u dönemin ilk 5 yıl oldu u ifade edilmi tir.

Gaesser ve Whitbourne (1985) da erkeklerin evlilik süresi uzadıkça evlilik uyumlarının arttı nı belirtmi tir (Aktaran Fidano lu, 2006).

Evlilikte çift uyumunun 5. yıldan itibaren dü meye ba laması ço unlukla e lerin bu yıllardan itibaren çocuk sahibi olması, ekonomik ve sosyal sorumluluklarının artması ve birbirlerine daha az zaman ayırabilmeleri ile de açıklanabilmektedir. Evlilik süresi uzadıkça ili kinin de monotonla ması çift uyum düzeyini dü üren bir etken olarak dü ünülebilmektedir (ener, Terzio lu, 2002).

Evlili in ilk yıllarında romantik a k vardır. E ler arasındaki cinsel cazibe ve memnuniyet onu beslemekte, yalnızlık azalmaktadır. Yeni kurulan ba lanmaya

duyulan güvensizlik ve kar ı tarafı ke fetme vardır. Zaman içinde ba lanma kaygısı azalmakta veya çatı ma ve geri çekilim olu turmaktadır. Yenilik a inalıkla yer de i tirir. Ki iler kendilerini güvenli, ba lanmı algılar ya da sıkılmı , hayal kırıklı ma u ramı , yalnız hisseder; dü manca duygular ortaya çıkar ve ba ka yakın ili ki aranır (Çelen, 2007).

Çalı mada çift uyumunda evlili in 6. ve 10. yılları arasındaki dü ü ten sonra 11. yıldan itibaren tekrar bir yükselme gözlenmi tir (ekil 3.1.).

Evlilik süresi uzadıkça özellikle evlili in 20. yılından sonra çift uyumunun tekrar yükseldi ini ileri süren ara tırmacılar ise, bu yükselmenin e lerin zaman içinde birbirlerini daha iyi tanımalarından, ortak bir dil olu turmalarından ve birbirlerini daha iyi benimsemelerinden kaynaklanabilece ini ileri sürmektedirler (Akta , 2009: 95).

Çocukların büyümesi ile onlara yönelik sorumlulukların azalması, ailede düzen ve dengenin oturması, bireylerin hedef ve tutumlarının zaman içinde birbirine yakla ması da çift uyumunun yükselmesiyle ili kili olabilecek faktörler olarak ele alınabilmektedir (ener, Terzio lu, 2002).

Çift uyumunda evlilik süresine göre de i en dalgalanma yukarıdaki sebeplere ek olarak “Sosyal Alı veri Kuramı” ile de açıklanabilmektedir. “Sosyal Alı veri Kuramı”na göre, bireyler, bir ili kiyi o ili kinin kazandırdı ı ödüllerle, o ili kide olduklarında ödemek zorunda kaldıkları bedeller arasında bir kar ıla tırma yaparak de erlendirmektedirler. Bu kar ıla tırmanın sonucuna göre, o ili kiyi sürdürüp

sürdürmeyeceklerine karar vermektedirler. En fazla oranda ödül aldıkları ve en az oranda bedel ödedikleri ili kileri sürdürmektedirler çünkü böyle bir ili ki bireyler açısından da doyum sa layıcı olmaktadır (Busboom, Collins, Givertz, Levin, 2002; Aktaran Solmu , 2008: 33). Bir ili kinin ne kadar doyum sa layıcı olup olmadığını, ödülleriyle bedeller arasında yapılan kar ıla tırma belirlemektedir. Yakınlık duygusunun tatmini, ekonomik kazanımlar, e in sosyal statüsü, sosyal çevre tarafından onaylanma, stres durumlarında e ten sosyal destek alabilme gibi faktörler ili kinin ödülleri ni olu turmaktadır. li kiyi sürdürmek için harcanan çaba, zaman, ekonomik kaynaklar gibi faktörler ise bedelleri ni olu turmaktadır (Brehm, Kassin, 1993; Aktaran Solmu , 2008: 33). Evlilikte her iki e de ili kinin tüm boyutlarından sosyal alı veri teorisine göre adil bir sonuç elde ederse mutlu ve doyum verici bir evlili e de sahip olmaktadır (Cavanaugh, Blanchard-Fields, 2002: 377).

Sosyal alı veri kuramına ilave olarak e lerin zaman içinde ili kilerinde olgunluk kazanmaları, benzer tutum ve davranı lar sergilemeleri, çatı ma çözüme becerileri geli tirmeleri ve duygusal zekalarını kullanma becerileri de uzun süreli evliliklerde çift uyumunu açıklamaktadır (Cavanaugh, Blanchard-Fields, 2002: 377).

Uzun süreli evliliklerde çift uyumunun evlili in ilk yıllarında yüksek olmasının daha sonra dü mesinin ve tekrar yükselmesinin de e lerin evlilik ya antıları içinde birbirlerinden beklentileri ve bu beklentiler kar ısında elde ettikleri ödülleriyle, ödedikleri bedellere ba lı oldu u dü ünülmektedir. Özellikle toplumumuzda erkeklerin yıllar geçtikçe o evlilik içinde oturan düzeni bozmak istememeleri, kadınların da e lerinden gelen sosyal statüyü kaybetmek istememeleri de ya adıkları çatı maları çözüme becerileri geli tirmelerinde onları motive edebilmektedir.

4.5.4. Çocuk Sahibi Olma ile Çift Uyumunun İlişkisi

Örneklem grubunun çocuk sahibi olması ile evliliklerindeki çift uyumu arasındaki ilişki incelendiğinde çocuğu olan bireylerin çift uyumunun, çocuğu olmayanlara göre anlamlı derecede düşük olduğu bulunmuştur (Bakınız Tablo 3.10.).

Araştırma bulgularına benzer olarak Pensky (1988), Juang, Tucker (1991), Hetherington, (1999), Twenge, Campbell, Foster (2003) tarafından yapılan çalışmalarda da çocuk sahibi olmanın çift uyum düzeyini düşürdüğü ifade edilmektedir (Aktaran Demiray, 2006: 48). Çocuk aileyi bir arada tutabilecek bir faktör iken aynı zamanda çocuğa yönelik tutumların epler arasında farklılaşması da çatışmalara sebep olabilmekte ve çift uyumunu bozabilmektedir (Aktaran, 2009: 93). Her ne kadar toplumsal beklentiler evli çiftleri çocuk sahibi olma yönünde teşvik etse de çocuk sahibi olmakla beraber aile sisteminde yaşanan değişimlerin çift uyumunu olumsuz yönde etkileyebileceği de düşünülmektedir. Özellikle yeni evli çiftlerde çocuk sahibi olmakla beraber özgürlüklerin kısıtlandığı algısının oluşması, yeni görev ve sorumlulukların üstlenilmesi, yeni düzenlemelerin olması da çift uyumunu olumsuz yönde etkileyebilmektedir.

Bununla birlikte araştırma bulgularından farklı olarak Feeney (1994), Hoffman, Levant (1985), Hochschild (1989) tarafından yapılan çalışmalar da evlilik uyumunun çocuk sahibi olmaya göre değişimini göstermektedir (Aktaran Demiray, 2006: 48). Toplumumuzda bireylere atfedilen geleneksel cinsiyet rolleri kapsamında çocuk sahibi olmak, karı koca olduktan sonra anne-baba olmanın gerekliliği şeklinde kabul edilmektedir. Çocuk yetiştirmek bir yük gibi algılanmamakta, aksine evliliğin amacı

ve neslin devamını sağlamak adına bir görev olarak kabul edilmekte, hatta evliliği kurtarıcı bir araç olarak da görülebilmektedir.

Literatürde çocuk sahibi olmanın çift uyumuyla hem olumlu hem de olumsuz yönde ilgili kişi olabileceğine dair ara tırma sonuçları bulunmaktadır. Bu ara tırmada da çocuk sahibi olmak ile çift uyumu arasında olumsuz yönde ilişki bulunmu tur (Bakınız ekil 3.2.). Kesin sonuçlara varabilmek için çiftlerin uyum düzeylerinin çocuk sahibi olmadan önce nasıl oldu u da göz önünde bulundurulmalıdır. Çocu un e ler arasında sorunlara yol açması, çiftin çocuk sahibi olmadan önce arasında var olan ileti im sorunlarıyla da ilişkili olabilmektedir (ener, Terzio lu, 2002). Modern Batı toplumunda evlilikler, daha çok kadın ve erkek e itli i üzerine kurulmaktadır. Fakat çocuk sahibi olmak, kadın ve erke i daha geleneksel cinsiyet rollerini üstlenme konusunda zorlayıcı olabilmektedir. Kadın çocu un bakım yükünü daha çok üstlenmek zorunda kalmakta, erkek de aileyi maddi anlamda desteklemenin baskısı altında kalmaktadır. Ço u zaman evliliklerde çocu un do umuyla birlikte evlili in dokusunda meydana gelen bu de i iklik ve e itli in bozulması çift uyumunu olumsuz etkileyebilmektedir (Gerrig, Zimbardo, 2012). Çocukların ergenlik dönemine girmesiyle beraber ailede artan çatı malar da evlilik uyumunun bozulmasına sebep olabilmektedir. Kültürel stereotiplerin aksine, ço u anne babanın evlilik uyumu, en küçük çocuklarının da evden ayrılıp onları ba ba a bırakmasıyla artabilmektedir (Dennerstein ve ark., 2002; White, Edwards, 1990; Aktaran Gerrig, Zimbardo, 2012: 325).

4.6. Sonuç ve Öneriler

Ara tırmadan elde edilen temel sonuçları özetlemek gerekirse:

Ara tırmanın temel hipotezleri do rultusunda, do u tan getirildi i varsayılan mizaç özellikleri ile evlilikte çift uyumunun ili kisi incelendi inde genel örnekleme di adönüklük (canlı, giri ken, sosyal, hareketli, rahat, iyimser), özdenetim (sorumluluk sahibi, düzenli, planlı, amaçları olan, kararlı, tedbirli) ve geli ime açıklık (analitik dü ünen, duyarlı, ilgi alanları geni , yenili e açık, yaratıcı) ile evlilikte çift uyumu arasında pozitif yönde anlamlı ili ki saptanmı tır. Yumu akba lılık (çatı madan kaçınan, hassas, merhametli, sakin, i birli ine yatkın, insanlara güvenen) ile çift uyumu arasında ise bir ili ki saptanmamı tır.

Mizaç özelliklerinin çift uyumuyla ili kisi bakımından genel örneklemden elde edilen bulgular do rultusunda cinsiyet faktörü, artlı de i ken olarak öne çıkmı tır. Örneklem grubu cinsiyete göre ele alındı nda erkeklerin de kadınların da duygusal tutarsızlık düzeyleri arttıkça evliliklerinde çift uyumu azalmaktadır.

Erkeklerin yumu akba lı olma düzeyi arttıkça çift uyumları da artarken, kadınların yumu akba lı olmaları ile evliliklerindeki çift uyumları arasında ili ki bulunmamı tır.

Ara tırmaya göre erkeklerin özdenetim-sorumluluk sahibi olma düzeyleri arttıkça çift uyumları da artmaktadır. Kadınların özdenetim-sorumluluk sahibi olma özellikleri ile evliliklerindeki çift uyumları arasında ise bir ili ki yoktur.

Ara tırma bulgularına göre hem erkeklerin hem de kadınların gelişime açıktıydı adönük olma düzeyleri arttıkça çift uyumları da artmaktadır.

Ara tırmanın ikinci temel hipotezi sonradan kazanıldı ı bilinen, algılanan ebeveyn tutumlarının, evlilikte çift uyumu ile ilişkisi olduğu yönündedir.

Örnekleme grubundaki erkeklerin hem annelerinin hem de babalarının kendilerine psikolojik kontrol uyguladığını algılamaları (zorlayıcı ve manipülatif kontrol) ile çift uyumu arasında negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Erkeklerin hem annelerini hem de babalarını özerkliklerini destekleyici olarak algılamaları (çocukların özerk girişimlerinin desteklenmesi) ile çift uyumu arasında ise pozitif yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. Erkeklerin babalarını kendilerine karşı duyarlı algılamaları (baba tarafından gösterilen sıcaklık ve destek) ile çift uyumu arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur.

Örnekleme grubundaki kadınların anne ve babalarından algıladıkları ebeveyn tutumları ile çift uyum düzeylerinin ilişkisi incelendiğinde ise beklenenin aksine kadınların annelerinden algıladıkları ebeveyn tutumlarının hiçbirinin çift uyumuyla arasında ilişki bulunmamıştır. Kadınların babalarını kendilerine karşı duyarlı (baba tarafından gösterilen sıcaklık ve destek) ve özerkliklerini destekleyici olarak algılamaları (çocukların özerk girişimlerinin desteklenmesi) ile çift uyumları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur. Kadınların babalarının kendilerine psikolojik kontrol uyguladığını algılamaları (zorlayıcı ve manipülatif kontrol) ile çift uyumları arasında ise negatif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur.

Ara tırmanın üçüncü temel hipotezi sonradan kazanıldı ı varsayılan kendini toparlama gücünün bireyin evlilikte çift uyumu düzeyiyle ili kisi oldu u yönündedir. Hem erkeklerin hem de kadınların, kendini toparlama gücü ile çift uyumları arasında pozitif yönde anlamlı ili ki bulunmu tur. Bireylerin kendini toparlama gücü arttıkça, evliliklerinde çift uyumu da artmı tır.

Ara tırmanın dördüncü temel hipotezi ayrı ma-bireyle me ile evlilikte çift uyumu arasında ili ki oldu u yönündedir. Ara tırmanın bulgularına göre hem erkeklerin hem de kadınların ayrı ma-bireyle me düzeyleri ile çift uyum düzeyleri arasında negatif yönde anlamlı ili ki bulunmaktadır. Ki i ba arılı bir ekilde ebeveynlerinden ayrı mayı ve bireyle meyi gerçekle tirdiyse, e iyle ili kisinde daha ba arılı uyum göstermektedir.

Kadınların ve erkeklerin çift uyumunu yordayan de i kenler incelendi i zaman hiyerar ik regresyon analizi sonuçlarına göre erkeklerin ayrı ma-bireyle me becerileri çift uyum düzeylerindeki de i imi % 4; kendini toparlama gücü % 6; babalarını duyarlı (sıcak ve destekleyici), kendilerine zorlayıcı ve manipülatif ekilde psikolojik kontrol uygulayan ve özerkliklerini destekleyici olarak algılamaları ise % 7 oranında açıklamaktadır (Bakınız Tablo 3.28.).

Hiyerar ik regresyon analizine göre kadınların mizaç özellikleri, çift uyum düzeyindeki de i imi %7 oranında açıklarken; kendini toparlama gücü ve ayrı ma-bireyle me ise kadınların çift uyum düzeyindeki de i imi % 2 oranında açıklamaktadır (Bakınız Tablo 3.29.).

Cinsiyet faktörü göz önüne alınmadı ı zaman ayrı ma-bireyle me becerisi çift uyum düzeyindeki de i imleri % 1; kendini toparlama gücü % 2; mizaç özellikleri % 11; ebeveynden algılanan tutumlar ise % 13 oranında açıklamaktadır (Bakınız Tablo 3.27.). Bu da yine önceden yapılmı çalı malarla uyumlu olarak ebeveyn tutumlarının, içinde yeti ilen ailenin ki inin uyum gösterme ba arısında ne kadar belirleyici oldu unu göstermektedir.

Kadın ve erkeklerin ebeveynlerinden algıladıkları tutumlar incelendi inde, kadınlar erkeklere göre annelerini anlamlı olarak daha fazla duyarlı (sıcak ve destekleyici), akademik ve sosyal ya antısına ili kin beklentileri olan, kural koyma ve yol gösterme gibi aktif kontrol sa layan ve özerk giri imlerini destekleyici olarak algılamaktadırlar. Burada da kadınların anneleriyle özde im kurmalarının etkisi dü ünülebilmektedir.

Ara tırmanın temelinde çift uyumunun do u tan getirildi i varsayılan mizaç özellikleri ve sonradan kazanıldı ı bilinen ebeveynlerden algılanan tutumların, özerklik yapılanmasını sa layan ayrı ma-bireyle menin ve kendini toparlama gücünün ili kisi incelenmi tir. Ara tırma bulguları ilgili literatür do rultusunda yorumlandı nda elde edilen sonuçlar da göstermektedir ki çift uyumu, hem do u tan getirilen hem de sonradan kazanılan özelliklerin etkile imiyle ekillenmektedir.

Ara tırmadan elde edilen bulgular do rultusunda öne çıkan konu ebeveynlerin tutumlarının ve ki ilerinin bu tutumları algılayı biçimlerinin, yeti kinlik dönemlerindeki evlilik ili kilerinde gösterdikleri uyum düzeyi ile do rudan ili kili oldu udur. Çocukluk dönemi ve bu dönemde ebeveynlerle kurulan ili kiler, anne-

babaların sergiledikleri tutumlarda birbirleriyle uyumlu ve tutarlı olmaları ki ilerin yeti kinlik dönemlerinde kuracakları ili kilerin de temelini oluşturmaktadır. Toplumda ki ilerin annelerinin, çift ili kisinin niteli inde daha çok belirleyici oldu una dair bir izlenim olsa da ara tırma bulguları babaların ebeveyn tutumlarının, kadın ve erkeklerin e leriyle ili kilerinde daha aktif bir role sahip oldu unu göstermektedir.

Evlilik ya antısı içinde ki ilerin çift olarak bir bütün olmaları, aynı zamanda da bu bütünün içinde kendi özerkliklerini koruyabilmeleri ve birey olabilmeleri, hem evlilik doyumu hem de çift uyumu bakımından önde gelen unsurlardır. Ki ilerin ebeveynlerinden ayrı ıp-bireyle ebilmeleri kadar e lerinden de ayrı ıp-bireyle meleri, kendi özerkliklerini koruyabilmeleri ve e leriyle ahenkli bir ili ki kurabilmeleri açısından da önemlidir.

Ara tırma bulguları e lerin evlilik ya antılarında kar ıla tıkları sorunları çözmeye kullanabilecekleri kendini toparlama güçlerinin ikili ili kilerinin niteli iyle ili kili oldu unu ortaya koymaktadır. Kendini toparlama gücü yükseldikçe çift uyumu artmaktadır. Bu da özellikle bireylerde kendini toparlama gücünün geli tirilmesine yönelik e itim programlarının hazırlanmasının hem bireysel geli im hem de aile ve evlilik terapileri açısından da önemini göstermektedir.

Netice olarak ara tırma bulguları, do u tan getirdi imiz özelliklerle sonradan kazandı mız özelliklerin etkile im halinde oldu unu ve evlilik ili kisinde çift uyumu ile önemli derecede ili kili oldu unu ortaya koymuştur.

Ara tırmadan elde edilen sonuçlar, ara tırma kapsamı dı ında kalan bazı konuları da gündeme getirmi tir. Buna göre çift uyumu, daha geni bir örneklem grubuyla tekrarlanıp uyum düzeyiyle ili kili oldu u varsayılan duygusal zeka, sosyal alı veri kuramı, ödül-bedel kar ıla tırması yönlerinden de ele alınabilir.

5. BÖLÜM

KAYNAKLAR

Akar, H. (2005). *Psikiyatrik yardım talebi olanlar ile yardım talebi olmayan ve bo anma a amasında olan çiftlerde; çift uyumu ve ki ilik özellikleri arasındaki ili kinin kar ıla tırılması*. Yayınlanmamı Uzmanlık Tezi. stanbul: Bakırköy Prof. Dr. Mazhar Osman Ruh Sa lı ı ve Sinir Hastalıkları E itim ve Ara tırma Hastanesi 12. Psikiyatri Birimi.

Akba , M. (1994). *Liseli ergenlerin anne-baba tutumlarını algılamaları ile uyum düzeyleri arasındaki ili kinin incelenmesi*. Yayınlanmamı Yüksek Lisans Tezi. stanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Akça, Z.K. (2012). *Genç yeti kinlikte algılanan anne-baba tutumlarının, kendini toplama gücü ve benlik saygısı arasındaki ili ki*. Yayınlanmamı Yüksek Lisans Tezi. stanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Akta , S. (2009). *Durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin evlilik uyumuna etkisi*. Yayınlanmamı Yüksek Lisans Tezi. stanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aktürk, M., Eryi it, S., Ba arır, . . ., Kocabıçak, S., Baydemir, N.S., Tüzün, T.T. (2006). *Aile terapisi terimleri sözlü ü*. stanbul: Türk Psikologlar Derne i stanbul ubesi Yayınları.

Alder, E.S. (2010). *Age, education level, and length of courtship in relation to marital satisfaction*. Yayınlanmamı Yüksek Lisans Tezi. Oregon: Pacific University School of Professional Psychology. Eri im Tarihi: 17.05.2013. <http://commons.pacificu.edu/spp/145>.

Amirkhan, J.H., Risinger, R.T., Swickert, R.J. (1995). Extraversion: A “hidden” personality factor in coping. *Journal of Personality*, 2(63), 188-212.

Anderson, S.A., Sabatelli, R.M. (1990). Differentiating differentiation and individuation: Conceptual and operation challenges. *The American Journal of Family Therapy*, 18(1), 32-50.

Arslan, H. (2010). *Algılanan ebeveyn kabul ve reddinin mizaç ve karakter özelliklerine etkisi*. Yayınlanmamı Yüksek Lisans Tezi. zmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aslan, S. (2008). *Ba lanma ve uyum arasındaki ili kide ayrı ma bireylemenin aracılı ı*. Yayınlanmamı Doktora Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi E itim Bilimleri Enstitüsü.

Aslan, S. ve Güven, M. (2009). Ergen Ayrılma Bireyleme Ölçeği'nin uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 16(3), 123-128.

Aslan, S., Güven, M. (2010). Bağımlılık ve kişisel uyum arasındaki ilişkide ayrılma bireylemenin aracılığı. *Eğitim ve Bilim*, 35(157), 181-191.

Aytemiz, T. (2010). *Ebeveynin ilişkisi, çocuğun mizacı ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bal, H. (2007). *Bağımlılık stilleri, cinsiyet rolleri ve evlilik uyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Baumrind, D. (1968). Authoritarian vs. authoritative parental control. *Adolescence*, 3(11), 255-272.

Baumrind, D. (1971). Harmonious parents and their preschool children. *Developmental Psychology*, 4(1), 99-102.

Baumrind, D. (1978). Parental disciplinary patterns and social competence in children. *Youth and Society*, 9(3), 239-267.

Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *The Journal of Early Adolescence*, 11(1), 56-95.

Benard, B. (1991). *Fostering resiliency in kids: Protective factors in the family, school, and community*. Portland: Northwest Regional Educational Laboratory.

Benard, B. (1993). Fostering resiliency in kids. *Educational Leadership*, 51(3), 44-48.

Beyers, W., Goossens, L. (2003). Psychological separation and adjustment to university: Moderating effects of gender, age, and perceived parenting style. *Journal of Adolescent Research*, 18(4), 363-382.

Block, J., Kremen, A.M. (1996). IQ and ego-resiliency: Conceptual and empirical connections and separateness. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70(2), 349-361.

Blos, P. (1985). *Son and father: Before and beyond the oedipus complex*. NY: Free Press.

Bouchard, G., Sabourin, S., Lussier, Y., Wright, J., Richer, C. (1998). Predictive validity of coping strategies on marital satisfaction: Cross-sectional and longitudinal evidence. *Journal of Family Psychology*, 12(1), 112-132.

Bouchard, G., Lussier, Y., Sabourin, S. (1999). Personality and marital adjustment: Utility of the Five-Factor Model of Personality. *Journal of Marriage and the Family*, 61(3), 651-660.

Bradbury, T.N., Karney, B.J. (2004). Understanding and altering the longitudinal course of marriage. *Journal of Marriage and Family*, 66(4), 862-879.

Bulduk, S., Cesur, S. (2003). *Ki ilikte heyecanların rolü:Gray-Wilson ki ilik ölçe i.* stanbul: Çantay Kitapevi, Psikometrik Ara tırma Enstitüsü yayınları.

Burger, J.M. (2006). *Ki ilik.* stanbul: Kaktüs Yayınları.

Burleson, B.R., Denton, W.H. (1997). The relationship between communication skill and marital satisfaction: Some moderating effects. *Journal of Marriage and the Family*, 59, 884-902.

Buss, D.M. (1991). Conflict in married couples: Personality predictors of angers and upset. *Journal of Personality*, 59, 663-688.

Büyük ahin, G. (2009). *Bo anmı ve bo anmamı (tam) ailelerden gelen 11-13 ya arası çocukların anne baba tutumlarını algılama biçimlerinin sosyal uyum düzeyleri ile ili kisi.* Yayınlanmamı Yüksek Lisans Tezi. stanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Canel, A.N. (2007). *Ailede problem çözme, evlilik doyumu ve örnek bir grup çalışmasının sınanması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Cassidy, J. (2000). Adult romantic attachments: A developmental perspective on individual differences. *Review of General Psychology*, 4(2), 111-131.

Cavanaugh, J.C., Blanchard-Fields, F. (2002). *Adult development and aging*. (4th Edition). USA: Thomson Learning.

Cloninger, C.R., Svrakic, D.M., Przybeck, T.R. (1993). A psychobiological model of temperament and character. *Archives of General Psychiatry*, 50(12), 975-990.

Connor, K.M. (2006). Assessment of resilience in the aftermath of trauma. *The Journal of Clinical Psychiatry*, 67(2), 46-49.

Costa, P.T., McCrae, R.R., Dye, D.A. (1991). Facet scales for agreeableness and conscientiousness: A revision of the Neo-Personality Inventory. *Personality and Individual Differences*, 12(9), 887-898.

Curun, F. (2001). *The effects of sexism and sex role orientation on romantic relationship satisfaction*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Orta Doğu Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Cücelo lu, D. (1999). *nsan ve davranı ı: Psikolojinin temel kavramları* (9. Basım).
stanbul: Remzi Kitabevi.

Çakır, S. (2008). *Evli bireylerin evlilik uyumlarının ana-babalarına ba lanma düzeyleri ve demografik de i kenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamı Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi E itim Bilimleri Enstitüsü.

Çelen, N. (2007). *Ergenlik ve genç yeti kinlik*. stambul: Papatya Yayıncılık.

Çerik, . (2002). Ailelerin gençlere kar ı tutumları ve gençlerin ailelerinin tutumlarını algılayı larına yönelik üniversite gençli i üzerinde bir ara tırma. *Ege Üniversitesi .B.F. Ege Akademik Bakı* , 2(1), 21-36.

Çınar, L. (2008). *Evlilik doyumu: Cinsiyet rolleri ve yardım arama tutumu*. Yayınlanmamı Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi E itim Bilimleri Enstitüsü.

Darling, N. (1999). *Parenting styles and its correlates*. Eri im Tarihi: 30.12.2011.
<http://csped.com/educator/earlychildhood/articles/parentingstyle.pdf>.

Davey, M., Eaker, D.G., Walters, L.H. (2003). Resilience processes in adolescents: Personality profiles, self-worth and coping. *Journal of Adolescent Research*, 18(4), 347-362.

Demiray, Ö. (2006). *Evlilikte uyumun demografik özelliklere göre incelenmesi*. Yayınlanmamı Yüksek Lisans Tezi. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Demirkan, S.Y., Ersöz, A.G., en, R.B., Ertekin, E., Sezgin, Ö., Tur ut, A.M. (2009). *Bo anma Nedenleri Ara tırması*. T.C. Ba bakanlık Aile ve Sosyal Ara tırmalar Genel Müdürlü ü. Eri im Tarihi: 22.12.2012, http://www.athgm.gov.tr/upload/athgm.gov.tr/mce/eskisite/files/kutuphane_56_Bosanna_Nedenleri_Arastirmasi.pdf.

Dökmen, Z. (2010). *Toplumsal cinsiyet – sosyal psikolojik açıklamalar*. stanbul: Remzi Kitabevi.

Duncan, P. (1971). Parental attitudes and interactions in delinquency. *Child Development*, 42(6), 1751-1765.

Earvolino-Ramirez, M. (2007). Resilience: A concept analysis. *Nursing Forum*, 42(2), 73-82.

Ek i, A. (1990). *Çocuk, genç, ana babalar*. stanbul: Bilgi Yayınevi.

Erbek, E., Be tepe, E., Akar, H., Eradamlar, N., Alpkan, R.L. (2005). Evlilik uyumu. *Dü ünen Adam*, 18(1), 39-47.

Erdoğan, Ö., Uçukolu, H. (2011). İlköğretim okulu öğrencilerinin anne-baba tutumu algıları ile atılganlık ve olumsuzluk değerlendirilmekten korkma düzeyleri arasındaki ilişkiler. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(1), 51-72.

Ergin, N.G. (2008). *Evli ve boşanmış kadınların evlilik uyumu ve cinsiyetçilik açısından karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Erkan, Z. (2002). *Ergenlerin sosyal kaygı düzeyleri ana-baba tutumları ve ailede görülen risk faktörleri üzerine bir çalışmada*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ertuğrul, G., Toros, F. (2010). Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu olan ergenlerin algıladıkları ebeveyn tutumu ve ebeveynlerinin evlilik uyumları arasındaki ilişkiler. *New/Yeni Symposium Journal*, 48(3), 172-183.

Esen-Aktay, T. (2010). *Risk altındaki orta öğretim 9. ve 10. sınıf öğrencilerinin kendini toplama güçlerinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Fırlıoğlu, H. (1992). Lisansüstü öğrencilerinin evlilik uyumu. *Türk Psikoloji Dergisi*, 7(28), 16-23.

Fıılo lu, H., Demir, A. (2000). Applicability of the Dyadic Adjustment Scale for measurement of marital quality with Turkish couples. *European Journal of Psychological Assessment*, 3(16), 214-218.

Fidano lu, O. (2007). *Evlilik uyumu ile e lerin somatizasyon düzeyleri arasındaki ili ki ve di er sosyodemografik de i kenler açısından kar ıla tırılması*. Yayınlanmamı Yüksek Lisans Tezi. stanbul: Marmara Üniversitesi Sa lık Bilimleri Enstitüsü.

Fincham, F.D., Bradbury, T.N. (1987). The assessment of marital quality: A reevaluation. *Journal of Marriage and Family*, 49(4), 797-809.

Fowers, B.J. (1993). Psychology as public philosophy: An illustration of the moral dimension of psychology with marital research. *Journal of Theoretical and Philosophical Psychology*, 13, 124-136.

Franzoi, S.L., Davis, M.H., Young, R.D. (1985). The effects of private self-consciousness and perspective taking on satisfaction in close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 48(6), 1584-1594.

Fraser, M.W., Richman, J.M., Galinsky, M.J. (1999). Risk, protection and resilience: Toward a conceptual framework for social work practice. *Social Work Research*, 23, 129-208.

Gander, M.J., Gardiner, H.W. (1998). *Çocuk ve ergen geli imi*. (Çev. A. Dönmez, N. Çelen, B. Onur) (3. Baskı). stanbul: mge Kitabevi.

Garnezy, N. (1987). Stres. Competence, and development: Continuitiesin the study of schizophrenic adults children vulnerable to psychopathology and the search for stres-resistant children. *American Journal of Orthopsychiatry*, 57(2), 159-174.

Garnezy, N. (1993). Children in poverty: Resilience despite risk. *Psychiatry*, 56, 127-136.

Geçtan, E. (2011). *nsan olmak*. stanbul: Metis Yayınları.

Gerrig, R.J., Zimbardo, P.G. (2012). *Psikolojiye Giri : Psikoloji ve Ya am*. (G. Sart, Çev.) Ankara: Nobel Yayın.

Gilligan, R. (2000). Adversity, resilience and young people: The protective value of positive school and spare time experiences. *Children and Society*, 14(1), 37-47.

Gizir, C.A. (2007). Psikolojik sa lamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler üzerine bir derleme çalı ması. *Türk Psikolojik Danı ma ve Rehberlik Dergisi*, 3(28), 113-128.

Glenn, N.D. (1991). The recent trend in marital success in the United States. *Journal of Marriage and the Family*, 53, 261-270.

Glenn, N. (1998). The course of marital success and failure in five American 10-year marriage cohorts. *Journal of Marriage and the Family*, 60(3), 569-576.

Goldsmith, H.H., Buss, A.H., Plomin, R., Rothbart, M.K., Thomas, A., Chess, S., Hinde, R.A., McCall, R.B. (1987). Roundtable: What is temperament? Four approaches. *Child Development*, 58(2), 505-529.

Göral, F.S. (2002). *The second separation-individuation process of the Turkish young adults: The relationships between the perceived maternal parenting attitudes, second separation individuation, expanding self and experiences in the romantic relationships*. Yayınlanmamı Yüksek Lisans Tezi. stanbul: Bo aziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Güngör, H.C. (2007). *Evlilik doyumunu açıklamaya yönelik bir model geli tirme*. Yayınlanmamı Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi E itim Bilimleri Enstitüsü.

Gürgan, U. (2006). Yılmazlık Ölçe i (YÖ): Ölçek geli tirme, güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Ankara Üniversitesi E itim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 39(2), 45-74.

Gürsoy, Ç. (2004). *Kaygı ve demografik de i kenlerin evlilik uyumu ile ili kisi*. Yayınlanmamı Yüksek Lisans Tezi. Mersin: Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Hakan, S. (2003). Anadolu lisesi ö rencileri ile yurtdı ı ya antısı geçiren ve Anadolu liselerine gelen ö rencilerin ana baba tutumlarını algılamaları açısından kar ıla tırılması. *Milli E itim Dergisi*, 159, Eri im Tarihi: 23.11.2012, <http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli-Egitim-Dergisi/159/hakan.htm>.

Hamarta, E., Baltacı, Ö., Üre, Ö., Demirba , E. (2010). Lise ö rencilerinin utangaçlıklarının algılanan anne baba tutumları ve problem çözme yakla ımları açısından incelenmesi. *Aile ve Toplum E itim Kültür ve Ara tırma Dergisi*, 6(21), 73-82.

Hawkins, D.N. (2005). Unhappily ever after: Effects of long-term, low-quality marriages on well-being. *Social Forces*, 84(1), 451-471.

Huston, T.L., Geis, G. (1993). In what ways do gender related attributes and beliefs affect marriage? *Journal of Social Issues*, 49, 87-106.

Janicki, D.L., Kamarck, T.W., Gwaltney, C.J., Shiffman, S. (2006). Application of ecological momentary assessment to the study of marital adjustment and social interactions during daily life. *Journal of Family Psychology*, 20(1), 168-172.

Johnson, M.D., Benjamin, R.K., Rogge, R., Bradbury, T.N. (2001). Evlilikte davranı ların, yüklemeler ve evlili in niteli i arasındaki boylamsal ili kideki rolü. (S. Üretmen, Çev.). *Türk Psikoloji Bülteni*, 10(32), 137-141.

Kaıtçıbaşı, Ç. (2000). *Kültürel psikoloji: Kültür ba lamında insan ve aile* (2. Basım). stanbul: Evrim Yayınevi.

Kalkan, M. (2002). *Evlilik ili kisini geli tirme programının, evlilerin evlilik uyum düzeyine etkisi*. Yayınlanmamı Doktora Tezi. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kararımk, Ö. (2006). Psikolojik sa lamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler. *Türk Psikolojik Danı ma ve Rehberlik Dergisi*, 3(26), 129-142.

Karney, B.R., Bradbury, T.N. (1997). Neuroticism, marital interaction and the trajectory of marital satisfaction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 72, 1075-1092.

Kelly, E.L., Conley, J.J. (1987). Personality and compatibility: A prospective analysis of marital stability and marital satisfaction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(1), 27-40.

Kitamura, T., Aoki, M., Fujino, M., Ura, C., Watanabe, M., Watanabe, K., Fujihora, S. (1998). Sex differences in marital and social adjustment. *The Journal of Social Psychology*, 138(1), 26-32.

Kochanska, G., Clark, L.A., Goldman, M.S. (1997). Implications of mothers' peronality for their parentingand their young children's developmental outcomes. *Journal of Personality*, 65(2), 387-420.

Krovetz, M.L. (1999). *Fostering resiliency: Expecting all students the use their mind an hearts well*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press, Inc.

Kuzgun, Y. (1973). Ana-baba tutumlarının bireyin kendini gerçekle tirme düzeyine etkisi. *Hacettepe Sosyal ve Be eri Bilimler Dergisi*, 5(1), 162-178. Eri im Tarihi: 18.01.2013, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/34/970/11942.pdf>.

Larson, J.H. (2002). *The Great Marriage, Tune-up Book*. A proven program for evaluating and renewing your relationship. John Wiley & Sons.

Mahler, M.S., Pine, F., Bergmann, A. (2012). *nsan yavrusunun psikolojik do umu* (A.N. Babao lu, ev.). stanbul: Metis Yayınları.

Masten, A.S., Best, K.M., Garmezy, N. (1990). Resilience and development: contributions from the study of children who overcome adversity. *Development and Psychopathology*, 2, 425-444.

McCrae, R.R., Costa, P.T. (1985). Updating Norman’s “adequate taxonomy”: Intelligence and personality dimensions in natural language and in questionnaires. *Journal of Personality and Social Psychology*, 49(3), 710-721.

McCrae, R.R., Costa, P.T. (1987). Validation of the five-factor model of personality across instruments and observers. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(1), 81-90.

McCrae, R.R., Costa Jr, P.T. (1988). Recalled parent-child relations and adult personality. *Journal of Personality*, 56(2), 417-434.

McCrae, R.R., Costa Jr, P.T. (1991). The NEO Personality Inventory: Using the Five-Factor Model in counseling. *Journal of Counseling & Development*, 69(4), 367-372.

McCrae, R.R., Costa Jr, P.T. (1995). Trait explanations in personality psychology. *European Journal of Personality*, 9(4), 231-252.

Metsapelto, R., Pulkkinen, L. (2003). Personality traits and parenting: Neuroticism, extraversion, and openness to experience as discriminative factors. *European Journal of Personality*, 17(1), 59-78.

Morris, A.S., Silk, J.S., Steinberg, L., Sessa, F.M., Avenevoli, S., Essex, M.J. (2002). Temperamental vulnerability and negative parenting as interacting predictors of child adjustment. *Journal of Marriage and Family*, 64(2), 461-471.

Nicholas, W. (2005). The first years of marital commitment. M. Horway (Ed.). *Handbook of couples therapy* içinde (35-36). USA/NJ: John Wiley & Sons.

Olson, M.H., Hergenhahn, B.R. (2011). *An introduction to theories of personality* (8. Basım). New Jersey: Pearson.

Önder, A., Ogelman, H.G. (2011). The reliability-validity study for the ego resiliency scale (teacher-mother-father forms) for children aged between 5 and 6. *Uluslararası Hakemli Akademik Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 5-21.

Özbaran, N.B. (2004). *Majör depresif bozukluğa u olan ergenlerin ayrılma bireyle me özelliklerinin ve anne baba tutumlarının de erlendirilmesi*. Yayınlanmamı Uzmanlık Tezi. zmir: Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Psikiyatrisi Anabilim Dalı.

Özgüven, .E. (2009). *Evlilik ve aile terapisi* (2. Baskı). Ankara: PDR Yayınları.

Öztürk, . (1990). *Ana-baba tutumlarının üniversite ö rencilerinin ba ımsızlık duygularını anlama, yakınlık, ba atlık, kendini suçlama ve saldırganlık düzeyine etkisi*. Yayınlanmamı yüksek lisans tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Öztürk, O. (2001). *Ruh sa lı ı ve bozuklukları*. Ankara: Nobel Tıp Kitabevi.

Polat, D. (2006). *Evli bireylerin evlilik uyumları, aldatma e ilimleri ve çatı ma e ilimleri arasındaki ili kilerin bazı de i kenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamı yüksek lisans tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Prior, M. (1992). Childhood temperament. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 33(1), 249-279.

Putnam, S.P., Sanson, A.V., Rothbart, M.K. (2002). Child temperament and parenting. M.H. Bornstein (Ed.). *Handbook of parenting: Children and parenting, 1. cilt içinde* (255-277). UK: Routledge.

Quintana, S.M., Kerr, J. (1993). Relational needs in late adolescent separation-individuation. *Journal of Counseling & Development, 71*(3), 349-354.

Richard, L.S., Wakefield Jr, J.A., Lewak, R. (1990). Similarity of personality variables as predictors of marital satisfaction: A Minnesota Multiphasic Personality Inventory (MMPI) item analysis. *Personality and Individual Differences, 11*(1), 39-43.

Richman, J.M., Fraser, M.W. (2001). Resilience in childhood: The role of risk and protection. J.M. Richman, M.W. Fraser (Ed.). *The context of youth violence: Resilience, risk, and protection içinde* (1-12). Westport: Praeger Publishers.

Riulli, L., Savicki, V., Cepani, A. (2002). Resilience in the face of catastrophe: Optimism, personality, and coping in the Kosova crisis. *Journal of Applied Social Psychology, 32*(8), 1604-1627.

Robins, R.W., Caspi, A., Moffitt, T.E. (2002). It's not just who you're with, it's who you are: Personality and relationship. *Journal of Personality, 70*(6), 925-964.

Robinson, L.C. (2000). Interpersonal relationship quality in young adulthood: A gender analysis. *Adolescence, 35*(140), 775-784.

Rothbart, M.K. (1986). Longitudinal observation of infant temperament. *Developmental Psychology*, 22(3), 356-365.

Russell, R.J.H., Wells, P.A. (1994). Personality and quality of marriage. *British Journal of Psychology*, 85(2), 161-168.

Rutter, M. (1987). Psychological resilience and protective mechanisms. *American Journal of Orthopsychiatry*, 57, 316-331.

Rutter, M. (1990). Psychosocial resilience and protective mechanisms. J.Rolf, A. Masten, D. Cicchetti, K. Neuchterlein, S. Weintraub (Ed.). *Risk and protective factors in the development of psychopathology*. New York: Cambridge University Press, 181-214.

Ryan, R.M., Lynch, J.H. (1989). Emotional autonomy versus detachment: Revisiting the vicissitudes of adolescence and young adulthood. *Child Development*, 60, 340-356.

Sabatelli, R.M. (1988). Measurement issues in marital research: A review and critique of contemporary survey instruments. *Journal of Marriage and Family*, 50(4), 891-915.

Sandler, I.N., Tein, J., Mehta, P., Wolchik, S., Ayers, T. (2000). Coping efficacy and psychological problems of children of divorce. *Child Development*, 71(4), 1099-1118.

Schneider, S. (1992). Separation-individuation issues in psychosocial rehabilitation. *Adolescence*, 27, 137-145.

Seligman, M., Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive psychology: An introduction. *American Psychologist*, 55, 5-14.

Sezer, Ö. (2005). Kadınların uyum düzeylerinin bazı de i kenler açısından incelenmesi. *Türk Psikolojik Danı ma ve Rehberlik Dergisi*, 3(23), 87-98.

Silliman, B. (1994). *Resiliency research review: Conceptual and research foundations*. Eri m Tarihi: 30.12.2011, <http://www1.cyfernet.org/prog/fam/94-Silliman-resilreview.html>.

Sipahio lu, Ö. (2008). *Farklı risk gruplarındaki ergenlerin psikolojik sa lamlıklarının incelenmesi*. Yayınlanmamı Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Smith, C.L., Spinrad, T.L., Eisenberg, N., Gaertner, B.M., Popp, T.K., Maxon, E. (2007). “Maternal personality: Longitudinal associations of parenting behavior and maternal emotional expressions toward toddlers”. *Parenting: Science and Practice*, 7(3), 305-329.

Solmu , T. (2008). *Ba lanma ve a kın iki yüzü*. stanbul: Epsilon Yayınevi.

Somer, O. (1998). Türkçe'de ki ilik özelli i tanımlayan sıfatların yapısı ve be -faktör modeli. *Türk Psikoloji Dergisi*, 13(42), 17-32.

Somer, O., Korkmaz, M., Tatar, A. (2004). *Kuramdan uygulamaya Be Faktör Ki ilik Modeli ve Be Faktör Ki ilik Envanteri (5FKE)*. zmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

Spanier, G.B. (1976). Measuring dyadic adjustment: New scales for assessing the quality of marriage and similar dyads. *Journal of Marriage and the Family*, 38(1), 15-28.

endil, G. (2003). Çocuk yeti tirme tutumları. G. endil (Ed.). *Çocuk, ergen ve anne-baba içinde* (171-194). stanbul: Çantay Kitabevi.

ener, A., Terzio lu, R.G. (2008). Arkada lık ili kilerinin evlilik uyumu üzerindeki etkisinin incelenmesi. Eri im Tarihi: 30.12.2011, Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Ara tırmalar e-Dergisi.

http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/arkadaslikili_kilerievlilikuyumu.pdf.

ener, A., Terzio lu, R.G. (2002). *Ailede e ler arası uyuma etki eden faktörlerin ara tırılması*. Eri im Tarihi: 30.12.2011, Ankara: T.C. Ba bakanlık Aile Ara tırma Kurumu Ba kanlı ı Yayınları.

http://www.athgm.gov.tr/upload/athgm.gov.tr/mce/eskisine/files/kutuphane_38_Ailed_e_Esler_Arasi_Uyuma_Etki_Eden_Faktorlerin_Arastirilmesi.pdf

Tallman, I. (1970). The family as a small problem solving group. *Journal of Marriage and Family*, 32(1), 94-104.

Taşkın, E.O., Yüksel, E.G., Özmen, E. (2009). Üniversite birinci sınıf öğrencilerinde ayrılma bireyleme özellikleri ve depresyon ilişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 10, 174-180.

Terzi, . (2006). Kendini Toparlama Gücü Ölçeği'nin uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi*, 3(26), 77-86.

Terzi, . (2008). Üniversite öğrencilerinde kendini toplama gücünün içsel koruyucu faktörlerle ilişkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35, 297-306.

Tezer, E. (1996). Evlilik ilişkisinden sağlanan doyum: Evlilik Yaşamı Ölçeği. *Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi*, 2(7), 1-25.

TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) (2012). Evlenme ve boşanma istatistikleri, 2011. Sayı 10844, *Haber Bülteni*, Erişim Tarihi: 20.08.2012, Yayın Tarihi: 15.06.2012, <http://www.tuik.gov.tr/HpPrint.do?id=10844>.

Tutarel-Kılıç, . (1997). Evlilik uyumu ile nedensellik ve sorumluluk yüklemeleri arasındaki ilişkiler. *Türk Psikoloji Dergisi*, 12, 55-64.

Tutarel-Kı lak, ., Çabukça, F. (2002). Empati ve demografik de i kenlerin evlilik uyumu ile ili kisi. *Aile ve Toplum E itim-Kültür ve Ara tırma Dergisi*, 2(5), 35-42.

Türkel, A. (1992). *İ letme yöneticilerinin davranı larına yön veren hakim ki ilik faktörleri ile yönetsel davranı arasındaki ili kiler ve uygulama*. M.Ü. ktisadi ve dari Bilimler Fakültesi Yayını, Yayın No. 394.

Ulu, S.S. (2007). *Yeti kinlikte algılanan anne baba tutumları ve evlilik uyumu arasındaki ili kiler*. Yayınlanmamı Yüksek Lisans Tezi. stanbul: Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Vahip, I. (1993). Ayrılma- bireyle me kuramı. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 4(1), 60-66.

Velidedeo lu, N. (2006). *Kadın erkek ili kilerinde sorunlar ve çözümler*. stanbul: Morpa Yayınları.

Wilson, M.R., Filsinger, E.E. (1986). Religiosity and marital adjustment: Multidimensional interrelationships. *Journal of Marriage and the Family*, 48(1), 147-151.

Yalçın, F.A. (2010). *Genç yeti kinlerin çocuk yeti tirme tutumları ile algıladıkları ana-baba davranı ları arasındaki ili ki*. Yayınlanmamı Yüksek Lisans Tezi. zmir: Dokuz Eylül Üniversitesi E itim Bilimleri Enstitüsü.

Yaman, B. (2005). *Ergenlerde ayrı ma-bireyselle me ve psikolojik uyum üzerinde ana-baba evlilik ili kisinin ve aile ili kilerinin etkisi*. Yayınlanmamı Yüksek Lisans Tezi. zmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yavuzer, H. (2001). *Çocuk psikolojisi: Do um öncesinden ergenlik sonuna* (21. Basım). stanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2010). *Çocu u tanımak ve anlamak* (8. Basım). stanbul: Remzi Kitabevi.

Yavuzer, H. (2011). *Ana-baba ve çocuk* (22. Basım). stanbul: Remzi Kitabevi.

Yıldırım, . (1993). Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki evli bireylerin uyum düzeyleri. *Psikolojik Danı ma ve Rehberlik Dergisi*, 1(4), 23-29.

Yörüko lu, A. (2000). *De i en toplumda aile ve çocuk* (6. Basım). stanbul: Özgür Yayınları.

Yüksel, E.G. (2006). *Üniversite ö rencilerinin ayrılma bireyle me özellikleri ve etkileyen etmenler*. Yayınlanmamı Uzmanlık Tezi. Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Anabilim Dalı.

6. BÖLÜM

EKLER

Ara tırmada kullanılan ölçeklerin içeriklerine dair soru örnekleri paylaşılmıştır.

EK 1. Kişisel Bilgiler Formu

EK 2. Çift Uyumu Ölçeği

EK 3. Be Faktör Kişilik Envanteri (Kısa Formu)

EK 4. Kendini Toparlama Gücü Ölçeği

EK 5. Annem ve Ben Ölçeği

EK 6. Babam ve Ben Ölçeği

EK 7. Ayrıma-Bireyleme Envanteri

EK 1. Kişisel Bilgiler Formu

Yaş :.....

Cinsiyet: Kadın Erkek

Eğitim durumunuz? İlkokul Ortaokul Lise Üniversite

Mesleğiniz

Halen çalışıyor musunuz? Evet Hayır

Çalışmamak evlilik hayatınızı etkiledi mi? Evet Hayır

Cevabınız “evet” ise, nasıl etkiledi?.....

Gelir durumunuzu genel olarak nasıl değerlendiriyorsunuz?

Kötü Orta İyi

Evliliğinizle kaç yıldır evlisiniz?

1 - 5 yıl 6 – 10 yıl 11 – 15 yıl 16 – 20 yıl

Çocuklarınız var mı? Evet Hayır

Varsa kaç tane ve kaç yaşındalar

Aşağıdaki ifadelerden hangisini daha sık kullanırsınız?

Ben yaptım. Biz yaptık.

EK 2. Çift Uyumu Ölçeği

Yönerge: Birçok insanın ilişkilerinde anlaşmazlıkları vardır. Lütfen aşağıda verilen maddelerin her biri için siz ve eşiniz arasındaki anlaşmazlıkların sıklığını ölçüsünü aşağıda verilen altı düzeyden birisini seçerek belirtiniz.

Her zaman anlaşırız	Hemen hemen her zaman anlaşırız	Nadiren anlaşamayız	Sıkça anlaşamayız	Hemen hemen her zaman anlaşamayız	Her zaman anlaşamayız
---------------------	---------------------------------	---------------------	-------------------	-----------------------------------	-----------------------

Örnek maddeler:

1. Aileyle ilgili parasal işlerin idaresi.
2. Önemli olduğuna inanılan amaçlar, hedefler ve konular.
3. Birlikte geçirilen zaman miktarı.
4. Ev ile ilgili görevler.

Her zaman	Hemen hemen her zaman	Zaman zaman	Ara sıra	Nadiren	Hiçbir zaman
-----------	-----------------------	-------------	----------	---------	--------------

Örnek maddeler:

1. Ne sıklıkla eşinizle olan ilişkilerinizin genelde iyi gittiğini düşünürsünüz?
2. Evlendiğiniz için hiç pişmanlık duyar mısınız?
3. Ne sıklıkla birbirinizin sinirlenmesine neden olursunuz?

Aşağıdaki olaylar siz ve eşiniz arasında ne sıklıkta geçer?

Hiçbir zaman	Ayda birden az	Ayda bir veya iki defa	Haftada bir veya iki kere	Günde bir defa	Günde birden fazla
--------------	----------------	------------------------	---------------------------	----------------	--------------------

Örnek maddeler:

1. Birlikte gülmek.
2. Bir şeyi sakince tartışmak.

EK 3. Be Faktör Ki ilik Envanteri (Kısa Formu)

Yönerge: A a ıda insanların bazı özelliklerini tanımlayan cümleler verilmi tir. Lütfen dikkatlice okuyarak her ifadenin sizi tanımlamakta ne derece uygun oldu unu belirten seçeneklerden bir tanesini i aretleyiniz. E er hiçbir seçenek size uymuyorsa veya kararsızsanız “?” ni daire içine alınız. Lütfen karar vermekte çok zorlanmadı ınız sürece soru i aretini (?) kullanmayınız.

Bu anketteki hiçbir sorunun do ru ya da yanlış cevabı yoktur. Bizim için önemli olan sizin samimi görü ünüzü almaktır. Lütfen cevaplarınızı genel halinize göre, ço unlukla nasıl oldu unuzu dü ünerek veriniz. Ayrıca olmak istedi inize göre de il, u anda kendinizi nasıl görüyorsanız ona göre cevaplayınız.

Tamamen Uygun (TU)	Biraz Uygun (BU)	Kararsız (?)	Pek Uygun De il (PUD)	Hiç Uygun De il (HUD)
--------------------	------------------	--------------	-----------------------	-----------------------

Örnek maddeler:

1. Çekingen bir insanım.
2. Etrafımdaki insanları e lendiririm.
3. Co kulu bir grupta olmaktan ho lanırım.
4. Kolayca kızmam.
5. Az konu urum.
6. Kalabalıktan ho lanmam.
7. Ele tirileri kızmadan kabul edebilirim.

EK 4. Kendini Toparlama Gücü Ölçeği

Yönerge: Lütfen aşağıdaki her bir ifadeyi okuyarak sağ taraftaki size uygun rakamı işaretleyiniz.

Örnek maddeler:

Madde	Kesinlikle Katılmıyorum				Kesinlikle Katılıyorum		
	1	2	3	4	5	6	7
İşlerin bir şekilde üstesinden gelirim	1	2	3	4	5	6	7
Bir başarısızlıktan çok kendime güvenirim.	1	2	3	4	5	6	7
Gerektiğinde kendi başıma ayakta kalabilirim	1	2	3	4	5	6	7
Genellikle ileriye dönük düşünürüm	1	2	3	4	5	6	7
Kendimle barışık biriyim	1	2	3	4	5	6	7
Olayların ayrıntılarını genellikle merak etmem	1	2	3	4	5	6	7
İşleri zamanında yaparım	1	2	3	4	5	6	7
Birçok şeyle ilgili biriyim	1	2	3	4	5	6	7
Çoğu zaman gülecek bir şey bulurum	1	2	3	4	5	6	7

EK 5. Annem ve Ben Ölçeği

Yönerge: Bu bölümde annenizin size karşı davranışlarını ifade eden cümlelerden oluşan 22 maddelik bir ölçek bulunmaktadır. Sizden istenen her ifadeyi hangi sıklıkla yaptığını belirtmenizdir. Bunun için “hiçbir zaman”, “çok nadir”, “bazen”, “çok u zaman”, “her zaman” seçeneklerinin bulunduğu beş basamaklı bir ölçek verilmiştir. Sizin o ifade ile ilgili yaptığınız, hangi seçeneğe daha uygunsa yandaki kutuyu (X) işaretleyiniz.

Örnek maddeler:

	Hiç bir zaman	Çok nadir	Bazen	Ço u zaman	Her zaman
Annem bir problemim olduğunda benim görüşlerimi dinler					
Annem bana baktığında tebessüm eder					
Annem benden belirli davranışlarda bulunmamı ister					
Annem bana koyduğu kuralları hatırlatır					
Annem çocukların her istediklerini yapamayacaklarına inanır					
Annem durgun davranıp davranmadığımı gözler					
Annem sürekli bana karşıdır					
Annem üzüntülü olduğumda beni ne elendirir					
Annem bazı şeylerde benim karar almama izin verir					
Annem bana sevgisini göstermenin doğrudu olduğuna inanır					
Annem gereksinimlerime duyarlıdır					
Annemin benden makul beklentileri vardır					

EK 6. Babam ve Ben Ölçeği

Yönerge: Bu bölümde babanızın size karşı davranışlarını ifade eden cümlelerden oluşan 22 maddelik bir ölçek bulunmaktadır. Sizden istenen her ifadeyi hangi sıklıkla yaptığını belirtmenizdir. Bunun için “hiçbir zaman”, “çok nadir”, “bazen”, “çok u zaman”, “her zaman” seçeneklerinin bulunduğu beş basamaklı bir ölçek verilmiştir. Sizin o ifade ile ilgili yaptığınız, hangi seçeneğe daha uygunsa yandaki kutuyu (X) işaretleyin.

Örnek maddeler:

	Hiç bir zaman	Çok nadir	Bazen	Çok u zaman	Her zaman
Babam bana baktığında tebessüm eder					
Babam benden belirli davranışlarda bulunmamı ister					
Babam bana koyduğu kuralları hatırlatır					
Babam durgun davranıp davranmadığını gözler					
Babam sürekli bana karşı					
Babam üzüntülü olduğumda beni ne elendirir					
Babam bazı şeylerde benim karar almama izin verir					
Babam bana yeterince ilgi ve şefkat gösterir					
Babam beni ele tirirken geçmiş hatalarımı ortaya koyar					
Babam işleri kendi yolunda götürmede ısrarcıdır					
Babam bana sevgisini göstermenin doğu oldu una inanır					
Babam istediğim her şeyi yapmada beni özgür kılar					

EK 7. Ayrı ma-Bireyle me Envanteri

Yönerge: A a idaki cümleler genel olarak insanlarla ve kendimizle ilgili dü üncelerimizi yansıtmaktadır. Her ifadeyi a a ıda verilen 10 dereceli ölçe i kullanarak de erlendiriniz. Yaptı ınız derecelendirmeyi cümlenin yanındaki bo kutuya yazınız. Lütfen hiçbir soruyu bo bırakmayınız.

Hiç katılmıyorum

Tamamen katılıyorum

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Örnek maddeler:

1. Hem iyi hem kötü yanlarımı aynı anda görebilmek benim için kolaydır.
2. Kendi ba ıma oldu umda bir eylerin eksik oldu unu hissedirim.
3. Kendimi ayrı bir birey olarak görmek benim için kolaydır.
4. Ya birini çok sevdi imi ya da kimseye katlanamadı ımı hissediyorum.
5. Bana öyle geliyor ki kendim olabilmenin tek yolu di erlerinden farklı olmaktır.
6. Ne zaman ailemden uzakta olsam kendimi çok rahatsız hissediyorum.

ÖZGEÇM

1981 yılında İstanbul'da doğan ara tırmacı, İlkokulu Nurettin Teksan İlkö retim Okulunda, ortaokul ve liseyi Özel Eyübo lu Lisesinde okuduktan sonra 2004 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümünden mezun olmu tur. 2007 yılında Maltepe Üniversitesi, Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programını “20-24 Ya Arası Üniversite Ö rencilerinin ve Nevrotik Ö rencilerin De erler Açısından Kar ıla tırılması” konulu teziyle tamamlamı tır.

E itimi süresince Marmara Üniversitesi Hastanesi Psikiyatri Sevisinde, Bakırköy Ruh Sa lı ı ve Sinir Hastalıkları E itim ve Ara tırma Hastanesi Psikoz Servisinde ve İstanbul Tıp Fakültesi Çocuk Ruh Sa lı ı ve Hastalıkları Anabilim Dalında staj yapmı tır.

Türk Psikologlar Derne inin Çocuklar için Zeka Ölçe i Sertifika Programını tamamlayan Özden, Aile ve Çift Terapisti sertifikasına da sahiptir. Çocuklarla Rorschach Testi, CAT, Louisa Düss gibi projektif testlerin ve çocuklarla ilgili di er Geli im Testlerinin e itimlerini almı tır. Halen Oyun Terapisi süpervizyonuna devam etmektedir. Mesleki kongre, sempozyum, seminer, çalı tay gibi çe itli etkinliklere katılan ara tırmacının ulusal ve uluslararası kongrelerde sunulmu çe itli çalı maları bulunmaktadır.

Türk Psikologlar Derne i üyesi olan ara tırmacı, 2007 yılından beri İstanbul Kültür Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü'nde Ara tırma Görevlisi olarak çalı maktadır.